

Petar Marija Radelj

Susreti s Biblijom

Hrvatskoga biblijskoga društva

Jonimir

Petar Marija Radelj

Susreti s Biblijom Hrvatskoga biblijskoga društva

Znanstvena biblioteka, 37

Nakladnik:

Nakladnička kuća Tonimir

Varaždinske Toplice, Vladimira Nazora 6

mob. 098 446 190

www.tonimir.hr, e-pošta: info@tonimir.hr

Za nakladnika: Marija Martinez

Recenzenti:

Ivana Franić

Tomislav Pervan

Ivica Raguž

Fotografiju na naslovnici snimio:

Igor Brautović

Lektura: Rudolf Ćurković

Prijelom: Ivana Roić, Denona

Tisak: Denona d. o. o., Zagreb

Tiskano u veljači 2026.

Naklada: 1000 primjeraka

MSKB 978-953-383-041-4

Zapis CIP dostupan je u nacionalnom skupnom katalogu knjižničnoga sustava Bukinet pod brojem 991005935537009366.

Gljučne riječi: prijevod Biblije, Hrvatsko biblijsko društvo

© za prijevod *Biblije*, 1. izdanje, Hrvatsko biblijsko društvo 2025.

Petar Marija Radelj

Susreti s Biblijom

Hrvatskoga biblijskoga društva

Predgovor biskup Martin Vidović

Prvotisak *Evandjelja po Ivanu* koji je preveo fra Ivan Dugandžić

Tonimir

Varaždinske Toplice, 2026.

Sadržaj

Iz Jeronimova <i>Proslava Evanđeljima</i>	7
Predgovor	9
Opći uvod u pitanja <i>Biblije</i> Hrvatskoga biblijskoga društva	13
I. TEOLOŠKI I METODOLOŠKI OKVIR	
Dosezi i granice <i>Biblije</i> Hrvatskoga biblijskoga društva	15
Podloga za prevođenje Svetoga Pisma	36
Perikopa	43
O napomenama u <i>Bibliji</i> Hrvatskoga biblijskoga društva	50
Poprječne uputnice u <i>Bibliji</i> Hrvatskoga biblijskoga društva	63
II. BOGOSLUŽNI I TEMELJNI TEKSTOVI	
Očenaš u <i>Bibliji</i> Hrvatskoga biblijskoga društva	75
III. IZOSTAVLJENI REDCI	
Skrivanje novozavjetnih redaka	87
Kamo je nestao <i>Matej</i> 17, 21	95
Zašto je preskočen <i>Matej</i> 18, 11	99
Je li održivo odbacivanje <i>Mateja</i> 23, 14	104
O krađi epifoneme <i>Marko</i> 7, 16	112
Čijom se vlašću ispušta <i>Ivan</i> 5, 3b–4	117
Sv. Toma o <i>Ivanu</i> 5, 1–4	126
Osakaćena <i>Prva Ivanova</i> 5, 7–8	133
IV. TEOLOŠKA PROSUDBA	
Širi li novi prijevod <i>Biblije</i> zablude?	152
V. PRIMJERI KASAPLJENJA	
<i>Evanđelje po Ivanu</i> u prijevodu iz 2010. i profanirano 2025.	162
VI. STANJE ISTRAŽIVANJA	
Sažetak	238
Literatura o prijevodu <i>Biblije</i> Hrvatskoga biblijskoga društva	240
Kazalo	246

Iz Jeronimova *Proslova Evandjeljima*

Preblaženomu papi Damazu – Jeronim.

Prisiljavaš me da od staroga učinim novo djelo: da nad primjercima Svetoga Pisma, razasutima po svem svijetu, sjedim kao kakav sudac i, jer se među sobom razlikuju, da odlučim koji se po istini slažu s grčkima.

Težak je to posao, ali i opasna preuzetnost, suditi o drugima, a sâm biti podložan sudu svih; mijenjati starčev jezik i svijet onoga koji već sijedi vraćati na početke malahnih.

Tko, naime, bio učen ili neuk, kada uzme u ruke knjigu pa vidi da se ono što čita razlikuje od onoga što je jednom upio, ne bi odmah povikao i proglasio me krivotvoriteljem, nazvao me svetogrdnikom, koji se usuđujem u starim knjigama bilo što dodavati, mijenjati ili ispravljati?

Protiv te zavisti tješe me dva razloga: prvi, da i Ti, koji si vrhovni svećenik, to nalažeš, i, drugi, da se čak i svjedočanstvom klevetnika dokazuje kako nije istina ono što se mijenja.

Ako se, naime, treba pouzdati u latinske inačice, neka odgovore u koje, jer njih postoji gotovo onoliko koliko i rukopisa.

Ako pak istinu valja tražiti iz mnogih (inačica): zašto, utječući se grčkomu izvorniku, ne bismo ispravili ono što su ili loši tumači naopako uređili, ili preuzetni i nevješti ispravljači još gore izmijenili, ili sneni prepisivači dodali ili promijenili? [...]

Neka to bude pravo tumačenje (prijevod), koje su apostoli odobrili. [...]

Ostavit ću po strani one rukopise koje iskrivljena upornost nekolicine ljudi naziva Lucijanovim¹ i Hesihijevim²: jer njima se ni u Starom Zavjetu, nakon Sedamdesetorice, nije smjelo ništa ispravljati, niti je u Novom (Zavjetu) korisno što poboljšavati, jer Pismo, već prije prevedeno na jezike mnogih naroda, uči kako je ono što je dodano – lažno.

---

¹ Lucijan Antiohljanin.

² Hesihij Aleksandrijac.

Stoga ovaj proslavčić nudi samo četiri Evanđelja, čiji je redoslijed ovaj: *Matej, Marko, Luka, Ivan*, popravljena uspoređivanjem s grčkim rukopisima, ali starim.

A da se ne bi puno razlikovali od uobičajena latinskoga čitanja, umjerenost smo zahvaćali pisaljkom ispravljajući samo ono što se činilo da je [u odnosu na grčki] promijenilo smisao, a ostalo pustili da ostane kako je bilo. [...]

Želim Ti da budeš krjepak u Kristu i da me se spominješ, Otče preblašeni!

[U Rimu godine 384.]

sv. Jeronim³

---

³ Latinski izvornik: *Praefatio sancti Hieronymi in quatuor Evangelia*, Migne, Patrologia Latina, 29. svezak, stupci 525–530.

Predgovor

Svaki prijevod uvijek je prijenos izvornika u jezik na koji je izvornik preveden. Od prijevoda se pak traži da je istodobno i vjeran i dobar. Kažemo da je prijevod vjeran ako sadržaj prijevoda u svemu odgovara sadržaju izvornika i ako su sadržaj izvornika i sadržaj prijevoda međusobno podudarni te se i izvornik i prijevod mogu posve jednako shvaćati, što onda prijevod čini vjerodostojnim. Jednako tako kažemo da je prijevod dobar ako su sadržaj izvornika i njegovi načini i oblici govora i izražavanja usklađeni s načinima i oblicima govora i izražavanja jezika u koji je sadržaj izvornika prenesen, odnosno preveden.

Od prijevoda se očekuje i traži da je očuvao sadržajnu i izražajnu cjelovitost izvornika i njihovu neokrnjenost i da posjeduje svježinu i razumljivost svojstvenu jeziku na koji je izrađen. Jednostavnije rečeno, od prijevoda se očekuje i traži da bude zrcalo izvornika u ruhu i duhu svoga jezika. Uvjet za sve to jest da onaj koji radi na prijevodu, osim dobra poznavanja jezika s kojega se prevodi, također dobro poznaje i poštuje i jezik na koji se prevodi, jednako kao i sve vlastitosti toga jezika i njegove načine govora i izražavanja, te da poznaje povijest teksta koji prevodi i okolinu u kojoj je tekst nastao.

Što se kaže o prijevodu općenito, vrijedi i za prijevode Biblije uz nekoliko dodatnih uvjeta u skladu s naravi svetopisamskoga teksta. Kao što je u Starome Zavjetu riječ Božja naviještana na jeziku ljudi kojima je bila namijenjena, tako je i u Novome Zavjetu naviještana na jeziku slušateljā, što se događa i danas, te su prijevodi svetopisamskih tekstova za Crkvu prijeka potreba, kojoj cijela Crkva, od biskupa do posljednjega vjernika, mora posvećivati pozornost i o čemu svi moraju voditi skrb.

Prijevod Svetoga Pisma nikada nije samo prijevod, nego je to istodobno i nerastavljivo prijenos svekolika poklada Objave s jezika izvornika u neki drugi jezik, izvornika što su ga kao Božju riječ ljudima u različitim društvenim, uljudbenim i povijesnim okolnostima u rasponu duga niza stoljećā pismom zabilježili ljudi različitih jezika, načina govora i izražava-

nja. Upravo, jer je riječ o pokladu Objave, potrebno je da prijevod u svemu bude vjeran i slovu i duhu izvornika kao i Predaji i crkvenim otcima. Naime, ta višestruka vjernost zajedno s vjernošću izvorniku i vjernošću jeziku na koji se prevodi, temelj je, zrcalo i mjera vjerodostojnosti svakoga svetopisamskoga prijevoda i razlog je njegove opravdanosti i svrhe.

Više je djelomičnih ili cjelovitih prijevoda Svetoga Pisma na hrvatskome jeziku. Vremensko razdoblje tih prijevoda vrlo je široko: ide od dijelova starih glagoljaških misalā, lekcionarā, časoslovā i obrednikā, i seže do *Jeruzalemske Biblije* i bogoslužnih knjigā obnovljenih i uređenih u skladu s poticajima Drugoga vatikanskoga općega crkvenoga sabora. U uporabi su trenutačno u bogoslužju i u vjerskoj pouci neznatno izmijenjeni prijevodi *Biblije Stvarnosti* i *Jeruzalemske Biblije*. Ti su prijevodi sami po sebi dobri, ali nisu savršeni. Potrebna su im poboljšanja kako bi riječ Božja i u ove naše dane na hrvatskome jeziku blistala u svoj svojoj izvornosti i jasnije dopirala do uma i srдца ljudi našega vremena.

Hrvatski je jezik s biblijskim jezikom, odnosno sa svetopisamskim govorom i načinom izražavanja, u doticaju sve od kada su prvi pripadnici hrvatskoga naroda u ona davna vremena povjerovali Bogu i krstili se. Evo, uskoro će tomu ravno 14 stoljećā. I sve od tada Sveto Pismo nastavlja ostavljati dubok trag u hrvatskoj uljudbi općenito i u hrvatskomu jezičnomu blagu i u hrvatskoj književnosti.

Samo po sebi razumije se da bi se taj trag trebao naći i u najnovijemu prijevodu na hrvatski jezik, koji je iz tiska izišao u prosincu 2025. i koji se u *Predgovoru* predstavlja kao »novi prijevod Hrvatskog biblijskog društva«. Upravo jer je »novi prijevod«, trebao bi biti nov dodatnim obogaćenjem već postojećih prijevoda i daljnjom doradom jasnoće hrvatskoga jezičnoga svetopisamskoga govora i izražavanja, ili jednostavnije rečeno doradom, dogradnjom i bistrenjem hrvatskoga biblijskoga stila i jezika, dotjerivanjem i poboljšanjem odabira hrvatskih riječi i izraza te napretkom i doradom načina izražavanja, a sve u korist boljega, lakšega i cjelovitijega razumijevanja svetopisamskih riječi i tekstova hrvatskim jezikom napisanima i rečenima.

To se moglo očekivati i očekivanje se čini razložnim. Međutim, taj se prijevod pogubio između biblijskoga stila i razumljivosti. Razlog je tomu što su prevoditelji i urednici očito na svoj način shvaćajući biblijski stil i razumljivost – da bi uspjeli u svojem naumu – dobrano skresali ni manje ni više nego sâmu jezičnu podlogu na koju su svoj prijevod postavili!

Iz onoga što se daje razabrati iz *Predgovora*, glavnu zaprjeku za ostvarenje prijevoda sa svrhom razumljivosti, vidjeli su ni manje ni više nego u jeziku na koji su prevodili. Ishod toga i takvoga postupka jest dvojak. Prvo, napravljen je ukalupljen prijevod, sputan i lišen vjernosti hrvatskomu jeziku i vlastitostima biblijskoga ili svetopisamskoga govora i načina izražavanja, sve unatoč činjenici da se riječ Božja ne može tumačiti i prevoditi samovoljno, odnosno kako komu padne na pamet (usp. 2 Pt 1, 20–21).

Petar Marija Radelj napisao je osvrt na to izdanje zahvativši cijeli niz pitanja, koja se u tome prijevodu javljaju. Čitatelja vodi kroz prijevod i pomaže mu da uvidi nepotrebna vrludanja prevoditeljā i urednikā mjesto uspravna i ponosna hoda oslonjena ne na tek malen dio, nego na svekoliku uistinu bogatu hrvatsku jezičnu baštinu, zbog čega zamagljuju i sadržaj. Svoje izlaganje obrazlaže činjenicama i na činjenicama ga temelji. Bez želje da se komu sviđi, izravan je u govoru i nastoji pomoći čitatelju da lakše i sâm procijeni vrijednost spomenutoga izdanja, koje k tomu nije ni kanonsko, to jest nema prijeko potrebna jamstva da dotični prijevod nema zastranjenja s obzirom na vjeru i ćudoređe. Jamstvo inače traže crkveni propisi, a daje ga mjerodavna vlast svojim odobrenjem u skladu s kanonskim odredbama o izdanjima prijevoda Svetoga Pisma, i to na način utvrđen zakonom i u propisanom obliku (usp. ZKP, kan. 825, 827 § 4, 830 § 2–3; ZKIC, kan. 655, 661, 663 § 2; Papinsko povjerenstvo za vjerodostojno tumačenje ZKP, *Odgovor na dvojbu s obzirom na kan. 830 § 3*, od 20. lipnja 1987.; Zbor za nauk vjere, *Uputa o pojedinim oblicima korištenja sredstava društvenoga priopćivanja u promaknuću nauka vjere*, izdane 30. ožujka 1992., poglavito brr. 7–12). Jednom dano dopuštenje ili odobrenje vrijedi za sva kasnija nepromijenjena izdanja, ali ne i za izmijenjena ili dopunjena. Dopuštenje ili odobrenje uvijek traže ili pisac odnosno prireditelj ili izdavač, a mogu i zajedno. Kako je u ovdje izloženom slučaju riječ i o ekumenskoj izdanju, katolička strana i katolici ovdje nisu bili poštovani iako je za njih riječ o istini evanđelja i stvarima bitnim za vjeru.

U skladu s dvotisućljetnim povijesnim iskustvom Crkve i snagom tih istih propisa novi hrvatski prijevod ne smije se rabiti ni u bogoslužju ni u navještaju riječi Božje, odnosno u propovijedanju i vjerskoj pouci, a ne može se ni širiti u crkvama ili prodavati u katoličkim knjižarama. Pretpostavlja se i očekuje da se Kristovi vjernici takvima uopće ne služe.

Svaki novi prijevod, ali uistinu nov a ne tek imenom, uvijek je dobro došao, jer može pomoći da se izbjegnju daljnja nepotrebna prevoditeljska vrludanja

i može pridonijeti većoj jasnoći i usavršavanju biblijskoga ili svetopisamskoga nazivlja i jezika u jeziku na koji je prijevod izrađen i njihovu promaknuću i učvršćenju. A to onda pridonosi poboljšanju navještaja riječi Božje i vjerskoj pouci općenito. Na svima je, koji u Krista vjeruju i u Njemu se nadaju, poglavito na biskupu s njegovim prezbiterima i đakonima, da paze da se Božja paša ne pogazi te »nejake ovce moraju žvakati izgaženu travu i piti mutež« (sveti Augustin, *Govor* 47., 14, u *CCL* 41, 584).

Zajedno sa svetim Efremom Sircem možemo zaključiti: »Tko, Gospodine, i jednu jedinu riječ tvoju može umom proniknuti? Mnogo je više onoga što nam izmiče od onoga što uspijevamo shvatiti, poput ožednjelih, koji piju s vrela. Naime, riječ Gospodnja pruža različite vidove upravo kao što su mnoge mogućnosti shvaćanja onih koji je proučavaju. Gospodin je svoju riječ ukrasio različitim bojama da se tako svatko tko je razviđa može zagledati u ono što mu se sviđa. Različite je vrste blaga položio u svoju riječ kako bi se svatko od nas obogatio onoliko koliko se sam trudi istražujući« (*Izlaganje o Četirima evanđeljima složenima zajedno ili Diatesaronu* [najstariji sirski prijevod sva četiri evanđelja u jedno sastavljena], 1, 18, u *Sources Chrétiennes* 121, 52).

U Rimu, o spomenu blaženoga Alojzija Stepinca, biskupa i mučenika, 10. veljače 2026.

✠ Martin Vidović,
biskup ninski naslovnik, nadbiskup

Opći uvod u pitanja *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva

Susret sa Svetim Pismom susret je s Božjom riječju koja je ušla u ljudski jezik, ali nikada nije postala tek ljudska riječ. U napetosti između božanskoga nadahnuća i čovječje izričajnosti rađa se trajna zadaća kršćanske vjere: riječ koja je jednom objavljena, zapisana i predana, mora se uvijek iznova prenositi, ako treba ponovo prevoditi, no nikada preoblikovati po mjeri duha vremena. Prevođenje Knjige nad knjigama nije puko prebacivanje sadržaja iz jednoga jezika u drugi; ono je čin odgovornosti pred Bogom, pred Crkvom i pred narodom kojemu se riječ povjerava.

Ova knjiga plod je susretā s Biblijom, susretā s prijevodima, s izričajnim rješenjima, s teološkim naglascima, s hermeneutičkim izborima. Nastala je iz želje da se razumije, uoči razlika i – ponajprije – vjerno služi „Svetomu Pismu koje može uputiti na spasenje po vjeri koja je u Kristu Isusu“ (*Druga Timoteju* 3, 15). Svaki se tekst u ovoj knjizi razvio iz konkretna susreta – s određenim biblijskim retkom, s određenim prijevodnim rješenjem, s određenom naukovnom pomutnjom.

U povijesti Crkve prijevod Svetoga Pisma uvijek je bio čin duboke poniznosti i istodobno hrabre učenosti. Sveti Jeronim Dalmatinac, kojega se časti kao zaštitnika prevoditeljā, svjestan je da svaki zahvat u tekst izaziva otpore, dvojbe i optužbe. No, isto je tako znao kako se istina Objave ne smije izlagati samovolji. Njegov vapaj da se istina traži u izvorniku, ali da se prevodi s poštovanjem prema jeziku primatelja, trajno ostaje mjera.

U skladu s tim objava novoga prijevoda Biblije na hrvatski jezik događaj je koji nadilazi nakladnički pothvat. On dotiče samu srž crkvenoga života: bogoslužje, pobožnosti, vjeronauk, bogoslovlje i osobnu molitvu vjernika. Sveto Pismo oblikuje vjeru, ono je sa svetom Predajom njezino vrhunsko pravilo (*Dei Verbum*, br. 21); ono tkā način na koji vjernici misle, mole i izražavaju vjeru u Boga. Prijevod nije neutralan. On usmjerava razumijevanje, ističe ili ublažava sadržaj govora o Bogu, katkada nesvjesno preoblikuje poimanje određenih istina. Svaka promjena u prijevodu Biblije stoga nije samo stilistička, nego u određenoj mjeri i teološka odluka.

Ova knjiga nastaje iz svijesti o toj odgovornosti. Njezina nakana nije rasprava radi rasprave, niti je vođena željom za osporavanjem kao takvim. Proistječe iz uvjerenja da Božja riječ zaslužuje najveću moguću pozornost, stručnost i razvidnost (transparentnost). Ondje gdje je riječ o Svetom Pismu, površnost postaje ozbiljan nedostatak, a nedorečenost može prerasti u zabludu.

Crkva je uvijek častila božanska Pisma kao kruh života (*Dei Verbum*, br. 21). Iz toga slijedi dvostruka obveza: Pismo mora biti dostupno, ali i vjerno predano u skladu s cjelinom Predaje. Nije dovoljno da prijevod bude razumljiv; on mora biti pravovjieran, jezično dostojanstven i kanonski usklađen s crkvenim propisima.

Posebnu težinu imaju nepoznanice autorstva prijevoda, uvoda, podnaslova i napomena, uređivanja i zahvata u tekst, jer razvidnost nije tek administrativna kategorija, nego čudoredna. Ako je prijevod „izvorna umna tvorevina“, onda je pravo i dužnost da se njegove nositelje izričito pridruži njihovim ostvarenjima. Kada se tekst naknadno mijenja, postavlja se pitanje odgovornosti za te promjene. U svemu tome nije riječ o osobnom pregalaštvu, nego o istini i pravednosti.

Ova knjiga želi biti prostor razborite, argumentirane i dokumentirane prosudbe. Razmatra bogoslovne, metodološke, jezične i kanonske vidike novoga prijevoda, navodi konkretne primjere i otvara pitanja koja se ne mogu zaobići. U tome se oslanja na apostolske otce, crkvene naučitelje i zakonodavstvo, na povijesnu praksu prevođenja i na bogatu hrvatsku svetopisamsku baštinu.

Hrvatski je jezik stoljećima bio nositelj biblijske riječi – od glagoljaštva, preko srednjovjekovnih i novovjekovnih prijevoda do suvremenih odobrenih izdanja. U tom je jeziku oblikovan duhovni identitet hrvatskoga katoličkoga puka. Zato svaki prijevod mora poštovati ne samo slovnička pravila, nego i stilsku uzvišenost svetopisamskoga izraza koji je postao dijelom vjerničkoga pamćenja.

Susreti nisu napisani protiv prevođenja, nego u prilog istinskomu prevođenju. Polaze od uvjerenja kako se Božja riječ ne smije „olakšavati“ na štetu njezine dubine, ni „pojednostavnjavati“ na štetu njezina otajstva. Pismo je dano čovjeku, no nije mu podloženo. Ono ostaje mjerilo, a ne predmet prilagodbe.

Potaknu li ova razmatranja ozbiljniji odnos prema prijevodima Svetoga Pisma, pobude li veću odgovornost u budućim pothvatima i prodube li svijest o svetosti biblijske riječi, svrha ove knjige bit će ispunjena. Jer svaka istinska prosudba, kada je vođena ljubavlju prema istini i Crkvi, nije razgradnja, nego služenje.

I. TEOLOŠKI I METODOLOŠKI OKVIR

Dosezi i granice *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva

Objava novoga prijevoda Svetoga Pisma uvijek je događaj od iznimne važnosti – ne samo za crkveni život nego i za jezik, kulturu i duhovni identitet jednoga naroda. Biblija nije tek tekst među ostalima: ona je temelj vjere, mjerilo teologije, ishodište liturgije i trajni sugovornik savjesti. Upravo zato svaki novi prijevod, a osobito onaj koji teži biti „standardni“, mora podnijeti zahtjevu i odgovornu prosudbu, i u pogledu vjernosti izvorniku, i u pogledu ukorijenjenosti u vlastitu jezičnu i crkvenu predaju.

Ovaj se tekst ne zaustavlja na površnim dojmovima niti na općim mjestima pohvale ili osporavanja. On nastoji razmotriti domete i granice *Biblije hrvatski standardni prijevod* Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera (2025.) polazeći od konkretnih, provjerljivih činjenica: od nakladničkoga i uredničkoga okvira, preko jezičnih i stilskih rješenja, do metodoloških i autorskopravnih pitanja. Takav pristup ne proistječe iz suprotstavljanja prema pothvatu prevođenja, nego iz svijesti da se prema Svetom Pismu – upravo zbog njegove svetosti i normativnosti – mora pristupati s najvećom mogućom ozbiljnošću, stručnošću i odgovornošću.

Nakladnik

U impresumu je naznačeno da je izdavač Hrvatsko biblijsko društvo te da za izdavača odgovara Damir Lipovšek. Prema podacima iz Registra udruga Republike Hrvatske,⁴ Hrvatsko biblijsko društvo udruga je građana, osnovana 6. lipnja 1995. Sjedište joj je u Zagrebu, Prolaz Jurja Ratkaja 2. Cilj joj je „promicanje Svetoga Pisma“. Djelatnosti kojima se ostvaruju ciljevi jesu: „Prevođenje, izdavanje, raspačavanje i promicanje Svetoga Pisma, drugotne biblijske literature i audio-vizualnih materijala vezanih za biblijski tekst.“ Područje djelovanja udruge jest „duhovnost“. Udruga ima registriranu jednu gospodarsku aktivnost: „Prodaja Svetoga Pisma po

---

⁴ <https://registri-npo-mpu.gov.hr/#!udruga-detalji/>

umjerenim cijenama koje osiguravaju dugoročno održivu politiku izdavanja.“ Damir Lipovšek izvršni je direktor udruge od 16. prosinca 2014.⁵

Prema *Statutu* iz 2014., znak je Hrvatskoga biblijskoga društva otvorena knjiga na čijoj se lijevoj stranici nalazi grčko slovo *alfa* – Α, a na desnoj *omega* – Ω. Iznad knjige nalazi se tekst pisan glagoljicom *iskoni bje slovo*. To su prve tri riječi Ivanova Evanđelja u prijevodu svete braće Ćirila i Metodija na staroslavenski. *Bjê* je pri tom glagolski oblik u imperfektu, kao i u današnjem hrvatskom.

Hrvatsko biblijsko društvo ravna se prema načelima, mjerilima i ustrojstvu Sjedinjenih biblijskih društava (engl. *United Bible Societies*), kojega je član. Biblijska društva osuđivali su pape Pio VII. (1816.), Lav XII. (1824.), Pio VIII. (1829.), Grgur XVI. (1844.) i bl. Pio IX. (1846. i 1849.). Zabrana učlanjivanja katolikā u biblijska društva na snazi je od Grgura XVI. i nije ukinuta.⁶ No, Benedikt XVI. poziva na suradnju s njima radi daljnjega povećanja broja prijevoda Svetoga Pisma (*Verbum Domini*, br. 115).

Dvije inačice

Knjiga *Biblija hrvatski standardni prijevod*, 1. izdanje, 2025. objavljena je u dvjema inačicama knjižnoga bloka i s više inačica korica, u ukupnoj nakladi od 8000 primjeraka.⁷

Prva inačica knjižnoga bloka na stranici [2] navodi da su sunakladnici knjige *Verbum* iz Splita i Naša ognjišta iz Tomislavgrada, ima katalogizaciju u publikaciji (CIP), međunarodne standardne knjižne brojeve (ISBN-ove) 978-953-8588-00-6 (Hrvatsko biblijsko društvo) i 978-953-399-018-7 (*Verbum*). Druga inačica na stranici [2] navodi da je sunakladnik Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije u Sarajevu, nema katalogizaciju u publikaciji i ima međunarodni standardni knjižni broj 978-953-8588-01-3 (Hrvatsko biblijsko društvo).

⁵ Prema *Statutu* iz 2014., Hrvatsko biblijsko društvo udruge je ljubitelja Svetoga Pisma koji pripadaju različitim Crkvama odnosno kršćanskim zajednicama. Upravni odbor društva ima 12 članova, koji pripadaju Crkvama (7) i kršćanskim zajednicama (5) prema sljedećem ključu: Katolička Crkva: Latinskoga obreda (rimokatolici) 4, Bizantsko-slavenskoga obreda (grkokatolici) 1, Pravoslavne Crkve: Srpska Pravoslavna Crkva 1, Makedonska Pravoslavna Crkva 1, Evandeoska pentekostna Crkva 1, Evangelička Crkva 1, Kršćanska adventistička Crkva 1, Reformirana kršćanska Crkva 1 i Savez baptističkih Crkava 1.

⁶ Murus Inexpugnabilis, *Papinske osude tzv. biblijskih društava*, murus inexpugnabilis, 24.1.2026.; Murus Inexpugnabilis, *Katolički teolozi o opasnosti "biblijskih društava"*, murus inexpugnabilis, 27.1.2026.

⁷ Darko Pavičić objavio je izjavu odgovornoga urednika nove Biblije Damira Lipovška da je naklada prvoga izdanja 8000 primjeraka (vecernji.hr, 7.12.2025.), a Glorija Lujanović da joj je isti izvršni direktor Hrvatskoga biblijskoga društva rekao: „prvo izdanje objavljeno je u nakladi od 6000 primjeraka“ (Tportal 25.12.2025.).

Opseg

Biblija hrvatski standardni prijevod opseže ukupno 94 arka po 16 stranica, a čine je: impresum (str. [2]), unutarnja naslovnica (str. [3]), *Proslov* nadbiskupa Dražena Kutleše (str. [5]–[6]), *Proslov* nadbiskupa Tome Vukšića (str. [7]–[8]), *Sadržaj* (str. [9]–[11]), *Predgovor* (str. I–III) i *Opći uvod u Bibliju* (str. V–IX) te prijevod Svetoga Pisma (str. 1–1479). To je čini tanjom od nekih nedavnih jednosveščanih imprimaturskih Biblija na hrvatskom: *Jeruzalemske Biblije* (1994., XXIII + 1814 stranica) i *Franjevačke Biblije* (2010., XI + 1673 str.).

Prijelom

Prijelom knjige vrlo je uredan, čist, bez suvišnih crta. Stranice su označene na tri načina: bez obrojčanja, obrojčenjem rimskim i arapskim brojkama. Neobrojčene stranice (str. [1]–[12]) i rimski obrojčene stranice I–IX prelomljene su jednostupačno, a Sveto Pismo na str. 1–1479 dvostupačno, osim *Psalama* (str. 627–795), koji su prelomljeni jednostupačno. Nema bočnih uputnica, nego su na dnu stranice dolje desno podrubne bilješke – uputnice na usporedna svetopisamska mjesta i pokoja objasnidbena bilješka.

Minimalistički broj bilježaka posljedica je prihvaćanja savjeta Thomasa Kauta, konzultanta u ime Sjedinjenih biblijskih društava za hrvatski prijevod *Biblije* u organizaciji Hrvatskoga biblijskoga društva:⁸

„Svaka bilješka smanjuje broj čitatelja za tisuću.“

Zbog toga nije proveden zahtjev kanona 825. i konstitucije *Dei Verbum*, broj 25, da prijevod Svetoga Pisma

„bude opremljen potrebnim i uistinu dostatnim tumačenjima kako bi se djeca Crkve sigurno i s korišću družila sa Svetim Pismima i napajala se njihovim duhom“.

Sveti tekst otisnut je vitičastim (serifnim) pismom, a brojevi glava, redaka, podnaslovi i bilješke (dolje desno) nevitičastim (sans-serifnim) pismom.

Sveti četveroslov

Za svaku je pohvalu što su prevoditelji ime svemogućega Boga izraženo hebrejskim četveroslovom na hrvatski preveli riječju: *Gospodin*. To je u skladu s davnom predajom, koja potječe od starozavjetnih Hebreja koji su

---

⁸ Božo Lujčić, *Lingvističke teorije prevodenja i novi hrvatski prijevod Biblije*, Bogoslovska smotra (Zagreb), 77/2007., br. 1, str. 84.

sveto Ime,⁹ kojim se u obliku četiriju slova (sveti četveroslov) bilježilo Ime kojim se Bog objavio Mojsiju – izgovarali *Adonai* (Gospodin).¹⁰ Ta je predaja napismeno vidljiva od III. stoljeća prije Krista, u *Septuaginti*, gdje je to Ime prevedeno na grčki uvijek riječju *Kýrios* (Gospodin), i kasnije na latinski uvijek riječju *Dominus* (Gospodin). U ovom je prijevodu i na hrvatski to izrečeno istovrijednom riječju *Gospodin*, a ne staroslavenskom *Gospod*, ili dodavanjem samoglasnika svetom četveroslovu (kako su činili Ivan Matij Skarić 1859.–1860. i *Biblija Stvarnosti* 1968.). Time se *Biblija Hrvatskoga biblijskoga društva* pridružuje dobrim primjerima kakve su dali Bartol Kašić u XVI. i Petar Katančić u XIX. stoljeću, također pišući Gospodin.

⁹ *Nōmen sacrum* (sveto ime) od davnina je kratica kršćanskih pisara u alfabetskim, latiničnim, glagoljskim i ćirilničnim rukopisima, osobito Svetoga Pisma, i na grobnim natpisima. Javljaju se u latinskom, grčkom, koptskom, armenskom, gotskom, staronubijskom, staroirskom i crkvenoslavenskom. Sastoje se od prvoga, katkada još kojega i zadnjega slova riječi, koja se premošćuju (povezuju) vodoravnom crtom iznad njih. Početni sustav svetih imena sastojao se od riječi nazvanih *nomina divina* (božanska imena); to su grčke riječi za Boga, Duha, Gospodina, Isusa i Krista. Praksa se brzo proširila i na druge riječi koje su se smatrale svetima: Čovjek, David, Izrael, Jeruzalem, Križ, Majka, Nebo, Otac, Sin i Spasitelj. U sustavu svetih imena skraćivanje se obavlja stezanjem, što znači da se uzima (barem) prvo i zadnje slovo svake riječi. Stezanje je nudilo praktičnu prednost označavanja padeža skraćene imenice. No, poraba svetih imena bila je čin poštovanja, a ne praktičnosti radi uštede prostora, pa se samo sveto ime redovito ispisivalo s velikim razmakom. Darni pisari često su razlikovali svjetovna i sveta pojavljivanja iste riječi, primjerice duh naspram Duha, te su sveta imena primjenjivali samo na potonje (naznačujući time i egzegetski izbor). Usp. Ludwig Traube, *Nomina sacra: Versuch einer Geschichte der christlichen Kürzung*, München, 1907. (Quellen und Untersuchungen zur lateinischen Philologie des Mittelalters, 2); Gregor Čremošnik, *Kratice "Nomina sacra" u crkvenoslavenskim spomenicima*, Slavia (Prag), IV/1925., br. 2, str. 238–264; br. 3, str. 485–498; Ute Sill, *"Nomina sacra" im Altkirchenslavischen bis zum 11. Jahrhundert*, München: Fink, 1972. (Forum slavicum, 40)

¹⁰ „Adonaj“ je na hebrejskom Gospodin, Gospodar, Vladar. To je ime dano Bogu u Starom Zavjetu. Ono je izraz poštovanja jedinomu pravomu Bogu. Ističe Njegovu posvemašnju vlast, vjernost savezu i bliskost u odnosima. Iako se ljudski vladari mogu nazivati „adon“ (gospodin), množinski oblik Adonaj, s prepoznatljivim pokazivanjem na Njega, pridržan je u Svetom Pismu za Vladara svih, pa se rabi isključivo kao vlastito ime Boga. Adonaj je zadržan u Jeronimovu prijevodu Svetoga Pisma na latinski i prijevodima Svetoga Pisma koji se temelje na Vulgati. Nijedno drugo ime primijenjeno na Boga nije određenije i lakše razumljivo od ovoga. To je Ime koje je Bog dao sebi kada je govorio Mojsiju na gori Sinaj (*Izlazak* 6, 2–3). Iako se na mjestu riječi ADO-NAJ u hebrejskom izvorniku nalazi sveti četveroslov JHVH, Židovi su imali vjersku zabranu izgovaranja toga svetoga Imena, nego su ga čitali Adonaj. Tako je Adonaj postala hebrejska riječ kojom su se Židovi služili kada su shvatili da je četveroslovna riječ za Božje ime previše sveta da bi se izgovarala naglas. Zato su još stari Židovi, kada su u III. stoljeću prije Krista u Aleksandriji prevodili Zakon (Petoknjžje, Toru, Nauk) na grčki (*Septuaginta*) taj redak preveli zamjenjujući hebrejsku riječ JHVH (Adonaj) riječju Κύριος/*Kýrios* (Gospodin). Kršćanska predaja i kršćansko bogoslužje preuzeli su tu svetu predaju, pa, za razliku od protestantskoga pomodarstva, svjesni katolik ni katoličko bogoslužje nikada ne izgovaraju JHVH. Uostalom, ni ne znamo koje su samoglasnike izvorno stari Hebreji umetali između tih suglasnika, a sigurno je da ga nikad nisu izgovarali Jehova.

Janje

Do sada se u crkvenom stilu promicao izraz *Jaganjac* (što potječe iz staroslavenskoga kao umanjenica za janje). No, međuoblik *jagnje* nije hrvatski, a janje je samo po sebi mlado, pa je upitno postojanje umanjenice koja je kao izraz iščeznula iz hrvatskoga jezika osim u liturgiji, a umanjenicu od standardne riječi janje – janješce imamo samo u božićnim pjesmama. Prevoditelji *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva dobro su učinili što su se odlučili za standardnu riječ *janje*. Jaganjac je bio ostao u hrvatskom prijevodu obreda Pavla VI. samo zato jer je imenica muškoga roda, a janje je srednjega. Ali ako smo prihvatili druge Ivanove izraze, *Lógos* (*Ivan* 1, 1.14, u grčkom muškoga roda), da je u staroslavenskom *Slovo* (srednjega roda), a u hrvatskom sada ustaljeno *Riječ* (ženskoga roda), i *Vrata* (*Ivan* 10, 9, i u grčkom ženskoga roda) i *Istina* (*Ivan* 14, 6, i u grčkom ženskoga roda), onda je vrijeme i da Jaganjac postane Janje, ne samo u tom prijevodu nego svuda u biblijskom stilu i crkvenom govoru.

Poticaj na bavljenje Pismom

Objava novoga prijevoda sama po sebi i te kako je dobra stvar.

Trud uložen u prevođenje Svetoga Pisma i svako novo izricanje Božje riječi sadržane u njemu može biti od pomoći i stručnjacima, i proučavateljima, i čitateljima, i moliteljima.

Drukčije prericanje poznatih mjesta može potaknuti istinsko čitanje, razumijevanje, razmatranje, dublje pronicanje i valja ga dočekati otvorena srca i uma.

Osnovna misao sudionika pothvata novoga prijevoda, da se njime Sveto Pismo učini razumljivijim, pristupačnijim, u sebi je izvrsna i vjerovjesnička.

Prevoditelji

Dana 18. prosinca 2025. od Hrvatskoga biblijskoga društva zamolio sam podatak tko je preveo koju od biblijskih knjiga u novom prijevodu *Biblija hrvatski standardni prijevod* jer su u impresumu na stranici [2] abecedom prezimena navedeni prevoditelji, ali nije naznačeno tko je od njih preveo koju knjigu. Predsjednik Hrvatskoga biblijskoga društva odgovorio mi je 23. prosinca 2025.:

„u ovom izdanju u impresumu smo namjerno naveli sve sudionike prevoditeljskog projekta, ali bez povezivanja pojedinih imena s konkretnim biblijskim knjigama. Razlog tomu je činjenica da se radi o dugogodišnjem, kolegijalnom i višeslojnom radu u kojem su gotovo sve knjige Biblije prolazile kroz više faza.“

Takva odluka Hrvatskoga biblijskoga društva jest novost jer su u prijevodima *Knjige proroka Joela* godine 2007., *Evandjelja po Luki* 2017. i *Poslanice Rimljanima* 2018. naznačeni prevoditelji.¹¹ K tomu je više prevoditelja i redaktora u medijskim istupima povodom izlaska *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva navodilo tko su prevoditelji pojedinih knjiga.

Nenavođenjem tko je preveo koju od svetopisamskih knjiga čitatelje se može dovoditi u zabludu da su svi oni zajedno preveli cijelo Sveto Pismo, jer su naznačeni skupno kao da ih je svih dvadeset i troje zajedno prevelo sve 73 svetopisamske knjige. Time Hrvatsko biblijsko društvo kao nakladnik nije poštovalo pravo na priznavanje autorstva svim tim prevoditeljima. Naime, članak 28. stavak 1. *Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima* (*Narodne novine*, br. 111/21) određuje: „Autor ima pravo biti priznat i označen kao autor djela“, a članak 15. stavak 1. istoga zakona precizira da je prijevod „originalna intelektualna tvorevina individualnoga karaktera“ i da je „zaštićen kao samostalno autorsko djelo“.

Budući da se u *Predgovoru* ističe:

„Ovaj prijevod načinili su biblijski stručnjaci i stručnjakinje koje je okupilo Hrvatsko biblijsko društvo, sve redom doktori znanosti, a tipično i sveučilišni predavači“ (str. II), morao im je biti relevantan naputak Matičnoga odbora za područje humanističkih znanosti koji u uputama za izbore pristupnika na znanstvenonastavna i znanstvena radna mjesta od 23. svibnja 2024. ističe:¹²

„Kod rada u koautorstvu potrebno je istaknuti individualni doprinos pristupnika“ (str. 2).

U crkvenom zakonodavstvu Tridentski sabor odredio je:

„Sabor je odredio... da nitko ne smije... učiniti da se tiskaju, bilo koje knjige o svetopisamskim stvarima bez imena autora, niti ih ubuduće prodavati, niti ih zadržavati kod sebe, ako prije toga ne budu provjerene i odobrene od ordinarija“ (Denzinger, 1508).

Osim što prevoditelji nisu označeni kao prevoditelji biblijskih knjiga koje su preveli, za dva preminula prevoditelja i jednoga urednika ime nije uokvireno crnim kvadratićem niti je križem ili drukčije naznačeno

¹¹ *Joel*, s hebrejskoga preveo Danijel Berković, Kairos (Zagreb), 1/2007., br. 1, str. 159–162; *Evandjelje po Luki*, s grčkog preveo Mario Cifrak, Sarajevo: Provincija Bezgrješnoga začeca BDM Družbe sestara Služavki Maloga Isusa, 2017., 353 str. (*Betelehemsko svjetlo*, knjiga 14); Ivan Dugandžić, *Poslanica Rimljanima: uvodna pitanja, prijevod i komentar Poslanice Rimljanima*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2018., 253 str. (*Biblica*, 23).

¹² https://www.ief.hr/wp-content/uploads/2024/06/MO-povijest_Uputa-za-pisanje-izvjesca.pdf

da su pokojni, što je također standard pri objavi knjige kada je suradnik ne dočeka. Davorin Peterlin umro je 14. lipnja 2010., a fra Božo Lujčić 3. lipnja 2021., ali je na stranici I u *Predgovoru* navedeno kao da su još živi i to da obojica prebivaju u Zagrebu.

K tomu je za više autora na stranici I navedeno prebivalište koje oni nisu imali u godini izlaska prvoga izdanja. Primjerice, Darko Tepert u Rimu je, a ne u Zagrebu; Stipe Jurič u Dubrovniku je, a ne u Rimu; Ivan Šporčić u Žejanama je, a ne u Rijeci.

Dvojici prevoditelja netočno je navedeno prezime: prof. Stipe Jurič kao da se preziva Jurič (str. [2] i I), a dr. Anđela Jeličić Krajcar kao da se preziva Jeličić.

Promjene fantomskoga urednika u *Joni* 4

Urednik je osoba koja posljednja pregledava i odobrava tekst za tisak. Na knjizi *Biblija hrvatski standardni prijevod* četiriju nakladnika 2025. kao urednik svetopisamskih knjiga napisanih na hebrejskom i aramejskom potpisan je Božo Lujčić. No, fra Božo Lujčić umro je 3. lipnja 2021. Za života je uredio knjigu *Hrvatski standardni prijevod Biblije: Tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi* koju je Hrvatsko biblijsko društvo objavilo u Zagrebu 2018. U njoj se na str. 94 ističe da je on „urednik Staroga Zavjeta“ (str. 94) i dodaje: „Na kraju knjige izabrali smo neke dijelove iz pojedinih biblijskih knjiga Staroga i Novoga zavjeta prevedene prema načelima koja su na početku bila postavljena, dotjerane također od jezičnih i književnih stručnjaka.“

Dakle, u izdanju iz 2018. izabrani dijelovi bili su prevedeni, jezično i književno dotjerani. Na toj je knjizi kao lektor i korektor potpisan Boris Beck (str. 2). No, za izdanje iz 2025. navedeni su tekstovi dodatno mijenjani. Ako je fra Božo umro 2021., a izabrane dijelove koje je 2018. objavio smatrao dovršenima i spremnima za objavu, postavlja se pitanje: Tko je nepotpisani urednik koji je naložio i odobrio dodatne promjene teksta napravljene između 2018. i 2025.?

Evo za primjer četvrte glave *Knjige proroka Jone*.

Redak 2.: 2018. (str. 124): „Ovako se pomoli [...]“ – 2025. (str. 1162): „Ovako se pomolio [...].“

Redak 4.: 2018.: „Gospodin mu uzvрати [...]“ – 2025.: „Gospodin mu je uzvratio [...].“

Redak 5.: 2018.: „Jona iziđe iz grada na istočnoj strani i sjedne. Ondje si napravi sjenicu i smjesti se [...]“ – 2025.: „Jona je izišao iz grada na istočnoj strani i sjeo. Ondje si je napravio sjenicu i smjestio se [...]“

Redak 6.: 2018.: „Tada je Gospodin Bog zapovjedio da iznad Jone izraste bršljan [...]. Jona se bršljanu veoma razveselio [...]“ – 2025. (str. 1163): „Tada je Gospodin Bog zapovjedio da iznad Jone izraste grm [...]. Jona se grmu vrlo razveselio [...]“

Redak 7.: 2018.: „Sljedećega dana u praskozorje Bog pošalje crva koji izgrize bršljan, pa se on osuši.“ – 2025.: „Sljedećega dana u praskozorje Bog je poslao crva koji je izgrizao grm, pa se on osušio.“

Redak 8.: 2018.: „Čim je sunce izišlo, Bog zapovjedi [...]“ – 2025.: „Čim je sunce izišlo, Bog je zapovjedio [...]“

Redak 9.: 2018.: „[...] uzvratiti Jona.“ – 2025.: „[...] uzvratio je Jona.“

Redak 10.: 2018.: „Tada mu Gospodin reče [...]“ – 2025.: „Tada mu je Gospodin rekao [...]“

Dakle, gdje je god 2018. predikat bio u povijesnom prezentu ili aoristu, godine 2025. napisan je u perfektu. Ako su Božo Lujić kao urednik i Boris Beck kao redaktor svoj posao na tim tekstovima dovršili 2018., koji je onda urednik odlučio da se tekstovi ponovo lektoriraju i to prebacujući sva prošla glagolska vremena u perfekt?

Također se nameće pitanje: ako se u toj glavi godine 2018. tri puta spominje „bršljan“, tko je nakon prevoditelja, jezikoslovne, književne i biblijske redakture odlučio da se ta riječ mijenja u „grm“?

Još neke promjene gotova teksta između 2018. i 2025.

Prve dvije glave *Evandjelja po Ivanu* „Hrvatskoga standardnoga prijevoda“ otisnute su 2018. u knjizi koju je objavilo Hrvatsko biblijsko društvo *Hrvatski standardni prijevod Biblije: Tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi*, ur. Božo Lujić, str. 133–137. Isti tekst ponovo je tiskan u *Bibliji hrvatski standardni prijevod*, Zagreb – Split – Tomislavgrad, odnosno Zagreb – Sarajevo, 2025., na str. 1294–1296.

Jedna od promjena bila je preinaka pridjeva (*Čovjekov Sin*) u genitiv (*Sin Čovjeka*):

Ivan 1, 51: 2018. „[...] vidjet ćete otvoreno nebo i Božje anđele kako se penju i silaze nad Čovjekovim Sinom“ – 2025. „[...] vidjet ćete otvoreno nebo i Božje anđele kako se penju i silaze nad Sinom Čovjeka.“

Zamjena pojma *Čovjekov Sin* pojmom *Sin Čovjeka* nije napredak nego nazadak, jer hrvatski standardni jezik zahtijeva da se imenski atribut u genitivu, izrečen jednom riječju, preoblikuje u pridjev, prema pravilima kad je to moguće. To vjerojatno nisu promijenili lektori, nego je to morala biti redaktorska ili urednička odluka.

Druga promjena tiče se zamjene aorista i povijesnoga prezenta perfektom. Primjerice,

Ivan 2, 3: 2018. „Kad je nestalo vina, majka reče Isusu [...]“ – 2025. „Kad je nestalo vina, majka je rekla Isusu [...]“

Ivan 2, 4: 2018. „Isus joj odvrati [...]“ – 2025. „Isus joj je odvratio [...]“

Ivan 2, 5: 2018. „Nato njegova majka reče poslužiteljima [...]“ – 2025. „Nato njegova majka rekla poslužiteljima [...]“

Zamjena aorista i povijesnoga prezenta perfektom neprobitačna je, jer oduzima živahnost i nepotrebno usporava pripovijedanje. No, ovdje se pri tom zaboravilo da je perfekt složeno vrijeme koje osim glagolskoga pridjeva radnoga (*rekla*) tvori i nenaglašeni prezent glagola biti (za treću osobu: *je*), koji je izostavljen.

Treća promjena tiče se zamjene jedne mjerne jedinice (*vjedro*) drugom (*mjerom*):

Ivan 2, 6: 2018. „[...] U svaku su stala dva do tri vjedra“ – 2025. „[...] U svaku su stala dvije do tri mjere“

No, pri tom se zaboravilo na sročnost predikata sa subjektom: *ne – stala* dvije do tri mjere, nego *stale* dvije do tri mjere.

Zaostali zatipci u redcima 5 i 6 druge glave *Evandjelja po Ivanu* ukazuju da je izostala završna korektura, a takva je pojava uobičajena kada ista osoba radi lekturu i korekturu. Te je poslove trebalo razdvojiti.

Imprimaturska Biblija?

U *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera nema riječi *imprimatur* ni „odobrenje“ biskupske konferencije (koje je trebalo pribaviti prema kanonu 825. *Zakonika kanonskoga prava*). To nije spriječilo nakladnika¹³ i sunakladnika¹⁴ da tvrde:

„Novi prijevod ima službena crkvena odobrenja Hrvatske biskupske konferencije i Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine.“

¹³ <https://www.hbd.hr/home/>

¹⁴ <https://verbum.hr/biblija-novi-hrvatski-katolicki-prijevod> i <https://verbum.hr/novosti/novi-hrvatski-prijevod-biblije-uskoro-u-knjizarama-verbum>

Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine nikada nije imala pred sobom zamolbu da odobri taj prijevod, a nejasno je što je Hrvatsko biblijsko društvo od Hrvatske biskupske konferencije tražilo i što u kanonskom smislu znači „suglasnost“ koju mu je ona, prema Priopćenju,¹⁵ izdala 6. lipnja 2024. te zašto u samoj *Bibliji* u impresumu piše da je to bilo 7. lipnja 2024.

Komu je prijevod namijenjen?

Prvi urednik navodi da je namjena prijevoda godine 2001. određena kao „pastoralno-katehetska“, a godine 2002. kao „pastoralno-katehetskomišionarska“.¹⁶ No, tako ambiciozan plan nemoguć je bez određenja prijevoda kao bogoslužnoga (liturgijskoga), jer je samo on predmet homiletike (propovijedanja), dušobrižništva (pastorala), vjeronauka (kateheze) koji se čini u ime Crkve i crkvenoga vjerovjesništva (misionarstva). Sve ostalo prijevod je za osobne potrebe i za protestantske načine pastorala, kateheze i misionarenja.

Drugi urednik jasno je rekao koja je ciljna skupina prijevoda:

„Složili smo se i u namjeri da naš prijevod bude razumljiv suvremenim hrvatskim čitateljima koji ne idu na kršćansko bogoslužje i ne poznaju židovsku ni kršćansku tradiciju.“¹⁷

Toj razumljivosti, tj. želji da prijevod bude vjeran komunikaciji s tom ciljnom skupinom odkršćanjenih sugrađana žrtvovani su vjernost prijevodu, vjernost smislu, jezik, stil i pravovjernost.

Po čemu se prevodilo?

Priređivači ističu da su kao predložak rabili

„posljednja kritička izdanja hebrejskog i grčkog izvornika“ (str. III). No, pokazalo se da nisu (v. poglavlje *Podloga za prevođenje Svetoga Pisma*).

Kako se prevodilo?

Priređivači su u *Predgovoru* ustvrdili i da taj prijevod

„prevodi tekst onako kako je napisan“ (str. II).

¹⁵ <https://hbk.hr/priopcenje-s-izvanrednog-zasjedanja-hbk-a-3/>

¹⁶ Božo Lujčić, *Lingvističke teorije prevođenja i novi hrvatski prijevod Biblije*, Bogoslovska smotra, 77/2007., br. 1, str. 82 i 83.

¹⁷ Mato Zovkić, *Moje iskustvo prevođenja i lektoriranja dijelova Svetog pisma za novo izdanje na suvremenom hrvatskom jeziku (2001. – 2018.)*, Bogoslovska smotra (Zagreb), 88/2018., br. 2, str. 491.

No, pokazalo se da je tekst Svetoga Pisma koji su objavili manjkav, jer su brojni redci ispušteni ili kraćeni (v. cjelinu *O zatajivanju novozavjetnih redaka*), a da ono što jest prevedeno ne prevodi tekst „onako kako je napisan“, nego da umeće riječi kojih u izvorniku nema (v. *Širi li novi prijevod Biblije zablude i Očenaš u Bibliji Hrvatskoga biblijskoga društva*) te da projicira shvaćanja suvremene kulture u biblijsko doba.

Svakidašnji jezik

Ljudsko biće treba između 500 i 800 riječi za osnovni razgovor, između 1000 i 2000 često rabljenih riječi za svakidašnje tekstove i oko 8000 riječi za složeniji razgovor. Treba mu deset do dvadeset tisuća riječi (isključujući ustaljene izričaje i izraze) za čitanje na sveučilišnoj razini.

Strongova konkordancija popisala je 8674 hebrejskih korijenskih riječi (Stari Zavjet na hebrejskom) i 5624 grčkih korijenskih riječi (Novi Zavjet na grčkom), što ukupno iznosi 14.298 jedinstvenih biblijskih pojmova, ne računajući one u deuterokanonskim starozavjetnim knjigama.

Septuaginta (cijeli Stari Zavjet na grčkom) sadržava 13.827 jedinstvenih leksema ili oko 5800 jedinstvenih riječi isključujući vlastita imena, čime premašuje rječničko blago Novoga Zavjeta.

Vulgata ima oko 45.500 jedinstvenih riječi (leksema), od kojih se znatan dio, 20.664 pojavljuje samo jednom (pa se zovu ἄπαξ λεγόμενον / *hápax legómenon*, jednom rečeno).

Na početku prevođenja Svetoga Pisma njegov organizator, tada se zvao Hrvatsko ekumensko biblijsko društvo, 4. svibnja 2001. priredio je simpozij profesora biblijskih znanosti. Na njem je doajen hrvatskoga jezikoslovca Stjepan Babić (1925.–2021.) upozorio pothvatnike:¹⁸

„Orječje, tekst Svetoga Pisma ne može biti isto što i svakidašnji jezik već i stoga što se razlikuje i opsegom svojih pojmova, a to znači brojem riječi.“

Svagdanji, svakidašnji ili razgovorni (kolokvijalni) jezik prirodni je, opušteni govor svagdanjega života, u uobičajenoj porabi, obilježen neusiljenošću. **Govorni** jezik obuhvaća sve uobičajene oblike govora, za razliku od uobičajenoga **pisanoga** jezika, a opisuju ga kraćenje i jednostavnija slovnica od uobičajena pisanja. Stjepan Babić i tu je pravodobno opomenuo prevoditelje Biblije:

¹⁸ Stjepan Babić, *O današnjim problemima prevođenja Biblije*, Jezik (Zagreb), 49/2002., br. 2, str. 46.

„Svetopisamski tekst nije običan tekst pa iako je svakidašnji, on nije običan, razgovorni tekst, nego je uzvišeni, pjesnički tekst i treba biti pisan takvim jezikom: svečanim, a to znači biranim, pažljivim. Treba doticati same vrhunce pjesničkoga jezika, uostalom i biblijski je tekst većinom pjesničke naravi.“¹⁹

Neki promicatelji novoga prijevoda hvale ga da je progovorio „jezikom mladih“, reklamiraju ga kao suvremen, ostvaren na govornom, uličnom jeziku, što jezikoslovni redaktor prijevoda opovrgava:

„Nema razgovornog jezika. Prijevod je na standardnom hrvatskom jeziku.“²⁰

Novi biblijski stil?

No, hrvatski standardni jezik ima više stilova. Do sada se Biblija prevodila biblijskim stilom.

Biblijski stil prepoznatljiv je način kako se svetopisamski tekstovi prevode, kojim se jezičnim sredstvima i postupcima izražavaju. Nepotpisani *Predgovor* Biblije Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera ističe:

„čitatelju se nudi osuvremenjeni biblijski stil prijevoda, to jest takav koji čuva dostojanstvo izvornika, ali ne na račun razumljivosti“ (str. II).

U čem se sastoji „osuvremenjeni“ biblijski stil? U odustanku od biblijskoga stila.

Koje su značajke biblijskoga stila od kojih je odustala *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera?

Biblijski redosljed riječi (ustaljene veze, obilježeni red riječi):

- pridjev nakon imenice: *cedar libanonski, čovjek bogobožazan, čovjek Božji, čovjek neporočan, čovjek pravedan, Duh Sveti, Gora sionska, Gospodina Boga svojega, ime Božje, ime Isusovo, ime Kristovo, kćeri jeruzalemske, kći sionska, Kraljevstvo Božje, Kraljevstvo Nebesko, kruh nebeski, ljubav Njegova, More crveno, muž pravedan, oči slijepčeve, put pravednikov, ptice nebeske, ribe morske, ruka Božja, Sin Božji, Sin čovječji, Sin Davidov, sluga dobri, spasenje Božje, šljunak potočni, voda duboka, vode beskrajne, vode jordanske, vode goleme, vode meripske, vode morske, vode potočne, vode potopne, vode silovite, vojska nebeska, život vječni;*

¹⁹ Stjepan Babić, *O današnjim problemima prevođenja Biblije*, Jezik, 49/2002., br. 2, str. 47.

²⁰ Marko Alerić, u: Glorija Lujanović, *Kako je Biblija 'progovorila' jezik mladih: 'Ne uspoređujete novi i stari prijevod, za to vam treba doktorat i sto godina'*, tportal.hr, 25.12.2025.

- zamjenica nakon imenice: *braća vaša, duša moja, jaram moj, Otče naš, otcu naši, srce moje, štiti moj, život svoj*;
- glagol nakon objekta: *bolesne liječite, mrtve uskrisujte* ili nakon imenskoga predikata: *slijep se rodio*.

Jezikoslovac Ivo Pranjković, za kojega urednik *Biblije* godine 2007. piše da obavlja jezičnu lekturu prijevoda Svetoga Pisma,²¹ smatra to sržnim biblijskomu stilu:²²

„S obzirom na red riječi posebno je obilježena i vrlo frekventna te kao osobitost biblijskoga stila hrvatskoga jezika također izrazito prepoznatljiva postpozicija sročnoga atributa u nominalnim konstrukcijama.“

Je li se zbog odustajanja od te osobitosti biblijskoga stila on i povukao iz projekta? Naime, pri izlasku knjige iz tiska godine 2025. nije spomenut u impresumu.

Drugi jezikoslovac Stjepan Babić na početku prevođenja te *Biblije* bio je istaknuo:²³

„Ustaljene veze poslijeimeničkoga pridjeva ne bi trebalo mijenjati bez posebno opravdanih razloga.“

Nisam mogao pronaći članak u kojem bi bio objašnjen razlog za odustanak od ustaljenih veza. No, neprijeporno je da se tim odustankom oponaša *Biblija suvremeni hrvatski prijevod*, tiskana u Bjelorusi godine 2020., čiji je nakladnik Međunarodna biblijska liga iz Teksasa, glavni urednik Goran Medved, čiju je teološku provjeru radio pokojni Davorin Peterlin i čiji je savjetnik za jezična pitanja bio Boris Beck, a obojica su radila i na *Bibliji hrvatski standardni prijevod*.

Vrlo izražajne riječi: *ljubiti* (mijenjano u *voljeti*, što bitno smanjuje jakost), *zboriti* (mijenjano u *govoriti*).

Neke stare hrvatske riječi: *lupež*, koji je u *Bibliji hrvatski standardni prijevod* postao *lopov*, *mekoputnik* > *muška prostitutka*, *muškoložnik* > *homoseksualac*, *četverovlasnik* > *tetrarh*, *trpeza* > *stol*, a *postelja* je zamijenjena turcizmom *krevet* (ali ne svuda).

Neki etnici: *Šimun Cirenac*.

²¹ Božo Lujčić, *Lingvističke teorije prevođenja i novi hrvatski prijevod Biblije*, Bogoslovska smotra, 77/2007., br. 1, str. 85.

²² Ivo Pranjković, *Hrvatski jezik i biblijski stil*, u: Raslojavanje jezika i književnosti: zbornik radova 34. seminara Zagrebačke slavističke škole, ur. Krešimir Bagić, Zagreb: FF press, 2006., str. 23–32; Zagrebačka slavistička škola (26.5.2008.); stilistika.org (6.11.2016.).

²³ Stjepan Babić, *O današnjim problemima prevođenja Biblije*, Jezik, 49/2002., br. 2, str. 50.

Učestala poraba glagolskih priloga prošlih²⁴ i sadašnjih²⁵.

Poraba nekih glagola: *zboriti* (opstao samo u *Postanak* 24, 50),

Poraba jednostavnih prošlih vremena: aorista i imperfekta.

Progon aorista i imperfekta

Pravilo prevođenja koje je Hrvatsko biblijsko društvo postavilo pred svoje prevoditelje godine 2003. bilo je zabrana porabe aorista, imperfekta i drugih glagolskih oblika i vremena koja po njihovoj ocjeni nisu dio svakidašnjega govora na cijelom hrvatskom jezičnom prostoru. Zahtjev pokazuje svu oprječnost Hrvatskoga biblijskoga društva kao udruge koja, s jedne strane, u znaku, kao **geslo**, ima rečenicu **u imperfektu**: *iskoni bjê slovo*, i odstupanja od hrvatske tradicije i njegovana jezika u ime nečije vodilje da se Knjiga nad knjigama prevede na „govorni“, a ne književni jezik.

Aorist jeziku daje pripovjedalačku živost i pokretljivost (za razliku od perfekta) pa odustajanje od njega znači osiromašenje jezika. Kako se perfekt rabi za sva stanja, on ne može dočarati fine razlike u trajanju ili trenutačnosti radnje onako kako to čine imperfekt (dugotrajna prošlost) ili aorist (doživljena, brza prošlost). Pretjerana poraba perfekta može dovesti do stilske jednoličnosti i smanjene dinamičnosti pripovijedanja. Kao složeno glagolsko vrijeme perfekt traži više riječi i slogova (redovito dva sloga

²⁴ Rabe se glagolski prilozima prošli: *bacivši, davši, došavši, dovršivši, izbavivši, izišavši, izloživši, iznevjerivši, izručivši, načinivši, naklonivši, napunivši, naškodivši, nazvavši, objesivši, ogrebavši, okusivši, opozvavši, ostavivši, osudivši, otišavši, otjeravši, otvorivši, pobivši, pobunivši, podigavši, podijelivši, pogledavši, poklonivši, ponudivši, porazivši, postavivši, postavši, postupivši, povjerivši, pozvavši, predstavivši, prekrivši, pretvorivši, pribivši, pričvrstivši, primivši, probivši, protjeravši, razgjevivši, razorivši, rekavši, rodivši, sakrivši, sazvavši, shvativši, sklopivši, skupivši, spasivši, stavivši, stigavši, svrstavši, učinivši, udaljivši, ugledavši, uputivši, uskrisivši, uspravivši, ustavši, uzvrativši, zapovjedivši, zatvorivši, zavikavši.*

²⁵ Rabe se glagolski prilozima sadašnji: *bacajući, blagoslivljajući, blebećući, brinući se, čekajući, čupajući, dajući, djelujući, dodirujući, dršćući, gađajući, gledajući, hodajući, htijući, idući, imajući, iskazujući, iskorjenjujući, ispunjavajući, istražujući, iščekujući, izazivajući, izvršavajući, jašući, kazujući, klanjajući se, kličući, kolebajući, mažući, mijenjajući se, nadajući se, nadajući se, nadgledajući, namećući, namjeravajući, namjeravajući, napasajući, napuštajući, naričući, navješćući, negodujući, obavljajući, obazirući se, obnavljajući, obnavljajući, obraćajući se, očekujući, odbijajući, odmahujući, odražavajući, ohrabrujući, okružujući, omogućujući, opisujući, oslanjajući se, oslobađajući, osuđujući, pjevajući, plačući, plešući, podižući, podliježući, podsjećajući, pohranjujući, ponavljajući, postavljajući, poštujući, potičući, poučavajući, pouzdajući se, pretvarajući se, prezirući, prihvaćajući, primajući, pripadajući, priželjkujući, promatrajući, propitkujući, propuštajući, putujući, računajući, radujući se, ranjavajući, raspravljajući, ratujući, razarajući, razgovarajući, razmatrajući, razvijajući, ričući, riskirajući, robujući, sjevajući, skrećući, slušajući, smatrajući, smišljajući, spuštajući se, stavlajući, stječući, suobličavajući se, šaljući, šecući, štujući, tapkajući, tresući se, tresući, tugujući, ubijajući, ublažujući, udarajući, ujedinjujući, urlajući, uspinjući se, uspoređujući, uzdajući se, uzdižući, uzimajući, uživajući, varajući, veličajući, veslajući, vičući, vraćajući se, zahvaljujući, zamahujući, zanemarujući, zastrašujući, zadirući, znajući, žrtvujući.*

više) nego jednostavna vremena (usporedi *vidjeh* nasuprot *vidio sam*). Konačno, perfekt otvara mogućnost dvoznačnosti jer bez širega okruženja perfekt nesvršena glagola katkada ne označava je li radnja potpuno završena ili je samo trajala u prošlosti.

Sudionicima pothvata Hrvatskoga ekumenskoga biblijskoga društva Stjepan Babić još je 2001. godine skrenuo pozornost:

„Aorist i imperfekt u razgovornome su jeziku veoma rijetki, čak i iznimni, ima i književnih djela koji ih i nemaju, osobito imperfekta pa neki smatraju da ih ne bi trebalo biti ni u Bibliji ili bar u Evanđeljima. [...] Aorist izražava određenu živost, iznenadnost i on se treba upotrebljavati u cijeloj Bibliji prema svojim stilskim vrijednostima. [...] Ukloniti potpuno oba ta vremena [aorist i imperfekt] iz Biblije, bilo bi nasilje i na Bibliji i na hrvatskomu književnom jeziku.“²⁶

Aorist postoji u indoeuropskoj jezičnoj obitelji, bio je u vrlo čestoj uporabi u staroslavenskom jeziku te je imao ključnu ulogu u svakidašnjem govoru. U razgovornom jeziku mnogim porabnicima hrvatskoga zvuči zastarjelo i književno, ali aorist se još nije izgubio u svakidašnjem govoru svih govornika hrvatskoga, a nedvojbeno je jako važan u razumijevanju narodnoga stvaralaštva, starijih tekstova i književnih djela. K tomu nije posve zamjenjiv perfektom. Naime, perfekt ističe rezultat ili stanje nakon radnje, a aorist se rabi kada se želi istaknuti radnja u trenutku kada se dogodila.

Grčki jezik, posredstvom kojega smo primili cijeli Stari Zavjet u *Septuaginti* i cijeli Novi Zavjet, ima aorist. Stoga je logično rabiti aorist i u prijevodu Svetoga Pisma na hrvatski.

Slično se može reći za imperfekt. On se rabi namjesto perfekta kada se želi istaknuti trajanje, ponavljanje ili nastavak radnje u prošlosti. Dok perfekt opisuje završenu radnju u prošlosti, imperfekt se rabi za prizore (opis prošlosti), navike, radnje u tijeku, kada se želi oživiti prošlost, a perfekt služi za ono što se dogodilo, za nabranje ili opisivanje činjenica o prošlosti.

Onima koji su se odazvali pozivu Hrvatskoga ekumenskoga biblijskoga društva Stjepan Babić ukazao je 2001. kako imperfekt

„izriče radnju koja je u prošlosti trajala ili se ponavljala, a upotrebljava se osim u književnosti i u povijesnim, povijesno-pjesničkim, pjesničko-znanstvenim tekstovima i slično. [...] To je vrijeme izrazno sredstvo hrvatskoga književnoga jezika i treba se naći u Bibliji,

²⁶ Stjepan Babić, *O današnjim problemima prevođenja Biblije*, Jezik (Zagreb), 49/2002., br. 2, str. 47 i 48.

samo je pitanje mjere zbog njegove posebne stilske vrijednosti. Ukloniti potpuno oba ta vremena [aorist i imperfekt] iz Biblije, bilo bi nasilje i na Bibliji i na hrvatskomu književnom jeziku. Perfekt može u potpunosti zamijeniti imperfekt, a aoriste historijski prezent, ali jadan bi to bio prijevod Sv. pisma koji bi bio preveden samo perfektom i historijskim prezentom.“²⁷

Hebreisti rado ističu kako aorist ne postoji u hebrejskom na kojem je izvorno napisana većina knjiga Staroga Zavjeta. Tvrdnja je istrgnuta iz konteksta, jer u hebrejskom uopće ne postoje glagolska vremena kakva imamo u indoeuropskim jezicima, pa bi se po toj logici moglo tvrditi da pri prevođenju s hebrejskoga ne valja rabiti ni perfekt ni futur. Namjesto vremenā, hebrejski ima dva glagolska vida: svršeni (sprezanjem dometka) za završenu radnju, prošlu, buduću ili sadašnju, i nesvršeni (sprezanjem predmetka) za nepotpunu/tekuću radnju, buduću/sadašnju/uobičajenu, s kontekstom, participima i modalnim glagolima koji određuju točno vrijeme, uza zapovjedne/poticajne oblike za naloge/želje. Ti vidovi izražavaju *kako* se radnja odnosi na vrijeme (završeno naspram odvijanju), a ne samo *kada*, što prijevod čini slojevitim.

Osim toga, prilagoditi prijevod cijeloga Svetoga Pisma tezi u odnosu na hebrejski jezik, znači bitno oslabjeti glavninu poruke Svetoga Pisma. Naime, na hebrejskom nismo primili cijelo Sveto Pismo, niti u Crkvi imamo hebrejski predložak za taj izvor Objave. Naprotiv, još od prije Kristova dolaska imamo cijeli Stari Zavjet na grčkom. A kako je Novi Zavjet napisan na grčkom, upravo je grčki ključan za prevođenje Svetoga Pisma. On, pak, ima i aorist i imperfekt, pa razlog za njihovo odbacivanje ne može biti vjernost izvorniku, nego samo prohtjev da prijevod na hrvatski bude na niskoj razini učenosti, priučeni jezik, nešto između poznavanja jezika na razini A2 i B1, na „razgovornom“, a ne na književnom, standardnom, normiranom, pisanom, kulturnom, školovanom jeziku.

Usadak

Osnova za prevođenje Svetoga Pisma mogu biti najpouzdaniji drevni hebrejski rukopisi (masoretski tekst, svitci s Mrtvog mora), aramejski rukopisi i grčki rukopisi kao izvorni tekstovi. No, ako svim sudionicima pothvata izvorni jezik nije poznat, oni mogu pokvariti prijevod. Stoga prijevod s dobra predloška s nekoga poznatoga jezika može ispasti uspješniji.

²⁷ Stjepan Babić, *O današnjim problemima prevođenja Biblije*, Jezik (Zagreb), 49/2002., br. 2, str. 48.

Prijevod Vulgate, s latinskoga (Kašićev i Katančićev), do danas su klase. Francuska *Bible de Jérusalem* znatno je pomogla prevoditeljima *Biblije Stvarnosti* 1968. Prijevodi Ivana Vrtarića i Rajka Telebara, nepotpuni su jer ne sadržavaju deuterokanonske knjige, ali u dosljednosti i odmjerivosti u konačnici su uspješniji nego rad cijele skupine stručnjaka.

Prevođenje se može voditi načelom formalne istovrijednosti (riječ po riječ, idealno za studijski prijevod) ili dinamične istovrijednosti (misao po misao) radi jasnoće. No, živost postaje pogubna kada prijeđe u opisno prepričavanje, kada se, u želji da tekst bude shvatljiviji, današnje kulturne prilike unatrag prikazuju u prostoru i vremenu kada ih nije bilo.

Prevođenje mora voditi računa o uravnoteženju tekstovne vjernosti s čitljivošću. Prema povratnim informacijama od prevoditelja, uži tim Hrvatskoga biblijskoga društva imao je poteškoća s tim, jer su jezičar, stilističar, egzegetski redaktori, lektori i/ili urednici grubo prepravljali prevoditeljska rješenja. Prevoditelji su bili uvjereni da su u skladu s primljenim i prihvaćenim smjernicama bili postigli ravnotežu između vjernosti izvorniku i čitljivosti. Oni koji su nakon njih radili na tekstu, prionuli su preinačavanju ili svojem poimanju ujednačavanja uvjereni kako barem neki prevoditelji nisu uskladili prijevod s razgovornim jezikom. Prevoditelji do izlaska prijevoda iz tiska nisu imali nikakvu povratnu informaciju o svojem tekstu i neki ga sada više ne mogu prepoznati kao svoj.

Druga neskladnost koja dolazi do izražaja jest neukorijenjenost prijevoda. Izostanak htijenja da prijevod bude organski proizvod razvoja hrvatskoga jezika i ustaljenosti svetopisamskih misli najveći je nedostatak nove Biblije kao cjeline. Prijevod Svetoga Pisma teško može biti dobar ako nije ukorijenjen. Upravo je u tom najveći metodološki promašaj prevođenja „bez ikakvih posrednih prijevoda“ (*Predgovor novom prijevodu Hrvatskog biblijskog društva*, str. I). Pisac *Predgovora* time se hvali, što pokazuje da je izostanak kontinuiteta bio cilj.

Drugim riječima, Hrvati od pokrštenja do godine 2025. nisu čitali Sveto Pismo prema hebrejskom, nego preko grčkoga i latinskoga, čiji su izrazi i rješenja obilježili i cijelu hrvatsku kulturu, a odbijanjem da se prevoditelji uopće zagledaju u rješenja i smisao koji pojedinim redcima daju *Vulgata* i svi prijašnji hrvatski prevoditelji ima se ubrani (odrezani), a ne ukorijenjeni cvijet. Takva je *Biblija* usadak (navrtak, cijep) bez povijesnoga kontinuiteta u jeziku koji ima očuvane pisane spomenike od XI. stoljeća, dakle sada već deseto stoljeće zaredom. Svaki valjani prijevod Biblije trebao bi se moći ponosno nasloniti na niz *Pet stoljeća hrvatske književnosti* Matice hrvatske i Zore.

Sljedeći problem koji je došao do puna izražaja jest što jezični i stilistički zahvati nisu obavljani u dogovoru s prevoditeljima, ne radi njihova zadovoljstva, pa čak ni iz poštovanja autorskoga djela prevođenja, nego radi primanja povratne informacije od prevoditelja mogu li redaktorske preinake ući u okvir vjernosti svetomu tekstu, jer, prema onomu što je objavio jedan od urednika *Biblije*, redaktori nisu poznavali jezike izvornika.²⁸

Sam pak prijevod ima najveći problem s dosljednošću. Pojedine misli navode se u Svetom Pismu više puta. Budući da su to navodi, primjerice pojedinoga proroka, oni bi morali svuda biti jednako navedeni. A nisu, jer tekst nije usklađen, navodi nisu ujednačeni.

Pravopis

Biblija Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera mahom je, ali ne posve, lektorirana prema *Hrvatskom pravopisu* koji je predložio Slavko Goldstein, uredio Željko Jozić i odobrio Željko Jovanović.

Veliko i malo slovo

U toj *Bibliji* ne piše *Novi Zavjet*, *Stari Zavjet*, *Sveto Pismo*, nego je druga riječ u tim višerječnicama uvijek malim slovom.

No, tomu nasuprot, dosljedno piše *Kovčeg Saveza* (podrubna bilješka uz *Izlazak* 16, 34; naslov iznad *Izlazak* 25, 10; *Brojevi* 10, 33; 14, 44; *Ponovljeni zakon* 10, 8; 31, 9.25.26; *Jošua* 3, 3.6.8.11.14.17; 4, 7.9.10.15; 6, 6; 8, 33; *Sudci* 20, 27; *Prva Samuelova* 4, 3.4.5.11.13; *Druga Ljetopisa* 4, 7).

S druge strane, ne piše ni *Nebesko Kraljevsko*, ni *Nebesko kraljevstvo*, nego kao sintagma općih imenica *nebesko kraljevstvo* (*Matej* 3, 2; 4, 17; 5, 3.10.19.20; 7, 21; 8, 11; 10, 7; 11, 11.12; 13, 11.33.44.45.47; 16, 19; 18, 3.4.23; 19, 12.14.23)

Ne piše ni *Velika Bludnica*, ni *Velika bludnica*, nego kao sintagma općih imenica *velika bludnica* (*Otkrivenje* 17, 1; 19, 2).

Dvovrsno pisanje velikoga slova

Piše *Obećana Zemlja* (naslov iznad *Brojevi* 13, 1), a drugdje *Obećana zemlja*.

Piše *Sveti Grad* (*Matej* 4, 5) i *sveti grad* (*Daniel* 9, 24; *Matej* 27, 53; *Otkrivenje* 11, 2; 21, 2).

²⁸ Mato Zovkić, *Moje iskustvo prevođenja i lektoriranja dijelova Svetog pisma za novo izdanje na suvremenom hrvatskom jeziku (2001. – 2018.)*, Bogoslovska smotra, 88/2018., br. 2, str. 490.

Piše *Gospodinov Kovčeg* (*Prva Samuelova* 4, 6; *Druga Samuelova* 6, 3; 7, 2; 15, 29), ali i *Gospodinov kovčeg* (*Jošua* 7, 6; *Prva o Kraljevima* 8, 4; *Prva Ljetopisa* 15, 2.26).

Piše *Božji Kovčeg* (*Prva Samuelova* 4, 18.19.21.22; 5, 1.2; *Druga Ljetopisa* 1, 4) i *Božji kovčeg* (*Prva Ljetopisa* 13, 7.12.14; 15, 1.2.15.24; 16, 4).

Piše *Kovčeg Svjedočanstva* (*Izlazak* 25, 22; 26, 33.34; 30, 6.26; 39, 35) i *Kovčeg svjedočanstva* (*Izlazak* 40, 3.5.21; *Brojevi* 4, 5).

Neujednačeno i dvovrsno pisanje imena

Nije ujednačeno pisanje slova *j*. Piše **Kain** (*Postanak* 4, 6 i naslov iznad *Mudrost* 10, 3) i **Kajin** (*Postanak* 4, 1.2.3.5.8.13.15.16.17.24; *Brojevi* 24, 22; *Jošua* 15, 57; *Sudci* 4, 11; *Hebrejima* 11, 4; *Prva Ivanova* 3, 12).

Piše **Ezekiel** (*Prva Ljetopisa* 24, 16; *Sirah* 49, 8; *Ezekiel* 1, 3) i **Ezekijel** (podrubne bilješke uz *Ezekiel* 40, 5 i uz *Otkrivenje* 16, 16).

Piše **Saul** (*Sirah* 46, 20) i **Šaul** (*Postanak* 36, 37.38; 46, 10; *Brojevi* 26, 13; *Prva i Druga Samuelova*; *Prva o Makabejcima* 4, 30; *Izaija* 10, 29; *Djela apostolska* 13, 21) i **Savao** (*Djela apostolska* 8, 1.3; 9, 1.8.11.19.22.24.26.27.28; 12, 25; 13, 1.4.9).

Piše *Daniel* (*Prva Ljetopisa* 3, 1; *Ezra* 8, 2; *Prva o Makabejcima* 2, 60; *Ezekiel* 14, 14.20; 28, 3; cijela *Knjiga proroka Daniela* i *Matej* 24, 15), a ne *Danijel*. Piše *Gabriel* (*Daniel* 8, 16.17; 9, 21; *Luka* 1, 19.26), a ne *Gabrijel*. Isto tako piše: *Amiel*, *Ananiel*, *Ariel*, *Asriel*, *Gamliel*, *Haniel*, *Itiel*, *Jaaziel*, *Jahaziel*, *Jehiel*, *Jesmiel*, *Jukutiel*, *Kadmiel*, *Magdiel*, *Malkiel*, *Melhiel*, *Mihael*, *Nahaliel*, *Neiel*, *Otniel*, *Pagiel*, *Putiel*, *Salamiel*, *Suriel*, *Šealtiel*, *Šelumiel*, *Uziel* i *Zabdiel*.

Sastavljeno i rastavljeno pisanje

Provedeno je nepotrebno sastavljeno pisanje: *nasmrt* (*Job* 5, 2; *Ezekiel* 30, 24; bilješka uz *Hošea* 9, 9), *nažalost* (str. II, *Tobija* 14, 4; *Psalam* 119, 107), *uime* (uvod u *Jeremiju*).²⁹

Neprovedba preporuka Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika

Nije provedeno rastavljeno pisanje niječnice i glagola *htjeti* (*ne ću*).

Iza pokrivenoga *r* nije proveden jekavski odraz *jata*, nego piše: *bezvredniji*, *bezvredniji*, *grešni*, *grešnički*, *grešnik*, *grešno*, *grešnost*, *kreposni*, *krepost*, *nepovredivost*, *pogreška*, *pogrešno*, *strelica*, *unapređuje*, *uvreda*, *uvredljiv*, *vrednije*, *vredniji*, *vrednovati*, *zavređuje*.

²⁹ Nije li to prilagodba neukima da mogu pisati kako govore? Hoće li se u takvom „standardnom“ jeziku uskoro pisati: „Javljam se natelefon.“?

Ne piše *d*, *t* ispred *c*, *č* u imenica na *-dac*, *-tac*, *-dak*, *-tak* i *-tka*, nego: *oca*, *praoca*, *preci*, *precima*, *suca*, *sveca*, *svece*, *sveci*, *svecima*.

Samo u tragovima provedena je odlika visokoga standarda, da imenice, pridjevi i zamjenice muškoga i srednjega roda u genitivu množine imaju nastavak *-oga/ega*; da se dativ razlikuje od lokativa nastavcima, da dativ ima *-u*, a lokativ *-e* ili ništa.

Od kada je pasiv u hrvatskom bolji od povratnoga oblika?

Luka 17, 34–35:

„Kažem vam, one će noći biti dvojica u jednoj postelji: jedan će se **uzeti**, drugi **ostaviti**. Dvije će mljeti zajedno: **jedna će se uzeti**, druga **ostaviti**.“ (Duda-Fučak)

„Te će noći, kažem vam, dvoje biti u jednoj postelji. Jedno će **biti uzeto**, a drugo **ostavljeno**. Dvije će žene mljeti na istom mjestu – **jedna će biti uzeta**, a druga **ostavljena**.“ (Hrvatsko biblijsko društvo)

Neosnovan podnaslov

Iz svega navedenoga slijedi da nema opravdanja za podnaslov „Hrvatski standardni prijevod“ koji je dan tomu djelu, jer jezikoslovna rješenja koja su u njemu primijenjena nisu određena normativnim priručnicima. To je prijevod Biblije na jednostavan hrvatski jezik i bilo bi prikladnije, poštenije i pogodnije da to bude istaknuto u podnaslovu, a ne pridjev „standardni“.

Zatipci

Slovnih pogriješaka za suvremeno hrvatsko tiskarstvo nema puno, ali oni koji su zaostali u prvom izdanju svjedoče da korektura nije bila temeljita. Evo nekoliko primjera.

„Naši su stručnjaci **biblijski** tekst“ (str. II) – treba biblijski.

„Efod je dio **svećeničke** odjeće koji je prekrivao ramena.“ (uz *Levit-ski zakonik* 8, 7) – treba svećeničke.

„Nemoj lažno **svjedoči** protiv svoga blišnjega!“ (*Ponovljeni zakon* 5, 20) – treba svjedočiti.

„Učinio je da hramske **prostituke** odu iz zemlje“ (*Prva o kraljevima* 15, 12) – treba prostitutke.

„Nato njegova majka **rekla** poslužiteljima“ (*Ivan* 2, 5) – treba rekla je.

„U svaku su **stala** dvije do tri mjere“ (*Ivan* 2, 6) – treba stale.

„Bog prvi i **poljednji**“ (uz *Otkrivenje* 1, 8) – treba posljednji.

Zaključak

Iz svega iznesenoga postaje jasno da *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva u pojedinim vidovima pokazuje vrijedne dosege – osobito u nastojanju da se Sveto Pismo iznova stavi u središte čitanja, razmatranja i molitve – ali kao cjelina otvara ozbiljna pitanja o metodi, jeziku i uredničkoj odgovornosti. Ta pitanja nisu rubna, nego zadiru u samu vjerodostojnost prijevoda koji se nudi kao standard. Zanemarivanje autorskih prava prevoditeljā te nejasan kanonskopравни položaj prijevoda ne mogu se smatrati sporednima. Zabrinjava raskid s hrvatskom biblijskom predajom, podnaslovljavanje „standardnim“ i predstavljanje „katoličkim“ prijevodom, odricanje od biblijskoga stila, sustavno potiskivanje aorista i imperfekta, neujednačenost nazivlja, kao i činjenica da su već gotovi tekstovi mijenjani bez jasna i transparentna uredničkoga potpisa.

Time se ne osiromašuje samo jezik, nego se narušava i povjerenje u tijek nastajanja svetopisamskoga teksta, koji u Crkvi nikada nije bio privatni ili proizvoljni pothvat, nego čin služenja Objavi. Sveto Pismo ne traži „razgovorni“ minimum razumljivosti, nego razboritu ravnotežu između jasnoće i dubine, između suvremenosti i kontinuiteta, između živa jezika i njegovana standarda. Prijevod koji se ne naslanja na povijest, koji se odriče organskih jezičnih slojeva i koji zanemaruje odgovornost prema prevoditeljima i čitateljima, ostaje usadak bez korijena. A Sveto Pismo, da bi doista bilo Riječ života, pravilo vjere, izvor molitve i hrana bogobojazna života, ne može biti usadak bez pamćenja, nego mora rasti iz tla koje poznaje, pamti i poštuje vlastitu predaju.

Biblija hrvatski standardni prijevod plod je pojednostavnjivanja do granice stilske osiromašenosti i iskliznuća u stvarima vjere i čudoređa uza zanemarivanje hrvatske biblijske baštine i „osuvremenjen“ po mjeri izvancrkvene ciljne skupine. Sveto Pismo time ne postaje bliže, nego siromašnije; ne jasnije, nego pliće. Prijevod koji želi biti standardni ne može se graditi na prekidu s vlastitim jezičnim i crkvenim pamćenjem, nego na njegovu razboritu razvoju. Standardni prijevod Svetoga Pisma ne oblikuje samo jezični ukus, nego i teološko mišljenje, liturgijsku osjetljivost i način na koji vjernici razumijevaju Objavu. Mjerila za takav prijevod ne mogu se spuštati na razinu opće razumljivosti ili prilagodbe pretpostavljenu čitatelju bez crkvenoga iskustva. Stoga ovaj prijevod može imati ograničenu uporabu kao jedan od mnogih suvremenih pokušaja približavanja biblijskoga teksta, ali ne može preuzeti izvorno zamišljenu ulogu u pastoralnom i katehetskom životu.

Podloga za prevođenje Svetoga Pisma

Biblija hrvatski standardni prijevod u nakladi Hrvatskoga biblijskoga društva i tri sunakladnika u oba „prva“ izdanja (Zagreb – Split – Tomislavgrad i Zagreb – Sarajevo) iz 2025. na str. I–II ističe:

„ovo je prvi prijevod na hrvatski načinjen cjelovito s izvornih jezika i to iz pouzdanih izvornika, bez ikakvih posrednih prijevoda, kako se u prošlosti činilo. Za Stari zavjet to je *Biblia Stuttgartensia*, 5. izdanje iz 2014; za Novi zavjet to je izdanje *Novum Testamentum Graece*, Nestle-Aland, 28. revidirano izdanje iz 2013“.

Navodi su prešturi za točno prepoznavanje knjiga po kojima je prevođeno.

„*Biblia Stuttgartensia*, 5. izdanje iz 2014“

Ne postoji knjiga pod naslovom *Biblia Stuttgartensia*, nego *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. No, peto cjelovito izdanje Biblije na hebrejskom još nije dovršeno, pa ni objavljeno. Naime, prva cjelovita jednosveščana inačica Hebrejske Biblije, koju je priredio Rudolf Kittel, objavljena je 1906. Druga inačica (*editio altera*) objavljena je 1913., treća (*editio tertia*, ur. Rudolf Kittel, Otto Eißfeldt, Albrecht Alt i Paul Kahle) 1937., a četvrta 1977. (*Biblia Hebraica Quarta* ili *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, ur. Karl Elliger, Wilhelm Rudolph i Gérard Emmanuel Weil). To je izdanje masoretskoga teksta Hebrejske Biblije kakvo je očuvano u *Lenjingradskom kodeksu*, koji je sada najstariji poznati cjeloviti rukopis Hebrejske Biblije, a nastao je u Kairu godine 1008. Peto izdanje te četvrte inačice preradili su Hans Peter Rüger i Adrian Schenker. To se peto pregledano izdanje pojavilo 1997. i od tada se dotiskuje nepromijenjeno.

Peta inačica Hebrejske Biblije *Biblia Hebraica Quinta* počela je izlaziti u dijelovima 2004., i do sada je objavljeno 25 od 39 starozavjetnih knjiga na hebrejskom: *Pjesma nad pjesmama*, *Ruta*, *Tužaljke*, *Propovjednik* i *Estera*, 2004.; *Ezra* i *Nehemija*, 2006.; *Ponovljeni zakon*, 2007.; *Mudre izrjeke*, 2008.; *Hošea*, *Joel*, *Amos*, *Obadija*, *Jona*, *Mihej*, *Nahum*, *Habakuk*, *Sefanija*, *Hagaj*, *Zaharija* i *Malahija*, 2010.; *Sudci*, 2011.; *Postanak*, 2016.; *Levitski zakonik*, 2020.; *Job*, 2024. Još nisu objavljeni: *Izlazak*, *Brojevi*,

Jošua, Prva i Druga o Samuelu, Prva i Druga o kraljevima, Prva i Druga Ljetopisa, Izaija, Jeremija, Ezekiel, Psalmi i Daniel.

Možda je nepotpisani pisac *Predgovora* mislio na knjigu koja je izašla 2014., a naslov joj je:

Biblia Hebraica Stuttgartensia Subtitle A Reader's Edition = Tôrâ, nevi'îm û-ketûvîm, Hebrew Bible text edited by Karl Elliger and Wilhelm Rudolph. Lexical and grammatical apparatus Donald R. Vance. 5. revised edition edited by Adrian Schenker, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft; Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 2014., XXIII, 1765 stranica.

Bilo bi poželjno da nakladnik i sunakladnici ipak priopće javnosti točan podatak o predlošku s kojega je preveden tekst s hebrejskoga.

„Novum Testamentum Graece, Nestle-Aland, 28. revidirano izdanje iz 2013“

28. revidirana inačica Nestle-Alanda objavljena je godine 2012., a ne 2013. Bibliografski zapis te knjige glasi:

Novum Testamentum Graece / Nestle-Aland. Begründet von Eberhard und Erwin Nestle. Herausgegeben von Barbara und Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, 28. revidierte Auflage herausgegeben vom Institut für neutestamentliche Textforschung, Münster/Westfalen. Die Revision wurde durchgeführt von Luc Herren, Marie-Luise Lakmann, Beate von Tschischwitz und Klaus Wachtel unter der Leitung von Holger Strutwolf, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012., 94*, 890 stranica.

Ako se mislilo na to izdanje iz 2013., nije li trebalo navesti da je to drugo ispravljeno izdanje 28. pregledane inačice?

Podloga za deuterokanonske knjige

Na stranici II *Biblije hrvatski standardni prijevod* ističe se:

„dok su za Deuterokanon korištena, ako su postojala, izdanja Septuaginta: *Vetus Testamentum Graecum* iz Göttingena u izdanju Vandenhoecka i Ruprechta“.

Deuterokanonske knjige jesu: *Tobija, Judita, Prva i Druga o Makabejcima, Mudrost, Sirah, Baruh*, dodatci *Estere i Daniela*. Što znači „ako su postojala“? Za koje je knjige korišten neki četvrti predložak? Ako je za starozavjetne knjige na hebrejskom navedeno barem približno polazište, zašto za deuterokanonske ono uopće nije navedeno?

Evo primjera koji pokazuje o kakvu je zbunjivanju riječ: u kritičkim izdanjima niza *Septuaginta: Vetus Testamentum Graecum Druga knjiga o Makabejcima* objavljena je 1959., 1976., 2008. i 2017. Po kojem je izdanju ovdje prevedena?

Poštujte li se takvim nenavođenjem izvornoga naslova s kojega je prevedeno članak IV. stavak 3. *Aneksa* od 25. srpnja 1971. *Bernskoj konvenciji o zaštiti književnih i umjetničkih djela* od 9. rujna 1886. koji određuje: „Ako je riječ o prijevodu, izvorni naslov djela mora se u svakom slučaju nalaziti na svim primjercima.“?

Prvi s izvornih jezika?

Nepotpisani pisac *Predgovora novom prijevodu Hrvatskog biblijskog društva* ističe kako je to „prvi prijevod Svetoga Pisma na hrvatski s izvornih jezika“ (str. I).

Ako je to tako, koja je onda od knjiga *Jeruzalemske Biblije* (1994.) prevedena s neizvornih jezika?

Zar je *Biblija Stvarnosti*, objavljena 1968., prevedena s francuskoga?

S kojega su neizvornoga jezika svetopisamske knjige prevodili Antun Sović, Ljudevit Rupčić, Tomislav Ladan, Bonaventura Duda i Jerko Fućak?

Nije li Ivan Evandelist Šarić u Sarajevu na Petrovo 1940. napisao:

„Još kad sam polagao stroge ispite iz biblijskih nauka, i istočnih jezika, probudila se u meni živa želja da prevedem Sveto Pismo na hrvatski jezik iz izvornoga teksta... Kod prevođenja iz teksta izvornoga držao sam se...“³⁰

Nije li u Beču od 1858. do 1861. bilo tiskano *Sveto Pismo Staroga i Novoga Uvita* koje je „s obzirom na matične knjige izbistreno i iztumačeno“, a to je učinio Ivan Matij Skarić (1793.–1871.), kako stoji na naslovnici svakoga od 12 svezaka? Što su „matične knjige“ nego izvorni jezici?

S kojih je jezika prevedeno Sveto Pismo u izdanju Biblijskoga društva, koje su redigirali Bogoslav Šulek (*Novi Zavjet i Psalmi Davidovi*, 1877.) i Milan Rešetar (1895.)?

Ili netko misli da sve to nisu bili prijevodi na hrvatski jezik?

Ili je tvrdnja kako je to prvijenac s izvornih jezika samo marketinški trik bez ičije akademske i moralne odgovornosti?

³⁰ Ivan Evandelist Šarić, *Predgovor*, u: *Stari Zavjet iz izvornoga teksta preveo i bilješke priredio dr. Ivan Evandelist Šarić nadbiskup vrhbosanski. Svezak I. Povijesne knjige*, Sarajevo, 1941., str. 5. Usp. i naslov trećega sveska: *Novi Zavjet iz izvornoga teksta preveo i bilješke priredio dr. Ivan Evandelist Šarić nadbiskup vrhbosanski*, Sarajevo, 1942., str. 3.

Zastarjela podloga za Novi Zavjet na grčkom

Primjer prvi

Od 1898. do 2013. objavljeno je, ne računajući ispravljena izdanja, 28 (slovima: dvadeset i osam) inačica kritičkoga teksta Novoga Zavjeta na grčkom, *Novum Testamentum Graece*, koje se po prezimenima prvih urednika zove Nestle-Aland. Ekipe stručnjaka u 28. inačici Nestle-Alanda zaključile su da u *Prvoj Petrovoj poslanici* 4, 16 namjesto riječi ὀνόματι/*onómati* (ime) treba stajati riječ μέρει/*mérei* (udio), kako su Carigradski Patrijarhat i Grčka Pravoslavna Crkva sve vrijeme držali. No, hrvatski prevoditelji tu promjenu iz 28. inačice Nestle-Alanda, za koju tvrde da im je bila polazište, nisu proveli, jer redak u prijevodu glasi:

„Ali ako trpi zato što je kršćanin, neka se zbog toga ne stidi, nego neka slavi Boga što nosi to **ime**“.

A ne: „... nego neka slavi Boga **zbog toga / u vezi s tim**.“ Postavlja se pitanje: Kako je onda taj prijevod napravljen prema 28. izdanju Nestle-Alanda?

Primjer drugi

Skupina stručnjaka Zavoda za tekstovna istraživanja Novoga Zavjeta Sveučilišta u Münsteru, koja nastavlja revidirati Nestle-Alanda, u 28. inačici iz 2012. zaključila je da u *Prvoj Petrovoj* 5, 10 treba ispustiti riječ Ἰησοῦ/*Iēsũ* (Isusu). Hrvatsko biblijsko društvo to je previdjelo, pa redak u prijevodu glasi:

„Nakon što malo propatite, Bog svake milosti, koji vas je pozvao u svoju vječnu slavu u Kristu Isusu, učvrstit će vas i ojačati.“

Više od pola stoljeća pak stari prijevod Duda-Fučak u tom retku nema „Isus“, nego glasi:

„A Bog svake milosti, koji vas pozva na vječnu slavu u Kristu, on će vas, pošto malo potrpate, usavršiti, učvrstiti, ojačati, utvrditi.“

Dodatno je pitanje zašto prijevod Hrvatskoga biblijskoga društva u tom retku ispušta glagole: καταρτίσει/*katartísei* (dovršiti, upotpuniti, usavršiti) i θεμελιώσει/*themeliósei* (uspostaviti, utvrditi, podignuti)?

Postavlja se pitanje: Prema čemu je preveden taj redak?

Primjer treći

28. inačica Nestle-Alanda razlikuje se od prethodnih i po tome što u *Drugoj Petrovoj poslanici* 2, 18 namjesto riječi ὀλίγως/*olígōs* (netom,

nedavno) piše ὄντως/*óntōs* (uistinu, doista), kako je Pravoslavna Crkva grčkoga jezika sve vrijeme i držala. No, hrvatski prevoditelji tu promjenu iz 28. inačice nisu proveli jer redak glasi:

„Zaista, blebećući šuplje riječi, zavode razvratnim tjelesnim strastima one koji su tek **nedavno** pobjegli od života u zabludi.“

A ne: „...one koji su **uistinu** pobjegli...“ Može li se onda reći da je 28. izdanje Nestle-Alanda bila podloga s koje se prevodilo?

Primjer četvrti

U 28. inačici Nestle-Alanda u *Drugoj Petrovoj poslanici* 3, 10 priredite-lji su dodali niječnicu οὐκ/*ùk*, pa zadnji predikat više ne glasi εὐρεθήσεται / *eùrethésetai* (naći će se), nego οὐκ εὐρεθήσεται / *ùk eùrethésetai* (ne će se naći). No, Hrvatsko biblijsko društvo 2025. kaže:

„Gospodinov dan doći će kao lopov. Tada će nebesa nestati uz strašnu buku. Užarena počela će se³¹ raspasti, a zemlji i njezinim djelima bit će suđeno.“

Hrvatsko biblijsko društvo odlučilo se za predikat „bit će suđeno“, što znači da su protumačili (a ne preveli) raniju inačicu „bit će pronađeni / otkriveni / razotkriveni“. Ali, od 28. inačice predikat bi trebao sadržavati niječnicu, da zemlja i njezina djela „ne će biti pronađena“, „da će nestati“. Kako nepridržavanje predložka za prevođenje pomiriti s tvrdnjom o tome što je služilo kao podloga s koje se prevodilo, i to navodno prvi put s izvornoga teksta?

Primjer peti

U 28. inačici Nestle-Alanda u *Prvoj Ivanovoj* 5, 18 dotadašnja osobna zamjenica αὐτόν/*autón* (njega) promijenjena je u povratnu zamjenicu ἐαυτὸν/*heautòn* (njega se), kako imaju *Bizantski većinski tekst* i Grčka Pravoslavna Crkva. Ipak, hrvatski prevoditelji godine 2025. to nisu prihvatili jer im taj redak glasi:

„Znamo da više ne griješi nitko tko je rođen od Boga. Čuva ga Sin koji je rođen od Boga, i Zli ga ne dotiče.“

A ne: „...Zli **ga se** ne dotiče.“ (Kako ima i Duda-Fučak.)

---

³¹ *Lektorska napomena:* Upravo tu ne mogu stajati zanaglasnice, a ostala dva moguća mjesta (*Užarena će se počela raspasti* i *Užarena počela raspast će se*) kao da prevoditelju, redaktorima, uredniku, lektorima i korektorima kao da nisu poznata.

Primjer šesti

U 28. inačici Nestle-Alanda u *Jakovljevoj* 2, 3 promijenjen je redosljed riječi σὺ στῆθι ἢ κάθου ἐκεῖ / *sý stēthi é kathū ekeĩ* (ti stani ili sjedi ondje), u: σὺ στῆθι ἐκεῖ ἢ κάθου / *sý stēthi ekeĩ é kathū* (ti stani ondje ili sjedi), kako su Westcott i Hort objavili još 1881. Hrvatsko biblijsko društvo to nije provelo, nego kaže:

„Vi se tada okrenete onome tko nosi blistavu odjeću i kažete: »Ti lijepo sjedni ovamo!«, a siromahu: »Ti **stani onamo**« ili »Sjedni do mojih nogu!«“

A ne: „Ti stani“ ili **‘Sjedni onamo do mojih nogu!’**“ I opet se pitati: Kako je to moguće ako im je podloga bila 28. inačica Nestle-Alanda?

Primjer sedmi

U *Judinoj poslanici* 1, 5 njemački su stručnjaci u 28. inačici Nestle-Alanda godine 2012. promijenili subjekt iz Κύριος/*Kýrios* (Gospodin) u Ἰησοῦς/*Iēsūs* (Isus). Hrvatsko biblijsko društvo ni to ne prihvaća, nego prevodi:

„Iako već sve znate, podsjećam vas da je **Gospodin** jednom svoj narod spasio iz Egipta, ali je poslije uništio one koji nisu vjerovali.“

A da ne treba otkrivati toplu vodu, bio se pobrinuo sveti Jeronim još između 382. i 404. godine, kada je sâm i stalno, pune 22 godine radio na *Vulgati*. Njemu je nositelj radnje te zavisne rečenice **Isus**:

„*Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Jesus³² populum de terra Ægypti salvans, secundo eos, qui non crediderunt, perdidit.* – Vas bih pak htio opomenuti, iako već sve znate, kako je Isus spasisi puk iz zemlje egipatske, poslije izgubio one koji ne povjerovali.“

Stoga je tu rečenicu točnije preveo Bartol Kašić oko 1640.:

„A hoću vama uspomenuti, znajući jednom svaka; ere Jezus sahranjujući puka iz zemlje od Egipta: drugovje onezih koji ne vjerovali pogubie.“

I Petar Katančić 1816./1831.:

„Opomenuti pak hoću vas, znajuće jedan put svaka, da Isus puk iz zemlje Egipta spasisi, drugi put one, koi neviruvali, pogubi.“

³² Latinski *Jesus* – hebrejski *Ješua*, u hrvatskom preko grčkoga *Isus*, znači *salvans*, koji spašava, Spasitelj, koji je oduvijek Spasitelj, a utjelovio se kao Sin Božji početkom ere koja se Njegovim – Kristovim imenom zove.

Zaključak

Koliko god nekim bibličarima može zvučati čudno, logika navodi na jednostavno pitanje: Je li postojao ili postoji li veći bibličar od svetoga Jeronima? Tko je veći učenjak Zapada, znalac hebrejskoga, aramejskoga i grčkoga od njega? Tko je imao pristup boljim i raznovrsnijim svitcima od njega? Zašto su ljudi XX. i XXI. stoljeća umislili da mogu bolje proniknuti i utvrditi tekst izvornika Svetoga Pisma od Stridonjanina?

Zašto je nastala pomama prevoditi Sveto Pismo prema kritičkim izdanjima suvremenih stručnjaka (primjerice Stari Zavjet s hebrejskoga prema *Lenjingradskom kodeksu* koji potječe iz godine 1008.), a ne prema nenadmašenom znalačkom izdanju Euzebija Sofronija Jeronima sa svršetka IV. stoljeća, koji se u konačnici pokazuje točnim i protestantima, makar u 28. pokušaju?

Perikopa

Sveto Pismo može se čitati susljedno (*lectio continua*) ili u odlomcima koji su zbog svoje prikladnosti odabrani za pojedini blagdan, bogoslužno razdoblje ili posebnu namjenu.

Razumijevanje teksta danas je pospješeno (i ograničeno) razmacima, razgodcima, odlomcima, redcima, praznim redcima, naslovima, ukrasima, ilustracijama, stilovima pisanja i rubnim bilješkama. Sve je to postojalo i u antici, osim dostupnosti tiska i podjele na poglavlja (potječe iz XIII. stoljeća) i retke (potječe iz XVI. stoljeća). Prije podjele na poglavlja i retke Sveto je Pismo čitano na vjerničkim okupljanjima po perikopama. Perikopa³³ je niz redaka preuzetih iz teksta, koji tvore suvislu cjelinu ili misaonu nit, pogodnu za javno čitanje. Podjela svetopisamskoga teksta na poglavlja i retke nije isto što i podjela na perikope; prva je numerička i sustavna, a druga je po ključnom pojmu i razlikuje se u veličini. Primjerice, perikopa je iz *Lukina Evanđelja* jedan jedini redak (2, 21, za Obrezanje i Ime Isusovo) i 124 retka (22, 1 – 23, 53 *Muka po Luki*, prije na Veliku srijedu, sada Cvjetnica godine C). Razgraničenje perikope u osnovi je neovisno o podjelama svetoga teksta na poglavlja ili retke i ne odgovara uvijek granicama koje se tamo nalaze. Stoga nije neuobičajeno da perikope prelaze granice poglavlja, da povezuju različite dijelove teksta jedan s drugim ili da izostavljaju dijelove teksta.

U Crkvi, i u proučavanju Svetoga Pisma i u bogoštovlju gdje je određen redosljed biblijskih čitanja koja se na blagdane naviještaju pod Misom (bogoslužno čitanje za određeni dan), perikopa označava povezan odlomak iz Svetoga Pisma odvojen ili odvojiv svojim nazivom ili podnaslovom. Izlazeći iz mozaičnoga tipa pouka (koji se nalazi, primjerice, u galikanskom i mozarapskom bogoslužju), sastavljen od redaka iste knjige, najčešće istoga poglavlja, općenito je tekst izmijenjen samo uvodnim i završnim riječima, pojedinim riječima koje pomažu u uspostavljanju kon-

³³ Grčka imenica ženskoga roda περικοπή/*perikopē*, od priloga *peri-* unaokolo i glagola *kóptein*: rezati, odrezati, sjeći, odsjeći, posjeći: obrezivanje, okresivanje, zaustavljanje, svestrano rezanje > odlomak, odjeljak, odsječak, isječak, izrezak; staroslavenski *začalo*.

teksta, a povremeno i izostavljanjem pojedinih redaka. Bogoslužna uporaba Svetoga Pisma vrlo je važno svjedočanstvo kanona Svetoga Pisma.

Podjela svetopisamskoga teksta bila je u uporabi i u sinagogi, pri čemu su Zakon i Proroci podijeljeni u 54 takva čitanja (paraše), a subota se zove po početnoj riječi njezina čitanja iz Petoknjžja (Tore).³⁴

Postoje naznake da su rani kršćani napravili sličnu podjelu svetopisamskoga teksta za svoju uporabu već u prvom stoljeću, pri čemu je čitanje apostola (to jest iz poslanica) dodano čitanju Zakona i Proroka, kako pokazuju drevna bogoslužja.

Sam Novi Zavjet potvrđuje čitanje novozavjetnih spisa ljudima ne samo u onim zajednicama kojima su upućeni:

„Zaklinjem vas u Gospodinu: neka se ova poslanica pročita svoj braći“ (*Prva Solunjanina* 5, 27);

³⁴ Tako se u sinagogi do danas Mojsijev zakon čita tijekom 54 tjedna u dijelovima koji počinju hebrejskom riječju po kojoj se naziva pojedini šabat:

Berešit (*Postanak* 1, 1...),
Noa (*Postanak* 6, 9...),
Leh leha (*Postanak* 12, 1...),
Vajera (*Postanak* 18, 1...),
Hajee Sara (*Postanak* 23, 1...),
Toledot (*Postanak* 25, 19...),
Vajece (*Postanak* 28, 10...),
Vajišlah (*Postanak* 32, 4...),
Vaješev (*Postanak* 37, 1...),
Mikec (*Postanak* 41, 1...),
Vijagaš (*Postanak* 44, 18...),
Vajehi (*Postanak* 47, 28...),
Šemot (*Izlazak* 1, 1...),
Vaera (*Izlazak* 6, 2...),
Bo (*Izlazak* 10, 1...),
Bešalah (*Izlazak* 13, 17...),
Jitro (*Izlazak* 18, 1...),
Mišpatim (*Izlazak* 21, 1...),
Teruma (*Izlazak* 25, 1...),
Tecave (*Izlazak* 27, 20...),
Ki tisa (*Izlazak* 30, 11...),
Vajakhel (*Izlazak* 35, 1...),
Pekude (*Izlazak* 38, 21...),
Vajikra (*Levitski zakonik* 1, 1...),
Cav (*Levitski zakonik* 6, 1...),
Šemini (*Levitski zakonik* 9, 1...),
Tazria (*Levitski zakonik* 12, 1...),

Mecora (*Levitski zakonik* 14, 1...),
Aharej Mot (*Levitski zakonik* 16, 1...),
Kedošim (*Levitski zakonik* 19, 1...),
Emor (*Levitski zakonik* 21, 1...),
Behar (*Levitski zakonik* 25, 1...),
Behukotaj (*Levitski zakonik* 26, 3...),
Bamidbar (*Brojevi* 1, 1...),
Naso (*Brojevi* 4, 21...),
Behaalotha (*Brojevi* 8, 1...),
Šelah (*Brojevi* 13, 1...),
Korah (*Brojevi* 16, 1...),
Hukat (*Brojevi* 19, 1...),
Balak (*Brojevi* 22, 2...),
Pinhas (*Brojevi* 25, 10...),
Matot (*Brojevi* 30, 2...),
Mase (*Brojevi* 33, 1...),
Devarim (*Ponovljeni zakon* 1, 1...),
Vaeshanan (*Ponovljeni zakon* 3, 23...),
Ekev (*Ponovljeni zakon* 7, 12...),
Ree (*Ponovljeni zakon* 11, 25...),
Šoftim (*Ponovljeni zakon* 16, 18...),
Ki Tece (*Ponovljeni zakon* 21, 10...),
Ki Tavo (*Ponovljeni zakon* 26, 1...),
Nicavim (*Ponovljeni zakon* 29, 9...),
Vajeleh (*Ponovljeni zakon* 31, 1...),
Haazinu (*Ponovljeni zakon* 32, 1...),
Vezot habaraha (*Ponovljeni zakon* 33, 1...).

„Blago onomu koji čita i onima što slušaju riječi ovog proroštva te čuvaju što je u njem napisano. Jer vrijeme je blizu!“ (*Otkrivenje* 1, 3); „Govoraše: Što vidiš, napiši u knjigu i pošalji sedmerim crkvama: u Efez, Smirnu, Pergam, Tijatiru, Sard, Filadelfiju, Laodiceju“ (*Otkrivenje* 1, 11); „Anđelu Crkve u Efezu napiši...“ (2, 1); „I anđelu Crkve u Smirni napiši...“ (2, 8); „I anđelu Crkve u Pergamu napiši...“ (2, 12); „I anđelu Crkve u Tijatiri napiši...“ (2, 18); „I anđelu Crkve u Sardu napiši...“ (3, 1); „I anđelu Crkve u Filadelfiji napiši...“ (3, 7); „I anđelu Crkve u Laodiceji napiši...“ (3, 14);

„Ja svjedočim svakomu tko sluša riječi proroštva u ovoj knjizi: Tko ovomu što doda, Bog će njemu dodati zla napisana u ovoj knjizi. 19 I tko oduzme od riječi proroštva u ovoj knjizi, Bog će mu oduzeti udio na stablu života i na svetom gradu – na svemu što je napisano u ovoj knjizi“ (*Otkrivenje* 22, 18–19);

nego i u drugima:

„A kad se ova poslanica pročita kod vas, pobrinite se da se pročita i u Laodicejskoj crkvi, i vi da pročitate onu iz Laodiceje“ (*Kološanima* 4, 16).

Prije svega, svi tekstovi Novoga Zavjeta sastavljeni su, prepisani i očuvani upravo za javno čitanje.

Od najranijih vremena javno čitanje dijelova Svetoga Pisma bilo je važan sastojak bogoslužja naslijeđen iz sinagoške službe. Prvi dio te službe, prije nego što su kruh i vino izneseni na prikazanje i posvećenje, bilo je bogoslužje katekumena. Sastojao se od molitava, litanija, pjesama i naviještanja Svetoga Pisma. Cilj čitanja bio je poučiti puk. Ono što je kršćanin prvih stoljeća znao o Bibliji, povijesti Staroga Zavjeta, teologiji svetoga Pavla i životu Gospodina Isusa naučio je slušajući pouke u crkvi i iz propovijedi koje su uslijedile da bi ih objasnile. U prvom razdoblju čitani dijelovi još nisu bili ustaljeni. Sveti Justin Mučenik (Nablus, 100. – Rim, 165.) u opisanju obreda koji je poznao (očigledno u Rimu) kaže:

Na dan Sunca [*dies solis* latinski je naziv za nedjelju], kako se zove, svi koji žive u gradu ili na selu okupljaju se u jedno mjesto, i čitaju se uspomene apostola [*anamnemonemata ton apostolon* – evanđelja] ili spisi proroka sve dok vrijeme dopušta. Zatim, kada čitač prestane, onaj koji predsjeda usmeno poučava i potiče sve da nasljeđuju te dobre stvari. Zatim svi zajedno ustajemo i molimo se, i, kao što smo prije rekli, kada je naša molitva završena, donose se kruh, vino i voda,

a predsjedatelj na isti način prinosi molitve i zahvale prema svojim mogućnostima i pristanku naroda govoreći *Amen*; i postoji podjela svakomu i pričest onoga na čemu je zahvalilo, a onima koji su odsutni šalje se dio od đakona. A oni koji su dobri i voljni daju ono što svatko misli da treba; a ono što se skupi polaže se kod predsjedatelja, koji pomaže siročad i udovice i one koji su zbog bolesti ili kojega drugoga razloga u oskudici i one koji su u okovima i strance koji borave među nama, i jednom riječju brine se o svima koji su u potrebi. A Sunčev dan jest dan u koji svi održavamo zajednički skup, jer je to prvi dan u kojem je Bog, izvršivši promjenu u tami i tvari, stvorio svijet; i Isus Krist naš Spasitelj na isti je dan uskrsnuo od mrtvih. Jer On je bio razapet dan prije Saturnova (subote); i na dan nakon Saturnova, koji je Dan Sunca, pojavivši se svojim apostolima i učenicima, On ih je poučio ovim stvarima, koje smo vam također predali na razmatranje.³⁵

U to vrijeme, dakle, tekst je neprestano čitan iz Biblije, sve dok predsjedatelj (biskup koji je slavio) nije rekao čitatelju da prestane. Ta su se čitanja razlikovala brojem. Bilo je uobičajeno da se prvo čita Stari Zavjet (*Prophe-tia*), zatim poslanica (*Apostolus*) i na kraju evanđelje (*Evangeli-um*). U svakom slučaju evanđelje je čitano posljednje, kao ispunjenje svega ostaloga. Origen ga naziva krunom svih svetih spisa.³⁶ „Mi slušamo Evanđelje kao da je Bog nazočan“, kaže sveti Augustin.³⁷ Čini se da ponegdje (osobito na Zapadu) jedno vrijeme katekumeni nisu smjeli ostati radi Evanđelja, što se smatralo dijelom tajne stege.³⁸ Na sinodi u Orangeu 441. i u Valenciji 524. htjeli su promijeniti to pravilo. S druge strane, u svim istočnim liturgijama katekumeni se otpuštaju nakon Evanđelja.

Javno čitanje određenih svetopisamskih knjiga u crkvama bilo je najvaž-niji čimbenik pri odlučivanju koji će se spisi smatrati kanonskima. Četiri evanđelja koja su posvuda primljena i čitana u bogoslužju primljena su u kanon Svetoga Pisma upravo zbog toga razloga.

Postoje podatci o bogoslužnim čitanjima iz svih dijelova kršćanstva u prvim stoljećima. Za Siriju *Apostolske konstitucije* (oko 380.) govore da je

³⁵ Sv. Justin Mučenik, *Prva apologija*, poglavlje 67.

³⁶ Origen, *In Iohannem*, I, 4, praefatio: Migne, *Patrologia Graeca*, 14. svezak, stupac 26.

³⁷ Sv. Augustin, *In Iohannem*, traktat XXX, 1: Migne, *Patrologia Latina*, 35. svezak, stupac 1632.

³⁸ Tajna stega (latinski *disciplina arcani*) bio je običaj kojim se u prvim stoljećima kršćanstva poznavanje određenih učenja i obreda kršćanske religije čuvalo od nekršćana, pa čak i od onih koji su polazili pouku u vjeri kako bi mogli postupno svladati nauku vjere i ne pasti u krivovjerje zbog pojednostavnjenih nesporazuma, dakle, učenja koja su bila skrivana i od katekumena, obraćenika na kršćanstvo koji još nisu bili kršteni).

biskup pozdravljao skup „nakon čitanja Zakona i Proroka i naših poslanica, Djelā i Evanđelja“ (što znači da su se čitale najmanje tri perikope),³⁹ i upućuje mu poticajne riječi, a opisan je i način čitanja Evanđelja. *Peregrinatio Silviae/Aetheriae* (oko 382.) opisuje čitanje Evanđelja u Jeruzalemu. Propovijedi svetoga Bazilija (329.–379.) i svetoga Ivana Zlatoustoga (349.–407.) objašnjavaju Evanđelje kako se čita u Cezareji, Antiohiji i Carigradu. U Egiptu sveti Ćiril Aleksandrijski (376.–444.), piše caru Teodoziju II. o liturgijskoj uporabi Evanđelja.⁴⁰ U Africi Tertulijan (160.–240.) spominje istu stvar⁴¹ i kaže nam da Rimski Crkva „čita Zakon i Proroke zajedno s Evanđeljima i apostolskim poslanicama“.⁴² Sveti Ciprijan (210.–258.) zaredio je ispovjednika Aurelijana da može „čitati Evanđelje koje oblikuje mučenike“.⁴³ U svakom je obredu tada, od početka, čitanje evanđelja bio glavni događaj, središnja točka katekumenskoga bogoslužja.

Sustav Zapadne Crkve, koji se razlikuje od onoga istočnjačkih Crkava, a također i od galikanskih, mozarapskih i ambrozijevskih lekcionara, obično se, i nedvojbeno ispravno, pripisuje sv. Jeronimu (347.–420.), koji ga je utemeljio na običajima koji su postojali u njegovo vrijeme i uredio po nalogu svetoga Damaza (366.–384.).⁴⁴ Njegov *Comes*, to jest pratitelj za čitanje Biblije, bio je različito prilagođavan do vremena Karla Velikoga, od kada je ustaljen u takozvanom drevnom perikopnom sustavu.

Od XVI. stoljeća u Katoličkoj Crkvi propisana je župnikova dužnost da nedjeljom i blagdanom župljanima protumači evanđelje toga dana. Bogatstvo, redosljed, odnosi i cjelovitost perikopa uzdižu promjenjivi dio bogoslužja iznad osobitosti pojedinoga propovjednika i tona svijeta te osiguravaju sustavnu i cjelovitu pouku puka. Perikopni sustav sprječava propovjednikovu samovolju i navraćanje na omiljenu temu.

Riječ perikopa dokumentirano se rabi od drugoga stoljeća za označavanje odlomka Svetoga Pisma. Takvu je imaju sv. Justin Mučenik⁴⁵ i sv. Klement Aleksandrijski (150.–215.).⁴⁶ Perikopa je temeljna jedinica bogosluž-

³⁹ *Constitutiones apostolorum*, VIII, 5, 11: Didascalia et Constitutiones apostolorum, prir. Franz Xaver von Funk, Paderborn, 1905., svezak I, str. 477.

⁴⁰ Sv. Ćiril Aleksandrijski, *Apologeticus ad Theodosium imperatorem*: Migne, *Patrologia Graeca*, 76. svezak, stupac 471.

⁴¹ Tertulijan, *Protiv Marciona* (Adversus Marcionem), IV, 1.

⁴² Tertulijan, *O zastari krivojermika* (De praescriptione haereticorum), VI, 36.

⁴³ Sv. Ciprijan, *Epistula XXXIII*: Migne, *Patrologia Latina*, 4. svezak, stupac 328.

⁴⁴ Bern iz Reichenaua, *De officio missae*, I: Migne, *Patrologia Latina*, 142. svezak, stupac 1057; *Micrologus*, *Patrologia Latina*, 151. svezak, stupci 999 i 1003.

⁴⁵ Sv. Justin Mučenik, *Dialogus cum Tryphone* 65, 3: Migne, *Patrologia Graeca*, 6. svezak, stupac 625.

⁴⁶ Sv. Klement Aleksandrijski, *Stromata* knjiga 7, poglavlje 14: *Patrologia Graeca*, 9. svezak, stupac 517 B.

nih lekcionara i tekstova s komentarima kao što su neke glosirane Biblije i egzegetski lanci. Prošireno, perikopa je istoznačnica za „bogoslužno čitanje“, tehnički izraz za svetopisamski odlomak koji se čita u bogoslužju prema utvrđenom redu.

Knjiga štenja (*lectionarium*) sadržava zbirke perikopa poslanica (*epistolarium*) i evanđeljā (*evangelistarium*). Epistolarij i evanđelistar mogu postojati kao zasebne knjige ili združeno kao lekcionar. Od VIII. stoljeća lekcionar se često spajao s drugim bogoslužnim knjigama, osobito sa sakramentom, a poslije i gradualom, u misal, koji je u kasnom srednjem vijeku uvelike istisnuo lekcionar. Tako *Dubrovački misal* iz XII. stoljeća,⁴⁷ *Misal kneza Novaka* iz 1368., *Misal kneza Hrvoja* iz 1404., prva hrvatska tiskana knjiga *Misal po zakonu Rimskoga dvora* iz 1483., *Misal po običaju Rimskoga dvora* dum Ivana Drkoličića Ričića iz 1570.,⁴⁸ *Vajsov misal* iz 1927. i sve do Rimskoga misala iz 1962. sadržavaju u sebi i poslanice i evanđelja.

Najvažnije mjesto za čitanje Svetoga Pisma u svim liturgijama od najranijih dana Crkve bila je Misa. Časoslov također ima svetopisamske perikope u službi čitanja (matutinu) i kraće odlomke koji se nazivaju poglavlja ili kratka čitanja u ostalim časovima. Perikope su predviđene za slavlja drugih svetootajstava (krštenja, ženidbe, bolesničkoga pomazanja) i za blagoslovine (sprovod, blagoslov doma).

O drevnom milanskom bogoslužju sv. Ambrozij kaže: „Prvo se čitaju Proroci, zatim Apostoli i na kraju Evanđelje.“⁴⁹ Milanski sakramentar iz Bergama iz IX. stoljeća sadržava tri perikope (prvu iz Staroga Zavjeta izvan uskrsnoga vremena) za nekoliko nedjelja i blagdana; inače postoje samo dvije, prva je iz Staroga Zavjeta samo u korizmi i na nekoliko drugih dana.

Prema propovijedima sv. Augustina, tri su se perikope (prva iz Staroga Zavjeta) čitale na nekoliko velikih blagdana, inače su se čitale samo

⁴⁷ Izdanje: *Missale Ragusinum: The missal of Dubrovnik* (Oxford, Bodleian Library, Canon. liturg. 342), edited with an introductory study by Richard Francis Gyug, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1990.; Miho Demović, *Beneventaski notirani misal dubrovačke katedrale 12. st.*, Dubrovnik: Dubrovačke knjižnice, 2011.

⁴⁸ Izdanja: Ciro Giannelli – Sante Graciotti, *Il messale croato-raguseo (Neofiti 55) della Biblioteca apostolica vaticana*, Città del Vaticano: Biblioteca apostolica Vaticana, 2003. (Studi e testi, 411); *Photomechanische Reproduktion der Handschrift »Neofiti 55«: Das kroatische volkssprachliche Missale Romanum des XVI. Jahrhunderts*, von Mario Grčević, Zagreb: Studia Croatica, 2021.

⁴⁹ Sv. Ambrozij, *In Psalmum 118*, sermo 17, točka 10; Migne, *Patrologia Latina*, 15. svezak, stupac 1443 D; *Corpus scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*, 152. svezak, stranica 382, 17.

dvije.⁵⁰ Prva je perikopa katkada preuzeta iz Staroga Zavjeta.⁵¹ Propovijedi sv. Maksima Torinskoga i sv. Petra Krizologa pokazuju da su obje perikope preuzete iz Novoga Zavjeta.

Raspored perikopa u *Rimskom misalu* od antike do 1970. može se vidjeti u Vlašićevu *Evandelistaru* (1921.) ili Radićevu *Misalu* (1967.).⁵² A u novom obredu prema *Lekcionaru* Pavla VI.⁵³

Prije nego što su izmišljeni odlomci, perikope su bile mjera za misaonu cjelinu.

Suvremeni prireditelji Svetoga Pisma ne bi se smjeli lišiti obveze zagledanja u višetisućljetno čitanje/moljenje/pjevanje/shvaćanje Crkve o tome gdje je granica perikope, tj. odlomka u suvremenom izdanju, da ono ne bude nenadana „izvornost“. Neka vrst plemenite jednostavnosti (pomalo velikodušne nestrpljivosti) ipak im ne bi smjela dati pristanak da ne nauče čitati Sveto Pismo u dahu u kojem ga je Crkva uvijek čitala.

Granice odlomaka koje je u *Evandjelju po Ivanu* (str. 162–237) postavio prevoditelj fra Ivan Dugandžić (prvi stupac) i kako su one promijenjene (drugi stupac) pokazuju da je povrh preradbe teksta na razini riječi i otklona od biblijskoga stila, riječ i o prekrajanju na razini cjelina. Priređivači *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva izabrali su da ne žele stajati na ramenima velikana. Radije su posegnuli za nietzscheovskim prevratom u kojem patuljci (akademski učenjaci) teocentričnost Svetoga Pisma i velika djela divova koji su omeđili perikope antropocentrično svode na vlastitu visinu, spuštaju na svoju razinu razumijevanja.

---

⁵⁰ Sv. Augustin, *Sermones ad populum de Scripturis* I, 13, 4, 4; 112, 1, 1; 165, 1; 176, 1, 1; 180, 1: Migne, *Patrologia Latina*, 38. svezak, stupci 197, 643, 841, 950 i 972.

⁵¹ Sv. Augustin, *Sermones ad populum de Scripturis* 45, 1; 48, 1: Migne, *Patrologia Latina*, 38. svezak, stupci 262, 319; 2; *Sermones ad populum de sanctis* 289, 3, Migne, *Patrologia Latina*, 38. svezak, stupac 1309.

⁵² https://m-brojevi.com/VLK/01_TRIDENT/tekst/01_1921/01_Preko_godine/01_Lista_Preko_godine.html

⁵³ <https://www.perikopen.de/perikopen.html>

O napomenama u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva

Napomene uz biblijski tekst imaju važnu i nezamjenjivu ulogu u čitanju Svetoga Pisma. One nisu tek pomoćno sredstvo za lakše razumijevanje, nego most između izvornoga povijesno-jezičnoga okružja i suvremena čitatelja, osobito kada je riječ o prijevodu namijenjenu širokoj vjerničkoj i vjerovjesničkoj porabi. U katoličkoj predaji, koja ozbiljno shvaća i božansko nadahnuće i ljudsko posredovanje svetopisamskih knjiga, tumačenja i napomene nisu raskoš, nego nužnost: bez njih se riskira površno, netočno ili čak teološki upitno razumijevanje teksta.

Polazeći od te pretpostavke, ovaj se tekst usredotočuje na napomene u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera (prvo izdanje iz 2025.). O njima su sami priređivači istaknuli:

„U krajnjim slučajevima tekst je opremljen podnožnom bilješkom, kada se spominju neki manje poznati specifični biblijski termini, onodobne mjere i utezi ili ako je pak hrvatska riječ, zato što pripada agrarnoj kulturi, već teže razumljiva“ (str. II).

U *Predgovoru* nije naznačeno tko je sastavio te „podnožne bilješke“, jesu li one preuzete iz nekoga stranoga izdanja pa prevedene ili su izvorni plod prevoditelja ili urednika prijevoda *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva.

Cilj ovoga osvrta nije vrjednovanje prijevoda kao takva, nego kritičko ispitivanje opsega, sadržaja i dosljednosti napomena koje prate biblijski tekst. Osobito jer su sami priređivači istaknuli:

„Ovaj prijevod uzima u obzir i napredak biblijskih znanosti prošlih desetljeća, koristeći posljednja kritička izdanja hebrejskog i grčkog izvornika, a također i mnoga nova arheološka i filološka otkrića. Poseban je trud uloženi u identificiranje brojnih zemljopisnih, životinjskih, biljnih i mineralnih podataka, u čemu su postignuta razna poboljšanja u odnosu na prošle prijevode. No sve je to u svrhu toga da čitatelj na što lakši način dođe do pouzdanih istina vjere, uživajući istodobno u ljepoti biblijske književnosti“ (str. III).

Količinski se pokazuje da je iznimno malen broj redaka opremljen napomenama, a raščlamba kakvoće tih napomena otkriva niz ponavljanja i nedosljednosti u njihovu odabiru i oblikovanju.

Napomene o zemljopisnim i biljnim podacima opovrgavaju uspješnost poduzeta truda i tvrđnju da su „postignuta poboljšanja u odnosu na prošle prijevode“.

Takvo stanje otvara ozbiljna pitanja o prikladnosti ovoga izdanja za katoličkoga čitatelja koji traži pouzdan i cjelovit susret s Božjom riječju.

Omjer napomena prema ukupnosti biblijskoga teksta

Biblija, prema katoličkom kanonu od 73 knjige, sadržava 35.527 redaka. *Biblija Hrvatskoga biblijskoga društva* ima napomene uz 840 redaka. To znači da je tumačenje ponuđeno samo za 2,36 % redaka, a to ujedno znači da je 97,64 % redaka ostavljeno bez ikakva tumačenja.

Usporedbe radi, *Jeruzalemska Biblija* (1994.) ima 11.438 podrubnih bilježaka, to jest 13,6 puta više napomena.

Najviše napomena u *Bibliji Hrvatskoga biblijskoga društva* ima *Postanak* (71). Slijede: *Psalmi* (68), *Job* (58), *Izlazak* (47), *Prva o Makabejcima* (38), *Izaija* (37), *Ezekiel* (35) i *Brojevi* (31).

Knjiga vrlo zahtjevna za tumačenje kao *Otkrivenje* ima samo 27 napomena, *Daniel* 14, *Evandjelje po Mateju* 12, *Evandjelje po Ivanu* 9, *Evandjelje po Marku* 7, *Evandjelje po Luki* 7 i *Pjesma nad pjesmama* 2.

Najmanje napomena, samo po jednu, imaju: *Propovjednik*, *Obadija*, *Malahija*, *Poslanica Rimljanima*, *Prva Timoteju*, *Titu*, *Prva Petrova* i *Treća Ivanova*.

Čak 20 svetopisamskih knjiga u tom prijevodu nema ni jednu napomenu. Kao da današnjemu čitatelju sve može biti jasno bez ikakvih napomena. No, upravo su tako objavljene dvije mudrosne knjige (*Salomonova Mudrost* i *Sirah*), tri proroka (*Nahum*, *Habakuk* i *Hagaj*) i petnaest poslanica (*Prva Korinćanima*, *Druga Korinćanima*, *Galaćanima*, *Efežanima*, *Filipljanima*, *Kološanima*, *Prva Solunjanima*, *Druga Solunjanima*, *Druga Timoteju*, *Filemonu*, *Hebrejima*, *Druga Petrova*, *Prva Ivanova*, *Druga Ivanova* i *Judina*).

Stvar se čini još mršavijom kada se pogleda sadržaj samih napomena.

Čini se kako se pri utvrđivanju konačnoga teksta prijevoda zaboravilo smjernicu iz 1987. godine:⁵⁴

„Bilješke (od 1.2.2.1 do 1.2.2.6) stvarane tijekom prevodilačkog procesa kao pomoć ispravnog shvaćanja objavljenog teksta trebaju biti sastavni dio svih izdanja teksta.“

Ponavljanja

Mnoge se napomene višekratno ponavljaju, kao što će se potanko pokazati u nastavku. Tako, primjerice: „El Šadaj“ dvadeset puta, „gumno“ šesnaest puta, „kostrijet“ petnaest puta, „Kaldejci“ četrnaest puta, „Ašera“ osam puta, prostitutke u kanaanskim hramovima sedam puta, „talenat“ sedam puta, „Baal“ šest puta, „izop“ šest puta, „denar“ pet puta, „log“ tri puta, „bat“ dva puta i „Kuš“ dva puta.

„El Šadaj“

„El Šadaj“ (uz *Job* 5, 17; 6, 4.14; 8, 3.5; 11, 7; 13, 3; 15, 25; 21, 15.20; 22, 3; 22, 17; 23, 16; 24, 1; 27, 2; 29, 5; 31, 2.35; 34, 10; 35, 13).

No, prema Strongovoj konkordanciji Hebrejske Biblije, broj 7706, *El Šadaj* – Svemogući, pojavljuje se 48 puta, tj. na još 28 mjesta, gdje takve napomene nema.⁵⁵ Stoga se postavlja pitanje: Zašto takve napomene nema u drugih osam starozavjetnih knjiga? Zašto je u Jobu ima uz dvadeset redaka, a nema uz drugih deset redaka?

„Gumno“

‘Gumno je zaravnjen prostor na kojem se vija žitarica, to jest razdvaja zrno od ljuske.’ (uz *Brojevi* 15, 20; *Ponovljeni zakon* 15, 14; *Sudci* 6, 37; *Ruta* 3, 2; *Prva o Samuelu* 23, 1; *Druga o Samuelu* 6, 6; *Prva o Kraljevima* 22, 10; *Druga o Kraljevima* 6, 27; *Prva Ljetopisa* 13, 9; *Druga Ljetopisa* 3, 1; *Job* 39, 12; *Izaija* 21, 10; *Jeremija* 51, 33; *Hošea* 9, 1; *Joel* 2, 24; *Matej* 3, 12).

Strongova konkordancija Hebrejske Biblije kaže da se riječ broj 1637, *goren*, pojavljuje 37 puta, između ostaloga u *Postanku* 50, 10.11 i *Miheju* 4,

⁵⁴ *Guidelines for Interconfessional Cooperation in Translating the Bible: The New Revised Edition* (Rim, 16.11.1987.), 1.2.2.; hrvatski prijevod objavio je pokojni fra Božo Lujčić u *Bogoslovskoj smotri*, 77/2007., str. 95.

⁵⁵ To su redci: *Postanak* 17, 1; 28, 3; 35, 11; 43, 14; 48, 3; 49, 25; *Izlazak* 6, 3; *Brojevi* 24, 4.16; *Ruta* 1, 20.21; *Job* 22, 25.26; 27, 10.11.13; 32, 8; 33, 4; 34, 12; 37, 23; 40, 2; *Psalam* 68, 14; 91, 1; *Izaija* 13, 6; *Ezekiel* 1, 24; 10, 5; *Joel* 1, 15.

12. No, u prijevodu Hrvatskoga biblijskoga društva na tim mjestima nema riječi gumno, iako je ima u izvorniku s kojega se kaže da su prevodili.

Kostrijet

U napomenama se ističe da je kostrijet:

‘Gruba odjeća od kozje dlake koja se nosila u znak žalosti ili pokore.’
(uz *Postanak* 37, 34; *Druga o Samuelu* 3, 31; *Prva o Kraljevima* 20, 31; *Druga o Kraljevima* 6, 30; *Prva Ljetopisa* 21, 16; *Nehemija* 9, 1; *Estera* 4, 1; *Job* 16, 15; *Jeremija* 49, 3; *Tužaljke* 2, 10; *Ezekiel* 7, 18; *Daniel* 9, 3; *Joel* 1, 8; *Jona* 3, 8; *Otkrivenje* 6, 12).

Međutim, riječ *sak*, broj 8242 u Strongovoj hebrejskoj konkordanciji, pojavljuje se 48 puta, pa takva napomena nije navedena uz ostala 34 mjesta prevedena s hebrejskoga. Isto tako riječ *sákkos*, broj 4536 u Strongovoj grčkoj konkordanciji, pojavljuje se četiri puta, a navedeno tumačenje kostrijeti u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera nije navedeno uz *Mateja* 11, 21; *Luku* 10, 13 i *Otkrivenje* 11, 3.

„Kaldejci“

„Kaldejci su zavladaali Babilonom i uspostavili Novobabilonsko Kraljevstvo.“ (*Druga Ljetopisa* 36, 17; *Ezra* 5, 12; *Izaija* 13, 19; 43, 14; 47, 1; 48, 20; *Jeremija* 21, 4; 32, 4; 38, 18; 40, 9; 43, 3; 50, 1; *Ezekiel* 12, 13; *Daniel* 1, 4).

No, hebrejska riječ *Kašdi*, broj 3778 u Strongovoj konkordanciji, pojavljuje se 80 puta. To znači da na 66 mjesta gdje se spominje taj pojam, nema takve napomene.⁵⁶

„Ašera“

„Ašera je božica plodnosti koju su obožavali Kanaanci; njezina muška inačica bio je Baal. Nakon što su Hebreji napali Kanaan, mnogi od njih počeli su štovati ta dva božanstva.“ (uz *Sudci* 3, 7; 10, 6; *Prva o Kraljevima* 14, 15; *Druga o Kraljevima* 13, 6; *Druga Ljetopisa* 14, 2; *Izaija* 17, 8; *Jeremija* 17, 3; *Mihej* 5, 13).

⁵⁶ *Postanak* 11, 28.31; 15, 7; *Druga o Kraljevima* 24, 2; 25, 4; 25, 5; 25, 10; 25, 13; 25, 24; 25, 25; 25, 26; *Nehemija* 9, 7; *Job* 1, 17; *Izaija* 23, 13; 47, 5; 48, 14; *Jeremija* 21, 9; 22, 25; 24, 5; 25, 12; 32, 5; 32, 24; 32, 25; 32, 28; 32, 29; 32, 43; 33, 5; 35, 11; 37, 5; 37, 8; 37, 9; 37, 10; 37, 11; 37, 13; 37, 14; 38, 2; 38, 19; 38, 23; 39, 5; 39, 8; 40, 10; 41, 3; 41, 18; 50, 8; 50, 10; 50, 25; 50, 35; 50, 45; 51, 4; 51, 24; 51, 35; 51, 54; 52, 7; 52, 8; 52, 14; 52, 17; *Ezekiel* 1, 3; 11, 24; 16, 29; 23, 14.15.16.23; *Daniel* 2, 2.4; 9, 1; *Habakuk* 1, 6.

Nejasna je logika kada se piše ta napomena, jer se to ne čini svaki put kada se spomene *Ašera* (a ona se prema Strongu, broj 842, spominje 40 puta u Bibliji na hebrejskom). Ne čini se to ni samo jednom u svakoj knjizi u kojoj se spominje jer se u *Sudcima* to čini dva puta. A ne čini se ni u svakoj knjizi u kojoj se spominje jer se u *Knjizi Ponovljenoga zakona* 7, 5 i 12, 3 u hebrejskom spominje Ašera, ali u prijevodu Hrvatskoga biblijskoga društva u toj knjizi je nema, nego: „trebate... počupati njihove svete stupove“ (7, 5) i „oborite njihove svete stupove“ (12, 3).

Prostitutke u kanaanskim hramovima

„U kanaanskim hramovima, gdje su se štovali bogovi plodnosti, imali su prostitutke s kojima se općilo da bi se potaknula plodnost polja i stada.“ (uz *Levitski zakonik* 19, 29; *Ponovljeni zakon* 23, 18; *Prva o Kraljevima* 14, 24; 22, 47; *Job* 36, 14; *Baruh* 6, 9); „U kanaanskim hramovima bile su prostitutke s kojima se općilo zbog praznovjerja, kako bi se osigurala plodnost polja i stada.“ (uz *Hošea* 4, 14).

Hebrejska Biblija rabi dvije različite riječi za bludnicu: *zanā* (Strongov broj 2181) i *kedeša* (Strongov broj 6948). *Zana* je značila obična bludnica, laka žena, drolja, razvratnica ili razuzdana žena, a *kedeša* znači „odvojena“: hramska bludnica, obredna podavača, javna žena u svetištu. *Zana* i *kedeša* nisu zamjenjivi pojmovi: prvi se pojavljuje 93 puta u Bibliji od povijesnih preko mudrosnih do proročkih knjiga i metafora je za duhovnu izdaju, nevjeru Savezu i kumiropoklonstvo, a *kedeša* znači stvarno kumiropoklonstvo i raspojasanost te se pojavljuje samo pet puta: *Postanak* 38, 21.22; *Ponovljeni zakon* 23, 17 i *Hošea* 4, 14. Na tim je mjestima napomena ispred prikladna, uz potpitanje: Otkuda sigurnost da je pobuda nuditeljica i korisnikā toga bludničarenja bilo praznovjerje, a ne pohota ili odredbe njihova kumiropoklonstva?

No, za *Prvu o Kraljevima* 14, 24 i 22, 47, i *Joba* 36, 14 takva je napomena netočna, jer u tim redcima nije riječ o ženskim bludnicama, nego o muškarcima koji su se prostituirali: *kadeš* (Strongov broj 6945) „razbludni ljudi, razbludnici“ (Ivan Matij Skarić), „sodonski grješnici“ (Silvije Grubišić), sodomiti, hramski bludničari, muške kultne prostitutke. Ipak, *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva prevodi ta mjesta kao da je riječ o ženama:

„U zemlji je bilo čak i hramskih bludnica. Činili su sve grozote poput onih naroda koje je Gospodin izvlastio pred licem Izraelaca.“ (*Prva o Kraljevima* 14, 24).

„Učinio je da hramske prostitutke [!] odu iz zemlje i uklonio je sve idole što su ih načinili njegovi preci.“ (*Prva o Kraljevima* 15, 12).

„On je uklonio iz zemlje i preostale hramske bludnice, preostale od dana njegova oca Ase.“ (*Prva o Kraljevima* 22, 47).

„Srušio je i domove hramskih prostitutki koji su bili u Gospodinovu domu, gdje su žene tkale pokrivala za Ašeru.“ (*Druga o Kraljevima* 23, 7).

„Duša im pogiba u mladosti, a život im vene u obrednom bludu.“ (*Job* 36, 14).

Budući da izvorni prijevodi prevoditelja nisu dostupni, za sada je nemoguće utvrditi je li riječ o pogrješci pri prevođenju, ili o neznanju redaktora i lektora koji su poslije prerađivali tekst.

„Talenat“

Napomene u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva kažu:

„Talenat je težio 34 kg.“ (uz *Drugu o Samuelu* 12, 30; *Drugu o Kraljevima* 5, 5).

„Talenat je iznosio 34 kg” (uz *Prvu Ljetopisa* 29, 7).

„Talenat je mjera za težinu koja iznosi 34 kg.“ (uz *Drugu Ljetopisa* 36, 3).

„Antički talenat je mjera za težinu od 26 kg.“ (uz *Prvu o Makabejcima* 11, 28; *Drugu o Makabejcima* 3, 11 i *Mateja* 18, 24).

Ako je tako (26 kg), zašto u napomenama uz *Drugu o Samuelu* 12, 30; *Drugu o Kraljevima* 5, 5; *Prvu Ljetopisa* 29, 7, i *Drugu Ljetopisa* 36, 3, stoji 34 kg, kao i u napomeni uz *Ezru* 7, 22: „Sto talenata srebra otprilike iznosi 3400 kilograma.“ Naime, to bi značilo da na tih pet mjesta jedan talent teži 34 kg, tj. 31 % više. Ako je talent biblijska mjera za masu, koliko on točno iznosi? Ili, ako je to naziv za više različitih mjera, ili ako se tijekom vremena mjera promijenila, zašto to nigdje ne piše?

Podloga za prevođenje te riječi u talent jest hebrejska riječ *kikar*. Strongova konkordancija Hebrejske Biblije pokazuje da ona, obrojčena kao 3603, dolazi 60 puta, a Strongova konkordancija Novoga Zavjeta da se riječ broj 5007, grčki *tálanon*, u novozavjetnim spisima pojavljuje 14 puta. Ta ukupno 74 mjesta, ne računajući deuterokanonske knjige, u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera pokrivena su s napomenom o talentu na devet mjesta, a na 65 – nisu.

Valja napomenuti da standardni oblik usvojenice od *tálan-ton* u hrvatskom standardnom jeziku glasi „talent“, a ne „talenat“, što je inačica s nepostojanim „a“, koje se pojavljuje u genitivu množine (*talenata*). Jednostavno, češće se piše bez „a“. *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva u prijevodu svetopisamskoga teksta nije se opredijelila, nego je zadržala oba oblika:

Bez nepostojanoga „a“:

„Na kraju je došao onaj koji je primio jedan **talent**“ (*Matej 25, 24*).

I s nepostojanim „a“:

„Skinuo je krunu kralju Malkoma koja je bila teška jedan zlatni **talenat**“ (*Druga Samuelova 12, 30*).

„Zemlja mu je morala plaćati danak: stotinu talenata srebra i **talenat** zlata“ (*Druga o Kraljevima 23, 33*).

„David je uzeo krunu njihova kralja s njegove glave i vidio da je teška kao jedan **talenat** zlata“ (*Prva Ljetopisa 20, 2*).

„zemlju je kaznio tako da mora platiti stotinu talenata srebra i jedan **talenat** zlata“ (*Druga Ljetopisa 36, 3*).

„i obećao da će im davati po devedeset robova za jedan **talenat**“ (*Druga o Makabejcima 8, 11*).

„Onaj pak koji je dobio jedan **talenat**, otišao je i iskopao rupu u zemlji“ (*Matej 25, 18*).

„U strahu sam otišao i zakopao tvoj **talenat**“ (*Matej 25, 25*).

„Zato mu oduzmite **talenat** i dajte ga onome koji ih ima deset“ (*Matej 25, 28*).

„Baal“

Šest se puta čita podrubna bilješka:

„Baal je božanstvo plodnosti koje su obožavali Kanaanci; njegova ženska inačica bila je Ašera. Nakon što su Hebreji napali Kanaan, mnogi su od njih počeli štovati to dvoje božanstava.“ (uza *Sudce 6, 25*; *Prvu Samuelovu 7, 4*; *Drugu o Kraljevima 3, 2*; *Jeremiju 2, 8*; *Sefaniju 1, 4*; *Rimljanima 11, 4*).

Strongova konkordancija Hebrejske Biblije kaže da se riječ broj 1168, *Baal*, pojavljuje 80 puta, od toga prvi put u pojedinim knjigama: *Sudci 2, 11*; *Prva o Kraljevima 16, 31*; *Prva Ljetopisa 5, 5*; *Druga Ljetopisa 17, 3*; *Hošea 2, 8*. A uz te retke prijevoda Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera takve bilješke nema. Stoga nije jasno zašto te bilješke ima u nekim

knjigama, a u drugima nema. I kad je ima, zašto ne ide uz prvo pojavljivanje te riječi.

„Izop“

Napomena u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva ponavlja:

„Izop je mala grmolika biljka, a koristi se u vjerskim obredima za škropljenje tekućina.“ (uz *Izlazak* 12, 22; *Levitiski zakonik* 14, 4; *Brojevi* 19, 6; *Prva o Kraljevima* 5, 13; *Psalam* 51, 9; *Ivan* 19, 29).

Međutim, riječ *ezob*, broj 231 u Strongovoj hebrejskoj konkordanciji, pojavljuje se deset puta. To znači da takva napomena nije navedena uz *Levitiski zakonik* 14, 6.49.51.52; *Brojeve* 19, 18; *Prvu o Kraljevima* 4, 33. Isto tako, grčka riječ *hýssōpos*, broj 5301 u Strongovoj grčkoj konkordanciji, pojavljuje se u *Hebrejima* 9, 19. Tako u prijevodu *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva ta napomena nije navedena na sedam spomenutih mjesta.

Osim što nije navedena svugdje gdje je trebalo, ta je napomena nepotpuna. *Hyssopus officinalis* ljekovita je i začinska biljka (što je prešućeno), a u hrvatskom se naziva miloduh, crkvenjak, ljekoviti sipan ili izop. Još od Mojsija služi za čišćenje (*Brojevi* 19, 18). Kralj David opjevao je njezino pročišćujuće djelovanje (*Psalam* 51, 9). I prije toga, u Egiptu (*Izlazak* 12, 22), i u Isusovo vrijeme, na Kalvariji (*Ivan* 19, 29), znalo se da sprječava zgrušavanje krvi, pa se zato ili kao simbol poniznosti često spominje i drugdje u Svetome Pismu (*Levitiski zakonik* 14, 4.6.49.51.52; *Brojevi* 19, 6; *Prva o Kraljevima* 5, 13; *Hebrejima* 9, 19).

„Denar“

‘Denar je stari rimski srebrnjak, dnevna plaća radnika.’ (uz *Matej* 20, 2; *Marko* 6, 37; *Luka* 7, 41; *Ivan* 6, 7; *Otkrivenje* 6, 6).

Nije razvidna logika kada se stavlja takva napomena. Ako prvi put kad se spominje u pojedinoj knjizi, zašto je nema uz *Mateja* 18, 28?

Broj 1220 u Strongovoj grčkoj konkordanciji, *dénarion*, pojavljuje se 16 puta u Novom Zavjetu: *Matej* 18, 28; 20, 2; 20, 9; 20, 10; 20, 13; 22, 19; *Marko* 6, 37; 12, 15; 14, 5; *Luka* 7, 41; 10, 35; 20, 24; *Ivan* 6, 7; 12, 5; *Otkrivenje* 6, 6.

„Log“

Na tri se mjesta čita da je log

„Četvrt litre“ (uz *Levitski zakonik* 14, 10.21; 23, 13).

No, Strongov hebrejski broj 3849, *log*, pojavljuje se i u 14. glavi *Levitskoga zakonika* u redcima 12, 15 i 24. Koja je logika stavljanja te napomene? Po jednom u knjizi? Nije, jer je *Levitski zakonik* ima tri puta. Jednom u glavi? Nije, jer u 14. glavi dolazi uz 10. i 21. redak. Uza svaku pojavu? Nije, jer je nema u 14. glavi uz retke 12, 15 i 24. Proizvoljno? Čini se da je tako.

„Bat“

‘Bat je mjera za zapreminu od 45 l.’ (uz *Prva o Kraljevima* 7, 26; *Druga Ljetopisa* 4, 5).

No, Strongov hebrejski broj 1324, *bat*, pojavljuje se 13 puta. U *Drugoj Ljetopisa* prvi put dolazi u 2, 10. Ima je *Izaija* 5, 10; *Ezekiel* 45, 10 i dalje. Zašto se napomena pojavljuje samo na dva mjesta, a ne u svakoj od knjiga u kojoj se spominje i to uz prvo spominjanje?

K tomu, riječ „zapremnina“ ne pripada hrvatskomu standardnomu jeziku; u hrvatskom standardnom prijevodu trebao bi stajati „obujam“.

„Kuš“

„Biblijska zemlja Kuš prostire se oko izvora Nila, ali ovdje nije riječ o njoj, nego o stanovnicima Mezopotamije koji su se slično nazivali.“ (uz *Postanak* 2, 13 i 10, 6).

No, Strongov hebrejski broj 3568, *Kuš*, pojavljuje se 30 puta. Dolazi i u *Prvoj Ljetopisa* 1, 8.9.10; *Esteri* 1, 1; 8, 9; *Jobu* 28, 1; *Psalmima* 7, 1; 68, 31; 87, 4; *Izaiji* 11, 11; 18, 1; 20, 3.4.5; 37, 9; 43, 3; 45, 14; *Jeremiji* 46, 9; *Ezekielu* 29, 10; 30, 4.5.9; 38, 5; *Nahumu* 3, 9; *Sefaniji* 3, 10). Uz *Drugu o Kraljevima* 19, 9 stoji napomena: „Kuš je zemlja u sjeveroistočnoj Africi.“

Sažetak o ponavljanju napomena

Iz navedenoga je jasno kako u toj *Bibliji* nema 840 napomena, nego da se napomene pojavljuju uz 840 redaka, a kada se oduzmu ponavljanja, slijedi da u toj *Bibliji* ima manje od 650 napomena.

Da bi nešto bilo Biblija, prikladna da je čitaju katolici, ona treba biti opremljena dovoljnim tumačenjima, što ova nije.

Raščlamba ponavljanja napomena pokazuje kako nije riječ o promišljenju i sustavnu pristupu, nego o nedosljednu i nedovršenu uređivanju. Isti pojmovi, mjere, imena kumira, biljke, zemljopisni pojmovi i kulturni izrazi višekratno se tumače istim ili gotovo istim riječima, ali bez jasne logike: katkada uz prvo pojavljivanje pojma, koji put ne; kadšto u jednoj knjizi, ali ne i u drugoj; gdjekad uz dio mjesta gdje se pojam javlja, dok se druga mjesta u potpunosti zanemaruju.

Takvo opremanje ima dvije ozbiljne posljedice. Prvo, povećava ukupan broj redaka s napomenama, stvarajući privid veće protumačenosti prijevoda nego što ona stvarno jest. Drugo, ona zbunjuje čitatelja i potkopava povjerenje u napomene kao pouzdan smjerokaz: ako se isto tumačenje pojavljuje probrano, a bez jasna mjerila, čitatelj s pravom postavlja pitanje zašto je upravo na tom mjestu ponuđeno, a drugdje nije.

Namjesto da napomene budu raspoređene sustavno, primjerice, uz prvo pojavljivanje pojma u pojedinoj knjizi ili barem dosljedno u cijelom biblijskom korpusu, one se doimaju kao rezultat proizvoljna izbora. Time se gubi njihova pedagoška i hermeneutska vrijednost, a napomene, namjesto da služe boljemu razumijevanju Svetoga Pisma, postaju dodatan izvor nedoumica.

Prešućivanje bitnoga

U napomenama se na dva mjesta čita:

„Mandragora je malena biljka za koju se vjerovalo da pomaže ženama da lakše začnu pojeđu li njezin korijen.“ (uz *Postanak* 30, 14); „Mandragora je malena biljka za koju se vjerovalo da će žene lakše začeti pojeđu li njezin korijen.“ (uz *Pjesmu nad pjesmama* 7, 13).

No, biljka *Mandragora officinarum*, po grčkom mandragora, što znači ‘jabuka ljubavi’, a na hrvatskom ‘ljubavčica’ ili ‘bunovina’, jest delirijant, halucinogen, opijat, narkotik, afrodisijak i analgetik. A to nije ni spomenuto.

Nedostatak je što se uza suparništvo između Rahele i Lee i primjenu prirodna ljekarništva ne napominje kako Bog, a ne pučki lijekovi, otvara i zatvara maternicu (*Postanak* 30, 22). Čitatelju se ne svraća pozornost da, iako Rahela ustupa Lei svoje bračno vrijeme s Jakovom u zamjenu za ljubavčicu (*Postanak* 30, 15), Sveto Pismo odmah dodaje: „Bog je uslišao Leu – začela je“ (*Postanak* 30, 17). Postavljanje jedne riječi pokraj druge pokazuje da Bog, a ne biljka, otvara maternicu. Ljudski planovi ne mogu omesti Božju potpunu vlast; redosljed rođenja plemena odvija se prema Gospodinovu naumu, unatoč cjenkanju sestara. *Prva Samuelova* 1, 5–6 i *Psalam* 127, 3 slažu se: djeca su dar od Boga. *Postanak* namjerno bilježi

žensku pučku praksu, ali učinkovitost pripisuje isključivo Božjemu vrhovništvu. Čak i Rahelino konačno začecje Josipa slijedi izjavu: „A Bog se sjetio i Rahele, uslišao je i učinio plodnom“ (*Postanak* 20, 22). Tekst pobija svaku pomisao da ljubavčica uzrokuje plodnost neovisno o Božjoj volji. Pojam ljubavčice provlači se kroz Sveto Pismo kako bi oslikao Božje vrhovništvo nad životom, svetost braka i proročki poziv na vjernost savezu.

Strongova konkordancija Hebrejske Biblije kaže da se riječ broj 1736, *dudaim*, pojavljuje sedam puta; pet puta u *Postanku* 7, 13–15, i po jednom u *Pjesmi nad pjesmama* 7, 13 i *Jeremiji* 24, 1.

Pojednostavnjivanje do boli

Napomena kaže:

„Taršiš je bio najudaljenija poznata zemlja na zapadu, na Pirinejskom poluotoku.“ (uz *Jona* 1, 3).

No, hrvatskim čitateljima nije nepoznato kako su to samo dva od 15 predloženih smještaja Taršiša (otok na zapadu, Sredozemno more, Kartaga, Sardinija, Španjolska, Fenička obala, Tirseni ili Etruščani, Britanija, Jugoistočna Afrika, Južna Indija i Šri Lanka, Filipini, Cilicija, Tarxien na Malti).⁵⁷ Stoga navođenje samo jednoga mogućega tumačenja, suprotno proglašenom, ne „uzima u obzir i napredak biblijskih znanosti“, ni „mnoga nova arheološka i filološka otkrića“.

Nedosljednosti

Napomena što **doslovce** znače neka riječ ili izričaj bilježi se na tri različita načina: kraticom „dosl.“ (71 put), prilogom „doslovno“ (dva puta na početku napomene, uz *Jeremija* 38, 10 i *Prva Timoteju* 5, 9), i nakon stranoga izraza riječju „doslovno“ uz *Juditu* 16, 12; *Jakovljevu* 4, 1.4; *Prvu Petrovu* 2, 24. Što je tu odraz tvrdnje iz podnaslova da je prijevod „standardni“?

Kumiropoklonstvo kao razbludništvo

Ista misao o naravi kumiropoklonstva kao podavanja bludničarstvu u napomenama se tumači na četiri načina:

„Stari zavjet naziva klanjanje idolima bludničenjem.“ (uz *Levitski zakonik* 17, 7).

„Stari zavjet naziva klanjanje idolima bludništvom.“ (uz *Ezekiel* 43, 7; *Hošea* 4, 12).

⁵⁷ V. Taršiš, portal Vjera i djela, 8.1.2024.

„Stari zavjet naziva klanjanje idolima bludom.“ (uz *Prva Ljetopisa* 5, 25; *Ezekiel* 16, 15).

„Stari zavjet naziva klanjanje idolima prostitucijom.“ (uz *Izlazak* 34, 13; *Levitski zakonik* 19, 29).

Naznačavanje dvostrukih značenja

Alternative prijevoda naznačuju se 57 puta, i to na šest različitih načina:

1. riječima „druga mogućnost.“ (uz *Psalam* 69, 13);
2. riječima „druga mogućnost prijevoda.“ (uz *Nehemiju* 9, 32; *Psalm* 22, 17.29.30; 106, 15 i *Izaija* 35, 7);
3. riječima „druge mogućnosti prijevoda su“ (uz *Ponovljeni zakon* 7, 20);
4. riječima „ili“ (uz *Prva o Samuelu* 18, 6; *Druga o Samuelu* 11, 11; *Tužaljke* 4, 7; *Ezekiel* 10, 1);
5. riječima „ili.“ (uz *Postanak* 49, 14.21; *Izlazak* 20, 6; *Ponovljeni zakon* 5, 10; *Prva o Samuelu* 1, 24; 26, 1; *Druga o Samuelu* 2, 8; 4, 5; 13, 18; *Prva Ljetopisa* 9, 39.40; 11, 11.19.24; *Ezra* 7, 26; *Nehemija* 11, 9; *Psalmi* 5, 10; 9, 21; 19, 12; 31, 11.12; 37, 7.23.35; 45, 10; 59, 5; 66, 11; 68, 32; 71, 7; 73, 9; 76, 5; 119, 56; 139, 18.20; 141, 5; 146, 5; *Job* 26, 9; *Izaija* 2, 6; 19, 23; 21, 3; *Baruh* 6, 6; *Daniel* 4, 5; 11, 17; *Otkrivenje* 17, 9);
6. riječima „izvornik je dvosmislen“ (uz *Brojevi* 24, 3).

Što je tu „standard“ ili uzorak standardizirana postupanja?

Lakat kao mjerna jedinica

Definicija lakta donosi se na jedanaest različitih načina:

„Ezekijel koristi za mjeru stariji lakat od sedam dlanova. Trska je bila dugačka oko 315 cm.“ (uz *Ezekiel* 40, 5).

„Lakat iznosi 45 cm.“ (uz *Izlazak* 25, 17; *Prva o Kraljevima* 7, 2; *Druga o Kraljevima* 14, 13; *Druga Ljetopisa* 3, 3.8; *Ezra* 6, 3; *Daniel* 3, 1; *Zaharija* 5, 2).

„lakat iznosi 45 cm“ (uz *Nehemija* 3, 13).

„Lakat je dug 45 cm.“ (uz *Ponovljeni zakon* 3, 11).

„Lakat je mjera za dužinu koja iznosi 45 cm.“ (uz *Judita* 1, 2).

„Lakat je mjera za dužinu od 45 cm“ (uz *Estera* 5, 14; *Druga o Makabejcima* 13, 5).

„Lakat je stara mjera za dužinu koja iznosi otprilike 45 cm.“ (uz *Postanak* 6, 15).

„Lakat, mjera za dužinu od otprilike 45 cm“ (uz *Izlazak* 27, 9).

„Lakat, stara mjera za dužinu od otprilike 45 cm“ (uz *Izlazak* 25, 10).

„Oko 450 metara jer lakat iznosi 45 cm.“ (uz *Nehemija* 3, 13).

„Stadij je 185 m, a lakat 45 cm.“ (uz *Otkrivenje* 21, 17).

Što je tu standardizirano ili koji je od tih oblika „standardni“ (osobito u skladu s prijevodom koji se naziva „standardnim“)?

Zaključci

Cjelokupan pregled napomena u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva pokazuje ozbiljne nedosljednosti i u količini i u kakvoći popratnih tumačenja. Mali broj stvarno različitih napomena, njihovo učestalo ponavljanje, selektivno prešućivanje bitnih podataka, pojednostavnjivanje složenih pitanja te očite nedosljednosti u jeziku i metodologiji upućuju na to da nije riječ o sustavno i cjelovito uređenom aparatu.

Za katoličkoga čitatelja to nije nevažno pitanje. Katolička Crkva snažno ističe potrebu da se Sveto Pismo čita uz pomoć zdrava tumačenja, u svjetlu Predaje i učiteljstva Crkve. Biblija namijenjena katolicima ne smije se zadovoljiti minimalnim tumačenjima ni ostavljati dojam da je većina svetopisamskoga teksta samorazumljiva suvremenu čitatelju bez ikakva dodatna obrazloženja.

Stoga se može zaključiti da Biblija, da bi doista bila prikladna za katoličku uporabu, treba imati razrađen, dosljedan i teološki odgovoran sustav napomena. U protivnom, ona ne ispunjava u potpunosti svoju zadaću: ne pomaže dovoljno čitatelju da uđe u dubinu Božje riječi, nego ga prečesto ostavlja sama pred tekstom koji zahtijeva više nego što mu se nudi.

Ono što je od napomena ponuđeno u prvom izdanju ne opravdava tvrdnju da je riječ o „studijskoj“ Bibliji. Jer ona podrazumijeva biblijski tekst uz prikladne napomene, zemljovide, grafikone i tumačenja kako bi pomogla čitatelju da razumije povijesni, kulturni i teološki sklop, i u biti djeluje kao osobni vodič s ugrađenim komentarom, za razliku od obične Biblije koja sadržava samo Sveto Pismo. Te značajke imaju svrhu protumačiti teže odlomke i pružiti dublje uvide, čineći složeni sveti spis pristupačnijim za proučavanje ili poučavanje.

Poprječne uputnice u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva

Poprječna uputnica ili unakrižna referencija jest upućivanje na drugi tekst ili dio teksta, obično radi tumačenja misli. U Bibliji je to rubna (bočna ili podnožna) bilješka koja navodi svetopisamski redak koji ima sličnu temu, sadržava navod, povezanu riječ ili aluziju; rabi sliku, znak ili jezik drugih svetopisamskih mjesta; povezuje mjesta, ljude i izraze koji se nalaze u različitim dijelovima Svetoga Pisma. Onomu tko nije dubinski upoznat s Pismima sva takva mjesta teško je primijetiti, u svakom slučaju nije lako pamtititi, pa se u suvremenim izdanjima Svetoga Pisma dodaju poprječne uputnice kao pomoć čitatelju da ih uoči. Poprječne uputnice dodaje urednik kako bi naznačio teme, riječi, obećanja, događaje ili osobe koje se spominju na drugim mjestima u Svetom Pismu.

Svrha i korist

Poprječne uputnice podsjećaju na vjernost Boga koji drži do Svoje riječi pomažući nam da pratimo ispunjenje Njegovih obećanja i proročanstava.

Poprječne uputnice omogućuju da dopustimo Svetomu Pismu da se ono tumači samim sobom držeći nas u Božjoj riječi umjesto da se oslanjamo na vanjske izvore. Poprječne uputnice uče nas da sami proučavamo Bibliju i smanjuju ovisnost o djelovanju drugih.

Čitanje poprječnih uputnica može biti oblik svetopisamskoga razmatranja. Traženje poprječnih uputnica oduzima vrijeme i uzrokuje usporavanje u proučavanju teksta. To „ide protiv struje“ u tipičnoj brzini života i našoj žudnji za brzim odgovorima i brzim napredovanjem. Očekujemo da će mudrost biti izručena odmah, uz najmanji mogući napor, a ne plod snažne potrage. Prema prijevodu *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva:

„Zavápi za razumijevanjem i daj glas prema razboritosti. Za njom tragaj kao za srebrom i traži je kao skriveno blago. Tako ćeš shvatiti Gospodinov strah i naći Božje znanje“ (*Mudre izrjeke* 2, 3–5).

„Blagoslovljeni su oni što ne slijede savjet zlih, ne zastaju na putu grešnika i ne sjede na skupu podrugljivih, već im je užitek u Gospodinovu Zakonu, i njegov Zakon dan i noć razmatraju u molitvi“ (*Psalam* 1, 1–2).

Čitanje poprječne uputnice čini izvorni redak (onaj s kojega smo slijedili uputnicu do njezina mjesta) smislenijim.

Strpljivost u traženju mjesta na koje uputnica usmjerava najviše se isplati kada se u čitanju Svetoga Pisma naiđe na misao koja ostavlja pitanja. U traženju odgovora poprječne uputnice mogu otkriti dodatno blago ili razjasniti neku tajnovitost. Kao što ističe Will Anderson,⁵⁸ one jesu sitni tisak, pisane su malim slovima, ali su neopjevani junaci čitanja Svetoga Pisma, saveznici u pomaganju da se zadubimo u Božju Riječ, pritoci koji pokazuju kako se drugi svetopisamski redci ulijevaju u redak koji čitamo i prelijevaju iz njega. One izdižu iznad krošnji drveća u otvoreno nebo, kojim se može jedriti i odozgo s divljenjem gledati kako se teme, obećanja i događaji razvijaju u Svetom Pismu. Pomažu da se zbog drveća ne promaši šuma. Dozivaju naše teološko pamćenje. Presijecajući krajolik Svetoga Pisma, te uputnice opominju da Bog ne napušta Svoje naume i da ne iznevjerava Svoja obećanja.

Poprječne uputnice usporavaju, potičući na razmišljanje i prosudbeno ispitivanje dok istražujemo veze među perikopama. To su oznake na zemljovidu koje pokazuju gdje se blago može iskopati – ali kopanje prepuštaju nama. Toliko dubokih uvida propuštamo jer se previše žurimo da bismo slijedili vijugavi put preko prostranih stranica Svetoga Pisma. Poprječne uputnice mogu pomoći da provedemo više vremena u Božjoj riječi. Stoga traženje poprječnih uputnica može oživiti osobno razmatranje Svetoga Pisma.

Brojidba

U *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva nije navedeno tko je sastavio poprječne uputnice ili iz kojega su stranoga izdanja one preuzete i prevedene.

Biblija Hrvatskoga biblijskoga društva sadržava poprječne uputnice uz 3377 redaka u ukupno 71 knjizi. A u tih 3377 podrubnih bilježaka koje su poprječne uputnice sadržano je ukupno 6147 navoda drugih svetopisamskih mjesta. Usporedbe radi, u *Bibliji kralja Jakova* na engleskom izbrojeno je 63.779 poprječnih uputnica. *Jeruzalemska Biblija* na hrvatskom (objavljena prvi put 1994.) ima 26.775 poprječnih uputnica ili 4,36 puta više nego *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva.

⁵⁸ Will Anderson, *Cross References: Unsung Heroes of Bible Reading*, thegospelcoalition.org, 16.4.2021.

U *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva ni jedna uputnica nije navedena u *Sirahu* i *Obadiji*. Spomenutih 3377 poprječnih uputnica nalazi se uz *Evandjelje po Mateju* 230, *Psalmi* 201, *Evandjelje po Luki* 175, *Ponovljeni zakon* 159, *Izaija* 158, *Otkrivenje* 148, *Izlazak* 132, *Postanak* 131, *Djela apostolska* 108, *Evandjelje po Marku* 102, *Rimljanima* 102, *Hebrejima* 98, *Jeremija* 96, *Ezekiel* 93, *Evandjelje po Ivanu* 89, *Levitski zakonik* 86, *Brojevi* 75, *Prva Korinćanima* 75, *Prva o Kraljevima* 74, *Druga Ljetopisa* 70, *Druga o Kraljevima* 69, *Prva o Samuelu* 54, *Jošua* 51, *Job* 47, *Mudre izrjeke* 47, *Druga o Samuelu* 42, *Prva Ljetopisa* 40, *Nehemija* 37, *Daniel* 34, *Efežanima* 34, *Mudrost* 33, *Druga Korinćanima* 31, *Prva o Makabejcima* 27, *Zaharija* 27, *Tobija* 26, *Hošea* 24, *Jakovljeva* 24, *Prva Petrova* 24, *Galaćanima* 23, *Judita* 22, *Ezra* 20, *Kološanima* 20, *Sudci* 20, *Druga o Makabejcima* 19, *Amos* 16, *Propovjednik* 14, *Joel* 13, *Baruh* 12, *Prva Ivanova* 12, *Malahija* 10, *Prva Solunjanima* 10, *Prva Timoteju* 9, *Druga Timoteju* 8, *Estera* 7, *Filipljanima* 7, *Habakuk* 7, *Mihej* 7, *Druga Petrova* 6, *Druga Solunjanima* 6, *Sefanija* 6, *Hagaj* 5, *Jona* 5, *Titu* 5, *Ruta* 3, *Tužaljke* 3, *Filemonu* 2, *Judina* 2, *Nahum* 2, *Druga Ivanova* 1, *Pjesma nad pjesmama* 1 i *Treća Ivanova* 1.

Koliko se pojedine knjige oslanjaju na druga mjesta svetih spisa, najbolje pokazuje broj biblijskih navoda na koje se upućuje u pojedinoj svetopisamskoj knjizi. U *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva to su: *Evandjelje po Mateju* 461, *Otkrivenje* 371, *Psalmi* 364, *Ponovljeni zakon* 355, *Evandjelje po Luki* 305, *Izaija* 304, *Izlazak* 281, *Djela apostolska* 217, *Jeremija* 199, *Postanak* 197, *Evandjelje po Marku* 188, *Levitski zakonik* 187, *Ezekiel* 174, *Evandjelje po Ivanu* 161, *Hebrejima* 157, *Rimljanima* 138, *Druga Ljetopisa* 124, *Prva Korinćanima* 116, *Brojevi* 108, *Prva o Kraljevima* 106, *Druga o Kraljevima* 99, *Jošua* 88, *Prva o Samuelu* 83, *Daniel* 83, *Nehemija* 73, *Prva Ljetopisa* 65, *Job* 60, *Zaharija* 58, *Mudre izrjeke* 57, *Druga o Samuelu* 55, *Mudrost* 53, *Efežanima* 48, *Druga Korinćanima* 47, *Jakovljeva* 46, *Tobija* 44, *Amos* 42, *Prva Petrova* 39, *Ezra* 38, *Hošea* 38, *Prva o Makabejcima* 36, *Judita* 35, *Druga Timoteju* 35, *Galaćanima* 34, *Joel* 30, *Malahija* 28, *Propovjednik* 27, *Kološanima* 25, *Sudci* 23, *Druga o Makabejcima* 23, *Mihej* 23, *Sefanija* 23, *Prva Solunjanima* 19, *Baruh* 16, *Prva Timoteju* 16, *Titu* 15, *Filipljanima* 13, *Prva Ivanova* 13, *Judina* 13, *Estera* 12, *Habakuk* 10, *Druga Petrova* 10, *Druga Solunjanima* 7, *Jona* 6, *Hagaj* 6, *Ruta* 4, *Tužaljke* 4,

Nahum 4, Treća Ivanova 3, Filemonu 2, Druga Ivanova 2, Pjesma nad pjesmama 1, Sirah 0 i Obadija 0. Sveukupno 6147.⁵⁹

Usporedba s drugim izdanjima Svetoga Pisma

Poprječnih uputnica uopće nema u *Bibliji Stvarnosti* 1968., *Novom Zavjetu* Ljudevita Rupčića u nakladi Hrvatskoga biblijskoga društva, *Franjevačkoj Bibliji* u nakladi Hrvatskoga biblijskoga društva, *Novom Zakonu* Ivana Ruperta Gusića u sunakladi Hrvatskoga biblijskoga društva, prijevodu *Biblije kralja Jakova...* No, ima ih u *Jeruzalemskoj Bibliji*, *Ekumenskom prijevodu Biblije* i prijevodu Ivana Vrtarića. Evo količine poprječnih uputnica na primjeru prve glave *Evandjelja po Ivanu*, koja ima ukupno 51 redak.

Izdanje	Broj redaka u 1. glavi Ivana popraćenih uputnicom	Navodā drugih svetopisamskih mjesta u 1. glavi Ivana
<i>Novi Zavjet s uvodima i bilješkama Ekumenskog prijevoda Biblije</i> (1992.)	26	135
<i>Jeruzalemska Biblija</i> (1994.)	36	79
<i>Biblija</i> , preveo Ivan Vrtarić (2016.)	39	92
<i>Nestle-Aland Novum Testamentum Graece</i> , 28. revidierte Auflage (2012.)	39	173
<i>Biblija</i> Hrvatskoga biblijskoga društva (2025.)	4	8

Iz toga slijedi kako *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva ne odražava uputnice iz grčkoga Novoga Zavjeta koji je deklariran kao predložak za prevođenje te kako usporedba s drugim izdanjima na hrvatskom pokazuje

⁵⁹ Usporedbe radi, u *Jeruzalemskoj Bibliji* pojedine knjige imaju sljedeći broj poprječnih uputnica: *Psalmi* 2842, *Izaija* 1318, *Matej* 1310, *Ivan* 1173, *Djela apostolska* 1120, *Luka* 1047, *Jeremija* 913, *Mudre izrjeke* 879, *Sirah* 867, *Ponovljeni zakon* 786, *Izlazak* 727, *Ezekiel* 690, *Druga o Samuelu* 653, *Otkrivenje* 643, *Rimljanima* 612, *Brojevi* 579, *Job* 568, *Postanak* 536, *Mudrost* 529, *Hebrejima* 487, *Marko* 481, *Prva Korinćanima* 449, *Prva o Samuelu* 351, *Levitski zakonik* 346, *Daniel* 326, *Hošea* 295, *Jošua* 292, *Sudci* 288, *Druga Ljetopisa* 287, *Druga o Kraljevima* 280, *Efežanima* 279, *Prva Ivanova* 256, *Druga Korinćanima* 250, *Amos* 235, *Prva Petrova* 224, *Prva Ljetopisa* 211, *Tobija* 206, *Jakovljeva* 188, *Galaćanima* 185, *Zaharija* 184, *Prva Solunjanima* 184, *Kološanima* 166, *Prva Timoteju* 157, *Propovjednik* 153, *Judita* 150, *Prva o Makabejcima* 146, *Filipljanima* 144, *Tužaljke* 136, *Baruh* 135, *Druga o Makabejcima* 126, *Druga Timoteju* 116, *Nehemija* 113, *Mihej* 112, *Estera* 105, *Druga Petrova* 102, *Joel* 98, *Habakuk* 93, *Druga Solunjanima* 91, *Pjesma nad pjesmama* 75, *Sefanija* 73, *Titu* 73, *Malahija* 58, *Ezra* 46, *Nahum* 43, *Judina* 42, *Ruta* 35, *Jona* 31, *Obadija* 21, *Filemonu* 20, *Druga Ivanova* 15, *Hagaj* 12 i *Treća Ivanova* 12.

da nije opremljena iscrpnim upućivanjem, pa se po toj osnovi ne može nazivati „studijskom“ Biblijom.

Međusobna usklađenost unakrižnih navoda

Poprječne uputnice, između ostaloga, upućuju gdje se sve pojavljuje isti navod. Nesklapnost i nepodudarnost tih mjesta naznačuju da nije provedeno ujednačavanje *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva u skladnu cjelinu. Razloga za to više je: *Bibliju* su prevodila 23 različita prevoditelja, s različitim jezika, a čini se da cijela *Biblija* nije imala središnje uredništvo ni glavnoga urednika.

Proroštvo o Emanuelu

Prevedeno je tako da se ne može razaznati da su u hebrejskom i u grčkom na oba mjesta iste riječi:

„Gle, djevojka je začela i rodit će sina, a nadjenut će mu ime Emanuel“
(*Izaija* 7, 14);

„Evo, Djevica će zatrudnjeti i roditi sina. Nazvat će ga Emanuel“
(*Matej* 1, 23).

Mesijansko proroštvo

Prevedeno je na pet načina:

„Sjedi mi zdesna, dok ti ne podložim neprijatelje za podnožje tvojim nogama“ (*Psalam* 110, 1);

„Sjedi mi zdesna dok tvoje neprijatelje ne položim pod tvoje noge“
(*Matej* 22, 44);

„sjedi mi s desne strane, sve dok ne podvrgnem tvoje neprijatelje pod tvoje noge“ (*Marko* 12, 36);

„Sjedi mi zdesna, dok tvoje neprijatelje ne stavim za podnožje tvojim nogama“ (*Luka* 20, 42–43);

„Sjedni mi zdesna, dok ne stavim tvoje neprijatelje kao podnožje tvojim nogama“ (*Djela apostolska* 2, 34–35).

Proroštvo o Kristu, temelju Crkve

Prevedeno je na šest načina:

„Kamen što ga odbaciše graditelji, postao je kamen zaglavni; to je Gospodinovo djelo, pravo čudo u našim očima“ (*Psalam* 118, 22–23);

„Kamen koji su graditelji odbacili, postao je temeljni kamen. Božje je to djelo, predivno ga je vidjeti!“ (*Matej* 21, 42);

„Kamen koji su graditelji odbacili, postao je ugaoni. To je Gospodinovo djelo – nije li divno u našim očima?“ (*Marko* 12, 10–11);

„Kamen koji su graditelji odbacili kao bezvrijedan, postao je najvažniji od svih“ (*Luka* 20, 17);

„Kamen koji ste vi graditelji odbacili postao je zaglavni kamen“ (*Djela apostolska* 4, 11);

„Kamen koji su graditelji odbacili postao je zaglavni kamen“ (*Prva Petrova* 2, 7).

Ženidba

Određenje ženidbe prevedeno je na pet načina:

„Zbog toga će čovjek ostaviti svog oca i svoju majku te se sjediniti sa svojom ženom, i bit će jedno tijelo“ (*Postanak* 2, 24);

„Zato će čovjek ostaviti oca i majku i prigrлити svoju ženu. I njih dvoje bit će jedno tijelo“ (*Matej* 19, 5);

„Zbog toga će čovjek ostaviti oca i majku i prionuti uza svoju ženu pa će njih dvoje postati jedno tijelo. Zbog toga nisu više dva tijela, nego jedno“ (*Marko* 10, 7–8);

„Dvoje će postati jedno tijelo“ (*Prva Korinćanima* 6, 16);

„Zato će muškarac napustiti oca i majku i ujediniti se sa svojom ženom. Njih dvoje bit će jedno tijelo“ (*Efežanima* 5, 31).

Bog živih

Objava Boga živih prevodi se na četiri načina:

„Ja sam Bog tvoga oca – Bog Abrahamov, Bog Izakov, Bog Jakovljevi“ (*Izlazak* 3, 6);

„Ja sam Bog Abrahama, Bog Izaka i Bog Jakova“ (*Matej* 22, 32);

„Ja sam Abrahamov Bog, i Izakov Bog, i Jakovljevi Bog“ (*Marko* 12, 26);

„Bog Abrahama, Bog Izaka, Bog Jakova, Bog naših predaka“ (*Djela apostolska* 3, 13);

„Ja sam Bog tvojih predaka, Bog Abrahama, Izaka i Jakova“ (*Djela apostolska* 7, 32).

Stanje tvrdoglavosti, duhovne sljepoće i otvrdnuća srca

Prevedeno je na šest načina:

„Pomno slušajte, ali nemojte razumjeti; pažljivo gledajte, ali nemojte shvatiti! Učini neosjetljivim srce toga naroda. Oglušiti mu uši, zaslijepi mu oči – da ne vidi vlastitim očima, da ne čuje ušima i ne shvati srcem; da se ne obrati i ne ozdravi“ (*Izaija* 6, 9–10);

„Slušat ćete, slušati, ali nećete razumjeti; gledat ćete, gledati, ali nećete vidjeti. Jer je srce ovog naroda postalo neosjetljivo: začepili su uši i zatvorili oči – da očima ne vide, ušima ne čuju, srcem ne razumiju – pa da se ne obrate i da ih ne izliječim“ (*Matej* 13, 14–15);

„da gledaju, a ne vide, da čuju, a ne razumiju, da se ne obrate i da im se ne oprostite“ (*Marko* 4, 12);

„zato gledaju, a ne vide, i slušaju, a ne razumiju“ (*Luka* 8, 10);

„Zaslijepi im oči, otvrdne srce; da očima ne vide, srcem ne razumiju, i ne obrate se da ih ozdravim“ (*Ivan* 12, 40);

„Idi tom narodu i govori: uhom ćete slušati i nećete razumjeti, gledat ćete i nećete vidjeti; jer je tvrdokorno postalo srce ovoga naroda; ušima su teško slušali i njihove su se oči zaklopile; da ne vide očima i ne čuju ušima i srcem ne razumiju i ne obrate se, pa da ih izliječim“ (*Djela apostolska* 28, 26–27).

Ljubav prema Bogu

Zapovijed je prevedena na četiri načina:

„Voli Gospodina, svoga Boga, svim svojim srcem, svom svojom dušom i svom svojom snagom.“ (*Ponovljeni zakon* 6, 5);

„Voli Gospodina, svoga Boga, svim svojim srcem, svom svojom dušom i svim svojim umom“ (*Matej* 22, 37);

„Voli Gospodina Boga iz sveg srca, iz sve duše, iz sveg razuma i iz sve snage“ (*Marko* 12, 30);

„Voli svojega Gospodina Boga svim srcem, svom dušom, svom snagom i svim umom, a bližnjega kao samoga sebe.“ (*Luka* 10, 27).

Ljubav prema bližnjemu

Zapovijed je prevedena na osam načina:

„Voli bližnjega svoga kao samoga sebe.“ (*Levitiki zakonik* 19, 18);

„Voli svoga bližnjega“ (*Matej* 5, 43);

„voli svoga bližnjega kao sama sebe“ (*Matej* 19, 19);
„Voli svoga bližnjega kao sebe samoga“ (*Matej* 22, 39);
„Voli bližnjega kao samoga sebe“ (*Marko* 12, 31);
„Voli [...] bližnjega kao samoga sebe“ (*Luka* 10, 27);
„Voli svojeg bližnjega kao samoga sebe!“ (*Rimljanima* 13, 9);
„Voli bližnjega svoga kao samoga sebe!“ (*Galaćanima* 5, 14);
„Voli svoga bližnjega kao samoga sebe!“ (*Jakovljeva* 2, 8).

Prva zapovijed

„Nemoj imati drugih bogova osim mene!“ (*Izlazak* 20, 3);
„Ne smiješ imati druge bogove osim mene“ (*Ponovljeni zakon* 5, 7).

Druga zapovijed

„Nemoj zlorabiti ime Gospodina, svoga Boga“ (*Izlazak* 20, 7);
„Ne izgovaraj uzalud ime svoga Gospodina Boga jer Gospodin ne ostavlja nekažnjeno onoga koji uzalud izgovara njegovo ime“ (*Ponovljeni zakon* 5, 11).

Treća zapovijed

„Sjeti se držati svetim dan subote!“ (*Izlazak* 20, 8);
„Poštuj subotnji dan i svetkuj ga kao što ti je zapovjedio Gospodin, tvoj Bog“ (*Ponovljeni zakon* 5, 12).

Četvrta zapovijed

Zapovijed je prevedena na četiri načina:

„Poštuj svoga oca i svoju majku da bi živio dugo na zemlji koju ti je dao Gospodin, tvoj Bog!“ (*Izlazak* 20, 12);
„Poštuj svoga oca i svoju majku, kako ti je zapovjedio Gospodin, tvoj Bog – da bi dugo živio i da bi ti bilo dobro u zemlji koju ti daje Gospodin, tvoj Bog.“ (*Ponovljeni zakon* 5, 16);
„poštuj oca i majku“ (*Matej* 19, 19);
„Poštuj svoga oca i majku“ (*Marko* 7, 10);
„poštuj oca i majku!“ (*Luka* 18, 20);
„Poštuj svoga oca i majku – to je prva zapovijed uz koju ide i obećanje: da ti bude dobro i da dugo živiš na zemlji.“ (*Efežanima* 6, 2–3).

Peta zapovijed

Zapovijed je prevedena na tri načina:

„Nemoj ubijati!“ (*Izlazak 20, 13; Ponovljeni zakon 5, 17*);

„Ne ubij“ (*Matej 5, 21; 19, 18; Jakovljeva 2, 11*);

„ne ubij“ (*Marko 10, 19; Luka 18, 20*);

„Ne ubij!“ (*Rimljanima 13, 9*).

Šesta zapovijed

Zapovijed je prevedena na pet načina:

„Nemoj počiniti preljub!“ (*Izlazak 20, 14; Ponovljeni zakon 5, 18; Matej 19, 18*);

„Ne učini preljub“ (*Matej 5, 27; Luka 18, 20*);

„ne čini preljub“ (*Marko 10, 19*);

„Ne učini preljuba!“ (*Rimljanima 13, 9*);

„Ne čini preljuba“ (*Jakovljeva 2, 11*).

Sedma zapovijed

Zapovijed je prevedena na šest načina:

„Nemoj krasti!“ (*Izlazak 20, 15*);

„Nemojte krasti“ (*Levitski zakonik 19, 11*);

„Nemoj ukrasti!“ (*Ponovljeni zakon 5, 19*);

„ne ukradi“ (*Matej 19, 18; Luka 18, 20*);

„ne kradi“ (*Marko 10, 19*);

„Ne ukradi!“ (*Rimljanima 13, 9*).

Osma zapovijed

Zapovijed je prevedena na četiri načina:

„Nemoj lažno svjedočiti protiv svoga bližnjega!“ (*Izlazak 20, 16*);

„Nemoj lažno svjedoči [!] protiv svoga bližnjega“ (*Ponovljeni zakon 5, 20*);

„ne svjedoči lažno“ (*Matej 19, 18*);

„nemoj lažno svjedočiti“ (*Marko 10, 19*).

Deveta i deseta zapovijed

Zapovijedi su prevedene na tri načina:

„Nemoj žudjeti za ženom svoga bližnjega, ni za njegovim slugom, ni za njegovom sluškinjom, ni za njegovim volom, ni za njegovim magarcem, ni za bilo čim svojega bližnjega!“ (*Izlazak* 20, 17);

„Nemoj poželjeti ženu svoga bližnjega, niti čezni za njegovom kućom, poljem, slugom, sluškinjom, volom, magarcem – bilo čime što pripada tvomu bližnjemu“ (*Ponovljeni zakon* 5, 21);

„Ne poželj!“ (*Rimljanima* 7, 7; *Rimljanima* 13, 9).

Još neki primjeri

Biblijske misli često su pamtljive izrjeke, poslovice, dapače, imaju i snagu zakona. Da bi sve to mogle ostati, moraju imati i postojanost izraza. Prevođenjem iste rečenice na više načina, prenošenjem ili čak njezinim prepričavanjem, a sve u istoj Bibliji, gubi se čvrstoća i pamtljivost izraza. Zamjenom riječi dolazi i do postupne promjene značenja, osobito kada parafraziranje ne uključuje istinsko preoblikovanje misli i duboko razumijevanje uz održavanje jasnoće i tijeka. Vjernost traži dosljednost.

„Otjeraj tu sluškinju i njezina sina jer on ne smije dijeliti nasljedstvo s mojim sinom Izakom!“ (*Postanak* 21, 10) > „Otjeraj tu ropkinju i njezina sina, jer sin ropkinje ne smije biti nasljednik sa sinom slobodne“ (*Galaćanima* 4, 30).

„Tko te je postavio nad nama, za gospodara i suca? Hoćeš li možda i mene ubiti kao onoga Egipćanina?“ (*Izlazak* 2, 14) > „Tko te je postavio za našeg zapovjednika i suca? Želiš li me ubiti isto onako kako si jučer ubio Egipćanina?“ (*Djela apostolska* 7, 27–28).

„ne proklinji poglavara svoga naroda!“ (*Izlazak* 22, 27) > „Ne smiješ loše govoriti o vođi svoga naroda“ (*Djela apostolska* 23, 5).

„Pripazi da ga napraviš prema uzorku koji sam ti pokazao na brdu!“ (*Izlazak* 25, 40) > „Napravi sve po uzorku koji ti je pokazan na brdu“ (*Hebrejima* 8, 5).

„Hajde! Napravi nam boga koji će ići ispred nas. Ne znamo što se dogodilo s tim čovjekom Mojsijem koji nas je izveo iz Egipta“ (*Izlazak* 32, 1) > „Načini nam bogove koji će ići pred nama! Jer ne znamo što se dogodilo tom Mojsiju koji nas je izveo iz Egipta“ (*Djela apostolska* 7, 40).

„A ja ću se smilovati onome kome hoću i bit ću milostiv onome kome hoću“ (*Izlazak* 33, 19) > „Smilovat ću se komu hoću i sažaliti se nad kim hoću“ (*Rimljanima* 9, 15).

„neka uzme dvije grlice ili dva goluba“ (*Levitski zakonik* 12, 8) > „Par grlica ili dva mlada goluba“ (*Luka* 2, 24).

„Pridržavajte se mojih propisa i odredaba; dok ih se čovjek bude pridržavao, u njima će živjeti“ (*Levitski zakonik* 18, 5) > „Tko je vrši, od nje će živjeti“ (*Rimljanima* 10, 5); „Tko ispunjava ove zapovijedi, od njih će živjeti“ (*Galaćanima* 3, 12).

„Budite sveti jer sam svet ja, Gospodin, vaš Bog“ (*Levitski zakonik* 19, 2) > „Budite sveti jer ja sam svet“ (*Prva Petrova* 1, 16).

„Hodat ću među vama, bit ću vam Bog, a vi ćete biti moj narod“ (*Levitski zakonik* 26, 12) > „Među njima ću prebivati i među njima hoditi, i bit ću njihov Bog, a oni moj narod“ (*Druga Korinćanima* 6, 16).

„Poslušaj, Izraele! Gospodin je naš Bog, Gospodin je jedini“ (*Ponovljeni zakon* 6, 4) > „Čuj Izraele, naš Gospodin Bog je jedan“ (*Marko* 12, 29).

„Ne zavezuj usta volu kad vršiš žito.“ (*Ponovljeni zakon* 25, 4) > „Ne stavlaj košaricu na usta volu koji vrši žito“ (*Prva Korinćanima* 9, 9); „Ne veži usta volu koji je u jarmu i vrši žito!“ (*Prva Timoteju* 5, 18).⁶⁰

Zaključak

Poprječne uputnice nisu tek tehnički dodatak biblijskomu tekstu, nego važno hermeneutičko sredstvo koje čitatelju omogućuje da Sveto Pismo čita kao iznutra povezanu i teološki usklađenu cjelinu. One pretpostavljaju temeljno biblijsko načelo da se Sveto Pismo tumači Svetim Pismom te pomažu u prepoznavanju unutarjnega dijaloga među različitim knjigama, žanrovima i povijesnim slojevima Objave. Upravo zato njihova pojavnost i stvarna usuglašenost istopisnih mjesta nisu sporedno, nego bitno pitanje kvalitete biblijskoga izdanja.

⁶⁰ *Lektorska napomena:* U hrvatskom standardnom jeziku dva su istoglasna glagola različita značenja: *vršiti* – „izdvajati zrnje od klasja, obavljati vršidbu“. I *vršiti* – „dovoditi do kraja kakav posao“. Ovdje je netko pomiješati značenje tih glagola. Naime, od glagola *vršiti* (odvajati zrnje od klasja) prezent se tvori nastavkom *-em*: *vršem, vršeš, vrše...* (*vrhu!*), a od glagola *vršiti* (dovoditi do kraja kakav posao) prezent se tvori nastavkom *-im*: *vršim, vršiš, vrši...* Ovdje je ipak riječ o neznanju, a ne o pogriješi, jer se tri puta pojavljuje prezent pogrješnoga glagola.

Raščlanjivanje poprječnih uputnica u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva pokazuje da je riječ o izdanju koje je u tom pogledu vrlo skromno opremljeno. Ograničen broj uputnica, njihova neravnomjerna raspodjela, izostanak u cijelim knjigama te nedostatak sustavne usklađenosti jasno upućuju da to izdanje nije zamišljeno kao studentska Biblija, nego prije kao Biblija za početnike. To samo po sebi nije nedostatak, ali postaje problematično onda kada se takvo izdanje predstavlja i oglašuje kao prikladno za dublje teološko proučavanje.

Posebno ozbiljno pitanje otvara se ondje gdje poprječne uputnice razotkrivaju neujednačenost prijevoda istih biblijskih tekstova. Različita prevodjenja istih proročanskih kristoloških mjesta i ćudorednih zapovijedi – bez jasne bogoslovne ili jezikoslovne opravdanosti – otežavaju prepoznavanje unutarnjega jedinstva Objave, zamagljuje mesijanska ispunjenja i oslabljuju vjeronaučnu i vjerovjesničku jasnoću teksta. U takvim slučajevima poprječne uputnice, namjesto da budu mostovi razumijevanja, postaju svjedoci propuštene prilike za veću dosljednost i jasnoću.

Stoga se može zaključiti da poprječne uputnice u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva imaju potencijal koji nije u potpunosti ostvaren. One upućuju na bogatstvo biblijskih veza, ali ih ne razrađuju dovoljno da bi čitatelja sustavno vodile u dubinu svetopisamske cjeline. Time se ponovo potvrđuje važnost uredničke koncepcije, jedinstvena teološkoga nadzora i jasno definirane namjene biblijskoga izdanja. Ondje gdje se želi ponuditi Biblija za ozbiljno proučavanje, poprječne uputnice ne mogu biti tek usputna pomoć, nego moraju biti pozorno oblikovano i dosljedno provedeno teološko pomagalo koje služi istini Objave i rastu čitatelja u razumijevanju Božje riječi.

II. BOGOSLUŽNI I TEMELJNI TEKSTOVI

Očenaš u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva

Očenaš je temeljna molitva kršćanstva. Na hrvatskom se jeziku moli od prvoga tisućljeća, a njegova se tumačenja na hrvatskom objavljuju od godine 1583.⁶¹

U Novom Zavjetu zabilježene su dvije inačice, Matejeva (6, 9–13) i Lukina (11, 2–4), kako je Isus učio svoje učenike moliti. U *Bibliji hrvatski standardni prijevod* Hrvatskoga biblijskoga društva i trojice partnera (1. izdanje, 2025.) one glase:

<i>Matej 6, 9–13</i>	<i>Luka 11, 2–4</i>
⁹ Naš Oče na nebu, neka se poštuje svetost tvoga imena.	² Oče, neka se sveti tvoje ime; neka dođe tvoje kraljevstvo;
¹⁰ Neka dođe tvoje Kraljevstvo. Neka se na zemlji događa ono što je po tvojoj volji, baš kao što je na nebu.	
¹¹ Daj nam danas naš svagdašnji kruh.	³ kruh naš svagdašnji daj nam svaki dan;
¹² Oprosti nam naše dugove kao što i mi opraštamo svojim dužnicima.	⁴ oprosti nam naše grijehе, kako i mi opraštamo svima koji nama duguju; i ne uvedi nas u kušnju.
¹³ I ne prepuštaj nas napasti, nego nas čuvaj od Zloga.	

Na prvi je pogled očito da to nije ujednačen prijevod cijeloga Svetoga Pisma, pa ni Evanđelja, jer su iste riječi u više redaka izvornika u ta dva odlomka prevedene različito.

⁶¹ Usp. *Probir literature o Očenašu na hrvatskom jeziku*, portal Vjera i djela, 19.7.2023.

Tekst Očenaša time je postao suhoparan, bez živosti (s tri „neka“). K tomu to nije vjeran prijevod s izvornika nego agitpropovski proglas neke preradbe kršćanstva.

Nakladnici su u impresumu (str. [2]) naveli imena 23 prevoditelja, bez naznake što je tko od njih preveo. Takva je praksa neviđena, jer nije riječ o anonimiziranom prijevodu. Ona je zbunjujuća jer one koji poznaju povijest prevođenja Svetoga Pisma najprije podsjeća na sedamdeset Židova koji su u Aleksandriji između III. i I. stoljeća prije Krista prevodili Hebrejsku Bibliju na grčki, a taj se prijevod po broju prevoditelja zove prijevod Sedamdesetorice (*Septuaginta*). Svatko je od njih prevodio sâm, a onda su uspoređivali prijevode da budu sigurni kako ni jednu riječ i ni jedan redak nisu preveli samovoljno, nego su jedni drugima pomagali da dođu do suglasja. Zato taj prijevod nema pojedinačnoga autora, nego je skupni. No, s hrvatskim prijevodom objavljenim u prosincu 2025. nije bio takav slučaj, jer su pojedinci preuzimali prevesti pojedinu ili više svetopisamskih knjiga. Nakon toga njihov su prijevod, bez povratne informacije samim prevoditeljima, prepravljali jezikoslovac, stilist, egzeget, lektor i urednik, pa se ni jednoga prevoditelja, da im se i znaju imena ne može smatrati odgovornim, a ne zna se tko je bio konačni glavni urednik.

U nastavku se raščlanjuje prijevod Očenaša prema sv. Mateju.

„Naš Oče“

Tako bi glasio prijevod s engleskoga *Our Father*, ili s francuskoga *Notre Père*, ili s njemačkoga *Unser Vater*, kako njemački katolici i protestanti mole od godine 1968. i kako je od 1980. prevedeno u *Einheitsübersetzung* (službeni zajednički biblijski tekst za katoličku i protestantsku crkvenu uporabu njemačkoga govornoga područja).

To jest vrlo neobično jer se u *Predgovoru novomu prijevodu Hrvatskog biblijskog društva* ističe:

„ovo je prvi prijevod na hrvatski načinjen [...] bez ikakvih posrednih prijevoda“ (str. I).

Prva riječ, naglasak u toj molitvi, nije na posvajanju (*naš*), nego na krsnom srodstvu i bliskosti (*Otče!*).

Redosljed riječi u „hrvatskom standardnom prijevodu“ (*Naš Oče*) ne slijedi grčki izvornik: *Páter hēmōn, Otče naš*. A tako je i na latinskom (*Pater noster*) i u svim dosadašnjim hrvatskim prijevodima.

Tako je i u svim drugim slavenskim jezicima: staroslavenskom *Otče naš*⁶, slovenskom *Oče naš*, slovačkom *Otče náš*, češkom *Otče náš*, poljskom *Ojcie nasz*, donjoluzičkom *Wóscie nas*, gornjoluzičkom *Wótče naš*, srpskom *Оче наш* / *Oče naš*, rusinskom *Отче наш* / *Otče naš*, makedonskom *Оче наш* / *Oče naš*, bugarskom *Отче нашъ* / *Otče naš*⁶, ukrajinskom *Отче наш* / *Otče naš*, bjeloruskom *Ойча наш* / *Ojča naš* i ruskom *Отче наш* / *Otče naš*.

Zamisao da Bibliju treba „osuvremeniti“ imala je odjelotvorenje u načelu da u „standardnom“ hrvatskom prijevodu predpoložaj (adpozicija = pridjev ili zamjenica vezana uz imenicu) ne smije stajati iza imenice, nego samo prije nje. Dosljedno provedeno to jest silovanje jezika.

To se „pravilo“ osim toga kosi s drugom jednako bitnom krilaticom toga prijevoda, da se ostvaruje „govorni“ jezik. U govornom jeziku, pak, osobito u trenutcima duševne pobuđenosti i te kako je uobičajeno da posvojna zamjenica dolazi nakon imenice:

„Sine moj!

Bako naša!

Majko moja!

Ljubavi moja!

Mužu moj!

Grade moj!“

Ustrajavanje na redoslijedu *Naš Oče* mogu razumjeti samo ako je cijeli pothvat zamišljen za početničko učenje hrvatskoga jezika nehrvatskih govornika do razine B1 prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike. Ali onda se prijevod nije smio zvati „standardni“, niti mu je sredstvo izražavanja „govorni jezik“, nego *Biblija za početnike hrvatskoga*.

Za sve ostale koji su završili makar pučku školu na hrvatskom, preslikavanje, uvoz i pokušaj nacjepljivanja u hrvatsko govorno područje propalih uzoraka sa Zapada, gdje je kršćanstvo na izdisaju, ne će pomoći čitanosti Svetoga Pisma niti može poticati molitvu.

Neprevedeni „ho“

Nije preveden određeni član *ho* = koji (jesi).

Svrha molitvenoga obraćanja nije utvrditi da je Bog na nebu, a molitelj na zemlji, nego Mu se približiti, progovoriti s Njim prokušanim riječima

koje nas je naučio sâm Sin Božji. A u to se uvodi posvješćenjem o Njegovu postojanju, opstojnosti, trajnosti, tu-bitku, jest-osti (a onda i brižnosti i bliskosti), koja je ovdje ispuštena.

„na nebu“

Tako bi, u jednini, glasio prijevod s engleskoga *in heaven*, ili s njemačkoga *im Himmel*, kako ima *Einheitsübersetzung* iz 2016.: *Unser Vater im Himmel*. Ali, ponovno, teško je povjerovati da bi *Biblija* u čijem se *Predgovoru* tvrdi da je sva prevedena isključivo s izvornika, „bez ikakvih posrednih prijevoda“, preuzimala prijevod s njemačkoga.

Zašto „na nebu“ nije vjeran prijevod? Zato jer je u grčkom izvorniku množina: *en toīs ūranoīs* (na nebima/nebesima), a ne jednina (*ūranós*, nebo). Ta množina nije slučajna. Iza nje stoji hebrejski *šamajim*. Stoga je Vulgata tu riječ prevela množinom: *in caelis*. A sveta braća Ćiril i Metodij: „Otče naš iže jesi na nebesih...“.

U Svetom Pismu „nebesa“ se odnose na tri područja. Nebo najprije znači „prvo“ nebo, uzduh (atmosferu), ozračje kojim lete ptice, puše vjetar, skupljaju se oblaci i pada kiša:

„Tada je Bog rekao: »Neka se voda napuni mnoštvom živih bića, a nad zemljom, na nebeskom svodu, neka polete ptice!«“ (*Postanak* 1, 20);

„Uskovitlao je istočni vjetar na nebu, svojom je snagom vodio južnjak“ (*Psalam* 78, 26).

Nebo zatim znači „drugo“ nebo, svemir, svemirski prostor koji se sa Zemlje vidi kao svod, nebeska tijela, zvjezdano prostranstvo, koje obuhvaća sunce, mjesec, planete i galaktike:

„Kad podigneš oči prema nebu – i vidiš sunce, mjesec i zvijezde, cijelu nebesku vojsku – ne daj se zavesti! Ne padaj ničice pred njima niti im iskazuj štovanje, jer ih je tvoj Gospodin Bog dao svim narodima, svugdje pod nebom“ (*Ponovljeni zakon* 4, 19);

Konačno, množina nebesa izravno cilja na „treće“ nebo, duhovni dom Boga i anđelā, mjesto vječne nagrade, različito od fizičkoga svemira, neposrednu Božju nazočnost, koje Pavao opisuje kao Raj:

„Znam jednog čovjeka u Kristu koji je prije četrnaest godina bio uznesen do Trećeg neba – ne znam da li u tijelu ili izvan tijela, to zna Bog“ (*Druga Korinćanima* 12, 2);

„Jer vama je na nebesima osigurano neprolazno, neokaljano i neuvjeto nasljedstvo“ (*Prva Petrova* 1, 4).

Izraz označava i Božji duhovni položaj i Božje uzvišeno područje:

„Doista, Gospodinu, tvom Bogu, pripadaju nebesa i nebesa nad nebesima, zemlja i sve što je na njoj“ (*Ponovljeni zakon* 10, 14);

„Ali vi ste pristupili gori Sionu i gradu Boga živoga, nebeskom Jeruzalemu, i neprojenim anđelima, svečarskom okupljanju“ (*Hebrejima* 12, 22).

Sveto Pismo opisuje to nebo kao konačnu baštinu za vjernike, mjesto sa zlatnim ulicama i bisernim vratima, gdje Božja slava sja i gdje Isus sjedi s desne strane Bogu:

„Glavni trg grada je od čistog zlata, prozirnog poput stakla. U gradu nisam vidio Hram jer je njegov hram Gospodin Bog, Sjevladar, i Janje. Gradu ne treba ni sunce ni mjesec da mu svijetle, jer ga rasvjetljuje Božja slava, a Janje mu je svjetiljka. Njegova se vrata danju neće nikad zatvoriti – a noći ondje neće biti“ (*Otkrivenje* 21, 21b–23.25).

Dakle, budući da je u izvorniku množina: neba ili nebesa, „standardni“ prijevod mogao je imati: „na nebima“ ili „na nebesima“, a samo uz prikladno i dostatno tumačenje u bilješci jedninu, ali je ona tada trebala biti velikim slovom: na Nebu (kao što je u sljedećem retku Kraljevstvo pisano velikim početnim slovom), jer se iz višestrukosti nebā (i kraljevstava) misli na posve određeno.

Za dosege takva prevoditeljskoga promašaja dovoljno je pročitati kako taj zaziv tumači sv. Toma Akvinski.⁶²

Ako se i kada dozna čije je prevoditeljsko, redaktorsko ili uredničko rješenje takav prijevod Očenaša, moći će se pokušati doznati i razloge ili utemeljenost takva prijevoda u grčkom, koja je meni promaknula.

„neka se poštuje svetost tvoga imena“

To nije prijevod nego preslobodno tumačenje. U grčkom izvorniku glagol je *hagiasthētō* (3. osoba jednine aorista imperativa pasivnoga), od *hagiázō*, svetiti, činiti svetim, štovati, biti svet, posvetiti, dati ili priznati da je vrijedan časti. Smisao uopće nije pasivan („neka se poštuje“), nego posve aktivan („neka se čini svetim“). U istoj knjizi, iste riječi u *Luke* 11, 2 prevedene su: „neka se sveti tvoje ime“, što znači da rješenje nije doneseno na razini pothvata nego od slučaja do slučaja.

⁶² Sv. Toma Akvinski, *O Gospodinovoj molitvi*, Tonimir, U Varaždinskim Toplicama 2023., str. 27–31.

Jesu li prevoditelji, redaktori i urednici mislili da se po „standardnom“ prijevodu napravi konkordancija? I što bi se dobilo kad bi se ona složila? Valja se sjetiti kako se Matej i Luka u ovoj prošnji slažu u slovo. U izvorniku preslovljenom na latinicu:

„*hagiasthētō tò ónomá sū*“ (*Matej 6, 9; Luka 11, 2*).

A prijevodi tih riječi u *Bibliji hrvatski standardni prijevod* jesu razroki:

„neka se poštuje svetost tvoga imena“ (*Matej 6, 9*);

„neka se sveti tvoje ime“ (*Luka 11, 2*).

Ovo je školski primjer da isti prevoditeljski, redaktorski i urednički tim (ako ga je bilo, jer se uredništvo kao takvo nigdje u impresumu ne spominje, a dvojici urednika, od kojih je jedan umro 2021., navodi se razgraničenje ovlasti) u istom djelu, za istu podlogu koja se prenosi u hrvatski jezik primjenjuju dvije oprječne metode prevođenja: jednu sadržajno točnu (*Luka 11, 2*); a drugu opisnu, izmišljenu u odnosu na raspon riječi koje izvornik nudi (*Matej 6, 9*). Zato taj Matejev redak nije preveden, nego je izmaštan. Prigovor koji se iz krugova prevoditelja i redaktora *Biblije hrvatskoga standardnoga prijevoda* upućuje pjesničkim dijelovima *Biblije Stvarnosti* (1968.) čini se da su sami primijenili i to na tako osjetljivom, svima poznatomu tekstu.

Takve metode prevođenja prošnje *sanctificetur nomen tuum* pokazuju težnju da se sjedi na dva stolca, pristojnom i naprednjačkom, standardnom i razvodnjavajućem, uzglobljenom i iščašenom. A to jednostavno ne ide.

Grčki izvornik ne daje podlogu da se predikat te rečenice prevede glagolom „poštovati“. Predložak za takvo rješenje vidim samo u jednom prericaju (ali ne prijevodu!) Očenaša s engleskoga:

„Poštujemo tvoje sveto ime“.⁶³

U izvorniku nema podloge ni za objekt „svetost“.

U grčkom *tò ónomá sū* stoji u nominativu.

„Neka dođe tvoje Kraljevstvo“

U istom svesku, iste riječi u *Luke 11, 2* prevedene su malim početnim slovom za Kraljevstvo: „neka dođe tvoje kraljevstvo“, a u *Mateja 6, 9* velikim početnim slovom. Što su radili redaktori i lektori?

⁶³ *Knjiga Života: Kronološki prikaz života Isusa Krista*, II izdanje: poklon izdanje, priredio Peter Kuzmič, Osijek: Kršćanski nakladni zavod, 1993., str. 42.

Molitveni jezik teži sažetosti, kratkoći, a ne mnoštvu riječi, kako je i Isus učio učenike (*Matej 6, 7*). Zato imperativi, i u grčkom izvorniku, i u latinskom i hrvatskom prijevodu, ustaljeno jesu jednorječnice, a ne višerječnice:

grčki	latinski	hrvatski	„standardni“
<i>hagiasthētō</i>	<i>sanctificetur</i>	sveti se	neka se poštuje
<i>elthátō</i>	<i>adveniat</i>	dođi	neka dođe
<i>genēthētō</i>	<i>fiat</i>	budi	neka se događa
<i>dōs</i>	<i>da</i>	daj	daj
<i>áphes</i>	<i>dimitte</i>	otпусти	oprosti
<i>mē eisenénkēs</i>	<i>ne inducas</i>	ne uvedi	ne prepustaj
<i>rhȳsai</i>	<i>libera</i>	izbavi	čuvaj

Zbog toga izricanje imperativa s pomoću čestice „neka...“ nema izgleda ući u molitveni život i postići ono čemu čitanje i razmatranje Svetoga Pisma treba služiti, molitvenomu sjedinjenju s Piscem toga Pisma.

Osim toga, prevođenje istoga glagolskoga načina tri puta česticom „neka“ s glagolom u prezentu, a četiri puta s pomoću imperativa pokazuje bogatstvo tvorbi u hrvatskom jeziku, ali ne i dosljednost niza prošnji u molitvi.

„Neka se na zemlji događa ono što je po tvojoj volji, baš kao što je na nebu“

Grčki izvornik te prošnje ima deset riječi, hrvatski molitveni zaziv također deset riječi, latinski samo devet, a „standardni“ prijevod ništa manje nego sedamnaest riječi.

Dok se u molitvi na grčkom, latinskom i hrvatskom najprije spominje volja, pa nebo, pa zemlja, u „standardnom“ je prijevodu redosljed izokrenut: zemlja – volja – nebo.

Po redosljedu riječi ta prošnja zvuči prije kao prijevod s engleskoga:

Your will be done on earth as it is in heaven (Holman Christian Standard Bible);

May your will be done on earth, as it is in heaven (New Living Translation, NET Bible);

Let your will be done on earth as it is done in heaven (God's Word® Translation);

Thy will be done on earth as it is in heaven (Webster's Bible Translation).

Ali ako je tako, kako su mogli pomisliti da se to ne će ubrzo otkriti i zašto su išli potezati mačka za rep ističući u *Predgovoru* kako ovo nije još jedan prijevod, nego:

„ovo je prvi prijevod na hrvatski načinjen cjelovito s izvornih jezika i to iz pouzdanih izvornika, bez ikakvih posrednih prijevoda, kako se u prošlosti činilo“ (str. I)?

Ili misle da engleski više nije strani jezik, pa da zato prericanje s njega i nije prijevod, nego način razmišljanja?

„Daj nam danas naš svagdašnji kruh“

Takvo izricanje na hrvatskom bitno je pojednostavnjeno prevođenje grčkoga pridjeva *epiúision*.⁶⁴ Ono je puno bliže prevođenju toga retka s prije-jeronimskoga staroga latinskoga prijevoda (*Vetus Latina*) koji je do danas ostao u *Rimskom misalu*:

„*Panem nostrum cotidianum* – kruh naš svagdanji“.

Jedino što je u toj Matejevoj prošnji zaokrenut ustaljeni redosljed riječi (u prijevodu Lukina Evanđelja nije!), a pridjev „svagdanji“ u oba evanđelja zamijenjen je pridjevom „svagdašnji“ jer se netko domislio da je lik *svagdanji* „nepravilan i predstavlja pogriješku“ te ga treba zamijeniti likom „svakidašnji“ ili „svagdašnji“.

Nasuprot toj izmišljotini, *svagdan* je hrvatska imenica zabilježena u Della Bellinu, Vitezovićevu, Voltićevu, Stullijevu i Akademijinu rječniku u značenjima: radni dan, svaki dan, uvijek i svagda, a prije njih u glagoljaškim knjigama tiskanima u Senju: *Naručnik* (1507.) i *Korizmenjak* (1508.). Pridjev *svagdanji* bilježi *Zadarski lekcionar* (XV. stoljeće):

„Hlib naš vsedannji daj nam ga danas“

i redom rječnici koje su napisali: Vrančić, Mikalja, Della Bella, Belostenec, Jambrešić, Voltić, Stulli, Šulek... *Svagdanji* je potvrđen molitvenom predajom u Očenašu; upravo taj pridjev imaju Ivan Drkoličić Ričić 1570., Bartol Kašić 1641., Toma Babić, Josip Matović, Petar Katančić, Ivan Matin Skarić, Josip Stadler, Petar Vlašić, Franjo Zagoda, Ivan Evanđelist Šarić, Gracijan Raspudić, Bonaventura Duda i Jerko Fućak, Ljudevit Rupčić, Ruben Knežević i Ivan Vrtarić.

Stoga nije dobro prihvaćati pravopisne savjete s interneta, a osobito ne pri lektoriranju Svetoga Pisma.

⁶⁴ V. *Kruh naš epiusijski*, portal Vjera i djela, 20.7.2023.

I *svakidašnji* i *svagdašnji* jesu dobri pridjevi, ali čemu mijenjati ono što je tako ustaljeno? Osobito jer se zamjenskom riječju ništa drukčije ne izriče, nego se samo dodaje jedno slovo.

Uvođenjem pridjeva „svagdašnji“ u *Matej 6, 9* i *Luka 11, 4 Biblija hrvatski standardni prijevod* (2025.) preuzima rješenja iz protestantskih Biblija: *Biblije hrvatski suvremeni prijevod* Međunarodne biblijske lige iz Teksasa i *Biblije kralja Jakova* Stabla života iz Čakovca, obje tiskane 2020.

„Oprosti nam naše dugove kao što i mi opraštamo svojim dužnicima“

Rečenica je doslovce prepisana iz *Biblije prijevod Novi svijet* Jehovinih svjedoka⁶⁵ i iz prijevoda Branka Djakovića.⁶⁶

Ako je taj „Hrvatski standardni prijevod“ težio govornomu jeziku, svakako je šteta što je na početku toga retka i prošnje izostavljen sastavni veznik *kai* – i. Naime, govorni jezik upravo tako nadovezuje dodatnu želju ili nabranje onoga što se traži.

„I ne prepuštaj nas napasti“

Ista grčka riječ *peirasmón* u Matejevu Evanđelju prevedena je kao *napast*, a u Lukinu kao *kušnja*.

Predikat *mē eisenénkēs* sastoji se od niječnice i od druge osobe jednine aorista konjunktiva aktivnoga od glagola *eisphérō*, koji znači: ‘uvesti’, ‘odvesti’, ‘voditi’, ‘unijeti’, ‘prenijeti’, ‘donijeti’. Ali ne može značiti prepustiti ili prepuštati. Ovdje upotrijebljeni glagol „prepuštati“ bio bi dobar da je u izvorniku glagol *aphiēmi*: ostaviti, pustiti, prepustiti. Ili da je u izvorniku glagol *paradidōmi*: predati, povjeriti, dati, isporučiti, prepustiti. Ili da je u izvorniku glagol *epididōmi*: dati, isporučiti, predati, prepustiti. Ali nije ništa od toga.

Prijevod te prošnje nije prijevod; nije vjerno prenošenje grčke rečenice, nego izmišljanje onoga što Isus nije rekao. To je prijevod i te kako prijeborne rečenice s talijanskoga:

e non abbandonarci alla tentazione.

I komu sada vjerovati? Konfabulaciji posvjetovljenih vjernika koji odbacuju ono što doista piše u izvorniku? Što bi rekao sv. Robert Belarmin: „razuzdano ga iskrivljuju kako bi se potvrdila krivovjerna današnjega vremena... dodaju mu i oduzimaju prema vlastitom nahođenju“ (*Proslov čitatelju Vulgate* iz 1592.).

⁶⁵ *Biblija prijevod Novi svijet*, New York: Watch Tower Bible, 2020., str. 1314.

⁶⁶ *Novi Zavjet i Psalmi: Zagrebačko izdanje*, treće izdanje, Rijeka: Udruženje za širenje vjerske literature, 1994., str. 20.

Ili vjerovati onomu što stoji u nepotpisanom *Predgovoru* te Biblije:

„ovo je prvi prijevod na hrvatski načinjen cjelovito s izvornih jezika i to iz pouzdanih izvornika, **bez ikakvih posrednih prijevoda**, kako se u prošlosti činilo“ (str. I)?

Moglo bi se pomisliti da taj prijevod drugima predbacuje da su činili ono što on sâm čini.

Glagol *eisphérō* u Novom se Zavjetu pojavljuje osam puta. U prijevodu Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera ta mjesta glase:

„I ne **prepuštaj** nas napasti“ (*Matej* 6, 13);

„i ne **uvedi** nas u kušnju“ (*Luka* 11, 4);

„Neki su ljudi donijeli na nosiljci nepokretna čovjeka i tražili način da ga **unesu** u kuću i stave pred Isusa. Budući da **to** zbog gužve nisu mogli, popeli su se na krov i odande ga spustili u sredinu, pred Isusa, zajedno s nosiljkom“ (*Luka* 5, 18–19);

„Kad god vas **budu izvodili** u sinagoge, pred poglavarstva i vlasti, nemojte biti tjeskobni zbog onoga što ćete reći ili kako ćete odgovoriti“ (*Luka* 12, 11);

„U naše uši **unosiš** nešto neobično i želimo znati što to znači“ (*Djela apostolska* 17, 20)

„Ništa **nismo donijeli** na ovaj svijet, a ništa ne možemo niti odnijeti“ (*Prva Timoteju* 6, 7);

„Jer se tijela onih životinja čiju krv veliki svećenik **unosi** u svetište kao žrtvu za grijehе spaljuju izvan tabora“ (*Hebrejima* 13, 11).

Prijevod Hrvatskoga biblijskoga društva drži se njegova značenja svuda osim u *Mateja* 6, 13.

Matej i Luka suglasno imaju prošnju

„*kaì mè eisenénkēs hēmās eis peirasmón* –
i ne uvedi nas u napast“,

kako je riječ po riječ točno prevedeno još od doba sv. Ćirila i Metodija: „I ne vavedi nas v napast“. Što nipošto ne znači da se ne smije prevesti ponovo, ali se očekuje da novi prijevod bude bolji, a ne lošiji.

U tim redcima *eisphérō* ističe posvemašnju ovisnost o Otcu da obuzda okolnosti koje bi mogle svladati vjeru. To je molba, ne za uklanjanje svake napasti, kušnje ili iskušenja, nego za božansko pastirsko vodstvo koje

sprječava da se napast ne pretvori u skliznuće, zatvaranje zamke, ulijetanje u stupicu, omamljenost vražjim predodžbama.

Namjesto izmišljanja prijevoda koji gode nečijim ušima, a iskrivljuju katoličku nauku,⁶⁷ sve koji žele treba poučavati o značenjima riječi *peira-smós*, što su napast, iskušenje, kušanje i kušnja.

Cijeli Očenaš i osobito tu prošnju tumače crkveni otci, sv. Toma Akvinski⁶⁸ i svi novovjekovni katekizmi, uključujući i *Katekizam Katoličke Crkve* (br. 2759–2865) i njegov *Sažetak* (br. 578–598).

„nego nas čuvaj od Zloga“

Predikat je te rečenice *rhýsai*, imperativ glagola *rhýomai*, koji znači: ‘spasiti’, ‘izbaviti’, ‘osloboditi’, ‘privući za sebe’, ‘oteti za sebe’, u širem smislu ‘obraniti’, ‘očuvati’. Ovdje upotrijebljeni glagol „čuvati“ bio bi dobar da je u izvorniku glagol *phylássō*: čuvati, imati na oku, paziti na, bdjeti nad, štititi. Ali nije.

Zaključak

Pohrvaćenje Očenaša u Matejevu Evanđelju mrlja je na prevoditeljskom pothvatu *Biblije hrvatskoga standardnoga prijevoda* jer je prijevod te molitve htio biti revolucionaran, progresivistički, maštovit i nuditi ono čega u izvorniku nema.

Više se temelji na zapadnjačkim ideologijskim sklonostima, nego na vjernosti izvorniku, i prevođenju sa živih jezika, nego sa starogrčkoga.

Nema naznaka po čemu je on bio „kolegijalan i višeslojan“, kad se ni sadržajem ni pravopisnim rješenjima ne preklapa s istovjetnim rečenicama u Lukinu Evanđelju.

Hrvatska biskupska konferencija priopćila je 7. lipnja 2024.⁶⁹ da su dan prije „biskupi izrazili suglasnost da Hrvatsko biblijsko društvo kao svoje izdanje objavi studijski ekumenski prijevod Svetoga pisma na hrvatski govorni jezik“. Nije poznato koga su biskupi bili imenovali ocjeniteljima iz kanona 830. *Zakonika kanonskoga prava*, na čijem su prijedlogu utemeljili svoju suglasnost, ni koja je pravna osnova te suglasnosti, jer ona nije akt predviđen kanonom 825. No, jasno je da se prijevod Očenaša u *Evan-*

⁶⁷ *Nauka* je hrvatska istovrijednica za doktrinu. Usp. *Katolička nauka i nauk pojedinoga čovjeka*, portal Vjera i djela, 24.2.2019.

⁶⁸ Sv. Toma Akvinski, *O Gospodinovoj molitvi*, Tonimir, U Varaždinskim Toplicama 2023., str. 79–88.

⁶⁹ <https://ika.hkm.hr/novosti/odrzano-izvanredno-zasjedanje-sabora-hrvatske-biskupske-konferencije/>

đelju po Mateju ne pokazuje ni kao „studijski prijevod“ ni kao prijevod „na hrvatski govorni jezik“.

Prijevod Svetoga Pisma trebao bi među različitim mogućnostima prijevoda birati onu koja je najprikladnija za izražavanje načina na koji se tekst tradicionalno čita i prihvaća u Crkvi i bogoslužnoj predaji.

III. IZOSTAVLJENI REDCI

Skrivanje novozavjetnih redaka

U poglavlju se iznosi teološko promišljanje o ispuštanju mnoštva sve-topisamskih redaka koji su sve do nedavno neupitno smatrani Božjom riječju, a koje je uzalud tražiti u prijevodu Svetoga Pisma na hrvatski iz 2025., koji nosi naslov *Biblija hrvatski standardni prijevod*. Hrvatsko biblijsko društvo i tri partnera izdali su ih tako da su od njih ostali samo broj retka i praznina. Izdali su ih u oba značenja te riječi: napustili (otkazali) i objelodanili (ali kao da ne postoje).

Mjerilo prosuđivanja

Sv. Toma Akvinski na više mjesta ističe neboriv poučak:⁷⁰

„Dobro se događa od jednoga i cjelovita uzroka, a zlo od pojedinačnih nedostataka.“

Djelo je dobro kada je dobro u svakom pogledu, a loše kada je pogrešno u bilo kojem smislu. To je posljedica toga da se dobro vrjednuje sa svih strana, a loše po bilo kojem nedostatku. Zato je djelo istinski dobro samo ako su sve njegove sastavnice dobre, a postaje loše ako nedostaje koja od sastavnica ili je ona nedostatna.

Moderna kritička izdanja Svetoga Pisma, mahom pod utjecajem racionalističkoga pristupa i u želji da se oponaša, prihvaća ili preuzima protestantsko rezoniranje i isključiva povijesno-kritička metoda, izostavljaju niz redaka, osobito iz Novoga Zavjeta u ime opreza ili nesigurnosti jesu li oni doista, sigurno i pouzdano bili u pretpostavljenu izvornu rukopisu svetoga pisca.

Crkva je tijekom povijesti suprotno učinila s deuterokanonskim knjigama i Staroga i Novoga Zavjeta: radije ih je prigrlila, nego odbacila.⁷¹

⁷⁰ Sv. Toma Akvinski, *Suma teologije*, II–II, 92. pitanje, 2. članak, odgovor na 1. razlog: „bonum contingit ex una et integra causa, malum autem ex singularibus defectibus.“

⁷¹ Deuterokanonske knjige Novoga Zavjeta (*Hebrejima*, *Druga Petrova*, *Druga Ivanova*, *Treća Ivanova*, *Jakovljeva* i *Judina poslanica*) s vremenom su prihvatili svi kršćani i danas vlada suglasje da Novi Zavjet čini 27 knjiga. Protestanti ne priznaju deuterokanonske knjige Staroga Zavjeta, a priznaju kao Bogom nadahnute novozavjetne knjige u kojima se potvrđuju te deuterokanonske knjige.

Za Latinsku Crkvu to je doživjelo dogmatsku formulaciju na Tridentskom saboru te je uobličeno u izričaj koji treba vjerovati kao objavljenu vjeru (*de fide divina*), da se Sveto Pismo u konačnici sastoji od 73 knjige, 46 Staroga Zavjeta i 27 Novoga Zavjeta. A s nizom novozavjetnih redaka posljednjih smo desetljeća nesretni – i hrvatski ih prevoditelji odbacuju.

Nije li Isus zapovjedio:

„*Colligite fragmenta ne pereant* –

Skupite preostale ulomke da ništa ne propadne!“ (*Ivan 6, 12*)?

Ako je Biblija Božja riječ, onda se na nju kao cjelinu odnosi Božja riječ:

„*Caelum et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt* –
Nebo će i zemlja uminuti, ali riječi moje ne, ne će uminuti“ (*Matej 24, 35; Marko 13, 31; Luka 21, 33*).

Stoga bi svako možebitno izbacivanje bilo kojega slova, potezića, točke ili zareza trebalo biti plod apsolutne sigurnosti i suda Crkve, a ne proizvoljne odluke jednoga ili više priređivača, prevoditelja, redaktora ili urednika pojedinoga izdanja.

A ovo se svodi upravo na to: u jednom izdanju ima nekih redaka, a u sljedećem izdanju istoga nakladnika i iste skupine priređivača više ih nema. Dakle, prije koju godinu pojedini je redak bio pretpostavljeni dio izvornika, vjerodostojna sastavnica Svetoga Pisma, a onda odjednom nije. Stvar se obrazlaže najnovijim spoznajama iz kodikologije, egdotike, tekstovne kritike. Takav je pristup izrugivanje s onim što Biblija u sebi jest, njezino posvemašnje posvjetovljenje, obeščaćenje na razinu skupa čisto ljudskoga djelovanja, svođenje na puki spis ljudskih zapisa, na rezultate sadašnjega stanja istrage o pisarskim zabunama, previdima, homoeoteleutonima, haplografijama i parablepsama.

Prireditelji najnovijih inačica Svetoga Pisma za te svoje odluke, preinake, ispuštanja i vraćanja nikomu ne odgovaraju, iako se zna da bi preinačavanje Svetoga Pisma bila zloraba akademskih sloboda i krivotvorenje Svetoga Pisma.

Crkva je ili odustala, ili je ne traže, ili se sama više ne smatra mjerodavnom ili pozvanom dati svoje odobrenje na ta kritička izdanja Svetoga Pisma. Kako onda očekivati da, nakon što je podloga prepravljana, njezin prijevod bude vjerodostojan, potpun i odobren?

Poučci svetoga Roberta Belarmina

Sa sličnim se poteškoćama susretala Crkva i prije pola tisućljeća. Odgovor na to tada je dala sama Apostolska Stolica. U Proslavu čitatelju *Vulgatae Clementine*⁷² godine 1592. sv. Robert Belarmin ističe:

„Čini se da je nemali broj nedavnih izdanja [Svetoga Pisma] bio razuzdano iskrivljen kako bi se potvrdila krivovjerja današnjega vremena. [...] Jer sada je jasno da se u naše doba gotovo dogodilo, što sveti Jeronim svjedoči da se to zbilo u njegovo vrijeme, naime da je bilo onoliko inačica koliko je bilo i rukopisa, jer je svatko dodavao ili **oduzimao prema vlastitom nahodjenju.**“⁷³

Više kršćanskih i nekršćanskih zajednica u Hrvatskoj danas ima „svoje“ Biblije, a prvo izdanje *Hrvatskoga standardnoga prijevoda* imalo je prigodu nadići podjele, ali u tom nije uspjelo. Namjesto toga, ući će u povijest kao ono koje zbnjuje i otvara više pitanja, nego što daje odgovora.

Ono kao cjelina ne ostavlja dojam da je nastalo po uzoru na samoprijegor sv. Jeronima, na ramenima toga diva, a isticanje kako je hrvatski prijevod 2025. napravljen „bez ikakvih posrednih prijevoda“ (str. I) upućuje i na zanemarivanje metode sveobuhvatnosti, tako svojstvene sv. Jeronimu, koja je sržno evanđeoska i evangelizatorska (*Luka* 1, 3).

O svetom Dalmatincu iz Stridona u istom *Proslavu čitatelju* sv. Robert Belarmin ističe:

„O svetom Jeronimu postoje mnoga izvrsna svjedočanstva starih Otaca: njega, naime, sveti Augustin naziva najučenijim čovjekom i najstručnijim u tri jezika, te potvrđuje da je njegov prijevod istinit svjedočanstvom samih Hebreja. Sveti Grgur toliko ga hvali da kaže kako je njegov prijevod, koji naziva novim, iz hebrejskoga govora

⁷² *Vulgata Clementina* (Klementovska Vulgata) naziv je za izdanje Svetoga Pisma objavljeno na latinskom 1592. kao službeno izdanje Svetoga Pisma za Katoličku Crkvu.

Vulgata je prijevod Svetoga Pisma na latinski koji je priredio sveti Jeronim. Zove se Vulgata poimeničnjem pridjeva *vulgatus* (proširen u puk / *vulgus*, raširen, razglašen, svima ostavljen, prepupšten, općenito poznat, poznat posvuda, zajednički svima) iz sveze *vulgata editio*, prošireno izdanje.

Clementina jest pridjev od Klement, klementovski, po papi Klementu VIII. (1592.–1605.) koji je dao tiskati Vulgatu godine 1592. s nepotpisanim Proslavom čitatelju (*Praefatio ad lectorem*) a inače ga je napisao kardinal sveti Robert Belarmin (1542.–1621.). Objavljena je s papinskom pečatnicom *Cum Sacrorum* od 9. studenoga 1592., u kojoj se ističe da se svako nadolazno izdanje mora uskladiti s tim i da se nijedna riječ teksta ne smije mijenjati.

⁷³ Sv. Robert Belarmin, *Praefatio ad lectorem editionis Vulgatae Clementinae* (1592.): „ex recentibus editionibus non paucae ad haereses huius temporis confirmandas licenter detortae videbantur. [...] Iam enim hac nostra aetate illud fere evenisse constat, quod sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est, tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices; cum unusquisque pro arbitrio suo adderet, vel detraheret.“

sve prenio točnije i da je stoga najdostojniji da mu se u svemu vjeruje. Sveti pak Izidor na više mjesta pretpostavlja Jeronimovu inačicu u odnosu na sve ostale i potvrđuje da je kršćanske Crkve općenito prihvaćaju i odobravaju, jer je jasnija u svojim riječima i istinitija u svom značenju. [...] Katolička Crkva slavi svetoga Jeronima kao najvećega naučitelja i kao božanski uzdignuta da tumači Sveto Pismo, tako da više nije teško osuditi sud svih onih koji se ili ne prepuštaju razmišljanjima tako izvrsna naučitelja ili koji su uvjereni da mogu stvoriti bolja, ili barem jednaka djela.“⁷⁴

Kao polazište rada na *Bibliji hrvatski standardni prijevod* nije bilo prihvaćeno da je Jeronim bio puno bliže izvorima te je mogao bolje utvrditi najvjerodostojnije čitanje izvornoga svetopisamskoga teksta. U spomenutom *Proslovu* sv. Robert Belarmin zaključuje:

„U ovom raširenom čitanju [...] neke stvari za koje se činilo da treba promijeniti namjerno su ostavljene nepromijenjenima [...] i zato što je lako povjerovati da su naši predci, koji su prevodili s hebrejskoga i grčkoga na latinski, imali bogatstvo boljih i poboljšanijih knjiga od onih koje su nama prispjele nakon njihova doba, koje su zbog ponovljena prepisivanja tijekom tako duga razdoblja možda postale manje čiste i potpune.“⁷⁵

---

⁷⁴ Sv. Robert Belarmin, *Praefatio ad lectorem editionis Vulgatae Clementinae* (1592.): „De sancto vero Hieronymo multa exstant veterum Patrum egregia testimonia: eum enim sanctus Augustinus hominem doctissimum, ac trium linguarum peritissimum vocat, atque eius translationem ipsorum quoque Hebraeorum testimonio veracem esse confirmat. [...] Eundem sanctus Gregorius ita praedicat, ut eius translationem, quam novam appellat, ex Hebraeo eloquio cuncta verius transfudisse dicat: atque idcirco dignissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non uno in loco Hieronymianam versionem ceteris omnibus anteponit, eamque ab ecclesiis Christianis communiter recipi ac probari affirmat, quod sit in verbis clarior, et veracior in sententiis. [...] Catholica Ecclesia sanctum Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas divinitus excitatum ita celebrat, ut iam difficile non sit illorum omnium damnare iudicium, qui vel tam eximii Doctoris lucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certe paria praestare se posse confidunt.“

⁷⁵ Sv. Robert Belarmin, *Praefatio ad lectorem editionis Vulgatae Clementinae* (1592.): „in hac tamen pervulgata Lectione [...] quae mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt; [...] tum quod facile fieri posse credendum est, ut maiores nostri, qui ex Hebraeis, et Graecis Latina fecerunt, copiam meliorum, et emendatorum librorum habuerint, quam ii, qui post illorum aetatem ad nos pervenerunt, qui fortasse tam longo tempore identidem describendo minus puri, atque integri evaserunt.“

Važnost cjelovitosti Svetoga Pisma

Sveto Pismo jest materijalni predmet čina vjere, ono što se vjeruje, jer je izričito utvrđeno, to jest proglašeno objavljenim. Stoga njegov opseg ima oznaku kao nauka „božanske i katoličke vjere“ (*de fide divina et catholica*).⁷⁶ Drugim riječima za katolika je dogma⁷⁷ sve što čini Sveto Pismo.

Ivan Pavao II. kaže:

„Objavljena istina sadržana je u Svetome Pismu, a prenošena u kršćanskoj Predaji koju ovlašteno tumači učiteljstvo Crkve, a teološki produbljuju otci i naučitelji, osobito sv. Toma.“⁷⁸

Mnoge rečenice Svetoga Pisma sadržavaju ono što je objavljeno (od božanske vjere, *de fide divina*), to jest ono za što jamči sâm Božji ugled, a što je čovjek, koji traži istinu, pošto je spozna, dužan prigrliti i ima pravo čuvati. Drugim riječima, ono što vjernik mora vjerovati.

Ispovijest vjere, koju polažu Kristovi vjernici iz kanona 833., prije preuzimanja službe u ime Crkve, nakon Nicejsko-carigradskoga vjerovanja, ističe:

„Čvrstom vjerom vjerujem i sve što je sadržano u pisanoj ili predanoj Božjoj riječi i što Crkva kao od Boga objavljeno predlaže vjerovati...“⁷⁹

Kanon 750. paragraf 1. *Zakonika kanonskoga prava* tumači i određuje:

„Božanskom i katoličkom vjerom treba vjerovati sve što je sadržano u pisanoj i predanoj Božjoj riječi, jednim pologom vjere povjereno Crkvi, a što svečano učiteljstvo Crkve ili njezino redovito i opće učiteljstvo izlaže kao od Boga objavljeno, i što se očituje zajedničkim prijanjanjem vjernika pod vodstvom učiteljstva; svi su dužni kloniti se bilo kojega tomu protivna učenja.“⁸⁰

Tridentski sabor 8. travnja 1546. kao istinu vjere utvrdio je i proglasio:

„Sveti ekumenski i opći sabor, zakonito sazvan u Duhu Svetom, ... stavljaajući sebi stalno pred oči da se, uklonivši zablude, u Crkvi ušćuva prava čistoća Evanđelja, što je prije po prorocima bilo obećano u Svetom Pismu, a što je Gospodin naš Isus Krist, Božji Sin,

⁷⁶ Oznaka *de fide* (o vjeri) teološka je kvalifikacija koja upućuje da je neko religiozno učenje bitan dio katoličke vjere, zasnovan na Objavi, i da je njegovo nijekanje krivovjerje (hereza).

⁷⁷ Premda izraz potječe iz *Djela apostolskih* 16, 4–5, riječ *dogma* u današnjem se smislu upotrebljava od XVIII. stoljeća, a odnosi se na istinu koja se tiče vjere ili čudoređa, koju je Bog objavio i koju su od apostola prenijeli Sveto Pismo ili Predaja, a Crkva predlaže vjernicima da je prihvate.

⁷⁸ Ivan Pavao II., Govor na IX. međunarodnom tomističkom kongresu (29. rujna 1990.): Ivan Pavao II., *Naučitelj čovječnosti*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1998., str. 55.

⁷⁹ *Acta Apostolicae Sedis*, 81 (1989.), str. 105.

⁸⁰ *Acta Apostolicae Sedis*, 75/II (1983.), str. 137–138.

vlastitim ustima prvi objavio. Zatim je preko svojih apostola zapovjedio [*usp. Marko 16, 15*] da se to propovijeda svakomu stvorenu kao izvor svake i spasonosne istine i čudoredne stega. Uviđajući da se ta istina i stega nalaze u pisanim knjigama i u nepisanim predajama koju su apostoli primili iz usta samoga Krista ili su je govorom Duha Svetoga sami apostoli tako reći rukama izručili, te je stigla do nas, slijedeći primjere pravovjernih otaca, (Sabor) s jednakim osjećajem pobožnosti i s poštovanjem prihvaća i časti sve knjige i Staroga i Novoga Zavjeta, jer je jedan Bog začetnik obaju, kao i same predaje, i one koje se odnose na vjeru, i one koje se odnose na čudoređe tako kako ih je Krist izgovorio ili Duh Sveti kazivao u pero, i u neprekinutu slijedu očuvao u Katoličkoj Crkvi“ (Denzinger, 1501).

Prvi vatikanski sabor u dogmatskoj konstituciji o katoličkoj vjeri *Dei Filius* (2. poglavlje) 24. travnja 1870. to je ponovio:

„nadnaravna objava, prema vjeri sveopće Crkve, koju je proglasio Tridentski sabor, sadržana je ‘u pisanim knjigama i nepisanim predajama koju su apostoli primili iz usta samoga Krista ili su je govorom Duha Svetoga sami apostoli tako reći rukama izručili, te je stigla do nas’“ (Denzinger, 3006).

Potpunost svetopisamskoga teksta

Tridentski sabor 8. travnja 1546. za Latinsku je Crkvu utvrdio i proglasio:

„Ako tko ne prihvaća te knjige u cijelosti, sa svim njihovim dijelovima, kako se običavaju čitati u Katoličkoj Crkvi i kako su sadržane u starom raširenom [*Vulgata*] latinskom izdanju, za svete i kanonske, te svjesno i namjerno prezire rečene predaje, neka bude kažnjen anatemom“ (Denzinger, 1504).

Na to se vratio Prvi vatikanski sabor u dogmatskoj konstituciji o katoličkoj vjeri *Dei Filius* (2. poglavlje) 24. travnja 1870.:

„Te pak knjige Staroga i Novoga Zavjeta, cjelovite, sa svim svojim dijelovima, kako su navedene u Dekretu istoga sabora, i kako se nalaze u starom latinskom izdanju *Vulgati*, treba prihvatiti kao svete i kanonske. Njih pak Crkva smatra za svete i kanonske, ne zbog toga što su sastavljene samom ljudskom marljivošću i jer ih je zatim potvrdila svojim ugledom, a niti zbog toga što sadržavaju Objavu bez zablude, nego zato što su napisane po nadahnuću Duha Svetoga, imaju Boga za pisca, i jer su kao takve predane samoj Crkvi [kanon 4.]“ (Denzinger, 3006.).

Papa Pio XII. u okružnici *Divino afflante Spiritu* od 30. rujna 1943. piše:

„Taj dakle izvrstan ugled ili vjerodostojnost Vulgate Sabor nije odredio iz nekih osobito kritičkih razloga, nego više zbog njezine zakonite porabe u Crkvama koja traje tijekom tolikih stoljeća. Ta pak poraba dokazuje da je Vulgata, kako ju je Crkva shvaćala i kako je shvaća, potpuno čista od svake zablude u stvarima vjere i ćudoređa, tako da se prema svjedočenju i potvrdi same Crkve može rabiti sigurno i bez opasnosti od zablude u raspravama, čitanjima i propovijedima“ (Denzinger, 3825).

I Drugi vatikanski sabor uči da je Sveto Pismo cjelovito i da u sebi ne može sadržavati zabludu:

„Sve od Boga objavljeno, što nam se u Svetom Pismu slovom čuva i daje, pismeno je utvrđeno dahom Duha Svetoga. Jer, knjige i Staroga i Novoga Zavjeta u cjelini, **sa svim svojim dijelovima**, sveta Majka Crkva na temelju apostolske vjere drži svetima i kanonskima zato što – po nadahnuću Duha Svetoga napisane (usp. *Ivan* 20, 31; *Druga Timoteju* 3, 16; *Druga Petrova* 1, 19–21; 3, 15–16) – imaju Boga za začetnika i kao takve su samoj Crkvi predane. A pri sastavljanju svetih knjiga Bog je izabrao ljude kojima se, u djelatnosti njihovih sposobnosti i moći poslužio, da – njegovim djelovanjem u njima i po njima – kao pravi pisci pismeno predaju sve ono i samo ono što On hoće. Budući da **sve** ono, dakle, što nadahnuti pisci ili hagiografi izjavljuju valja držati izjavljenim od Duha Svetoga, mora se dosljedno ispovijedati da knjige Pisma čvrsto, vjerno i bez zablude naučavaju istinu koju Bog htjede da radi našega spasenja bude zapisana u Svetom Pismu. I tako je ‘svako Pismo Bogom nadahnuto i korisno za poučavanje, karanje, ispravljanje i odgajanje u pravednosti da čovjek Božji bude savršen, za svako dobro djelo opremljen’ (*Druga Timoteju* 3, 16–17).“⁸¹

⁸¹ Drugi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija *Dei Verbum* o božanskoj Objavi (18. studenoga 1965.), br. 11: *Acta Apostolicae Sedis*, 58 (1966.), str. 823.

Namjesto zaključka

Kako su te smjernice provedene u *Bibliji* čiji je podnaslov „hrvatski standardni prijevod“?

Nedostaju novozavjetni redci

Matej 17, 21 (u nekim izdanjima 17, 20) > Kamo je nestao...

Matej 18, 11 > Zašto je preskočen...

Matej 23, 14 > Je li održivo odbacivanje...

Marko 7, 16 > O krađi epifoneme...

Marko 9, 45 i 47 (u nekim izdanjima 9, 44 i 46)

Marko 11, 26

Marko 15, 28

Luka 23, 17

Ivan 5, 3b–4 > Čijom se vlašću ispušta...

Djela apostolska 8, 37

Djela apostolska 15, 34

Djela apostolska 24, 7

Djela apostolska 28, 29

Rimljanima 16, 24

Kraćeni novozavjetni redci

Matej 20, 16b

Luka 1, 28b

Luka 9, 55–56

Luka 17, 35b

Ivan 5, 3b

Djela apostolska 9, 5b–6a

Djela apostolska 24, 6–8

Prva Ivanova 5, 7–8 > Osakaćena...

Za sva ta ispuštanja nisu krivi hrvatski prevoditelji, redaktori ni urednici, nego odluka Hrvatskoga biblijskoga društva da se *Novi Zavjet* prevodi prema 28. izdanju Nestle-Alanda koje je navedene retke ispustilo, odnosno kratilo. Zbog toga je *Novi Zavjet* prije početka prevođenja bio osakaćen.

Ostaje razmotriti kako je preveden i je li čist od svake zablude u stvarima vjere i čudoređa.

Kamo je nestao Matej 17, 21

Grčka i Latinska Crkva imaju taj redak. Crkva ga je hrvatskoga jezičnoga područja imala. Vjerodostojnim su ga smatrale Crkve u Egiptu (koptski), Siriji (*Pešita*), Sjevernoj Africi (stari latinski), Bizantu (ima ga više od 90 % svih grčkih rukopisa) i u Europi (*Vulgata* i ćirilometodska baština). Otačka predaja potvrđuje ga od Origena preko Zlatoustoga, Jeronima i Augustina.

Evo nekih inačica u kojima ga se može naći.

„Τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ /
Tūto dè tò génoš ūk ekporeúetai ei mè en proseukhḗ kai nēsteiá“ (*Textus receptus*, 1550.; *Novi Zavjet Ekumenskoga Patrijarhata u Carigradu*, 1904.; *Bizantski većinski tekst*, 2005.; Merk⁸²);

Hoc autem genus non ejicitur nisi per orationem et jejunium (Vulgata);
„s^b že rod^b ne išhodit t^bk^bmo molitvoja ĩ postom^b“ (*Assemanov evanđelistar*, XI. stoljeće);

„A ova varsta ne izgoni se nego molitvom i postom“ (Bartol Kašić);

„Ova pak fela ne izgoni se, nego po molitvi, i postu“ (Petar Katančić);

„Ova pak fela ne izganja se, kak po molitvi, ter po postu“ (Ivan Rupert Gusić);

„Ovu se pak vrst (*diavalah*) ne izgoni nego molitvom i postom“ (Ivan Matij Skarić);

„A ovaj se rod izgoni samo molitvom i postom“ (Bogoslav Šulek, Milan Rešetar, Josip Stadler, Franjo Zagoda);

„Ali se ovaj rod izgoni samo molitvom i postom“ (Luj Bakotić);

„A ova se vrsta izgoni samo molitvom i postom“ (Ivan Evanđelist Šarić);

„A ovaj rod ne izlazi do samo molitvom i postom“ (Branko Djaković);

„No ovaj se rodi izgoni samo molitvom i postom“ (Mirjana Paić-Jurinić);

„No taj rod ne izlazi osim molitvom i postom“ (Ivan Vrtarić);

⁸² *Novum Testamentum Graece et Latine*, edidit Augustinus Merk, Romae: Pontificium institutum biblicum, ¹¹1992.

„Ali ova vrsta ne izlazi osim pomoću molitve i posta“ (Rajko Telebar).⁸³
Biblija hrvatski standardni prijevod (1. izdanje, 2025.) na mjestu *Mateja* 17, 21 ima samo znak *, a u bilješki:

„Nekad je u prijevodima ovdje stajao redak 21 kojeg nema u najstarijim izvorima, zbog čega se danas ispušta, a isti je kao Mk 9,21.“

Riječ je o očitij pogriješci, jer *Marko* 9, 21 u tom prijevodu glasi:

„Isus je upitao njegova oca: »Otkad mu se to događa?« On je odgovorio: »Od djetinjstva!«“.

Redak jest sličan *Marku* 9, 29

(Duda-Fučak: „Ovaj se rod ničim drugim ne može izagnati osim molitvom i postom“; Tomislav Ladan: „Ova se pasmina ničim ne može izgnati osim molitvom i postom“).

Ali je daleko od toga da bi bio isti. Pogledajmo preslovljen grčki tekst obaju „istih“ redaka:

τῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὲν ἐν προσηκῆ καὶ νῆστεῖα
(*Matej* 17, 21);

καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τῦτο τὸ γένος ἐν ἡμερῶν δύνεται ἐξελθεῖν, εἰ μὲν ἐν
προσηκῆ καὶ νῆστεῖα (*Marko* 9, 29).

Masno su označene riječi koje nisu iste. Od 28 riječi preklapa ih se 9 (ukupno $18/28 = 64\%$), a 10 ih se razlikuje (36 %). To se ne može nazvati „istim“.

Oni koji izbacuju redak 17, 21 iz Matejeva evanđelja tvrde da je prisvojen iz Marka, bez obzira na rječotvorne razlike i na predaju Crkve grčkoga, latinskoga i drugih jezika.

Kao razlog za ispuštanje toga retka iz izdanjā Novoga Zavjeta na grčkom prirediteljski sljednici Nestle-Alanda navode da se on ne nalazi u grčkim rukopisima iz IV. stoljeća: *Codex Vaticanus* i *Codex Sinaiticus*. Ali iz toga istoga stoljeća imamo svjedočanstvo sv. Jeronima koji ga je našao u pouzdanim njemu dostupnim vrelima te ga ostavio u *Vulgati*.

⁸³ *Matej* 17, 21 na ostalim slavenskim jezicima:

„Ta rod ne možet ni čimže iziti, takmo molitvoju i postom“ (staroslavenski);

„Takšne duhove je mogoče izgnati samo, če molite in se postite“ (slovenski);

„A ovaj se rod ne izgoni osim molitvom i postom“ (srpski);

„Ovoj vid demon može da se izgoni samo ako prethodno ste bile na molitva i post“ (makedonski);

„A tozi rod ne izlezva, osven s molitva i post“ (bugarski);

„Tento druh sa nedá vyhnat' ináč, iba modlitbou a pôstom“ (slovački);

„Toto pak pokolení nevycházi, jedině skrze modlitbu a půst“ (češki);

„Ten zaś rodzaj złych duchów wyrzuca się tylko modlitwą i postem“ (poljski);

„Ceј же rid не виходить иначе, як тільки молитвојо j postom“ (ukrajinski);

„Gěty ž rod vyganjaecca tol'ki malitvaju i postam“ (bjeloruski);

„Seј же родъ не ishoditъ, tokmo molitvoju i postom“ (ruski).

Stari latinski prijevod (*Vetus Latina*) u rukopisima *Codex Vercellensis* (IV. st.) i *Codex Veronensis* (V. st.) ima tu rečenicu, što je potvrđuje u zapadnoj predaji najkasnije od sredine IV. stoljeća. Latinska *Vulgata* (sv. Jeronim) zadržava redak, svjedočeći da su rukopisi, koje je Stridonjanin Dalmatinac smatrao „starijima“, podržavali njegovu izvornost. Starosirijski kuretonski i sinajski (oko 200. godine poslije Krista), kao i *Pešita* (oko 350. godine poslije Krista) imaju taj redak. Koptski bohairski (IV./V. st.) i kasniji sahidski primjerci sadržavaju ga. Armenske, gruzijske, gotske i etiopske inačice pretežito ga uključuju, što ukazuje na njegovu zemljopisnu rasprostranjenost prije V. stoljeća.

Crkveni otci svjedoče da je to Matejev redak. Origen u tumačenju *Mateja* 13, 7 (početkom III. st.) navodi izričaj dok raspravlja o postu i zaklinjanju. Didim Slijepac, *O Trojstvu* 3, 35 (sredinom IV. stoljeća) navodi tu rečenicu kao Matejevu. Sveti Ivan Zlatousti u 57. *Homiliji o Mateju* (oko 390. godine poslije Krista) spominje tu rečenicu. Sveti Jeronim, *Protiv Jovinijana* 2, 15, poziva se na taj Matejev redak u obranu posta. Sveti Augustin, *Pismo* 236, 2, spominje taj redak u dušobrižničkom smislu. Ti navodi potječu prije ili su suvremeni s najstarijim postojećim rukopisima, što potvrđuje aktualnost toga retka u više jezičnih područja.

Osim toga, postoje **bogoslužni i lekcionarski dokazi**. Bizantski i gruzijski lekcionari određuju da se taj redak čita u desetu nedjelju nakon Duhova. Njegova nazočnost u ustaljenom bogoslužju prije VI. stoljeća govori protiv toga da ga je neki pisar poslije umetnuo u *Evandjelje po Mateju*.

Postoji dokaz i **iz načina Matejeva pisanja**. Matej često sažima Marka, ali zadržava Markove ključne izjave kada imaju teološku težinu. *Marko* 9, 29 donosi istu rečenicu, ali to nije dokaz da je pisar dodao taj redak iz Marka, jer je Matej mogao uzeti i imati istu rečenicu kao Marko, a da su nju samo aleksandrijski prepisivači izostavili (možda slučajno), laganim preskakanjem. Kraće aleksandrijsko čitanje stoga može biti rezultat parablepse,⁸⁴ okolnosti u kojoj pisaru preskoči oko, pa pogrešno prepíše tekst zbog nenamjerna gledanja u stranu tijekom prepisivanja ili slučajno preskoči dio teksta.

Sadržajno, poziv na post i molitvu sržno pripada kršćanstvu i Isusovoj poruci. Preracionalističkim i redukcionističkim pristupom taj je poziv sada posve izbačen iz *Mateja* (17, 21), a u nekim izdanjima *Marka* (9, 29) ispušta se post, pa po novoprevedenim evanđeljima ispada da Isus uopće nije pozvao učenike da poste.

⁸⁴ Starogrčki παράβλεψις/*parablepsis*, gledanje pored, u stranu, sa strane, od παρά/*pará*, pokraj, i βλέπω/*blépo*, gledam. Kada pisar previdi riječ, redak ili rečenicu, dolazi do izostavljanja teksta ili (rjeđe i manje vjerojatno) do ponavljanja/dodavanja. Ta se pojava naziva parablepsa.

Imajući u vidu podudarnost opsežne rukopisne potpore, drevnih prijevoda i otačke porabe, *Matej* 17, 21 pripada kanonskomu tekstu. Bog je providnosno očuvao svoju riječ u punini rukopisne predaje.

Stoga je ispuštanje toga retka povijesno, vjernički i za pisanu kulturu osiromašujuće.

Takvo stanje stvari ujedno potiče pitanje što je **ekumenizam** i ekumensko prevođenje danas. Namjesto da katolici budu ponosni što dokazano od staro-latinskoga prijevoda (*Vetus Latina*, II. stoljeće) preko *Vulgate* Latinska Crkva ima taj redak, i da joj je to jedna od dodirnih točaka s Pravoslavnom Crkvom, koja ga je također zadržala, u novim prijevodima na suvremene jezike katolici odbacuju taj redak kako bi se priklonili protestantskomu viđenju različitosti i samosvojnosti i time udaljili od jedinstva s Pravoslavnim Crkvama.

Kada se prevodi s grčkoga izvornika, zašto se u ime crkvenosti i kontinuiteta kao podloga ne uzme Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐγκρίσει τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας / *Hē Kainē Diathēkē enkrisei tēs Megalēs tū Khristū Ekklēsiās* (*Novi Zavjet koji je odobrila Velika Kristova Crkva*) u nakladi Ekumenskoga Patrijarhata u Carigradu (¹1904., ²1907., ³1912.), koji je službeni tekst Grčke Pravoslavne Crkve? Ili kritičko izdanje zvano *Većinski bizantski tekst* iz 2005. kao osnova koju je Crkva grčkoga jezika čuvala i očuvala i koji je dio predaje istočnoga plućnoga krila Crkve? A ne nešto što je isključivo plod ljudskih akademskih nastojanja, i to tek u posljednje vrijeme?

Bilježim i da

- suprotno odluci Tridentskoga sabora od 8. travnja 1546. (*Denzinger*, 1508),
- suprotno kanonu 1385. paragrafu 1. točki 1. i kanonu 1391. *Zakonika kanonskoga prava* Latinske Crkve iz 1917.,
- suprotno kanonu 825. paragrafu 1. *Zakonika kanonskoga prava* Latinske Crkve iz 1983. i
- suprotno kanonu 655. paragrafu 3. *Zakonika kanona Istočnih Crkava* iz 1990.,

28. inačica *Grčkoga Novoga Zavjeta* Nestle-Alanda nema odobrenje ni Apostolske Stolice ni druge crkvene vlasti.

Namjesto zaključka prikladno je navesti perikopu iz završne svetopisamske knjige u novom prijevodu Hrvatskoga biblijskoga društva:

„Svakomu tko sluša riječi proroštva ove knjige osobno svjedočim: Ako im što doda, Bog će mu dodati zla opisana u ovoj knjizi; a ako tko što oduzme od riječi knjige ovoga proroštva, Bog će mu oduzeti njegov dio sa stabla života i iz svetoga grada, opisan u ovoj knjizi“ (*Otkrivenje* 22, 18–19).

Zašto je preskočen *Matej 18, 11*

Jedanaesti redak 18. glave *Evandjelja po Mateju* dio je pologa koji su primile i pomno čuvale i Latinska i Grčka Crkva. Sastavni je dio hrvatske svetopisamske baštine. Ipak, u posljednjem polustoljeću nekoliko prijevoda otkazuje ga, briše, preskače. Je li redak *Matej 18, 11* bio Božja riječ, pa je prestao biti? Prisvajaju li noviji prireditelji Svetoga Pisma pravo odlučivati što je Božja riječ, a što nije?

Evo potvrda njegove kanonske opstojnosti:

„ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός / *ēlthen gār ho huiòs tū anthrōpū sōsai tò apolōlós*“ (*Textus receptus*, 1550.; *Novi Zavjet Ekumenskoga Patrijarhata u Carigradu*, 1904.; *Bizantski većinski tekst*, 2005.; Merk⁸⁵);

Venit enim Filius hominis salvare quod perierat (Vulgata);

„Došao je bo Sin človečanski spasti što bieše poginulo“ (Bartol Kašić);

„Dojde bo sin čovika saranit što poginulo biše“ (Petar Katančić);

„Ar došel je Sin Človečji zveličiti, kaj poginulo je bilo“ (Ivan Rupert Gusić);

„Došao bo je sin čovičanski da shrani što bijaše poginulo“ (Ivan Matij Skarić);

„Sin čovječji dođe da spase što bi izgubljeno“ (Josip Stadler);

„Jer Sin čovječji dođe da spase, što je izgubljeno“ (Franjo Zagoda);

„Jer je Sin čovječji došao da spasi, što je bilo izgubljeno“ (Ivan Evandelist Šarić);

„Sin je Čovječji došao spasiti, što je propalo!“ (Ljudevit Rupčić, 1961.);

„Ta Sin čovječji je došao, da spasi, što je izgubljeno“ (Bonaventura Duda, 1962.⁸⁶);

⁸⁵ *Novum Testamentum Graece et Latine*, edidit Augustinus Merk, Romae: Pontificium institutum biblicum, ¹¹1992.

⁸⁶ *Evandjelje riječima četvorice evandelisti*, preveo Bonaventura Duda, Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, 1962., str. 151.

„Sin je čovječji došao spasiti, što je propalo“ (Gracijan Raspudić);
„Jer je Sin čovječji došao spasiti izgubljeno“ (Branko Djaković);
„Jer Sin čovječji je došao spasiti ono što je izgubljeno“ (Ivan Vrtarić);
„Jer je Sin čovječji došao spasiti ono što je izgubljeno“ (Rajko Telebar).

Biblija hrvatski standardni prijevod Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera (1. izdanje, 2025.) na mjestu *Mateja* 18, 11 ima samo znak *, a u bilješki:

„Nekad je u prijevodima ovdje stajao redak 11 kojeg nema u najstarijim izvorima, zbog čega se danas ispušta, a isti je kao Lk 19,10.“

Luka 19, 10 u istom prijevodu glasi: „Sin Čovjeka je došao potražiti i spasiti izgubljeno.“ Time se pokazuje da je tvrdnja „isti je“ iz bilješke netočna, jer je u *Luki* 19, 10 uvijek stajalo „potražiti i spasiti“, a u *Mateja* 18, 11 postoji samo jedan glagol – „spasiti“, pa redak jest sličan, ali nije „isti“.

Da je pisar htio u *Mateja* unijeti *Luku* 19, 10, onda bi ga bio prepisao u cijelosti, a ne bi izostavio riječi „potražiti i“. U *Mateja* 18, 11 nedostaje Lukin διζητήσαι/*dizētēsai* (potražiti). Stoga, teško da je riječ o pravom usklađivanju s Lukom. Obrazac prema kojem Matej na drugim mjestima krati ili prilagođava ono što donosi i Luka ukazuje na autorsko, a ne prepisivačko djelovanje.

Razlog za ispuštanje toga retka koji navode prireditelji Nestle-Alanda jest da se on ne nalazi u grčkim rukopisima iz IV. stoljeća *Codex Vaticanus* i *Codex Sinaiticus*. Ali iz toga istoga stoljeća imamo svjedočanstvo sv. Jeronima koji ga je našao u njemu dostupnim svitcima i rukopisima te ga uvrstio u *Vulgatu*. Redak donosi *Codex Bezae* (V. stoljeće) na grčkom i latinskom, a prije njega imaju ga starolatinski, sirijski, koptski, gotski, armenski i gruzijski prijevodi. Odakle, ako ga „nema u najstarijim izvorima“?

Drevne inačice i prijevodi

Svi starolatinski rukopisi imaju taj redak. Sveti Jeronim zadržao ga je u *Vulgati*. Sirijski prijevodi *Pešita* (II. st.) i *Harklean* (VII. st.) donose taj redak kao i palestinski sirijski krug čitanja. Sahidski koptski rukopisi često ga zadržavaju, kao i bohairski koptski. Gotski ga prijevod (IV. st.) ima. Imaju ga i armenski (V. st.) i gruzijski rukopisi (V. st.). Redak je tako nadišao jezične, zemljopisne i crkvene granice do početka V. stoljeća.

Otački navodi

Tacijanov *Diatesaron* (oko godine 170.) navodi tu rečenicu dva puta, jednom kao Matejevu (u 27. poglavlju), a drugi put kao Lukinu (u 31. poglavlju), tako da u Matejevu tekstu nema riječi „potražiti“. Taj je dokaz puno stariji od rukopisā iz IV. stoljeća koji su uzeti kao mjerilo za kritičko izdanje.

Origen u *Tumačenju Mateja XIII.* (III. st.) navodi redak u svojoj egzegezi 18. glave Matejeva evanđelja.

Didim Slijepac u *Tumačenju Psalma 88* (IV. st.) navodi ga doslovce.

Sveti Ivan Zlatousti u *Homiliji LIX. o Mateju 18* (oko godine 390.) tumači rečenicu „Jer Sin Čovječji dođe spasiti izgubljeno.“

Sveti Augustin u *18. govoru o evanđeljima* navodi rečenicu kao Matejevu.

Sveti Ambrozij u *Izlaganju 7. glave Lukina evanđelja*, sveti Jeronim u *Contra Pelagianos II.* i Teodoret u *Tumačenju Mateja* – svi navode taj redak.

Dakle, otačka poraba od sredine III. stoljeća sve do kraja srednjega vijeka svjedoči da je to rečenica Matejeva evanđelja, potvrđujući kako je ona vjerodostojno uvrštena u kanonski tekst.

Srednjovjekovne grčke katene (primjerice *Oekumenius* iz X. st.) čuvaju kontinuirani komentar koji pretpostavlja prisutnost retka; nema rasprave o njegovoj vjerodostojnosti, što pokazuje sveopće prihvaćanje na bizantskom Istoku.

Podudaranje Mateja iznutra

Redci 10–14 tvore čvrstu književnu cjelinu sadržajno izgrađenu oko „izgubljene ovce“ (redci 12–13). Redak 11. pruža tematsku okosnicu: izjavu o poslanju koja tumači zašto Pastir traži. Izostavljanje bi ostavilo logičan jaz između anđeoskoga zastupanja najmanjih (redak 10.) i prispo-dobe o izguljenoj ovci koja počinje 12. retkom.

Stilska usklađenost

Matej često unosi kristološke sažetke (usp. 9, 13: „Ta ne dođoh zvati pravednike, nego grješnike“; 20, 28: „Sin Čovječji nije došao biti služen, nego služiti i život svoj dati kao otkupninu za mnoge“). Uobličenje 11. retka odgovara Matejevoj uredničkoj navici kraćenja Lukine dvoglagolske rečenice („tražiti i spasiti“, *Luka* 19, 10) na jedan glagol $\sigma\tilde{\omega}\sigma\alpha\iota/s\tilde{\omega}s\alpha\iota$, što je u skladu s Matejevim sažimanjem.

Vjerojatnost slučajnoga izostavljanja

Prireditelji Novoga Zavjeta na grčkom u inačicama Nestle-Alanda smatraju kako „aleksandrijsko izostavljanje toga retka dokazuje da on izvorno nije dio *Mateja*“. No, time se ne obuhvaća cjelina i ne razjašnjava kako onda taj redak sadržavaju višestruke porodice rukopisa (zapadni, cezarejski, bizantski) koje su neovisne jedne o drugima.

Osim toga, drevni aleksandrijski pisari često su ispuštali izjave u jednom retku koje su se nalazile između sličnih završetaka (homoeoteleuton).⁸⁷ A u 18. glavi *Mateja* nekoliko slogova pri kraju 10. retka i na prijelazu 11. u 12. redak zvuče dosta slično:

10... τῷ Πατρὸς μῦ τῷ ἐν ὕρανοῖς ¹¹ἔλθε γὰρ ἡοὺς τῷ ἀνθρώπῳ σῶσαι
τὸ ἀπολόλῳς ¹²Τὶ ἡμῖν δοκεῖ? εἰς γένεταί τινι ἀνθρώπῳ ἡκατὸν...

Stoga je moguće da je pisar, nakon što je prepisao 10. redak, gledajući što će zatim pročitati i prepisati, prešao na kraj 11. i početak 12. retka i tako preskočio 11.

⁸⁷ Grčki ὁμοιοτέλετον/*homoiotéleuton* znači sličan završetak. Homoeoteleuton je ponavljanje završetaka u riječima. U paleografiji i tekstovnoj kritici homoeoteleuton označava oblik prepisivačke pogrješke koja se dogodi u starim tekstovima. Prije izuma tiska knjige su se prepisivale ručno. Pisar bi prepisivao novi primjerak neke knjige. Dok pisar pomiče pogled između predloška i svoga prijepisa, u djelu po kojem prepisuje može se zaustaviti na posljednjoj riječi koju je prepisao, ali može se dogoditi da pronađe tu istu riječ u kasnijem retku, a zatim zanemari redak ili dva u prepisivanju. Izraz homoeoteleuton u tom slučaju označava da je zastao na istom završetku. Kada se budući prijepisi izrađuju od prepisivačeva neispravna primjerka, a ne po izvorniku, pogrješke se prenose na potomstvo.

Primjer za to početak je 11. glave *Prve knjige o Samuelu*. Izraelski grad Jabeš bio je pod opsadom Amonaca, a amonski kralj Nahaš želi pokoriti ljude tamo osljepljujući ih. Prethodni odlomci ne objašnjavaju Nahašovu želju da oslijepi Izraelce, a učenjaci nisu mogli objasniti tu kaznu u biblijskom okružju. U prijevodu *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva prva dva retka te glave glase:

Došao je Amonac Nahaš i utaborio se kod Gileadskoga Jabeša. Svi stanovnici Gileadskoga Jabeša rekli su Nahašu: „Sklopi s nama savez pa ćemo ti služiti.“ Amonac Nahaš odgovorio im je: „Pod ovim ću uvjetom s vama sklopiti savez: Svakome ću od vas iskopatiti desno oko i tako osramotiti cijeli Izrael.“

Jedna od pretpostavljenih mogućnosti bila je da je pogrješka pisara izostavila početak. Svitak *4QSam*, nađen na Mrtvom moru, navodi nedostajući početak te glave:

Nahaš, kralj Amonaca, silom je tlačio pleme Gadovo i pleme Rubenovo. Svakomu bi iskopaо desno oko. Ne bijaše spasitelja za Izrael. I ne osta ni jedan čovjek među sinovima Izraelovim s onu stranu Jordana komu Nahaš, kralj amonski, nije iskopaо desno oko. Međutim, sedam tisuća ljudi pobježe od ruke Amonaca i dođe u Jabeš u Gileadu. Otprilike mjesec dana poslije...

Dakle, moguće je da je pisar vidio וַיֵּשְׁבֵהוּ אֲמֹנִי / *vīay 'el Nāhāš hā 'Ammōnī* na mjestu koje je očuvano na svitku *4QSam* i, ne prepisavši ga, preskočio na iste riječi koje su sada *Prva Samuelova* 11, 1. Svitak s Mrtvog mora, premda može izvrsno protumačiti to mjesto, ne pripada kanonskomu tekstu, jer ga Predaja Crkve nije očuvala ni predala. Stoga ni naknadno ne može postati dio Svetoga Pisma. Jednako tako, redci koje je Crkva primila i predala ne mogu u XXI. stoljeću izgubiti položaj kanonskoga teksta zato što skupina znanstvenika nekoga sveučilišnoga zavoda tako zaključili.

Teološka usklađenost

Ta Isusova rečenica sažima evanđeosku poruku koja se proteže od *Postanka* 3, 15 do *Izaije* 53, 11 i doseže vrhunac uskrsnućem (*Prva Korinćanima* 15, 3–4). Njezino uklanjanje otupljuje kristološki vrhunac 18. glave Matejeva evanđelja koji je Crkva revno čuvala. S pisarskim poštovanjem svih riječi koje je Krist Gospodin izrekao sukladno je samo to što su ih pisari čuvali i prenosili, a ne da bi ih sami pokušali smišljati i dodavati.

Zaključak

Prevaga grčkih svjedoka, široka i drevna posvjedočenost u nizu jezičnih inačica, stalno otačko navođenje od trećega stoljeća nadalje, snažna unutarnja povezanost i nevjerojatnost slučajnoga ili namjernoga dodavanja zajedno povijesno potvrđuju izvornost *Mateja* 18, 11. Dokazi opravdavaju zadržavanje retka kao izvorno svetopisamskoga.

Je li održivo odbacivanje *Mateja 23, 14*

Temeljna je odlika sinoptika da im se evanđeoski tekstovi podudaraju. Po tome su *Matej*, *Marko* i *Luka* poznati; najmanje 330 redaka podudara se u sva tri evanđelja. Ali redak *Mateja 23, 14*, koji glasi:

„Jao vama, pismoznanci i farizeji! Licemjери! Proždirete kuće udovičke, još pod izlikom dugih molitava! Stići će vas oštija kazna“,

neki suvremeni bibličari svrstavaju u skupinu onih redaka po kojima se sinoptici – ne bi zvali sinoptici. Prema njima taj redak pripada u skupinu onih koje imaju *Marko* i *Luka*, a koje nema *Matej*.

Dokaz za izvornost *Mateja 23,14* jest činjenica da tekst toga retka postoji u mnogim drevnim prijevodima (sirijskom, starolatinskom, koptskom, armenskom, etiopskom, gotskom) i opsežnoj bizantskoj grčkoj rukopisnoj tradiciji, premda ga nema u aleksandrijskim tekstovima iz koje potječu rukopisi *Sinaiticus* i *Vaticanus* (oba iz IV. stoljeća). Oni koji odbacuju taj redak kao nevjerodostojan, kao uljez u *Matejev* tekst, nečiji kasniji umeetak, nemaju objašnjenje otkuda onda taj redak u svim tim rukopisima, koji su neovisni jedni o drugima.

Vjerodostojnost toga retka potvrđuju kršćanski pisci prvih stoljeća. U II. stoljeću Tacijan Sirijac (*Diatesaron*, 40. odjeljak, 42. odlomak). U IV. stoljeću sv. Ivan Zlatousti (*Homilija 32 na Rimljanima 16, 17–18*).

Sljedbenici tekstovne kritike na to se ni ne osvrću, kao da se ne žele opterećivati potrebnim znanjem. Bez obzira na to što je Tacijan (120.–173.) daleko stariji od *Sinajskoga rukopisa* iz IV. stoljeća u kojemu taj redak *Evanđelja po Mateju* nedostaje. Iako je prirediteljima Nestle–Alanda upravo taj rukopis zakon „kao Sveto Pismo“, baš u tom rukopisu nedostaje pet drugih kanonskih redaka evanđelja i dva kanonska retka *Prve Korinćanima*, kako je pokazano u poglavlju *Pisarev previd* (str. 146–150). A to znači da izostavljanje u *Sinajskom rukopisu* nije nedvojben dokaz da neki redak nije najpouzdanije čitanje, da ne bi trebao biti u najranijem, najtočnijem, izvornom tekstu Svetoga Pisma.

Grčki tekst retka *Matej 23, 14* otisnut je u više kritičkih izdanja Novoga Zavjeta, objavljivanih između 1550. i 2020.⁸⁸ Latinski prijevod postoji od III. stoljeća do danas, a nalazi se u *Vetus Latini* i *Vulgati*.⁸⁹ Rečenica je dio hrvatskoga glagoljizma.⁹⁰ Hrvatski prijevodi toga retka objavljuju se od XVII. do XXI. stoljeća.⁹¹ Dio su svetopisamske i hrvatske kulture, mudrost kršćanske duhovnosti. Primjerice, fra Toma Babić početkom XVIII. stoljeća njime argumentira u Nebo vapijući grijeh tlačenja ubogih.

No, *Biblija hrvatski standardni prijevod* (2025.) na mjestu *Mateja 23, 14* ima samo znak *, a u bilješci:

„Nekad je u prijevodima ovdje stajao redak 14 kojeg nema u najstarijim izvorima, zbog čega se danas ispušta, a isti je kao Mk 12,40 i Lk,47.“

Marko 12, 40 u istom prijevodu glasi:

„Oni se dugo mole da bi ostavili dojam, a istodobno proždiru kuće udovica. Zbog toga će biti strože osuđeni.“

⁸⁸ *Matej 23, 14* na grčkom: „Ὅσα δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρίμα / Ὑαὶ δὲ ἡμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὁτί κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν κηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι; διὰ τοῦτο λέψεσθε περισσότερον κρίμα“ (*Textus receptus*, 1550.; usp. *Novi Zavjet Ekumenskoga Patrijarhata u Carigradu*, 1904.–2020.; *Bizantski većinski tekst*, 2005.).

⁸⁹ *Matej 23, 14* na latinskom: *Vae vobis scribae et pharisaei hypocritae, quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes! propter hoc amplius accipietis iudicium* (*Vulgata*).

⁹⁰ *Matej 23, 14* na staroslavenskom hrvatske redakcije: „gore vam^b knjižnici i parisēi upokriti . êko snêdaete domi vdovic^c . i vinoū daleče molite se . sego radi priemlete liše osujenie“ (*Prvi beramski misal*, XV. st., list 38c).

⁹¹ *Matej 23, 14* na hrvatskom:

„Jaoh vama, pisaoici i farisei lizimiri, ere žderete kuće udovičke molitve duge moleći: radi ovoga sud ćete primiti veći“ (Bartol Kašić);

„Jao vami, Pisci, i Farisei, licumirci: jerbo jidete kuće udovah, molitve duge moleći: zato ćete veći sud primit“ (Petar Katančić);

„Jaj vam! Pismoznanci i farizeuši! Vi skazlivci! Ar požerivate hiže vdovic, molitve duge moleći, zarad toga vekše obsudenje prijeli budete“ (Ivan Rupert Gusić);

„Jao vama knjižnici i Fariseji licumirci, koji žderete udovičke kuće čineći dugih molitvah; za ovo će biti oštrije vaše suđenje“ (Ivan Matij Skarić);

„Teško vam književnici i fariseji, licemjeri, što jedete kuće udovičke, i lažno se Bogu molite dugo, zato ćete većma biti osuđeni“ (Bogoslav Šulek);

„Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri, što jedete kuće udovičke i lažno se Bogu molite dugo; za to ćete većma biti osuđeni“ (Milan Rešetar);

„Teško vama, književnici i farisei, licemjeri! što jedete kuće udovičke moleći duge molitve, zato ćete primiti težu osudu“ (Josip Stadler);

„Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri! što jedete kuće udovičke moleći duge molitve, zato ćete primiti težu osudu“ (Franjo Zagoda);

„Teško vama, književnici i fariseji, licemjeri, što jedete kuće udovičke, a pretvarate se dugim molitvama. Zato ćete biti još teže osuđeni!“ (Luj Bakotić);

„Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri! Vi rasipate kuće udovičke i govorite za to duge molitve. Stoga vas čeka težak sud“ (Ivan Evandelist Šarić);

„Jao vama, pismoznanci i farizeji, licemjeri! jer proždirete kuće udovicā pod izlikom dugih molitava: zbog toga ćete primiti veću kaznu“ (Ivan Vrtarić);

„Jao vama, pismoznanci i farizeji! Licemjeri! Jer vi proždirete kuće udovica i, pretvarajući se, dugo molite; zbog toga ćete primiti veću osudu“ (Rajko Telebar).

Luka, 47 uopće ne postoji. Riječ je o očitoj pogriješci u prijevodu Hrvatskoga biblijskoga društva. Možda su mislili napisati *Luka* 20, 47, a on u istom prijevodu glasi:

„Oni proždiru kuće udovica, a dugo mole da ostave dojam. Bit će strože suđeni.“

Nadalje, u *Marka* 12, 40 i *Luki* 20, 47, Isus govori samo o pismoznancima, a *Matej* ima dva naslovnika: pismoznance i farizeje. I dodaje im zajednički nazivnik: „Licemjeri!“ Dakle, u bilješci netočno stoji da je *Matej* 23, 14 „isti“ kao u druga dva sinoptika. Uopće nije isti, jer *Marko* i *Luka* ne govore o farizejima i ne spominju licemjere. Kako je onda netko mogao „prepisati“ *Marka* 12, 40 i *Luku* 20, 47? Moguće je samo obratno, da su *Marko* i *Luka* prepisali (i kratili) *Mateja* 23, 14.⁹² Apsurd je da je sada izvornik za sva tri mjesta izbačen iz Svetoga Pisma.

Zasade, dometi i ograničenja protestantske tekstovne kritike

Nestle-Aland temelji se na stajalištu da su rukopisi aleksandrijskoga postanja bolji od rukopisa bizantskoga podrijetla. Ali takva subjektivnost ne može biti opravdanje za izgon nekoga retka iz Svetoga Pisma.

A nakon više od devetnaest stoljeća postojanja nekoga retka u kanonskom tekstu sâm se izgon ne može opravdavati tvrdnjom kako toga retka „nema u najstarijim izvorima“, jer se tada očito i namjerno zatvara oči pred izvorima. Proizlazi da je „znanost tekstovne kritike“ začahurena u grčke rukopise Novoga Zavjeta i da ne priznaje ni prijevode novozavjetnih tekstova na druge jezike, pa ni kada su oni stariji od najstarijih grčkih izvora, i da ne priznaje otačka navođenja Svetoga Pisma, pa ni kada su ona zabilježena prije nego što su zapisani „najstariji izvori na grčkom“.

Tu se otkrivaju najmanje tri poteškoće.

Prva je: cjelovitost teološke naobrazbe tih biblijskih stručnjaka. Na ovakvim se primjerima vidi koliko je Crkva izgubila što na svojim bogoslovnim učilištima nije osigurala više prostora za proučavanje otačke teološke baštine. Da jest, danas bi teologija imala manje nedoumica i problema.

Druga je: razlika u katoličkom i protestantskom odnosu prema onomu što baštinitimo. Sveto Pismo organski je dio onoga što Crkva jest, što živi

⁹² Naime, prema Predaji, koju potvrđuje kanonsko mjesto prvoga novozavjetnoga spisa, i pisanom svjedočenju Origena, Euzebija Cezarejskoga i sv. Jeronima, *Matejevo* je evanđelje prvo po redu. Ne samo po časti, nego i kronološki. Prema nepobijenim novijim istraživanjima, *Matej* je svoje Evanđelje napisao godine 41., *Marko* u Rimu između 42. i 45. godine, *Luka* godine 49.–50. i *Ivan* prije 70. godine.

i što prenosi, što se predaje s naraštaja na naraštaj. Sveti je Augustin još godine 397. istaknuo pravilo:⁹³

„*Ego vero Evangelio non crederem, nisi me catholicae Ecclesiae commoveret auctoritas.* –

Ne bih vjerovao ni Evanđelju da me na to ne potiče odobrenje⁹⁴ Katoličke Crkve.“

Dakle, prema sv. Augustinu, Evanđelje nema ugled, dokaznu snagu ili moć samo od sebe, nego od toga što ga Crkva proglašava takvim. Čuveni hrvatski teolog Ivan Stojković u prijeporu s husitima na Bazelskom saboru početkom veljače 1433. isticao je kako je Sveto Pismo „najsigurnije i nepokolebljivo pravilo vjere“,⁹⁵ ali da „čvrstoću Pisma treba razriješiti odobrenjem Crkve“;⁹⁶ da „knjige božanskoga zakona, i Staroga i Novoga Zavjeta, imaju ugled od Crkve“⁹⁷ i da se „Crkva pretpostavlja ne samo nauci naučitelja, nego i samomu Evanđelju“.⁹⁸

⁹³ Sv. Augustin, *Contra epistolam Manichaei quam vocant fundamenti*, 5. poglavlje, br. 6.

⁹⁴ Tako ovdje prevodim riječ *auctoritas* koja inače znači: stajalište, mišljenje, sud, savjet, uvjerenje, ohrabrenje, volja, odluka, naredba, zapovijed, nalog, vlast, ovlast, utjecaj, jamstvo, sigurnost, preporuka, odobrenje, ugled, vjerodostojnost, mjerodavnost.

⁹⁵ Johannes Dominicus Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, 29. svezak, Venetiis 1788., stupac 713 D: „I to se dotiče u [Apostolskom] Vjeronanju, kada se kaže: *Vjerujem u Duha Svetoga, svetu Crkvu katoličku*. Jer, po samom Duhu Svetom, naime, Katolička Crkva sveta je; i njome upravlja i vodi je isti koji se ne može ni prevariti ni obmanuti. Ali da je spomenuti članak postavljen prvim među svim ostalima, u kojem su svi ostali razriješeni, očito je. Jer ako se pojavi bilo kakva sumnja u vezi s ostalim člancima, odmah se pribjegava Svetomu Pismu kao najsigurnijem i nepokolebljivom pravilu, i prema svjedočanstvu njegove istine, istina sja kada se sumnje uklone.“

⁹⁶ Johannes Dominicus Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, 29. svezak, Venetiis 1788., stupac 714 A: „Stoga je potrebno čvrstoću Pisma razriješiti odobrenjem Crkve, prema onome što čini najslavniji Augustin, koji na mnogim mjestima kaže: Ne bih vjerovao ni Evanđelju da me na to ne potiče *auctoritas* Crkve.“

⁹⁷ Johannes Dominicus Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, 29. svezak, Venetiis 1788., stupac 855 BC: „A da spomenute knjige božanskoga zakona, i Staroga i Novoga Zavjeta, imaju ugled od Crkve, jasno je iz izvrsnoga naučitelja Augustina, koji ovako kaže protiv krivovjernika Fausta: Ugled naših knjiga, od pristanka pogana ojačan po nasljednicima apostola i sabora, vama je protivan. I opet: Ne bih vjerovao ni Evanđelju da me ne potiče volja (*auctoritas*) Katoličke Crkve.“

⁹⁸ Johannes Dominicus Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, 29. svezak, Venetiis 1788., stupac 867 CD: „Sedmo i konačno, treba napomenuti da nijedan autoritet bilo kojega svetca ili naučitelja nema snagu dokazati ili zaključiti bilo što vjerodostojno u bilo kojoj stvari koja se tiče vjere ili spasenja duša, osim u mjeri u kojoj se slaže s crkvenom naukom ili ga Crkva odobri. A tamo gdje postoji nešto suprotno i neskladno, cjelina se odbacuje kao lažna i beskorisna, i to iz razloga što Crkva nije podložna nauci naučitelja, nego naprotiv nauci same Crkve kao nepokolebljivu pravilu koje ne može zabludjeti... Stoga Augustin kaže da se Crkva pretpostavlja ne samo nauci naučitelja, nego i samomu Evanđelju: Ne bih vjerovao Evanđelju, kaže, osim ako me ne bi potaknuo autoritet Crkve. Jer iako je pronađeno više od četiri evanđeoska spisa, poput onih Andrije, Tome i mnogih drugih, mjerodavnost su stekla samo ona koja je Crkva odobrila, a odbačena su ona koja je ona odbacila. Stoga su svi crkveni učitelji podvrgli svoje nauke sudu Crkve i svakodnevno ih polažu. Tako je i Pavao u *Galačanima* 2, iako je primio svoje evanđelje iz objave Kristove, ipak, kako bi se potvrdila autentičnost, otišao je s Barnabom u Jeruzalem...“

Stoga je poraba nekoga retka u Crkvi u II. stoljeću, kao što svjedoči *Diatesaron* (koji je bio službeni tekst Crkava u Siriji sve do V. stoljeća), da je Crkva prihvatila i pronosila taj redak, pouzdaniji dokaz o njegovoj izvornosti, nego nagađanja o tome što se s njim dogodilo u jednoj porodici prepisivanja rukopisa u IV. stoljeću.

Konačno, treća je razlika da je ispuštanje redaka Svetoga Pisma moguće samo ako je glavno pravilo vjere: *Sola Scriptura*, isključivo Sveto Pismo, kako ga je uobličio Martin Luther, još preciznije: samo sadašnje stanje njegove tekstovne kritike (*Forschungsstand der Bibeltextkritik*), a zbog čega učenjaci tekstovne kritike ne priznaju ništa drugo osim znanstvenoga proučavanja pisanih dokaza najstarijih očuvanih rukopisa. Ali to je gledište preusko, neodrživo pred cjelinom onoga što se iz povijesti može utvrditi i suprotno je katoličkom učenju o izvorima Objave, o predaji Svetoga Pisma tijekom svih prethodnih stoljeća i vjerodostojnosti *Vulgate* koju je proglasio Tridentski sabor,

„da se nitko, ni pod kakvim izgovorom, ne bi usudio ili pokušao odbaciti to izdanje“ (Denzinger, 1506).

Katolički odnos prema ukupnosti onoga što smo primili jest da sve moramo očuvati i neokrnjeno predati dalje. Možemo ne razumjeti neka svetopisamska mjesta, kao što starozavjetni vjernici nisu mogli razumjeti na koga se odnosi množina kojom jedan jedini Bog govori u *Knjizi Postanka*: „načinimo čovjeka na svoju sliku“ (*Postanak* 1, 26), ali zbog vlastite ograničenosti nismo vlasni prepravljati, kratiti, pročišćavati riječi Svetoga Pisma; biti preuzetni kako smo mi „znanstvenim postupkom“ utvrdili da neki redak nije izvoran, pa smo ga devetnaest i pol stoljeća nakon nastanka Novoga Zavjeta mi odlučili „popraviti“, „ispraviti“, „dotjerati“, vratiti u izvorno stanje!

Okružje i ukorijenjenost Mateja 23, 14 u svoje kanonsko mjesto

Pismoznancima i farizejima, licemjerima i slijepim vođama, Isus u 23. glavi *Evandjelja po Mateju* osam puta kaže: „Jao!“ Zar nije moguće da je kasniji prepisivač u Aleksandriji isključio jedan „Jao!“ (redak 14.) kako bi dobio više voljeni broj sedam?

Činjenica da *Matej* daje više detalja o osudama nego *Marko* i *Luka* u ovom događaju svjedoči o većoj vjerojatnosti da *Matej* ne bi izostavio takvu osudu iz svoga *Evandjelja*. Ovako se čini da je *Matej* zabilježio samo sedam „jao“, a da su *Marko* u 12, 38–40 i *Luka* u 11, 37–54 sve njih saželi

na osmi kojega po tome čitanju u Mateja uopće ne bi bilo. Markov i Lukin kraćeni sažetak osuda i književna svrha povezivanja s Udovičinim novčićem daje razlog za izostavljanje drugih osuda i dodatno svjedoče da je Matej bio detaljniji od druge dvojice sinoptika u pogledu osuda, te je stoga manje vjerojatno da je izostavio taj *jao!*.

Da je *Matej* 23, 14 izvorno Matejev, ukazuje i činjenica da se namjesto k Udovičinu novčiću Matej u nastavku glave usmjerava prema tužalji nad Jeruzalemom. Kuće koje su pismoznanci proždimali (14. redak) opustjet će. Zato Isus u nastavku iste glave proglašava: „Evo, opustjela vam je kuća!“ (*Matej* 23, 38). Zapis tvori skup zamisli oko kojih Isus počinje s onim što su farizeji učinili kućama udovica, a završava s onim što će se dogoditi s kućom (Hramom) koju su farizeji toliko voljeli zbog svojih djela. Ta književna veza s Plačem nad Jeruzalemom, koji ima samo *Matej*, svjedoči da je redak 14. izvoran.

Matej 23, 14 nalazi se u velikoj većini svih grčkih tekstova. Nalazi se u starolatinskim prijepisima. Starolatinski prijepisi svjedoče o tekstu Novoga Zavjeta koji je postojao puno prije nego što ga imamo u postojećim grčkim prijepisima. Taj redak na latinskom ima *Vetus Latina* (III. st.), na koptskom bohairski prijevodi iz III. stoljeća, na grčkom *Codex Washingtonianus* (IV./V. st.) i većina bizantskih rukopisa, na sirijskom *Syrus Curetonianus* (V. st.). Prihvatio ga je i sv. Jeronim, a prije njega još u II. stoljeću Tacijan. Da je on dio 23. glave *Mateja*, svjedoče sv. Euzebij Cezarejski, sv. Hilarij i sv. Ivan Zlatousti. Odakle ako ga „nema u najstarijim izvorima“? Tvrdnja da retka „nema u najstarijim izvorima“ nije dokazana; u najboljem je slučaju netočna, a u najgorem obmanjujuća.

Važnost i smisao retka

Drugi *Jao* usmjeren je protiv pohlepe i licemjerja. On je oštra osuda vjerskih vođa koji daju prednost vanjskomu pokazivanju i osobnoj koristi nad istinskom pravdom, milosrđem i pravom vjerom, oslikavajući ključnu temu Isusova učenja o unutarnjoj čistoći. Bilo da je izgovoren ovdje (*Matej* 23, 14) ili u neko drugo vrijeme (*Marko* 12, 40; *Luka* 20, 47), to je nedvojbeno Kristova izjava i treba je primiti sa svim poštovanjem.

Bog je oduvijek branio stanje udovica i poticao je svoj narod da s njima postupa blago i milosrdno. Mjesta na kojima se to ističe, prema prijevodu Hrvatskoga biblijskoga društva i ortaka, glase:

„Jer Gospodin, vaš Bog, Bog je nad bogovima, Gospodar nad gospodarima. On je velik, silan i strašan Bog koji nije ni pristran ni podmitljiv. On daje pravdu siročetu i udovici te voli stranca, daje mu kruh i odjeću“ (*Ponovljeni zakon* 10, 18);

„Proklet bio tko vrijeđa pravo siromašnoga, stranca i udovice!’ A čitav narod neka odgovori: ‘Amen!’“ (*Ponovljeni zakon* 27, 19);

„Otac siročadi i sudac [Gass: branitelj] udovica, takav je Bog u svom svetom prebivalištu“ (*Psalam* 68, 6);

„Tražite pravdu, opomenite tlačitelja, ispravno dosudite siročetu i na sudu branite udovicu“ (*Izaija* 1, 17);

„U istom je gradu bila i udovica koja mu je dolazila i molila ga da je obrani od njenog protivnika. Neko vrijeme to nije htio, ali je poslije zaključio: ‘Niti se Boga bojim, niti čovjeka žalim, ali ta je udovica tako naporna da ću je obraniti prije nego me posve iscrpi.’ Gospodin je nastavio: Slušajte što je rekao nepravedni sudac! Neće li onda Bog dati pravdu svojim izbranicima koji ga zazivaju danju i noću? Hoće li biti spor? Kažem vam da će im ubrzo dati pravdu. Samo hoće li Sin Čovjeka, kad dođe na zemlju, naći vjeru?“ (*Luka* 18, 3–8).

Žene koje su izgubile muža kao prirodnoga zaštitnika lakše postaju plijen pismoznanaca. Isus ih prokazuje jer glume pobožnost kako bi lakše osigurali naklonost udovica ili izmamljuju oveće darove od najnemoćnijih članova zajednice, obvezujući se da će se neprestano moliti za dobročinitelje. U istom smislu Pavao upozorava Timoteja, prema istom prijevodu:

„Upamti da će u posljednje dane nastati strahovita vremena. Ljudi će biti sebični, pohlepni za novcem, hvalisavi, oholi, hulitelji, neposlušni roditeljima, nezahvalni, bezbožni, izopačeni, nepomirljivi, klevetnici, neumjereni, grubi, mrzitelji dobra, izdajice, lakoumnici i umišljeni; više će voljeti uživanja nego Boga. Izvana će izgledati kao da su pobožni, ali će nijekati snagu pobožnosti. Od takvih se udaljavaj. Njima pripadaju oni koji se šuljaju po kućama i zarobljavaju slabe žene, opterećene grijesima, koje podliježu različitim žudnjama. Te žene stalno pokušavaju naučiti, ali nikako ne stižu do spoznaje istine“ (*Druga Timoteju* 3, 1–7).

Studentima teologije u Parizu godine 1270. *Mateja* 23, 14 sveti Toma Akvinski tumači ovako:⁹⁹

⁹⁹ Sv. Toma Akvinski, *Super Evangelium S. Matthaei lectura*, caput XXIII, lectio 2.

„Nakon što je učenike i mnoštvo poučio oprezu koji bi trebali imati u vezi s naukom Židova, okreće svoj govor prema pismoznancima, kori ih. Prvo, kori ih zbog hinjenja bogoštovlja, jer nisu štovali Boga; drugo, zbog hinjenja čistoće, jer su bili nečisti; treće, zbog hinjenja pobožnosti, jer su bili nepobožni. [...]

Jao vama! (...) Proždirete kuće udovičke, još pod izlikom dugih molitava! To je drugi *jao*, u kojem se dotiče hinjenje u vezi s molitvom. I prvo raspravlja o pohlepnosti, kada kaže, *proždirete kuće udovičke*, jer što god su činili, sve su prepuštali vlastitoj proždrljivosti, tako da se na njih odnosi *Druga o Makabejcima* 6, 4, da je cijeli hram bio *pun raspuštenosti i pijanki*.

Kuće udovičke, to jest udovička imovina. Ali zašto udovičke kuće više od drugih? Razlog je taj što su oni usredotočeniji na zavođenje žena, jer su muškarci promišljeniji i razboritiji te se ne daju tako lako prevariti. Osim toga, žene su sklonije biti velikodušne: *Prva Timoteju* 2, 10: *nego dobrim djelima, kako dolikuje ženama koje ispovijedaju bogoljubnost*.

Nadalje, *kuće udovičke*, jer žena koja ima muža, ima ga za glavu i za savjetnika, stoga se ne dā tako prevariti.

Isto tako, udana nema vlast nad svojom kućom, ali udovica ima; stoga može dati više od udane, i zato su od njih imali više koristi nego od drugih, kada bi im trebalo dati više. Otuda im je dobro pristajala izreka iz *Psalma* 94, 6: *kolju udovicu i pridošlicu, sirotama život oduzimlju*. I to u molitvi. *Moleći duge molitve*, radi hinjenja svetosti: i tako su molitvu izokrenuli u korist, a korist u slavu.

Zbog toga bi im se moglo predbacivati, jer su bili proždrljivci, jer su bili grabežljivci, i jer su se pretvarali da su sveti; i stoga slijedi: *primit ćete veću osudu*, to jest, više griješite. A zašto? Jer ako netko krade oružjem đavoljim, griješi; a ako oružjem Božjim, griješi dvostruko, jer griješi protiv Boga i protiv bližnjega svoga. Ili *primit ćete veću osudu*, jer uzimate od onih kojima ste trebali dati. Ili *primit ćete veću osudu*, kao što se nalazi u *Luke* 12, 47: *sluga koji je znao volju gospodara svoga, a nije učinio po volji njegovoj, dobit će puno udaraca.*“

Zaključak

Dokazi iz vanjskih, unutarnjih, povijesnih i sinoptičkih književnih namjena snažno upućuju na ostavljanje retka *Matej* 23, 14, a ne na njegovo isključivanje.

Ne postoji uvjerljiv teološki ni povijesni razlog za uklanjanje retka.

O krađi epifoneme Marko 7, 16

„Tko ima uši da čuje, neka čuje“, epifonema¹⁰⁰ je ili zaključak kojom se Krist Gospodin često služio, pa je sadržajno osam puta zabilježena u sinopičkim evanđeljima i osam puta u *Knjizi Otkrivenja*. Ona potiče slušatelje na pošteni pozornost i vjerovanje u nauku koja im je netom prije objavljena. Nagovještava kako je On znao da ono što je rekao ne će prihvatiti ili vjerovati svi, nego samo oni čije je uši i srca Bog otvorio ili će se otvoriti da prime duhovna otajstva. U svakom slučaju, to je bilo pitanje od velike važnosti, stoga poziva one čije uši Bog otvara da budu pomniji na to.

Šesnaesti redak sedme glave *Evanđelja po Marku* nalazi se u grčkim rukopisima iz IV., V., VI., VIII. i IX. stoljeća te u golemoj većini srednjovjekovnih rukopisa. Erazmo Roterdamski uvrstio ga je u svoje prvo izdanje Novoga Zavjeta na grčkom godine 1516. Sadržavaju ga kritička izdanja: *Textus receptus* (1550.), *Novi Zavjet* u nakladi Ekumenskoga Patrijarhata u Carigradu iz 1904.; *Novi Zavjet grčki i latinski* Augustina Merka u nakladi Papinskoga biblijskoga zavoda u svih 11 izdanja od 1933. do 1992.¹⁰¹ i *Bizantski većinski tekst* iz 2005. Na grčkom glasi:

„Εἴ τις ἔχει ὄτα ἀκούειν, ἀκουέτω / *Eí tis ékhei óta akúein, akúétō.*“

Isto tako, nalazi se u starom latinskom prijevodu i u *Vulgati*: *Si quis habet aures audiendi, audiat.*

Uključen je u sirijski, stari latinski, latinski, koptski, armenski, etiopski, gotski, gruzijski i staroslavenski prijevod („imějĕi uši sl^hšati, da sl^hišit“), tako da ima širok raspon prijenosnih crta.

Imaju ga dosadašnji hrvatski prijevodi:

„Ako tkogod ima uha za slišati, slišaj“ (Bartol Kašić);

¹⁰⁰ Epifonēma, od latinskoga *ēpiphōnēma* (uzvik), od starogrčkoga ἐπιφώνημα/*epiphōnēma* (usklik, snažna završna misao), od ἐπιφωνεῖν/*epiphōneîn* (dodati, proglasiti, uzviknuti, dodati kao završnu potankost), složenica od *epi* (nad) i *phōnē* (glas), jest govornički poklik ili krjepka završna misao koja se rabi za sažimanje ili zaokruživanje razloga ili izlaganja, pa dolazi na kraju govora; misao koja poopćuje govor svodeći ga na kakvu sveopću istinu; živa, uvjerljiva, osamostavljiva izrjeka; rabi se u govorništvu i književnosti.

¹⁰¹ *Novum Testamentum Graece et Latine*, edidit Augustinus Merk, Romae: Pontificium institutum biblicum, ¹1933., ²1935., ³1938., ⁴1942., ⁵1944., ⁶1948., ⁷1951., ⁸1957., ⁹1964., ¹⁰1984., ¹¹1992., str. 139.

„Ako tko ima uši za slušat’, nek sluša“ (Petar Katančić);
 „Ako gdo ima vuha za posluh, naj posluhne“ (Ivan Rupert Gusić);
 „Oni, koj ima uši da čuje, neka sluša“ (Ivan Matij Skarić);
 „Ako tko ima uši da čuje, neka čuje“ (Bogoslav Šulek, Franjo Zagoda, Bonaventura Duda 1962.¹⁰²);
 „Ako ko ima uši da čuje neka čuje!“ (Milan Rešetar, Josip Stadler, Luj Bakotić);
 „Tko ima uši, neka čuje“ (Ivan Evanđelist Šarić, Ljudevit Rupčić, 1961. i 1968.);
 „Tko ima uši da čuje, neka čuje!“ (Bonaventura Duda i Jerko Fućak, Tomislav Ladan, Gracijan Raspudić);
 „Ako netko ima uši da čuje, neka čuje“ (Branko Djaković);
 „God ima uši, da čuje, neka posluš!“ (Štefan Geošić);
 „Ako tko ima uši da čuje, neka čuje!“ (Ivan Vrtarić, Rajko Telebar).

No, *Biblija hrvatski standardni prijevod* na mjestu *Marka* 7, 16 ima samo znak *, a u bilješci:

„Neki stari rukopisi na ovom mjestu imaju: »Tko ima uši, neka čuje.«“

Ta podrubna urednička bilješka obmanjuje čitatelje. Od 1646 grčkih rukopisa koji sadržavaju sedmu glavu Markova evanđelja, njih 18 (1 %) ispušta 16. redak, a njih 1628 (99 %) sadržava ga. To nisu „neki“, nego golema većina starih rukopisa.

Dokazi iz evanđeoskih tekstova

Misao jest nedvojbeno Isusova. Donose je: *Matej* 11, 15; 13, 9; 13, 43; *Marko* 4, 9; 4, 23; *Luka* 8, 8; 14, 35 i *Otkrivenje* na osam mjesta. Na grčkom je rečenica očuvana u šest inačica:

„ho ékhōn ōta akouétō“ (*Matej* 11, 15; 13, 9; 13, 43);

„hòs ékhei ōta akoúein akouétō“ (*Marko* 4, 9);

„eí tis ékhei ōta akoúein, akouétō“ (*Marko* 4, 23; 7, 16);

„ho ékhōn ōta akoúein akouétō“ (*Luka* 8, 8; 14, 35);

„ho ékhōn ūs akousátō“ (*Otkrivenje* 2, 7.11.17.29; 3, 6.13.22);

„eí tis ékhei ūs, akousátō“ (*Otkrivenje* 13, 9).

Stoga te riječi nisu umetnute u *Markovo evanđelje* 7, 16 prepisivanjem izraza kakav se nalazi u *Mateju*, *Luki* ili *Otkrivenju*, nego su iste jedino kao u *Marka* 4, 23.

¹⁰² *Evanđelje riječima četvorice evanđelista*, preveo Bonaventura Duda, Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, 1962., str. 134.

Prepirke o farizejskim predajama donosi *Matej* 15, 1–20, *Marko* 7, 1–23 i *Luka* 11, 37–41. No, u *Mateja* i *Luke* u tim izvješćima nema te rečenice. Stoga ovo nije primjer riječi posuđenih iz usporednoga izvješća u drugom evanđelju.

Ipak, sinoptici na druga dva mjesta pišu kako je ta rečenica izazvala nerazumijevanje učenika te neposredno nakon nje bilježe da su oni tražili Isusovo objašnjenje (prema prijevodu Hrvatskoga biblijskoga društva i sunakladnika iz 2025.):

„I Isus reče: Tko ima uši da čuje, neka čuje! A kada je bio sam, oni koji su bili oko njega s dvanaesticom upitali su ga za prisposode“ (*Marko* 4, 9–10);

„To je govorio i uzvikivao: Ako imate uši, poslušajte! Učenici su Isusa pitali za značenje te prisposode“ (*Luka* 8, 8b–9).

Stoga ta rečenica smisleno pripada i prije *Marka* 7, 17:

„Kad je napustio narod i ušao u kuću, učenici su ga upitali za tu prisposodu“,

jer ona opisuje ustaljeno postupanje učenika nakon što Isus pozove slušatelje da ih poslušaju, a ne samo da ih fizički čuju; da razumiju, usvoje i primjenjuju njegova učenja, a ne da prečuju ili im se samo dive. Istinsko razumijevanje zahtijeva duhovnu spremnost. Taj je izričaj Isus uobičajeno rabio nakon iznošenja učenja koje je zahtijevalo više od uobičajene moći mišljenja za razumijevanje. Može se reći da je to bila Isusova uzrečica kojom je označavao da onomu što je rečeno treba posvetiti najveću pozornost.

Drugim riječima, ako se *Marko* 7, 16 ukloni, to bi značilo da Isus tu poantu ovdje nije rekao, a ako je nije rekao, ne bi bilo razloga da u 17. retku učenici budu zbunjeni.

Marko 7, 16, iako sažet, nosi golemu težinu u evanđeoskom pripovijedanju. Djeluje kao znak upozorenja, usmjeravajući slušatelje da obrate iznimno pomnu pozornost na korjenitu promjenu određenja „čistoće“ koju je Isus upravo proglasio. To nije samo drevna iztjeka; to je žuran poziv na rasuđivanje sučelice s duhovnim otkrićem. Isus je razumio da će Njegovo učenje o onečišćenosti srca (*Marko* 7, 15.20–23) uznemiriti duboko ukorijenjena vjerska poimanja, osobito ona farizejā, usmjerenih na vanjske obrede.

Taj redak ističe kako istina o Kraljevstvu Božjem zahtijeva više od pukoga umnoga pristanka ili tjelesne nazočnosti; zahtijeva duhovne uši, to jest primljivo srce i spremnost na razumijevanje i poslušnost. Mnogi su mogli čuti što Isus govori, ali samo oni s „ušima za slušanje“ shvatili bi

što to znači, ugradili u sebe poruku i dopustili joj da im preobrazi život. To je podsjetnik da pravo učenje ne uključuje samo slušanje Riječi, nego i prosuđivanje njezina pravoga smisla i stvarnu primjenu, dopuštajući joj da oblikuje unutarnje biće i vanjsko ponašanje. Bit kršćanskoga hoda jest u djelatnom slušanju i življenju istine, prelasku s površne vjere na iskrenu čistoću srca i poslušnost Bogu.

Ispušteni redak dio je svetopisamske kulture

Rečenica je odjek onoga što je rečeno u *Ponovljenom zakonu* 29, 3:

„Ali sve do danas Gospodin vam nije dao srce da razumijete, oči da vidite i uši da čujete“;

što Pavao navodi u *Rimljanima* 11, 8:

„kao što je pisano: »Bog im je dao duh obamrlosti. Oči takve da ne vide, uši takve da ne čuju, sve do dana današnjega«“;

što pjeva *Psalam* 115, 6a:

„Uši imaju, ali ne čuju“;

što pjeva *Psalam* 135, 17a:

„uši imaju, ali ne slušaju“;

što donose *Mudre izrjeke* 20, 12:

„I uho koje sluša, i oko koje gleda: oboje je Gospodin stvorio“;

što je objavljeno po proroku *Izaiji* 6, 9–10:

„Idi i govori tom narodu: ‘Pomno slušajte, ali nemojte razumjeti; pažljivo gledajte, ali nemojte shvatiti!’ Učini neosjetljivim srce toga naroda. Ogluši mu uši, zaslijepi mu oči – da ne vidi vlastitim očima, da ne čuje ušima i ne shvati srcem; da se ne obrati i ne ozdravi“

po proroku *Jeremiji* 5, 21:

„poslušajte ovo, narode ludi i bez razuma: »Imate oči, a ne vidite! Imate oči, a ne čujete!«“;

i po proroku *Ezekielu* 3, 27:

„Ovako govori Gospodin Bog: Onaj koji hoće čuti, neka čuje, a onaj koji ne želi čuti, neka ne čuje! – jer oni su odmetnički rod.“

(Svi navodi preuzeti su iz *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera, 2025.).

Izraz se susreće i u židovskim spisima:

„Tko čuje, neka poslušaj, i tko proniče, neka dokuči“ i

„Neka slušatelj čuje, a onaj koji razumije – shvati“ (*Zohar* na *Bamidbar*).

Tacijanov *Diatesaron* svjedoči da je *Marko 7, 16* vjerodostojan

Sirijac Tacijan (120.–173.) u II. stoljeću, oko godine 170. sastavio je *Diatesaron*, sklad evanđelja, koji je u Crkvama u Siriji bio u bogoslužnoj porabi sve do V. stoljeća. U 20. odjeljku od 32. do 35. retka on navodi *Marka 7, 14–16*. To je nepobitan dokaz kako je od treće četvrtine II. stoljeća *Marko 7, 16* smatran kanonskim tekstom.

Iako se protiv činjenice nema što raspravljati, Nestle-Aland ni u 28. izdanju *Novoga Zavjeta na grčkom*, koje je priredila jedna necrkvena ustanova, zavod Sveučilišta u Münsteru u Njemačkoj, ne prihvaća to kao dokaz vjerodostojnosti *Marka 7, 16*, nego se zatvorenih očiju i začepljenih ušiju drži svoga najstarijega dokaza, iz IV. stoljeća, rukopisa aleksandrijskoga skriptorija u kojemu nema toga retka.

Pravoslavnim Crkvama dokaz bogoduhosti *Marka 7, 16* jest da 99 % rukopisa sedme glave *Marka* na grčkom sadržava taj redak. Anglikanskomu zajedništvu prevaga je što *Biblija kralja Jakova* sadržava taj redak. Mnogim protestantskim zajednicama uporište je da je redak uključen u *Textus receptus*.

Latinskoj Crkvi razlog je bio da on dio staroga latinskoga prijevoda Svetoga Pisma i da nam je predan u *Vulgati*. A danas?

Je li Njemačko biblijsko društvo u 28. izdanju Nestle-Alanda ukralo epifonemu *Marka 7, 16*?

Je li Hrvatsko biblijsko društvo bilo svjesno toga nedostatka kada je za prevoditeljsku podlogu *Novoga Zavjeta* odlučilo uzeti to izdanje sestriškoga društva? Ovdje nije riječ o načelnoj politici Društva jer je Hrvatsko biblijsko društvo objavilo prijevode Petra Katančića, Ivana Ruperta Gusića i Gracijana Raspudića u kojima *Marko 7, 16* nije ispušten. I jer je Britansko biblijsko društvo objavilo redakciju Milana Rešetara te prijevode Bonaventure Dude i Jerka Fućaka u kojima postoji *Marko 7, 16*. Nije riječ ni o načelnoj politici Sjedinjenih biblijskih društava jer je Grčko biblijsko društvo godine 2020. objavilo kritičko izdanje *Novoga Zavjeta na grčkom* (tzv. Patrijarhalni tekst) u kojem taj redak nije ispušten.

Je li zahtjev pravednosti i pretpostavka pomirenja da se oteto vrati?

Što znači „suglasnost“ Hrvatske biskupske konferencije broj 355/2024 od 7. lipnja 2024. na to i takvo izdanje? Koja je njezina kanonska osnova i pravna vrijednost?

Čijom se vlašću ispušta Ivan 5, 3b–4

Tekst postoji u kritičkim izdanjima na grčkom: *Textus receptus*, 1550.–1894.; Nestle, ⁵1904., 1912.;¹⁰³ *Patrijarhalni tekst*, 1904.–2020., Merk, 1933.–1992.,¹⁰⁴ *Bizantski većinski tekst*, 2005.:

„ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ· ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν παραχῆν τοῦ ὕδατος ὑγιῆς ἐγένετο, ᾧ δῆποτε κατείχετο νοσήματι /

ekdekhoménōn tēn toũ húdatos kínēsīn. ángelos gàr katà kairòn katébaīnen en tē̃ kolumbēthrã kai etárasse tò húdōr; ho oũn prōtos embàs metà tēn tarakhēn toũ húdatos hugiēs egíneto, hō̃ dēpote kateikheto nosēm̃ati.“

Postoji, dakako, i u *Vulgati*:

expectantium aquae motum. Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinam, et movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquae, sanus fiebat a quacumque detinebatur infirmitate.

Na hrvatskom znači:

„koji su čekali da se voda uzbiba. Anđeo bi Gospodinov prigodice silazio u ribnjak pa bi se voda uzbibalala. I tko bi se prvi spustio u ribnjak nakon uzbibavanja vode, ozdravio bi od koje god tegobe bolovao.“

Tekst postoji kao kanonski u inačicama prijevoda na staroslavenski od XI. do XX. stoljeća.¹⁰⁵

¹⁰³ Ispuštaju ih: Nestle: ¹1898., ²1899., ³1901., ⁴1903., ⁶1906., ⁷1908., ⁸1910., ⁹1912., ¹⁰1914., ¹¹1920., 1923., ¹²1923., ¹³1928., ¹⁴1930., ¹⁵1932., ¹⁶1936., ¹⁷1941., ¹⁸1948., ¹⁹1949., ²⁰1950., ²¹1952., ²²1956., ²³1957., ²⁴1960.; Nestle-Aland, ²⁵1963., ²⁶1979., ²⁷1993., ²⁸2012. i ²⁹2026.

¹⁰⁴ *Novum Testamentum Graece et Latine*, edidit Augustinus Merk, Romae: Pontificium institutum biblicum, ¹1933., ²1935., ³1938., ⁴1942., ⁵1944., ⁶1948., ⁷1951., ⁸1957., ⁹1964., ¹⁰1984., ¹¹1992., str. 321–322.

¹⁰⁵ *Ivan 5, 3b–4* na staroslavenskom:

„čajaštīihъ dъvīženīē vъ vode. ‘angelъ bo gospodъnъ na vsēko vrēmę mīēše sę vъ kārēli i vъzmaštaase vodā i ohoždaše, i iže prēžde vъlažaase po vъzmaštenīi vodī, sъdravъ bъivaše jacēmъ že nedāgъmъ odyžīmъ bъivaše“ (*Assemanov evangelistar*, XI. stoljeće);

„čaučihъ vzmučeniē vodi . anjel’ bo gospodaň na vrēme vhoždaše vъ kupelъ i vzmučaše vodu . i iže prvēe vlašāse v kupelъ po vzmučeniī vodi zdravъ bivaše . êcēmže ače nedugomъ održimъ bivaše“ (*Prvi beranski misal*, XV. st., list 34a);

„čekaūcihъ vzmučeniē vodē. Anjel že Gospodaň po vrīmene nišoēše v kupelъ : i vzmučaše sē voda. I ki prvi snīdiše v kupelъ po vsmūčēni vodē zdravъ bivaše kugodī nemočiū održimъ bivaše“ (*Šimun Kožičić Benja*, 1531.);

„čajućihъ dviženja vodi. Anđel že gospodaň shodaše na vrēme v kupelъ, i vzmučaše se voda. I iže prvėje vlašāse v kupelъ po vzmučēnji vodi, sdravъ bivaše, jacēmъ že ašće nedugom održimъ bivaše“ (Josef Vajs, 1927.).

¹⁰⁶ Ivan 5, 3b–4 na hrvatskom:

„ki čekahu ganutje vode. Angel tada Božji po vrimenu shojaše u lokvu i smučevaše vodu. I ki najprija sliziše u lokvu po smućenju vode, zdraf budiše od kegodi nemoći nemoćan biše“ (Bernardin Drvodilić Splićanin 1495.);

„koji čekahu pokrenutje od vode. Zašto bo anđeo Gospodinov u njeko brijeme shodaše u lokvu, tere se pokrenuvši voda, koji najprvi slažaše u lokvu po ganutju vode, bivaše zdrav, od koje mu godi bivaše nemoći stegnut“ (Ivan Drkoličić Ričić 1570.);

„koji čekahu od vode krenutic. Angieo bo Gospodinov slazaše po briemenu u lokvu i smučivaše se voda. I koji bi parvi sišao u lokvu za smućieniem od vode, zdrav se učinjaše od koje godier nemoći biješe uzdaržan“ (*Vanghielia i pistule*, istomaccene po Bartolomeu Kassichiu, Romae 1641., str. 32–33);

„čekajućieh ganutje vode. Angeo Gñov tad slazaše na vrieme u lokvu: i kretaše se voda. Ter koji bi bio parvi sišao u lokvu za ganutjem vode, zdrav še učinjaše od koje godir nemoći bivaše daržan“ (Bartol Kašić, *Sveta Pisma*);

„koji čekahu od vode krenučc. Andio bo Gospodinov slazaše po vremenu u lokvu i smučivaše se voda. I koji bi parvi bio sišo u lokvu za smućenjem vode, zdrav se učinjaše od kojegodjer nemoći bijaše uzdaržan“ (*Vandjelja i kngighe apostolske*, [prir. Ivan Salatić], Ragusa, 1784., str. 44);

„čekajući vode ganutje. A Anđeo Gospodnji silazaše po vrimenu u Lokvu, i gibaše se voda. I koji bi prvi snišao u Lokvu posli ganutja vode, zdrav bivaše od koje se godir bolesti zadržavaše“ (*Epistole i Evangelja*, prir. Emerik Pavić, U Budimu 1808., str. 69);

„sanutih čekajućih vode ganutje. Anđeo pak Gospodnji silazaše polak vrimena u kupalište, i gibašese voda. I koibi pervii sišao bio u ribnicu iza ganutja vode, zdrav bivaše od kojegodse bolesti zadržavaše“ (Petar Katančić);

„i vsehnenjeh čekajućeh gibanje vode! Angel pak Gosponov dohađal je doli poleg vremena vu mlaku, ter voda gibala se je. Ter koj pervlje bi stupil bil vu mlaku za gibanjem vode, zdrav je postajal, od kojegod nevolje bil bi obteršen“ (Ivan Rupert Gusić);

„koji čekahu ganutje vode. A Angeo Gospodnji slažaše po vrimenu u lokvu, i krećaše se voda. I tko bi parvi bio sašao u lokvu po ganutju vode, zdrav ostajaše, od kojegodir bolesti zadaržan bijaše“ (*Piscstole i Evangelja*, prir. Ante Jukić, U Mletcizih 1838., str. 26);

„koji čekahu krenutje vode. Angeo bo Gospodinov slaziaše po vremenu u lokvu i smučivaše se voda. I koji bi prvi bio sišo u lokvu za smutjenjem vode, zdrav se činjaše od kojegodjer nemoći bješe uzdržan“ (*Evangelja i kngighe apostolske*, [prir. Antun Kaznačić], U Dubrovniku 1841., str. 36);

„koji čekahu ganutje vode. Anjeo bo Gospodnji shodašae na svoje vrime u lokvu, i mućjaše vodu. I kojgod prvi shodaše u lokvu za ganutjem vode ostajaše zdrav, od koje mu drago nemoći bijaše obnevoljen“ (Ivan Matij Skarić);

„čekahu da se zaljulja voda; Jer anđeo Gospodnji silazaše u određeno vrieme u lokvu i mućaše vodu; i koji najprije ulažaše pošto se zamuti voda, ozdravljaše, makar kakva bolest da je na njem“ (Bogoslav Šulek);

„koji čekahu da se zaljulja voda. Jer anđeo Gospodinov silazaše u određeno vrijeme u banju i mućaše vodu; i koji najprije ulažaše pošto se zamuti voda, ozdravljaše, makar kakva bolest da je na njemu“ (Milan Rešetar);

„koji čekahu, da se zamuti voda. Anđeo pak Gospodnji silazaše u određeno vrijeme u ribnjak i voda se mućaše. I koji najprije siđe u ribnjak, pošto se zamuti voda, bude zdrav, makar kakva bolest da bi na njemu“ (Josip Stadler);

„koji čekahu, da se pokrene voda. A Anđeo Gospodnji silazaše u određeno vrijeme u ribnjak i voda se kretaše. I koji najprije silazaše u ribnjak, pošto se pokrene voda, ozdravljaše makar kakvom bolesti bolovao“ (*Evangelistar*, prir. Petar Vlašić, U Dubrovniku 1921., str. 33);

„koji su čekali da se zamuti voda. Jer je anđeo Gospodnji silazio u određeno vrijeme u ribnjak i mutio vodu. Koji je najprije sišao, kad se voda zamutila, ozdravio je, bolovao od koje mu drago bolesti“ (Franjo Zagoda);

„koji čekahu da se zamuti voda; jer anđeo Gospodnji silazaše s vrēmena na vrēme u ribnjak, i mućaše vodu, i koji prvi ulažaše pošto se zamuti voda, ozdravljaše, ma koja bolest bila na njemu“ (Luj Bakotić);

„koji su očekivali, da se uzgiba voda. Jer je od vremena na vrijeme silazio u kupku anđeo Gospodnji i gibala se voda. I koji bi prvi sišao u kupku, kad se voda uzgibala, ozdravio bi, ma da

No, *Biblija hrvatski standardni prijevod* na mjestu *Ivana 5, 4* ima samo znak *, a u bilješki:

„Završetak retka 3 i cijeli redak 4 ne postoje u najstarijim rukopisima *Evandjelja po Ivanu* te se više ne uključuju u prijeводе.“

Od kada? Čijom odlukom? Je li neki sveučilišni zavod u Njemačkoj postao vlasnik autorskih prava nad *Evandjeljem* da njime raspolaže i da ga prerađuje po svom nahodanju?

Pravoslavna Crkva nije odustala od toga teksta. Više od 1400 bizantskih rukopisa (95 % svih postojećih grčkih primjeraka *Ivanova Evandjelja*) uključuje te retke. Anglikansko zajedništvo nije odustalo od toga teksta. Katolička Crkva nije proglasila da je on apokrifan.

U nekim novijim izdanjima Svetoga Pisma na hrvatskom ti su nam redci zatajeni. No, ono jest dio *Evandjelja* koje je Crkvi predano i koje ona čuva i nitko nam ih ne može oduzeti.

Tko je ovlastio Hrvatsko biblijsko društvo da te retke ne uključi u prijevod?

---

je trpio od bilo koje bolesti“ (*Čitanja i evandjelja na nedjelje i blagdane u crkvenoj godini*, po naredbi i dopuštenju zagrebačkoga nadbiskupa i suglasnosti hrvatskog katoličkog episkopata u smislu crkvenih propisa za upotrebu u javnoj službi Božjoj priredio dr Nikola Žuvić, Zagreb, 1940., str. 133);

„Oni su čekali da se zaljulja voda. Jer je anđeo Gospodnji silazio u određeno vrijeme u ribnjak i zaljuljao vodu. Tko je tad najprije sišao u zaljuljanu vodu, ozdravio bi, makar kakva bolest bila na njemu“ (Ivan Evandelist Šarić);

„koji su čekali, da se voda zaljulja. Anđeo bi Gospodnji, naime, silazio u određeno vrijeme u ribnjak i zanjihao vodu. Tko bi prvi sišao u zanjihanu vodu, ozdravio bi, pa bolovao od bilo kakve bolesti“ (Ljudevit Rupčić 1961.);

„koji su iščekivali, da se voda zatalasa. Naime, anđeo Gospodnji bi u stanovitim zgodama sišao u ribnjak i ustalasio vodu. Onaj, dakle, koji bi prvi sišao, čim se voda ustalasila, ozdravio bi, od koje mu drago bolesti bolovao“ (*Evandjelje riječima četvorice evandelista*, preveo Bonaventura Duda, Zagreb, 1962., str. 129.);

„čekali su da izbije voda. Anđeo bi Gospodnji, naime, silazio od vremena do vremena u ribnjak i pokrenuo vodu: tko bi prvi ušao pošto je voda izbila, ozdravio bi makar bolovao od bilo kakve bolesti“ (Ljudevit Rupčić, *Biblija Stvarnosti*, 1968.);

„očekujući gibanje vode. Jer u stanovito vrijeme anđeo bi silazio u kupalište i uzburkavao bodu. Onaj tko bi prvi ušao, pošto se voda pokrenula, ozdravio bi pa od koje god bolesti bolovao“ (*Evandjelje po Ivanu*, preveo Tomislav Ladan, Sarajevo, 1980., str. 100);

„koji su čekali, da se voda zanjíše. Anđeo bi Gospodnji, naime, silazio u određeno vrijeme u ribnjak i zanjihao vodu. Tko bi prvi sišao u zanjihanu vodu, ozdravio bi, pa bolovao od bilo kakve bolesti“ (Gracijan Raspudić);

„Čekali su da se pokrene voda; jer je anđeo povremeno silazio u kupalište i uzburkao vodu. Tko bi prvi sišao nakon što se voda uzburka, ozdravio bi od kakve god bolesti bolovao“ (Ivan Vrtarić);

„čekali su da se pokrene voda. Jer je u određeno vrijeme anđeo silazio u kupalište i uzburkao vodu; tko je tada prvi ušao nakon uzburkivanja vode, ozdravio je ma kakvu bolest imao“ (Rajko Telebar).

Hrvatsko biblijsko društvo s Njemačkim biblijskim društvom protiv *Smjernica Svete Stolice i Sjedinjenih biblijskih društava*

Zar većina Crkava i crkvenih zajednica čiji predstavnici sjede u Upravnom odboru Hrvatskoga biblijskoga društva ne priznaje te retke kanonskima? Je li moguće da je pri odluci koji tekst uzeti kao predložak izbjegnuto glasovanje u Upravnom odboru?

Kritička izdanja samoga Nestlea prije su imala retke *Ivan 5, 3b i 4*, pa je tvrdnja da je sada znanstveno utvrđeno kako su oni lažni (pseudografija, apokrifi) nedosljedna i neozbiljna, jer su to učinili nastavljači pothvata, a ne njegov začetnik.

Osim toga, Nestle-Aland u 28. izdanju, kao ni u jednom prije toga, nema odobrenje Svete Stolice.

Izbor Nestle-Alanda kao osnove za prevođenje ne preporučuju ni *Smjernice vodilje za interkonfesionalnu suradnju u prevođenju Biblije* Tajništva za promicanje jedinstva kršćana i Sjedinjenih biblijskih društava iz 1968. Naprotiv, u njima stoji sasvim suprotna smjernica u odnosu na ispuštanje svetopisamskih redaka kao ovih:¹⁰⁷

„Iako kritički tekst mora činiti osnovu svakoga odgovarajućega prijevoda, prepoznato je da konzervativne sklonosti i u katoličkoj i u protestantskoj sastavnici zahtijevaju da određeni redci Novoga Zavjeta koji se nalaze u *Textusu receptusu*, ali koje više ne podupire suglasje modernoga kritičkoga suda, budu uključeni u tekst prijevoda.“

Uzimanje Nestle-Alanda kao predložka po kojem treba prevoditi ne preporučuje ni novo popravljeno izdanje *Smjernica za interkonfesionalnu suradnju u prevođenju Biblije* Tajništva za promicanje jedinstva kršćana i Sjedinjenih biblijskih društava iz 1987. Ondje se preporučuje da se uzme izdanje Sjedinjenih biblijskih društava (1.1.1.1.), a ne Njemačkoga biblijskoga društva.

¹⁰⁷ *Guiding principles for interconfessional Bible translation* (London, 10.1.1968.), I, A, 1, (a): „Though a critical text must form the basis of any adequate translation, it is recognized that conservative tendencies in both Roman Catholic and Protestant constituencies require that certain passages of the New Testament found in the *Textus Receptus*, but no longer supported by the consensus of modern critical judgment, be included in the text of the translation.“

A u pogledu ispuštanja pojedinih redaka i ondje se čita jasna suprotna smjernica:¹⁰⁸

„Iako kritički tekst treba činiti osnovu svakoga odgovarajućega prijevoda, prepoznaje se da u nekim slučajevima pojedine sastavnice mogu zahtijevati da se pojedini dijelovi Novoga Zavjeta, koji se nalaze u bizantskoj predaji (kako je uglavnom predstavljena u *Textusu receptusu*) trebaju biti navedeni u prijevodu.“

Što se dogodilo? Darko Hudelist piše:¹⁰⁹

„Važno je naglasiti da suradnici na novom hrvatskom prijevodu Biblije nisu radili *ad hoc* ili na svoju ruku, nego su se striktno držali ‘Smjernica’, koje su načinila Sjedinjena biblijska društva, a ukratko ih je sastavio Thomas Kaut, konzultant za prijevod pri UBS-u i stanovito vrijeme konzultant u ime UBS-a za hrvatski prijevod Biblije u organizaciji Hrvatskoga biblijskog društva (Kaut je, u određenom smislu, i pokrenuo, zajedno s nekolicinom hrvatskih bibličara, ovaj zamašan projekt, još 2001.). A te su, opet, ‘Smjernice’ sastavljene prema revidiranim ‘Smjericama za interkonfesionalnu suradnju u prevođenju Biblije’, usvojenim i potpisanim u Vatikanu 16. studenoga 1987.“

Prevedeno, to znači da je savjetnik iz Njemačke Thomas Kaut sastavio svoje *Smjernice*, kako bi zaobišao *Smjernice* koje su uglavili Sjedinjena biblijska društva i Tajništvo za promicanje jedinstva kršćana, pa je Hrvatsko biblijsko društvo zanemarilo *Smjernice* iz 1968. i 1987. i u pogledu toga što uzeti kao polazište (pa nisu uzeli izdanje Sjedinjenih biblijskih društava, nego Njemačkoga biblijskoga društva) i u pogledu toga da se **svi redci** Svetoga Pisma **navedu** u prijevodu. Posljedično, *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva i partnera nije ih navela ni u bilješci. Što je to nego krivotvorenje Svetoga Pisma?

Inače, kao što je objavio Božo Lujčić,¹¹⁰ Thomas Kaut iznio je i savjet, koji su sudionici pothvata prihvatili, da prijevod ima što je moguće manje tumačenja i bilježaka. Bez obzira na to što Drugi vatikanski sabor (*Dei Verbum*, 25) i kanonsko pravo (kanon 825. paragraf 1.) traže suprotno.

¹⁰⁸ *Guidelines for Interconfessional Cooperation in Translating the Bible: The New Revised Edition* (Rim, 16.11.1987.), 1.1.1.1., drugi odlomak: „Though a critical text must form the basis of any adequate translation, it is recognized that in some situations certain constituencies may require that some passages of the New Testament found in the Byzantine tradition (as largely represented by the *Textus Receptus*) should be noted in the translation.“ Hrvatski prijevod objavio je pokojni fra Božo Lujčić u *Bogoslovskoj smotri*, 77/2007., str. 93.

¹⁰⁹ Darko Hudelist, *Ovo će biti Sveto pismo na običnom hrvatskom jeziku za obične ljude, a ne za akademike*, Globus (Zagreb), br. 1466 / 11. siječnja 2019.; *Novi prijevod Biblije* (11.1.2019.).

¹¹⁰ *Bogoslovska smotra* (Zagreb), 77/2007., br. 1, str. 84.

Otačke potvrde

Da su redci *Ivana 5*, 3b–4 dio Svetoga Pisma godine 170. potvrđuje Tacijan, jer ih navodi u *Diatesaronu*, XXII. poglavlju, redcima 11–13.

Potvrđuje to i Tertulijan, *O krštenju*, 5. poglavlje, 5. odlomak (oko godine 200. poslije Krista).¹¹¹ On navodi te retke kada potiče katekumene da cijene ulogu vode kao sredstva u božanskom ozdravljenju:

„Ako bi se pričinilo nečim stranim da anđeo pristupa vodama, već je unaprijed dan primjer za buduće. Anđeo bi, dolazeći, uzgibao Ribnjak Betsaida. To promatrahu koji se tužiše na bolest. Tko bi naime prvi uspio ondje sići, poslije kupanja prestao bi se tužiti (*Ivan 5*, 2–5). Ta slika tjelesnoga liječenja proricaše duhovno liječenje u tom smislu što tjelesno uvijek u slici prethodi duhovnomu.“

Stoga je očito da su ga apostolske Crkve poznavale.

Tacijanovo i Tertulijanovo svjedočanstvo stariji su od svakoga rukopisa Novoga Zavjeta u kojem taj redak nedostaje.

Didim Slijepac u *Tumačenju Ivana 5* (oko 360. godine poslije Krista) navodi ih doslovno.¹¹²

Sv. Jeronim godine 379. u djelu *Protiv Luciferijanaca* piše:

„Bethzatha, ribnjak u Judeji, nije mogao izliječiti udove onih koji su patili od tjelesne slabosti bez silaska anđela.“

Sv. Ambrozij u djelu *O Duhu Svetomu*, I, 7, godine 381. upućuje na te retke. Isto čini i godine 392. u spisu *O tajnama*, točka 22:¹¹³

„Zbog toga ti je rečeno: ‘Anđeo je Gospodinov povremeno silazio u kupku. Voda bi se uzbivala. Tko bi prvi sišao u kupku poslije bibanja vode, ozdravljao je od svake bolesti koja ga je tištila’ (*Ivan 5*, 4). Ta se kupka nalazila u Jeruzalemu. U njoj je godišnje ozdravljao jedan bolesnik. Ali nitko nije ozdravljao prije nego bi sišao anđeo. Anđeo je, dakle, silazio i voda bi se gibala u znak da je anđeo sišao. Voda se pomicala zbog nevjernih. Za njih je znak, a za te vjera. Njima je silazio anđeo, tebi Duh Sveti. Za njih se gibalo stvorenje, za te je na djelu Krist, sami Gospodar stvorenja.“

Sv. Ivan Zlatousti u *36. homiliji o Ivanu* (oko godine 390.) tumači anđela koji „uzbibava vodu“.¹¹⁴

¹¹¹ Migne, *Patrologia Latina*, 1. svezak, stupac 1205; Tertulijan, *Spis o krstu*, preveo Marijan Mandac, Zagreb, 1981., str. 54–55.

¹¹² Migne, *Patrologia Graeca*, 39. svezak, stupac 708A.

¹¹³ Sveti Ambrozije, *Otajstva i tajne*, preveo Marijan Mandac, Makarska, 1986., str. 206–207.

¹¹⁴ Migne, *Patrologia Graeca*, 59. svezak, stupac 204.

Sv. Augustin između 391. i 395. godine u 75. *govoru* kaže:

„Kada je anđeo dao znak uzbibavanjem vode. Jer tako je taj bazen bio posvećen; anđeo bi silazio i uzbibavao vodu... A kada je bolesnik silazio u bazen? Kada bi anđeo dao znak uzbibavanjem vode.“

Slijedi kako tvrdnja da u najstarijim rukopisima *Evandjelja po Ivanu* na grčkom nema završetka 3. retka i cijeloga 4. retka nije valjana osnova da se ti redci izbace iz Evandjelja. Najstariji grčki rukopisi ne znači da su oni uvijek i najbolji; subjektivno preferiranje rukopisa iz Aleksandrije nasuprot svim drugim sjedištima starovjekovnih patrijarhata (Rim, Carigrad, Antiohija, Jeruzalem) iskrivljuje uzorak. Višestruki drevni prijevodi i crkveni otci dokazuju da su redci na grčkom i drugim jezicima postojali izvan Egipta i prije i u vrijeme nastanka aleksandrijskih rukopisa.

Stari prijevodi

Stari latinski prijevod Svetoga Pisma, u rukopisima koji potječu od II. do IV. stoljeća, sadržava cjeloviti 3. i 4. redak pete Ivanove glave.

Sirijski kuretonski prijevod (IV. stoljeće) pokazuje ih. Sirijska *Pešita* (početak V. stoljeća) i *Harkleanski prijevod* (godine 616.) imaju te retke.

Na koptskom sahidiska predaja (III./IV. stoljeće) zadržava te retke u većini očuvanih istržaka.

Sveti Jeronim oko godine 382. zadržao ih je, odnosno uvrstio u *Vulgatu*.

Unutarnja skladnost Pete glave Ivanova Evandjelja

Dva retka u nastavku od izbačena teksta čita se:

„»Gospodine«, odgovorio mu je bolesnik, »nemam nikoga tko bi me mogao spustiti u ribnjak kad se voda uzburka. Dok ja dođem, drugi već siđu prije mene.«“ (*Ivan 5, 7*).

Bez objašnjenja uzburkavanja vode u redcima 3b–4, bolesnikov odgovor Gospodinu nagao je i pretpostavlja znanje koje čitatelj nije dobio. Malo je vjerojatno da bi pisar izmislio nadnaravno objašnjenje koje uvodi teološke poteškoće. Puno je vjerojatnije da je pisar čija je aleksandrijska okolina obeshrabrivala pučka vjerovanja o anđelima skratio odlomak. No, Stari Zavjet govori o anđeoskom posredovanju u prirodi:

„Poslao je [Bog anđela] Rafaela da ih oboje izliječi: da Tobiji skine s očiju bijele mrlje kako bi vlastitim očima gledao Božje svjetlo i da Raguelovu kćer Saru dâ za ženu Tobijinu sinu Tobiji, kao i da od nje otjera zlog duha Asmodeja“ (*Tobija 3, 17*).

„Ja sam Rafael, jedan od sedam anđela koji stoje u Gospodinovoj slavi spremni da mu služe“ (*Tobija* 12, 15).

Kumranske *Pjesme subotnje žrtve* opisuju anđele kako kruže među „svetim vodama“, što je usporedno s motivom iz *Ivana* 5, 4. Redak stoga odgovara poznatim židovskim obrascima mišljenja i ne bi bio anakroničan kršćanski umetak.

Novi Zavjet i na drugim mjestima bilježi djelovanje anđela na prirodu:

„Istog trena, zato što nije dao slavu Bogu, udario ga je [Heroda] Gospodinov anđeo; pojeli su ga crvi i umro je“ (*Djela apostolska* 12, 23);

„Zatim je drugi anđeo izlio svoju čašu u more. Ono je istog trena postalo poput mrtvačeve krvi, i sva su živa bića u moru uginula. Treći je anđeo izlio svoju čašu u rijeke i izvore voda, pa su postali krv. Tada sam čuo anđela vodā kako govori: »O, sveti, ti koji jesi i koji si bio, pravedan u svojoj osudi.«“ (*Otkrivenje* 16, 3–5).

Izvorni redci ne izrezuju se samo zato što sadržavaju čudesa, primjerice:

„idi do vode i baci udicu. Prvoj ribi koju uloviš otvori usta i naći ćeš srebrnu kovanicu. Uzmi je i njom plati porez za nas obojicu“ (*Matej* 17, 27).

Evandelist Ivan i drugdje spominje anđele:

„Zaista, kažem vam: vidjet ćete otvoreno nebo i Božje anđele kako se penju i silaze nad Sinom Čovjeka“ (*Ivan* 1, 51);

„Mnoštvo koje je ondje stajalo i slušalo, govorilo je: »Zagrmjelo je!« Drugi su rekli: »Anđeo mu je govorio!«“ (*Ivan* 12, 29);

„Marija je stajala vani kod groba i plakala. Pogledala je u grob i ugledala dva anđela u bijelim haljinama kako sjede na mjestu gdje je ležalo Isusovo tijelo. Jedan je bio kod glave, a drugi kod nogu“ (*Ivan* 20, 11–12).

Arheološka iskapanja koja su započela godine 1888. (Conrad Schick) i potrajala do 60-ih godina XX. stoljeća (Jean-Louis Huot i o. Bargil Pixner) otkrila su sklop s dva ribnjaka sjeverno od Brda hrama, točnije „s pet trijemova“ (*Ivan* 5, 2).¹¹⁵ Prigodično uzbibavanje vode geološka analiza pripisuje povremenomu prirodnomu izvoru ispod južnoga ribnjaka, dajući fizičku osnovu za uočeno uzbibavanje i iščekivanje mnoštva.

¹¹⁵ Usp. Luisella Scrosati, *Si è fatto carne: Rapporto sulla storicità dei Vangeli*, Monza, 2024., str. 112–116 i 121–125; Luisella Scrosati, *Zidovi i kupališta: tako arheolozi potvrđuju Ivana*, portal Vjera i djela, 2.11.2025.; Luisella Scrosati, *Glagol koji datira četvrto Evanđelje*, Vjera i djela, 28.11.2025.

Zaključak o izvornosti

Zadržavanje *Ivana 5, 3b–4* podržava tijekom pripovijedanja, poštuje jednoglasno svjedočanstvo naraštaja koji su primili *Evandjelje po Ivanu* i oslikava presjek Božjega djelovanja i prirodnih sila. To je apologetski most za suvremene čitatelje koji traže dokaze i duhovne i fizičke uzročnosti.

Preklapanje goleme većine rukopisa, raširenost u drevnim prijevodima, rani otački navodi, kontekstualna nužnost, židovska kulturna usklađenost i arheološka potvrda jedinstvene hidrologije ribnjaka zajedno čine snažan sveukupan razlog da *Ivan 5, 3b–4* jest izvoran, vjerodostojan, istinski dio Evandjelja.

Sv. Toma o Ivanu 5, 1–4

Godine 1270. ili 1271. sv. Toma Akvinski studentima teologije u Parizu predavao je o Četvrtom evanđelju. Tumačenje svetopisamskih tekstova najčasnija je zadaća učitelja svetoga bogoslovlja, kako su se tada zvali redoviti profesori teologije. Donosim hrvatski prijevod Tumačenja Ivanova Evanđelja (Super Evangelium Sancti Ioannis lectura), 5. poglavlja, 1. predavanja, prvi dio, u kojem izlaže prva četiri retka pete glave Evanđelja Ljubljenoga učenika. To kako Toma povezuje druga svetopisamska mjesta, Augustina i Zlatoustoga u cjelinu tumačenja te perikope, ujedno je najbolji odgovor onima koji tvrde da redci 3b i 4 nisu vjerodostojni i da nisu dio Evanđelja.

U četvrtoj glavi Gospodin je govorio o duhovnom preporodu; ovdje, u petoj, posljedično govori o koristima koje Bog daje duhovno preporođenima. Ali onima koji se rađaju puteno njihovi tjelesni roditelji daju tri stvari, a to su: život, hrana i pouka ili stega. Upravo te tri stvari primaju i oni koje je Krist duhovno preporodio. Ponajprije, doista, duhovni život; zatim, duhovnu hranu; treće, duhovnu pouku.

U skladu s tim, tu je riječ o trima stvarima. Prvo, o davanju duhovnoga života; drugo, o davanju duhovne hrane, a to je u VI. glavi, gdje je *Nakon toga ode Isus* itd.; treće, o duhovnoj nauci, a to je u VII. glavi *Nakon toga Isus je obilazio* itd.

Što se tiče prvoga, čini tri stvari. Prvo, nudi vidljivi znak u kojem se očituje Kristova snaga da stvara i popravlja život, prema običaju ovoga Evanđelja u kojem se Kristovoj nauci uvijek dodaje neko vidljivo djelo, koje se odnosi na ono o čemu nauka uči, tako da se nevidljivo može spoznati iz vidljivoga. Drugo, navodi se povod za iznošenje nauke: *Toga dana bijaše subota* itd. (redak 9b). Treće, donosi se sama nauka: *Isus na to odvрати: Zaista, zaista, kažem vam* itd. (19. redak).

U vezi s prvim čini tri stvari. Prvo, opisuje se mjesto čuda koje je učinjeno. Drugo, nemoć, kada piše: *Bijaše ondje neki čovjek koji je trpio od svoje bolesti trideset i osam godina* (5. redak). Treće, povratak zdravlja, tamo gdje stoji: *Kaže mu Isus: Ustani, uzmi svoju postelju i hodi!* (8. redak).

Jeruzalem

Mjesto čuda opisuje se na dva načina, naime, općenito i posebno. Opće mjesto jest Jeruzalem, i stoga kaže: *Nakon toga* – to jest nakon čuda učinjena u Galileji – *bijaše židovski blagdan*; naime, Pedesetnica, prema Zlatoustom: jer se prije spominje blagdan Pashe, kada je išao u Jeruzalem.

Stoga, na sljedeći blagdan Pedesetnice, *Isus ponovo uzide u Jeruzalem*: jer, kako čitamo u *Izlasku* 23, 17, Gospodin je naredio da se *svaki muškarac* židovskoga roda *prikaže* u Hramu *tri puta godišnje*, naime, na blagdan Pashe, Pedesetnice i Sjenica.

I na te blagdane Gospodin je uzašao u Jeruzalem iz dvaju razloga: naime, da se ne bi činilo da je protivan zakonu, kako je sam rekao u *Mateju* 5, 17: *Ne mislite da sam došao ukinuti Zakon..., nego ispuniti*, i da bi mnoštvo naroda koji se ondje okupljao na blagdane privukao k Bogu znakovima i naukom, prema *Psalmu* 109, 30: *Slavit ću Gospodina iz svega grla i hvaliti ga u veliku mnoštvu* i drugdje: *Pravdu ću tvoju naviještati u zboru velikom* (*Psalam* 40, 10).

Stoga On sâm kaže poslije (*Ivan* 18, 20): *Ja sam javno govorio svijetu*. Ali osobito mjesto čuda bio je Ovčji ribnjak, i stoga kaže: *U Jeruzalemu se nalazi Ovčje kupalište* itd., koje pak opisuje četverostruko, naime, imenom, rasporedom, nastanjenjem i snagom.

Iz samoga naziva, doista, kada piše *Ovčje kupalište* (*probatica piscina*),¹¹⁶ jer *próbaton* se na grčkom kaže ovca. *Probatica* je stoga naziv za kupalište, kao da je „ovčje kupalište“, ili „kupalište blaga“ ili „stoke“, zbog činjenice da su svećenici tamo prali lešine životinja, a osobito ovaca, koje su se najčešće prinosile kao žrtve. I stoga se na hebrejskom zvala *Bethsaida*, to jest kuća ovaca. Bijaše, naime, blizu Hrama, a u nj se skupljala kišnica.

¹¹⁶ Stariji prijevodi, kao i sv. Toma, donose prevedenicu za imenicu *kolymbēthra* i njezin pridjev: *ovčja kupel* (staroslavenski), *ovčja lokva* (Ivan Drkoličić Ričić, Ivan Bandulavić, Antun Kaznačić, Ivan Matij Skarić), *Probatika lokva* (Bartol Kašić), *ovčje kupalište* (Petar Katančić), *ovčarska mlaka* (Ivan Rupert Gusić), *ovčje jezerišće* (Ignac Kristijanović), *ovčji ribnjak* (Josip Stadler). Noviji prijevodi nemaju pridjev za kupalište, nego dotadašnji pridjev *probatikē* pretvaraju u lokalitet *Ovčja vrata*: *lokva kod Ovčijih vratah* (Bogoslav Šulek), *banja kod Ovčijeh vrata* (Milan Rešetar), *ribnjak kod Ovčjih vrata* (Petar Vlašić, Franjo Zagoda, Ivan Evangelist Šarić, Gracijan Raspudić, Ljudevit Rupčić, Ivan Dugandžić), *kupalište kod Ovčjih vrata* (Bonaventura Duda i Jerko Fućak), *jezerce kod Ovčjih vrata* (Branko Djaković). Neki mijenjaju i to u *Ovčja tržnica*: *kupalište kod Ovčje tržnice* (Ivan Vrtarić, Rajko Telebar).

Međutim, u mističnom smislu,¹¹⁷ prema Zlatoustom, to je kupalište predoznačavalo krštenje: jer je Gospodin, htijući na razne načine predočiti milost krštenja, prvo, dao vodu da očisti tjelesnu nečistoću, koja je nastala od dodira nečistih stvari prema zakonu, o kojem se govori u *Brojevima* 19.

Drugo, dao je tomu kupalištu silinu da još življe od vode izražava snagu krštenja što ne ozdravlja samo od nečistoća tijela, nego spašava i od tjelesnih slabosti: jer što likovi bijahu izražajni, to su bliži istini.

Tako je kupalište označavalo snagu krštenja: jer kao što je ta voda, perući tijela, imala krjepkost od Anđela, a ne od vlastite naravi, da liječi nemoći, tako i voda krštenja ima moć izliječiti i očistiti dušu od grijeha, kao što kaže *Otkrivenje* 1, 5: *ljubio nas je i oprao nas od grijeha naših*. Zato se Muka Kristova, predoznačena žrtvama Staroga Zakona, predstavlja u krštenju: *koji smo god kršteni u Krista Isusa, u smrt smo njegovu kršteni* (*Rimljanima* 6, 3).

No, prema Augustinu, voda toga kupališta označavala je stanje židovskoga naroda, prema *Otkrivenju* 17, 15: *Vode što ih vidje... to puci su, narodi i jezici*. Jer neznaboški narod nije bio uključen u sklop granica Božjega zakona, nego je svaki hodio po taštini srca svoga, prema *Efežanima* 4, 17: *u ispraznosti pameti njihove*. Ali židovski narod bio je ograđen pod štovanje jedinoga Boga, prema *Galaćanima* 3, 23: *pod Zakonom zatvoreni, bili smo čuvani za vjeru koja se imala objaviti*. I stoga se taj narod označavaše vodom zatvorenom u kupalištu. A zove se *ovčjim*, jer su oni bili osobite ovce Božje, prema *Psalmu* 95, 7: *mi smo narod paše njegove, ovce što on ih čuva*.

A opisuje se i po rasporedu, da *ima pet trijemova*, to jest uokolo, tako da je više svećenika moglo udobno stajati bez smetanja jedni drugima kako bi oprali lešine životinja. U mističnom smislu tih pet trijemova, prema

¹¹⁷ Mistični ili anagogički smisao dva su naziva za jedan od četiri smisla ili metode tumačenja Svetoga Pisma, uz doslovni, ćudoredni ili tropološki i alegorijski ili tipološki. Metode potječu iz judaizma, a crkveni otci preuzeli su ih u kršćanstvu. Nekađ isti tekst može imati više razina. Anagogička vrsta tumačenja bavi se budućim događajima kršćanske povijesti, nebom, paklom i Posljednjim sudom. Anagogija označavae uzdizanje duše prema nebeskim stvarima i tumačenje teksta koje nastoji prijeći s doslovnoga smisla na duhovni ili mistični. Neke se događaje može sagledati u njihovu vječnom značenju, kojim nas uznose (grčki: *anagōgē*) prema Nebu. Tako je Crkva na zemlji znak nebeskoga Jeruzalema. Literarno se bavi poviješću, alegorija Kristom, tropologija crkvenim životom, a mistično ili anagogija nebom. Četiri metode tumačenja pokazuju u četiri različita smjera: doslovno/povijesno unatrag u prošlost, alegorijsko/tipološko prema naprijed u budućnost, tropološko/ćudoredno prema dolje k ljudskom i anagogičko/mistično prema gore k duhovnomu/nebeskomu. Stoga doslovni smisao daje doslovno, povijesno tumačenje; tipološki smisao (tumačenje „u vjeri“) daje dogmatsko-teološko tumačenje; tropološki smisao (tumačenje „u ljubavi“) daje ćudorednu razinu značenja, sadašnju stvarnost pojedine duše, a anagogički ili mistični smisao (tumačenje „u nadi“) daje eshatološko tumačenje kraja vremena.

Zlatoustom, označava pet rana na Kristovu tijelu o kojima se dalje u tom Evanđelju kaže: čitamo: *Prinesi prst ovamo i pogledaj mi ruke! Prinesi ruku i stavi je u moj bok i ne budi nevjeran nego vjeran (Ivan 20, 27)*. Ali prema Augustinu, tih pet trijemova označava pet knjiga Mojsijevih.

A opisuje se i po nastanjenju: *u njima*, to jest trijemovima, *ležalo je veliko mnoštvo nemoćnih, slijepih, hromih, uzetih*. Doslovni razlog tomu jest pri-tjecanje mnoštva bolesnih k ljekovitoj snazi vode. A budući da voda nije liječila stalno, ni mnoge odjednom, trebalo je da brojni ondje ostaju čekajući izlječenje. Po tome se mistično označava, prema Augustinu, kako Zakon nije mogao izliječiti grijehe, prema *Hebrejima 10, 4: krv bikova i jaraca nikako ne može očistiti od prljavštine grijehā*. Zakon ih je samo pokazao, prema *Rimljanima 3, 20: po Zakonu se ostvaruje samo spoznaja grijeha*.

I stoga u njemu ležahu nemoćnici od raznih bolesti, koji se ne mogahu izliječiti. Tih se bolesti bilježi četiri.

Prvo, u odnosu na njihov položaj, jer su ležali ispruženo, razumijeva se držeci se zemaljskih stvari po grijesima: jer tko leži, potpuno prijanja uza zemlju, prema *Mateju 9, 36: sažali Mu se nad njima jer bijahu izmučeni i shrvani (polegnuti) kao ovce bez pastira*. Ali pravednici ne leže, nisu polegnuti, nego stoje uspravno, prema nebeskim stvarima: *Oni – to jest grješnici – posrću i padaju, a mi se – to jest pravednici – držimo i stojimo (Psalam 20, 9)*.

Drugo, što se tiče broja, jer ih je puno, poradi toga kaže: *veliko mnoštvo*. *Propovjednik 1, 15: Opake je teško ispraviti, a bezumnikā je beskonačan broj*. I *Matej 7, 13: prostran je put koji vodi u propast i mnogo ih je koji njime idu*.

Treće, što se tiče raspoloženja ili sklonosti nemoćnika.

Pa navodi četiri stvari u koje čovjek upada po grijehu, što time navlači na sebe.

Prvo, da čovjek, zbog činjenice da se podlaže strastima grijeha koje pre-vladavaju nad njim, postaje slab, pa s tim u vezi kaže: *nemoćnih*. Stoga i Ciceron strasti duše, poput ljutnje, požude i slično, naziva određenim bolestima duše. A *Psalam 6, 3* kaže: *Smiluj mi se, Gospodine, jer sam iznemogao*.

Drugo, od vlasti strasti i njihove pobjede u čovjeku, razum je zasljepljen pristankom: pa s tim u vezi kaže *slijepih*, naime od grijeha, prema *Mudrosti 2, 21: zloća ih njihova zasljepljuje*. *Psalam 58, 9: Pao je na njih oganj – naime, srdžbe i požude – pa ne vidješe sunca*.

Treće, slab i slijep čovjek postaje nepostojan u svojim djelima i kao da je hrom: stoga se kaže u *Mudrim izrjekama* 11, 18: *Bezbožnik čini djelo nestalno*. I u vezi s tim kaže: *hromih*. Čita se u *Prvoj knjizi o kraljevima* 18, 21: *Dokle ćete hramati na obje strane?*

Četvrto, čovjek tako slab, slijep umom, hrom u djelovanju, postaje suh u duševnom stanju, jer u njemu presuši sva pretilost pobožnosti, za koju moljaše *Psalam* 63, 6, govoreći: *Duša će mi biti kao sala i pretiline sita*. I u vezi s tim venjenjem kaže: *uzetih*. *Psalam* 22, 16 kaže da se snaga čovjekova osušila kao pečena glina: *Usahla je kano crijep krjepčina moja*.

Ali ima nekih koji su toliko pogođeni mlitavošću¹¹⁸ grijeha da ne čekaju da se voda uzvalovi, nego se omamljeni prepuštaju i valjaju u svojim grijesima, prema *Knjizi Mudrosti* 14, 22: *živeći u velikoj borbi zbog neznanja, tako i toliko zlo još mirom nazivaju*. O takvim se kaže u *Mudrim izrjekama* 2, 14: *vesele se dok čine zlo i likuju u opačinama zloće*. Razlog je tomu što se ne gnušaju grijeha; ne griješe iz neznanja ili slabosti, nego iz određene zlobe. Ali ovi, budući da nisu griješili iz zlobe, nisu počivali u svojim grijesima, nego su željno čekali da se voda uzvalovi. Stoga kaže: *koji su čekali (Ivan 5, 3)*. Usporedi *Job* 14, 14: *sve dane koje sada vojujem čekam dok mi ne dođe smjena*. Tako i oni koji bijahu u Starom Zavjetu čekahu Krista, prema onoj iz *Postanka* 49, 18: *Spasenje tvoje čekat ću, Gospodine!*

Konačno, kupalište se opisuje krjepkošću, jer liječi od svake tjelesne nemoći snagom Anđela koji silazi, i stoga kaže: *Anđeo bi Gospodinov prigodice silazio u kupalište*. I doista, moć kupališta u nečem se slaže s krštenjem, a u nečem se razlikuje.

Slaže se u dva obilježja.

Ponajprije po tome što je njegova snaga bila neprimjetna: jer moć vode u tom kupalištu ne bijaše iz njezine naravi, inače bi uvijek liječila; njezina je krjepčina bila skrivena, to jest od Anđela. Stoga kaže: *Anđeo bi Gospodinov prigodice silazio u kupalište*. Slično je tomu i voda krštenja, zato jer voda nema moć očistiti duše, nego samo po skrivenoj sili Duha Svetoga, prema onome što je rečeno u *Ivana* 3, 5: *ako se tko nanovo ne rodi iz vode i Duha Svetoga, ne može ući u Kraljevstvo Božje*.

Slaže se i po učinku: jer kao što voda krštenja liječi, tako voda toga kupališta ozdravljaše. I zato kaže *I tko bi se prvi spustio, ozdravio bi*. Nadalje, Bog je vodi toga kupališta dao moć ozdravljanja tjelesa kako bi se ljudi

¹¹⁸ *Langor* je latinska riječ koja znači: mlitavost, umornost, slabost, klonulost, tupost, umor, bezvoljnost, tromost, malaksalost.

pranjem preko tjelesnoga zdravlja naviknuli tražiti duhovno zdravlje, to jest spasenje.

Razlikuje se pak u tri stvari.

Prvo, što se tiče sile kojom to biva: jer je voda kupališta davala zdravlje Anđelovom moću, a voda krštenja nestvorenom moću, ne samo Duha Svetoga, nego i Trojstva. Stoga je i u *Mateju* 3, 16 cijelo Trojstvo bilo nazočno na Gospodinovu krštenju: Otac u glasu, Sin u osobi, Duh Sveti pod prilikom goluba. I otuda da se na našem krštenju zbiva zazivanje Trojstva.

Drugo, razlikuje se u smislu učinkovitosti: jer voda iz kupališta nije imala snagu ozdravljanja stalno, nego *prigodice*, to jest u određeno vrijeme; dok voda krštenja ima stalnu moć pranja, prema *Zahariji* 13, 1: *bit će vratak otvoren domu Jakovljevu i Jeruzalemcima za pranje grješnika i nečistoće*.

Treće, razlikuje se po broju onih koji će biti ozdravljeni: jer je uzbibavanjem vode toga kupališta ozdravljao samo jedan, a gibanjem vode krštenja ozdravljaju svi.

I nije ni čudo, jer je snaga te vode, budući da je stvorena, konačna i ima krajni učinak, a u vodi krštenja postoji beskrajna krjepčina da opere, kad bi ih bilo, bezbroj duša. Kaže *Ezekiel* 36, 25: *izlit ću na vas vodu čistu, i očistit ćete se od svih gnusoba vaših*.

Prema Augustinu, međutim, pod tim se Anđelom razumije Krist, prema *Izaiji* 9, 6, drugim slovima (*Septuaginti*):¹¹⁹ *zvat će se Anđeo velikoga savjeta*. Kao što onaj Anđeo u svoje vrijeme silažase u kupalište, tako je i Krist u određeno vrijeme sišao od Oca u svijet; *Izaija* 14, 1: *Blizu je da dođe vrijeme Njegovo, i dani Njegovi ne će se produžiti*; *Galaćanima* 4, 4: *A kada dođe punina vremena, odasla Bog Sina svoga: rođena od žene, rođena pod Zakonom*.

Isto tako, kao što se onoga Anđela ne vidje osim po kretanju vode, tako se ni Krista ne poznavашe po božanstvu: *jer da su Mudrost Božju upoznali, ne bi Gospodina slave razapeli* (*Prva Korinćanima* 2, 8). Jer, kako kaže *Izaija* 45, 15: *Doista, Ti si Bog skriveni*.

I stoga se voda činila uzbibanom, ali tko ju je uzvalovio, to se nije vidjelo, jer, vidjevši Kristovu slabost, nisu spoznali Njegovo boštvo.

¹¹⁹ *vocabitur magni consilii Angelus* jest *Izaija* 9, 6, prema *Septuaginti*: καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλήs ἄγγελος / *kai kaleitai to onoma auti megales bulēs angelos*: „i zvat će se Anđeo/Glasnik velikoga savjeta“. Prema shvaćanju crkvenih otaca, izraz se odnosi na predutjelovljenoga Krista; On je glasonoša poslan objaviti ljudskomu rodu novi savjet ljubavi u njezinoj punini. Da je Krist postojao prije utjelovljenja, pokazuje *Ivan* 1, 15–18, gdje se Krista naziva Logosom, i *Ivan* 17, 5, gdje Isus govori o slavi koju je imao u Oca prije negoli je svijeta bilo.

I kao što je onaj koji bi sišao u kupalište ozdravio, tako se i onaj koji ponizno vjeruje u Boga ozdravlja Njegovom mukom; *Rimljanima* 3, 24–25: *opravdani vjerom po otkupljenju koje jest u Kristu, koga je Bog postavio da krvlju svojom bude Pomirilište po vjeri.*

Ozdravljaše pak samo jedan, jer nitko ne može biti ozdravljen osim u crkvenom jedinstvu: *Efežanima* 4, 5: *Jedan Bog, jedna vjera, jedno krštenje.* Jao, dakle, onima koji mrze jedinstvo i stvaraju sebi sljedbe u ljudima.

Osakaćena Prva Ivanova 5, 7–8

Smatra se da je raspored misnih čitanja u klasičnom rimskom obredu sastavio sveti Jeronim (347.–420.). On je predvidio da se perikopa u kojoj se nalaze 7. i 8. redak 5. glave *Prve Ivanove poslanice* čita na Misi na Mali Uskrs. Otuda su ti redci, uz Nicejsko-carigradsko vjerovanje, sastavni dio molitve i vjere Crkve, jer se u njima nabrajaju Nebeska Trojica (*treiš / tres*) – Otac, Riječ i Duh Sveti – te se izričito određuje da Oni jedno jesu (*hén eisiv / unum sunt*), što te retke čini ključnim tekstom za učenje o Presvetom Trojstvu: jedan Bog, jedna božanska narav u tri Osobe, angažirane, koje svjedoče (*martyrūntes / testimonium dant*). Reformom Pavla VI. ti su redci u bogoslužju izostavljeni.

Svjedočanstva

Drugi dio 7. retka (7b) i prvi dio 8. retka (8a) u teologiji se nazivaju *Comma Johanneum*, *Ivanov stavak* ili *Nebeski svjedoci*, a u povijesti kršćanske književnosti i bogoslužnim knjigama mogu se čitati na grčkom u rukopisima i u izdanjima tiskanima između 1522. i 2020.¹²⁰ Mogu se čitati u rukopisima i svim tiskanima i digitaliziranim izdanjima Vulgate.¹²¹

¹²⁰ „ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἓν εἰσιν καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῆ, τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἶμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσιν. –

hóti treiš eisiv hoi martyrūntes en tῷ ūranῷ, ho Patèr, ho Lógos kai tò hágion Pneūma, kai hūtoi hoi treiš hén eisiv kai treis eisiv hoi martyrūntes en tῇ gῆ, tò Pneūma kai tò hýdōr kai tò haīma, kai hoi treis eis tò hén eisiv“

(Erazmo Roterdamski, *Novum Testamentum omne* 1522.; Robert Estienne, *Textus receptus*, 1550.; *Novi Zavjet Ekumenskoga Patrijarhata u Carigradu*, 1904.–2020.; *Novum Testamentum Graece et Latine*, edidit Augustinus Merk, Romae: Pontificium institutum biblicum, ¹¹1992.).

Novi Zavjet koji je odobrila Velika Kristova Crkva (Patrijarhalni tekst), izvorno izdanje Ekumenskoga Patrijarhata u Carigradu 1904., koji je 2020. objavilo Grčko biblijsko društvo (Ελληνική Βιβλική Εταιρεία) uključuje *Ivanov stavak* (*Prva Ivanova 5, 7–8*). *Ivanov stavak* sadržavaju i prijevodi Petra Katančića i Ivana Ruperta Gusića u nakladi Hrvatskoga biblijskoga društva. Stoga se za ispuštanje *Ivanova stavka* u *Hrvatskom standardnom prijevodu* godine 2025. ne može kriviti globalnu politiku Sjedinjenih biblijskih društava. *Ivanov stavak* ispušten je u grubo prepravljenu prijevodu Ivana Evandelista Šarića u nakladi Hrvatskoga biblijskoga društva, iako je objavljen u izvornom prijevodu (Sarajevo, 1942., str. 458).

¹²¹ *Prva Ivanova 5, 7–8* na latinskom: *Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in caelo: Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus: et hi tres unum sunt. Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: spiritus, et aqua, et sanguis: et hi tres unum sunt* (*Vulgata*).

Očuvani su u više inačica prijevoda na staroslavenski,¹²² a na hrvatski u najmanje 25 inačica prijevoda objavljenih između 1495. i 2020.¹²³ U njima *Prva Ivanova 5, 7–8* glasi:

¹²² *Prva Ivanova 5, 7–8* na staroslavenskom:

„Tri jure ubo sutъ iže svêdêtelstvo dajutъ na nebesehъ Otacъ i Sinъ i Duhъ Sveti: i si tri edino sutъ. I tri sutъ dajućei svêdêtelstvo daûtъ na zemli: Duhъ, voda i krvъ. I si tri edino sutъ“ (*Misal kneza Novaka*, 1368.);

„Tri jure sutъ ki svêdêtelstvujutъ na nebesihъ Otacъ i Sinъ i Duhъ Sveti: i si tri edino sutъ“ (*Hrvojev misal*, 1404.);

„tri ubo sut' iže svêdêtelstvo vzdaût' na nebê . Otacъ Slovo Duhъ Sveti i si tri edino sutъ“ (*Prvi beramski misal*, XV. st., list 97d);

„Zane tri sutъ iže svedêtelstvo daûtъ na nebêsi: Otacъ, Slovo i Duh Sveti: i ti tri edno sutъ. I tri sutъ iže svedêtelstvo daûtъ na zemli: Duh, voda i krv“ (Šimun Kožičić Benja, 1531.);

„Zanje trije sut svêdêtelstvujuci na nebêsi Otac: Slovo i Duh Sveti: i si trije jedino sut. I trije sut svêdêtelstvujuci na zemli: Duh, i voda, i krv: i si trije jedino sut“ (Josef Vajs, *Rimski misal slovênskimi jezikom*, 1927.).

¹²³ *Prva Ivanova 5, 7–8* u prijevodima na hrvatski:

„jere su tri, ki svidočastvo daju na nebo: Otac i Sin i Duh Sfeti, a ovi tri jedno su. A tri su, ki svidočastvo daju na zemlju: duh i voda i krv, i ovi tri jedno su“ (Bernardin Drvodilic Splitsanin, 1495.);

„Zašto bo su tri, koji svjedočanstvo davaju... tri jedno su. A tri su koji svjedočanstvo davaju na zemlji: duh, voda i krv“ (Ivan Drkoličić Ričić);

„Jere su tri, koji svjedočanstvo daju na nebu: Otac, Rieč i Duh Sveti, i ovi tri jedno su. I tri su koji svjedočanstvo daju na zemlji, Duh i voda i krv; i ovi tri jedno je“ (Bartol Kašić, *Vanghielia i pistule*, istomaccene po Bartolomeu Kassichiu, Romae 1641., str. 137–138);

„Jere su tri koji čine svjedočanstvo na nebu: Otac, Rieč i Duh Sveti, i ovi tri jedno jesu. I tri su koji čine svjedočanstvo na zemlji, Duh i voda i krv; i ovi tri jedno jesu“ (Bartol Kašić, *Sveta Pisma*); „ere su tri, koji svjedočanstvo daju na nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti, i ovi tri jedno su. I tri su, koji svjedočanstvo daju na zemlji, Duh i voda i krv; i ovi tri jedno je“ (*Vandjelja i kgnighe apostolske*, [prir. Ivan Salatić], Ragusa, 1784., str. 162);

„Jere su tri, koji svjedočanstvo daju na Nebu; Otac; Rič i Duh Sveti: i ova Tri jedno jesu. A tri su, koji svjedočanstvo daju na zemlji: Duh, i Voda, i Kerv: I ova tri jedrio jestu“ (*Epistole i Evangelja*, prir. Emerik Pavić, U Budimu 1808., str. 206);

„Buduć da su tri, koji svjedočanstvo daju na nebu: Otac, Rič, i Duh Sveti: a tri ova jedno su. A tri su koji svjedočanstvo daju na zemlji: Duh, i voda, i kerv: i ova tri jedno su“ (Petar Katančić);

„Ar tri jesu, koji svjedočanstvo davaju vu nebu: Otec, reč i Duh Sveti: I ovi tri jedno jesu. Tri takaj jesu, koji svjedočanstvo davaju na zemlji: Duh i voda, i kerv: I ova troja jedno jesu“ (Ivan Rupert Gusić);

„Jere tri jesu, koji svjedočanstvo daju na nebu: Otac, Rič, i Duh Sveti: i ova tri jedno jesu. I tri su, koji svjedočanstvo daju na zemlji: Duh, voda, i krv: i ova tri jedno jesu“ (*Pisciole i Evangelja*, prir. Ante Jukić, U Mletcizh 1838., str. 107);

„tri su bo, koji svjedočanstvo daju na nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti, i ova tri jedno su. I tri su, koji svjedočanstvo daju na zemlji, Duh i voda i krv; i ova tri jedno je“ (*Evangelja i kgnighe apostolske*, [prir. Antun Kaznačić], U Dubrovniku 1841., str. 128);

„Ar tri jesu, koji svjedočanstvo davaju na nebu: Otec, Rēč i Duh Sveti: i ovi tri jesu jedno. I tri jesu koi, svjedočanstvo davaju na zemlji: Duh, i voda, i kerv: i ovi tri jesu jedno“ (*Čtejenja i Evangeliumi*, [prir. Ignac Kristijanović], U Zagrebu 1851., str. 101);

„Jer tri su, koji svjedoče na nebu: Otac, Rēč i Duh Sveti; i ova su tri jedno. I tri su, koji svjedoče na zemlji: Duh, voda i kerv; i ova su tri jedno“ (*Poslanice ili Epistole i Blagovesti ili Evangelja*, [prir. Nikola Havliček], U Beču 1858., str. 88);

„Ar tri su, ki svjedoču na nebu: Otac, Rič, i Duh sveti; i ovi tri su jedno. I tri su, ki svjedočanstvo daju na zemlji: Duh, voda, i kerv: i ova tri su jedno“ (*Evangelja, Epistole i Štenja*, [prir. Gašpar Glavanić], U Beču 1860., str. 89);

„Trojica bo su koji svjedočanstvo čine na nebu: Otac, Slovo, i Duh Sveti, i ova su troica jedno (bitje). A troje je što čini svjedočanstvo na zemlji: Duh, i voda, i krv, i ovo je troje jedna stvar“ (Ivan Matij Skarić);

„Jer je troje što svjedoči na nebu: Otac, Rieč, i Sveti Duh; i ovo je troje jedno. I troje je što svjedoči na zemlji: duh, i voda, i krv; i ovo je troje zajedno“ (Bogoslav Šulek);

„Jer trojica su koji svjedoče na nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti. I ta trojica jedno su. I troje je koje svjedoči na zemlji: duh, i voda i krv. I to troje jedno su.“

Krvotočni urušaj

Svemu tomu nasuprot Hrvatsko biblijsko društvo u novom prijevodu *Biblije* na hrvatski drastično krati tekst:

„Troje, naime, svjedoči: Duh, voda i krv, a to troje je jedno.“

Bez ikakva tumačenja.

Iako je dogmatska i kanonskoppravna obveza da svako izdanje Svetoga Pisma namijenjeno da ga čitaju katolici mora biti „popraćeno potrebnim i dostatnim tumačenjima“.¹²⁴

„Jer je troje što svjedoči na nebu: Otac, Riječ, i sveti Duh; i ovo je troje jedno. I troje je što svjedoči na zemlji: duh, i voda, i krv; i troje je zajedno“ (Milan Rešetar);

„jer su tri, što svjedoče na nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti; i ova tri jedno su. I tri su, što svjedoče na zemlji: duh i voda i krv; i ova tri jedno su“ (*Čitanja i evanđelja*, preveo Francisko Iveković, U Zagrebu 1912., str. 74);

„Jer su trojica, koji svjedoče na nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti; i ova trojica jedno su. I troje je, što svjedoči na zemlji: Duh, i voda, i krv; i ovo troje jedno je“ (*Evanđelistar*, prir. Petar Vlašić, U Dubrovniku 1921., str. 124);

„Jer su trojica, što svjedoče (na nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti; i ova su trojica jedno. I troje je, što svjedoči na zemlji): Duh i voda i krv, i ovo je troje jedno“ (Franjo Zagoda);

„Jer su trojica koji svjedoče na nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti, i ova su trojica jedno. I troje je što svjedoči na zemlji: Duh, i voda, i krv, i ovo je troje jedno“ (*Život s Crkvom* (Split), ur. Josip Kirigin, II/1936., br. 21, str. 12);

„Jer su tri, koji svjedoče na nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti, i ova su tri jedno. I troje je, što svjedoči na zemlji: duh i voda i krv; i ovo je troje jedno“ (*Čitanja i evanđelja na nedjelje i blagdane*, pri. Nikola Žuvić, Zagreb, 1940., str. 56; *Rimski misal*, prir. Dragutin Kniewald, Zagreb, 41942., str. 316);

„Jer su trojica, što svjedoče u nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti; i ova su trojica jedno. I troje je, što svjedoči na zemlji: Duh, i voda, i krv; i ovo je troje jedno“ (Ivan Evanđelist Šarić);

„Jer trojica svjedoče na nebu: Otac i Riječ i Duh Sveti, i ova trojica su jedno. I troje svjedoči na zemlji: Duh i voda i krv, i ovo je troje jedno“ (*Bogoslužje*, prir. Jure Radić, Makarska, 1965., str. 242 (Tekstove je odobrio Vijeće Svete Stolice za provedbu konstitucije o svetom bogoslužju); *Misal za sve dane u godini*, prir. Jure Radić, Makarska, 1967., str. 314);

„Jer trojica su što svjedoče na Nebu: Otac, Riječ i Sveti Duh, i ta trojica su jedno. I troje su što svjedoče na zemlji: Duh, voda i krv; i to se troje slaže u jednome“ (*Biblija Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, preveo Ivan Vrtarić, Dillenburg – Rijeka, 22016., str. 1213);

„Jer troje su što svjedoče u nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti. I ovo troje su jedno. I troje su što svjedoče na zemlji: Duh i voda i krv. I ovo troje su usklađeni u jednom“ (*Biblija Sveto Pismo Staroga i Novoga Zavjeta*, [preveo Rajko Telebar], Čakovec, 22020., str. 1341).

¹²⁴ Kanon 1385. paragraf 1. točka 1. i kanon 1391. *Zakonika kanonskoga prava* Latinske Crkve iz 1917. (*Acta Apostolicae Sedis*, 9/1917., pars II., str. 258 i 270); Papinsko povjerenstvo za vjerodostojno tumačenje kanona *Zakonika*, *Odgovor broj VIII* od 20. svibnja 1923. (*Acta Apostolicae Sedis*, 16/1924., str. 115); Papinsko biblijsko povjerenstvo, *Odgovor* od 22. kolovoza 1943. (*Acta Apostolicae Sedis*, 35/1943., str. 270–271); Drugi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija *Dei Verbum* o božanskoj objavi (18. studenoga 1965.), br. 25 (*Acta Apostolicae Sedis*, 58/1966., str. 829–830); Sveti zbor za učenje vjere, Dekret *Ecclesiae Pastorum* o budnosti crkvenih pastira nad knjigama (19. ožujka 1975.), članak 2. stavak 1. (*Acta Apostolicae Sedis*, 67/1975., str. 282); kanon 825. paragraf 1. *Zakonika kanonskoga prava* iz 1983. (*Acta Apostolicae Sedis*, 75/1983., pars II, str. 149); kanon 655. paragraf 1. *Zakonika kanona Istočnih Crkava* iz 1990. (*Acta Apostolicae Sedis*, 82/1990., str. 1194).

Rudolf Ćurković primjećuje:

„Zanaglasnica *je* ne može stajati jedino na mjestu na kojem je stavljena: naime, enklitika se ne može nasloniti unatrag preko završene intonacijske cjeline. Osim toga zanaglasnica *je* u blizini je završetka riječi *troje* što stvara nepotrebnu zvučnu redundanciju, zvučni nesklad, osobito u rečenici koja bi trebala biti mirna, zgusnuta i svečana, a ne brbljava. Mjesto bi enklitike moglo biti iza *to*, ali to je obavijesno mjesto normativno neutralno, zato i slabo. Iza riječi jedno – *jedno je* – stilistički je i teološki jače, završetak ima kadencu izjave, a ne puku informaciju. Rečenica s tim poretkom ima ispo-vjedni ton, a ne objašnjavajući. A u ovakvim, kratkim, teološki zasićenim rečenicama smisao ima prednost nad neutralnom normom. S tim poretkom rečenica ima i savršen ritam 3 + 3 (to tro-je / je-dno je). Taj raspored riječi u sličnim izrazima u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva, jedno je razmješten: kao da se ne poznaje skladnja u pisanom dijelu ni govorništvo u govornom dijelu.“

Prijepor o Nebeskim svjedocima

Na pitanje smije li se kao sigurno nijekati ili barem dovesti u sumnju da je izvoran tekst u Prvoj poslanici sv. Ivana, 5. glavi, 7. retku, koji glasi: „Trojica su naime, koji svjedoče na nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti: i ovo troje jedno su“, Sveti je Uficij 13. siječnja 1897. odgovorio niječno (Denzinger, 3681). Papa Lav XIII. odobrio je taj odgovor.

Godine 1927. Sveti je Uficij izjavio da je taj dekret iz 1897.

„izdan kako bi se obuzdala odvažnost privatnih učitelja koji su si dali za pravo da ili u potpunosti odbace vjerodostojnost ‘Ivanova stavka’ ili pak da ga, svojim mišljenjem kao posljednjim, barem dovedu u sumnju. On ipak nije htio spriječiti da katolički pisci tu stvar podrobnije istražuju, niti da se, pažljivo odvaguvši dokaze ove i one strane, s onom ozbiljnošću, umjerenošću i suzdržanošću koju zahtijeva ta stvar, priklone mišljenju koje je suprotno autentičnosti, ali da budu spremni prihvatiti mišljenje Crkve, kojoj je Isus Krist povjerio zadaću ne samo da tumači Sveto Pismo, nego da ga i vjerno čuva“ (Denzinger, 3682).

Onima koji su u kritičkim izdanjima izostavili glavninu tih redaka opravdanje je bilo da njih nema „u najstarijim grčkim rukopisima“. No, najstariji grčki rukopisi u kojima postoji kraća inačica 7. i 8. retka zapravo uopće

nisu toliko stari. Za razliku od, kako će se vidjeti, svjedočanstva Tertulijana iz oko godine 200., sv. Ciprijana iz godine 251., sv. Jeronima iz godine 399., sv. Augustina iz godine 413. i još najmanje petnaest crkvenih otaca i kršćana prvih stoljeća.

Učenje o Trojstvu temelji se na Svetom Pismu

Neki su se zalagali za isključenje te misle s obrazloženjem da je to „jedini odlomak iz Svetoga Pisma koji izravno uči nauku o Trojstvu“, pa da nije izvorni dio *Prve Ivanove*, nego da je kasniji umetak, jer da je i zamisao Presvetoga Trojstva kasniji dodatak kršćanstvu. No, trojstveni izričaj, iako ne tako snažan, ipak se može pronaći na još najmanje tri mjesta u Novom Zavjetu koji, prema prijevodu *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva iz 2025., glase:

„Zato idite! Učinite sve narode mojim učenicima: krstite ih u ime Oca i Sina i Svetog Duha“ (*Matej* 28, 19);

„Neka milost Gospodina Isusa Krista, ljubav Boga i zajedništvo Svetoga Duha bude sa svima vama!“ (*Druga Korinćanima* 13, 13);

„A budući da ste sinovi, Bog je u vaša srca poslao Duha svog Sina koji kliče: »Abba, Oče!«“ (*Galaćanima* 4, 6).

Time svakako otpada prigovor da je *Prva Ivanova* 5, 7–8 „jedini odlomak iz Svetoga Pisma koji izravno uči nauku o Trojstvu“. No, ostaje pitanje kako su toliko stoljeća ti redci bili dio *Svetoga Pisma* i *Lekcionara*, sastavni dio Objave, a sada više – nisu.

K tomu utvrđenje modernih bibličara da te retke treba ispustiti ne odgovara na sljedeće poteškoće da bi njihovo stajalište postalo općeprihvaćeno.

Treba li se broj tri slagati s imenicama u rodu?

Opće je pravilo da se broj tri slaže s imenicom u rodu i padežu. No, kada se uklone redci 7b i 8a, tekst ima očitu grčku gramatičku pogriješku koja je uočena vrlo rano u povijesti Crkve (sv. Grgur Nazijanski, *31. govor*, IV. stoljeće). Naime, u kraćenoj inačici redak 7. ima muški rod: τρεῖς/*treiš* (nominativ množine muškoga roda: *trojica*), a u retku 8. dolaze tri imenice srednjega roda:

τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα /

tò Pneŭma kai tò hýdōr kai tò haĩma

(Duh i voda i krv).

Da se *trojica* iz 7. retka odnosi na množinu imenica srednjega roda, na grčkom bi pisalo *τρία/tría* (nominativ množine srednjega roda: *troje*), a ne *τρεις/treīs* (*trojica*). Ako je kraća inačica izvorna, to predstavlja gramatički problem i presedan jer se takva pogriješka ne pojavljuje nigdje drugdje u Novom Zavjetu.

Ako se navodno umetnuti dio prihvati kao drugi dio 7. retka, gramatičke pogriješke više nema, jer se *treīs/trojica* tada odnosi na dvije imenice muškoga roda (Otac i Riječ u grčkom) koje privlače rod i nad trećom imenicom koja je srednjega roda (Duh u grčkom):

ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα /
ho Patēr, ho Lógos kai tò hágion Pneûma
(Otac, Riječ i sveti Duh).

Teško je tvrditi da je netko naknadno izmislio *Ivanov stavak* jer on prirodno teče u sklopu teksta i ispred i nakon, te najprirodnije rješava gramatičku pogriješku.

Osim toga, *Ivanov stavak* dosljedan je je s Ivanovim spisima i njegovom temeljnom temom o božanstvu Isusa Krista – Božjoj Riječi.

Ivanova paralelnost

Paralelnost je svojstvena svetopisamskom izričaju,¹²⁵ a vlastito je obilježje i Ivanova pisanja. Suprotstavljena paralelnost u 5. glavi, 7. i 8. retku usporediva je s drugim primjerima u istoj poslanici – prema prijevodu *Biblije Hrvatskoga biblijskoga društva*:

„Kažemo li da nemamo nikakvih grijeha, sami sebe varamo. U nama nema istine. Ako pak priznamo svoje grijehe, on je vjeran i pravedan – oprašta nam grijehe i čisti nas od svih nepravdi. Kažemo li da nismo sagriješili, njega činimo lašcem, a njegova riječ nije u nama“ (*Prva Ivanova* 1, 8–10).

„Pišem vama, dječice, jer su vam grijesi oprosteni po njegovu imenu; pišem vama, očevi, jer poznajete onoga koji je od početka; pišem vama, mladići, jer ste pobijedili Zloga. Pišem vama, dječice, jer poznajete Oca; pišem vama, očevi, jer poznajete onoga koji je od početka; pišem vama, mladići, jer ste snažni. Božja riječ ostaje u vama i pobijedili ste svijet“ (*Prva Ivanova* 2, 12–14).

¹²⁵ V. *Paralelnost u svetopisamskom izričaju*, portal Vjera i djela, 8.10.2025.

„svaki duh koji ispovijeda da je Isus Krist došao u tijelu, od Boga je. A svaki duh koji ne priznaje Isusa, nije od Boga i pripada Antikristu“ (Prva Ivanova 4, 2b–3a).

„tko ima Sina, ima i život, a tko nema Božjeg Sina, nema ni život“ (Prva Ivanova 5, 12).

Dakle, redak 7b i 8a nose obilježja Ivanova načina pisanja i prema tome mjerilu mogu biti uključeni u svetopisamski tekst.

Ivanovski sadržaj

Redak 7b i 8a nose obilježja Ivanove teologije jer mu je radnja svjedočnije, omiljeni Ivanov pojam koji se spominje u trideset i dva retka njegova *Evandjelja* (usp. *Ivan* 1, 7.8.15.32.34; 2, 25; 3, 11; 3, 26.28.32; 4, 39.44; 5, 31.32.33.36.37.39; 7, 7; 8, 13.14.18; 10, 25; 12, 17; 13, 21; 15, 26.27; 18, 23.37; 19, 35; 21, 24), jedanaest puta u poslanicama (*Prva Ivanova* 1, 2; 4, 14; 5, 6.7.8.9.10.11; *Treća Ivanova* 1, 3.6.12) i šesnaest puta u *Otkrivenju* (1, 2.5.9; 2, 13; 3, 14; 6, 9; 11, 3.7; 12, 11.17; 15, 5; 17, 6; 19, 10; 20, 4; 22, 16.18.20).

Svjedočanstva otačkoga razdoblja

Sveti Jeronim

Dokaz da neokrnjeni tekst jest izvoran ostavio je sveti Jeronim u *Proslavu katoličkim poslanicama*, napisanom godine 399. On piše:

„U Grkã koji cjelovito znaju i slijede pravu vjeru, nije takav redosljed sedam poslanica, koje se nazivaju kanonskim, kao što se nalazi u latinskim rukopisima. Budući da je Petar prvi u broju apostolã, njegove su poslanice prve i u redosljedu prije ostalih. Ali kao što smo davno ispravili evanđeliste na crtu istine, tako smo i ove, uz Božju pomoć, vratili u njihov pravilan redosljed. Jer prva je od njih jedna Jakovljeva, zatim dvije Petrove, tri Ivanove i jedna Judina.

Kao što su ih oni sastavili, tako bi ih i tumači trebali vjerno prevesti na latinski, ne uzrokujući dvosmislenost čitateljima i ne dopuštajući da se raznolikost riječi sukobljava: osobito na onome mjestu gdje čitamo o jedinstvu Trojstva u *Prvoj Ivanovoj poslanici*. U njoj su nevjerni prevoditelji puno grijeshili u istini vjere, stavljajući samo tri riječi, to jest voda, krv i duh u svojem izdanju, a ispuštajući svjedočanstvo Ota, Riječi i Duha. A u njima se katolička vjera najviše jača i potvrđuje se jedna bít božanstva Ota, Sina i Duha Svetoga.

U ostalim pak poslanicama, koliko se naše izdanje razlikuje od drugih, prepuštam razboritosti čitatelja. Ali ti, djevice Kristova Eustohijo, dok me bez ikakva razmišljanja ispituješ o istini Pisma, na neki način izlažeš moju starost da je glođu zubi zavidnika. Oni me proglašavaju krivotvoriteljem i kvariteljem Svetoga Pisma. Ali u takvu radu ne bojim se zavisti svojih suparnika. I ne ću poreći istinu Svetoga Pisma onima koji pitaju.¹²⁶

Dakle, Jeronim je sa svom pomnjom ispravio iskvarene rukopise koji su izostavljali redak 7b i 8a.

Taj je *Proslav*, između ostaloga, očuvan u rukopisu koji se zove *Codex Fuldensis*, a nastao je 541.–546. godine poslije Krista, što je prije većine postojećih grčkih rukopisa koji ispuštaju tri nebeska svjedoka.

K tomu postoje još starija, i te kako vjerodostojna svjedočanstva.

Tertulijan

Oko godine 200. godine poslije Krista Tertulijan je napisao „ova trojica jedno su“ u 25. poglavlju svoje *Apologije protiv Prakseja*:¹²⁷

„Ono što slijedi nakon Filipova pitanja (*Ivan* 14, 8) i cijeloga odgovora na njega (*Ivan* 14, 9–21), nastavlja se do kraja evanđelja u istoj vrsti govora u kojem se Otac i Sin razlikuju u svojoj vlastitosti. On isto tako obećava da će Branitelja moliti od Oca, kada uzade k Ocu, i poslati ga, i doista ‘drugoga Branitelja’ (*Ivan* 14, 16). A već smo objasnili koji je način On drugi. Uostalom, kaže: ‘od mojega će uzimati’ (*Ivan* 16, 14), baš kao što i sâm (Krist) čini od Oca. Dakle, veza Oca u Sinu i Sina u Branitelju čini trojicu, povezujući jednoga iz drugoga. ‘**Ova trojica jedno su**’ (*Prva Ivanova* 5, 7), a ne jedan, kako je rečeno: ‘Ja i Otac jedno smo’ (*Ivan* 10, 30) u pogledu jedinstva biti, a ne brojčane pojedinačnosti.“

Bojovnici izostavljanja retka 7b tvrde da su riječi „*qui tres unum sunt* – ova trojica jedno su“ Tertulijanove vlastite riječi, a ne preuzimanje rečenice iz *Prve Ivanove* 5, 7. No, da je Tertulijan time tumačio *Ivana* 10, 30 kojega navodi u nastavku iste rečenice, bio bi napisao „*qui duo unum sunt* – ova dvojica jedno su“, jer *Ivan* 10, 30 kaže da su Otac i Sin jedno, tu se Treći ne spominje.

¹²⁶ S. Hieronymus, *Prologus septem epistolarum canonicarum* (*Codex Fuldensis: Novum Testamentum Latine*, prir. Ernest Ranke, Marburgi & Lipsiae 1868., str. 399; Migne, *Patrologia Latina*, 29. svezak, stupci 863–874).

¹²⁷ Migne, *Patrologia Latina*, 2. svezak, stupci 187CD–188A.

Praksej iz Male Azije smatrao je da je Bog jedno nedjeljivo biće, žestoko se protivio svakom pokušaju podjele osobnosti ili likova Otca, Sina i Duha Svetoga i nijekao je osobno postojanje Boga Duha Svetoga, stapajući ga u očitovanje Otca i Sina te je, posljedično, također tvrdio da su i Otac i Sin umrli na križu. Na taj je način svodio Otca, Sina i Duha Svetoga na tri vida ili uloge jedne božanske osobe. Ivanovu rečenicu „ova trojica jedno su“ tumačio je kao izjednačavanje Otca, Riječi i Duha, pa mu Tertulijan zato suprotstavlja upravo taj njegov ključni argument, ali ga tumači s pomoću Ivanova Evanđelja da dokaže kako trojica nisu brojem, osobnošću, svjedočanstvom jedan. Jesu jedno, ali nisu jedni te isti, jer se razlikuju, i to ne samo nazivoslovno. Radi uklapanja rasuđivanja iz *Prve Ivanove* 5, 7 u Ivanovo Evanđelje, Tertulijan nema potrebu formalno se pozvati na Praksejevo ključno svetopisamsko mjesto, pa zato ne dodaje: „kao što je pisano“. Pribjegava Evanđelju zato što se njegov protivnik, protiv kojega piše *Apologiju*, ubraja među one za koje je još Apostol rekao:

„Od nas iziđoše, ali ne bijahu od nas. Jer kad bi bili od nas, ostali bi s nama; ali neka se očituje da nisu od nas“ (*Prva Ivanova* 2, 19).

Budući da za Prakseja nije mjerodavan izričit tekst o Trojstvu, jer ga on shvaća kao Jedinstvo, Tertulijan svoje tvrdnje gradi na *Evanđelju po Ivanu*. A ondje se Isus, iako u početku predstavljen kao *Lógos* (Riječ, Smisao), obično naziva „Sin“ ili „Sin Božji“. Ondje se i Duh Sveti naziva „Branitelj“. Stoga su Tertulijan i drugi koji su ga slijedili sve do Nicejskoga sabora češće rabili riječ Sin, a ne Riječ, i Branitelj, a ne Duh Sveti, kojima obiluje Ivanovo Evanđelje.

Zaključno, da redak 7b potkraj II. stoljeća nije bio smatran dijelom Svetoga Pisma, Tertulijan ne bi bio aludirao na njega, jer se upravo na njemu temeljilo Praksejevo krivovjerje.

Tertulijanov problem imali su i drugi branitelji pravovjerja, jer najraniji protutrojstveni krivovjerci nisu nijekali jedinstvo Trojstva, nego različitost osoba Trojstva. Sabelijanizam na Istoku i patripasionizam na Zapadu nijekali su razliku između Otca i Sina. Crkveni otcii III. stoljeća ne bi navodili retke 7b i 8a jer bi to moglo poduprijeti sabelijanske tvrdnje o jedinstvu (jednosti) Otca, Riječi i Duha Svetoga.

Nadahnut Nebeskim svjedocima Tertulijan između 198. i 203. poslije Krista piše i u spisu o krštenju (*De baptismo*, 6. poglavlje):¹²⁸

¹²⁸ Kvint S. F. Tertulijan, *Spis o krstu*, prir. Marijan Mandac, Zagreb, 1981., str. 56–57.

„Mi ne dobivamo Duha Svetoga u vodi (*Ivan 3, 5*), nego u vodi očišćeni pod (svjedočanstvom) anđela, pripremamo se za Duha Svetoga. I tomu je prethodio lik. Kao što je naime Ivan nekoć bio Gospodinov preteča pripremajući Njegove putove (*Luka 1, 76; Matej 3, 3*), tako i anđeo, svjedok krštenja, uništavanjem prijestupa pripravlja putove Duhu Svetomu koji će doći. To uništenje obavlja vjera, zapečaćena u Otcu i Sinu i Duhu Svetomu. Ako naime svaka riječ počiva **na trojici svjedoka** (*Prva Ivanova 5, 7–8; Matej 18, 16; Ivan 8, 17; Druga Korinćanima 13, 1; Ponovljeni zakon 19, 15*), koliko više Božji dar? Po blagoslovu ćemo za svjedoke vjere imati one iste koje su jamci spasenja. Dovoljan je za pouzdanje naše nade i broj božanskih imena. No budući da se **pod Trojicom** jamči i slavljenje vjere i obećanje spasenja, nužno se dodaje spomen Crkve, jer gdje su Trojica, to jest Otac i Sin i Duh Sveti, ondje je i Crkva, koja je tijelo Trojice (*Matej 18, 20; Prva Ivanova 5, 7–8*).“

Sveti Ciprijan

Godine 251. u šestom odlomku djela *Jedinstvo Katoličke Crkve* sveti Ciprijan Kartaški piše:¹²⁹

„Kristova zaručnica ne može preljubiti. Čista je i nevina. Poznaje jedan dom i čistom stidljivošću čuva neoskrvnjenost jedne ložnice. Ona nas spašava za Boga. Sinove koje je rodila obilježava za Kraljevstvo. Tko se odijeli od Crkve, sjedinjuje se s preljubnicom i otuđuje od obećanja danih Crkvi. Ne će doći do Kristovih nagrada tko napusti Kristovu Crkvu. Tuđinac je, bezbožan, neprijatelj. Ne može Boga imati Otcem komu Crkva nije majka. Ako je tko mogao odbjeći, bio je izvan Noine korablje. Tko je bio vani i izvan Crkve, izbjegao je. Gospodin opominje i kaže: ‘Tko nije sa mnom, protiv mene je. I tko sa mnom ne skuplja, rasiplje’ (*Matej 12, 30*). Tko narušava Kristov mir i slogu, djeluje protiv Krista. Tko drugdje – mimo Crkve – sabire, rasipa Kristovu Crkvu. Kaže Gospodin: ‘Ja i Otac jedno smo’ (*Ivan 10, 30*). I opet o Otcu i Sinu i Duhu Svetome pisano je: ‘I trojica jedno su’ (*Prva Ivanova 5, 7*). I onda da netko vjeruje kako se to jedinstvo što potječe iz božanske čvrstine i tijesno

¹²⁹ Sv. Ciprijan, *Jedinstvo Crkve, Euharistija, Molitva Gospodnja*, preveo Marijan Mandac, Makarska, 1987., str. 109; Migne, *Patrologia Latina*, 4. svezak, stupac 504; S. Cypriani *De catholicae Ecclesiae unitate: Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*, vol. III, pars I, Vindobonae 1868., str. 215; Maurice Bévenot, *Cyprian. De lapsis and De Ecclesiae cattolicae unitate*, Oxford, 1971.; *Corpus Christianorum Series Latina*, 3. svezak, Turnholti 1972., str. 254.

je vezano s nebeskim otajstvima može u Crkvi razoriti i rasplesti razdvojem suprotnih htijenja?! Tko se ne drži toga jedinstva, ne opslužuje Božji zakon. Ne čuva vjeru u Oca i Sina. Ne drži se ni života ni spasenja.“

Ciprijan ovdje ne argumentira sadržajem retka 7b kao Tertulijan, nego ističe njegovu bogoduhost, pripadanje Svetomu Pismu:

„*et iterum de Patre et Filio et Spiritu Sancto scriptum est: Et tres unum sunt.* –

I opet o Otcu i Sinu i Duhu Svetome **pisano je**: I trojica jedno su.“

Kritičari koji tvrde da je *Ivanov stavak* naknadno uvršten morali bi se pozabaviti zbiljom tih triju vrlo starih dokaza koji podupiru vjerodostojnost redaka 7b i 8a, razumnom tvrdnjom da su oni neosnovano ispušteni iz Pisma te prepoznavanjem očita problema koji nastaje kada ti dijelovi nedostaju.

Sveti Augustin

U djelu *Država Božja*, 5. knjizi, 11. poglavlju godine 413. sv. Augustin piše o sveopćoj promisli Božjoj, koje zakoni upravljaju svima stvarima:¹³⁰

„I tako najviši i istinski **Bog**, s **Riječju** svojom i s **Duhom svetim** – **koje troje jest jedno**; Bog, jedan i svemoćan, stvoritelj i tvorac svake duše i svakoga tijela; dioništvom u Njemu sretni su svi koji su sretni u istini, a ne u ispraznosti. On je od duše i tijela načinio čovjeka razumnom životinjom. Kad čovjek griješi, On ga ne ostavlja nekažnjena, ali ga i ne napušta bez milosrđa.“

Ostali svjedoci Ivanova stavka

Ivanov stavak poznavali su i navodili **grčki otc i naučitelji**:

Pseudo-Ignacije (dulja inačica *Poslanice Filipljanima*),

Origen (*Selecta in Psalmos*),¹³¹

Pseudo-Atanazije (*Disputatio contra Arium i Quaestiones aliae*),

sv. Grgur Nazijanski (*Govor 45., drugi govor na Uskrs*),

sv. Ivan Zlatousti (*Adversus Judaeos*),

Pseudo-Zlatousti (*De cognitione Dei et in sancta theophania*),

¹³⁰ Aurelije Augustin, *O Državi Božjoj*, svezak prvi, preveo Tomislav Ladan, Zagreb, 1982., str. 353–355.

¹³¹ Migne, *Patrologia Graeca*, 12. svezak, stupac 1304.

Zaharija Govornik (*De mundi opificio*),¹³²

sv. Ivan Damaščanin (*Carmina et cantica: In Dominicam Pascha*),¹³³

sv. Andrija Kretski (*Magnus canon*).¹³⁴

Ivanov stavak navodili su i drugi starovjekovni latinski pisci. Tako **Febadij** godine 359. piše:¹³⁵

„Tako je Duh drukčiji od Sina, kao što je Sin drukčiji od Otca. Tako je treća [božanska] osoba u Duhu, kao što je u Sinu druga osoba. Ipak je jedno [boštvo] u svemu, jer su Trojica jedno.“

Avilski biskup **Priscilijan** godine 380. piše:¹³⁶

„Kao što Ivan kaže: Troje svjedoči na zemlji: voda, pùt i krv; i to troje je jedno. I troje svjedoči na nebu: Otac, Riječ i Duh; i to troje je jedno u Kristu Isusu.“

On obrće redosljed redaka 7 i 8, ali i on potvrđuje kako je stavak ipak postojao prije polovice IV. stoljeća, od kada najranije mogu potjecati najstariji grčki rukopisi u kojima nema stavka (npr. *Sinaiticus* i *Vaticanus*).

Sjevernoafrički biskup **Vigilij Tapsaški** oko godine 450. piše:¹³⁷

„Također reče Partima:¹³⁸ *Tri su*, kaže, *koje pružaju svjedočanstvo na zemlji: voda, krv i pùt, i te tri su u nama. I trojica su koja daju svjedočanstvo na nebu: Otac, Riječ i Duh, i njih trojica jedno su.*“

Isti Vigilij Tapsaški oko godine 480. piše:¹³⁹

¹³² Migne, *Patrologia Graeca*, 85. svezak, stupac 1141.

¹³³ Migne, *Patrologia Graeca*, 96. svezak, stupac 844.

¹³⁴ Migne, *Patrologia Graeca*, 97. svezak, stupac 1345.

¹³⁵ Phoebadius, *Contra Arianos*, XXVII, 4: „Sic alius a Filio Spiritus; sicut alius a patre Filius. Sic tertia in Spiritu ut in Filio secunda persona, unus tamen omnia quia tres unum sunt.“

¹³⁶ Priscillianus, *Liber Apologeticus*, I, 4: „Sicut Ioannes ait: Tria sunt quae testimonium dicunt in terra: aqua caro et sanguis; et haec tria in unum sunt et tria sunt quae testimonium dicunt in caelo: pater, verbum et spiritus; et haec tria unum sunt in Christo Iesu.“

¹³⁷ Vigilius Tapsensis, *Contra Varimadum*, liber I, capitulum 5: „Item ipse ad Parthos: Tres sunt, inquit, qui testimonium perhibent in terra, aqua, sanguis et caro, et tres in nobis sunt. Et tres sunt qui testimonium perhibent in caelo, Pater, Verbum, et Spiritus, et ii tres unum sunt“ (Migne, *Patrologia Latina*, 62. svezak, stupac 359).

¹³⁸ U doba Rimskoga Carstva smatralo se da je *Prva Ivanova poslanica* upućena kršćanima u Partskom Carstvu (drevna Perzija/Babilon; to je Carstvo postojalo od 247. godine prije Krista do 224. godine poslije Krista), pa je „Poslanica Partima“ drugo ime za Prvu poslanicu sv. Ivana Apostola.

¹³⁹ Vigilius Tapsensis, *De Trinitate Libri Duodecim*, liber I: „Ergo quamvis in superioribus exemplis Scripturarum tacita sint nomina personarum, tamen unitum nomen divinitatis per omnia tibi est in his demonstratum; sicut et in hoc exemplo veritatis, in quo nomina personarum evidenter sunt ostensa, et unitum nomen divinitatis clause est declaratum, dicente Joanne evangelista in Epistola sua: Tres sunt qui testimonium dicunt in caelo, Pater, et Verbum, et Spiritus, et in Christo Jesu unum sunt“ (Migne, *Patrologia Latina*, 62. svezak, stupac 243).

„Stoga, iako su u prethodnim primjerima Svetoga Pisma prešućena imena osoba, ipak ti se u svemu u njima pokazuje ujedinjeno ime božanstva. Baš kao i u ovom primjeru istine, u kojem su imena osoba jasno pokazana, a ujedinjeno ime božanstva jasno je objavljeno, kao što evanđelist Ivan kaže u svojoj poslanici: *Trojica su koji svjedoče na nebu: Otac, i Riječ, i Duh, i u Kristu Isusu jedno su.*“

Biskup **Viktor Vitski** u *Povijesti progona afričkih krajeva* oko godine 485. piše:¹⁴⁰

„I da bismo još jasnije naučavali da je Duh Sveti jednoga boštva s Otcem i Sinom, to potvrđuje svjedočanstvo Ivana Evanđelista. Jer on kaže: *Trojica su koji svjedoče na nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti, i ta trojica jedno su.*“

Sjevernoafrički biskup i crkveni otac sveti **Fulgencij Ruspiski** (462.–533.) navodi *Ivanov stavak* kao i Ciprijanov zapis o tome u *Odgovorima protiv arijanaca*:¹⁴¹

„U Otcu, dakle, i Sinu, i Duhu Svetome prihvaćamo jedinstvo biti, a ne usuđujemo se miješati osobe. Jer blaženi apostol Ivan svjedoči govoreći: *Trojica su koja svjedoče na nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti; i Trojica jedno su* (Prva Ivanova 5, 7). To i preblaženi mučenik Ciprijan u *Poslanici o jedinstvu Crkve* ispovijeda govoreći: *Tko narušava Kristov mir i slogu, djeluje protiv Krista. Tko drugdje – mimo Crkve – sabire, rasipa Kristovu Crkvu.* I kako bi pokazao da postoji jedna Crkva jednoga Boga, odmah je umetnuo ova svjedočanstva iz Pisma: *Kaže Gospodin: ‘Ja i Otac jedno smo’* (Ivan 10, 30). *I opet o Otcu i Sinu i Duhu Svetome pisano je: ‘I trojica jedno su’* (Prva Ivanova 5, 7).“

¹⁴⁰ Victor Vitensis, *Historia persecutionis Africanae Provinciae*, liber III, capitulum XI: „Et ut adhuc luce clarius unius divinitatis esse cum Patre et Filio Spiritum sanctum doceamus, Joannis evangelistae testimonio comprobatur. Ait namque: Tres sunt qui testimonium perhibent in caelo, Pater, Verbum, et Spiritus sanctus, et his tres unum sunt“ (Migne, *Patrologia Latina*, 58. svezak, stupac 227).

¹⁴¹ Fulgentius Ruspensis, *Responsio contra Arianos Libri Duo*, Responsum X: „In Patre ergo et Filio et Spiritu Sancto unitatem substantiae accipimus, personas confundere non audemus. Beatus enim Joannes Apostolus testatur, dicens: Tres sunt qui testimonium perhibent in caelo; Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus; et tres unum sunt.. Quod etiam beatissimus martyr Cyprianus, in epistola de Unitate Ecclesiae confitetur, dicens: Qui pacem Christi et concordiam rumpit, adversus Christum facit; qui alibi praeter Ecclesiam colligit, Christi Ecclesiam spargit. Atque ut unam Ecclesiam unius Dei esse monstraret, haec confestim testimonia de Scripturis inseruit. Dicit Dominus: Ego et Pater unum sumus. Et iterum: De Patre et Filio et Spiritu Sancto scriptum est: Et tres unum sunt“ (Migne, *Patrologia Latina*, 65. svezak, stupac 224).

Sveti Fulgencij isto tako piše u djelu *Feliks Bilježniku o Trojstvu*:¹⁴²

„Evo, ukratko imaš da je Otac jedan, Sin još jedan, a Duh Sveti još jedan: različiti u osobi, ali ne drukčiji u naravi. I stoga: *Ja*, kaže, *i Otac smo jedno* (Ivan 10, 30). Uči nas da *jedno* odnosimo na narav, a *jesmo*, na osobe. Slično i ona: *Trojica su*, kaže, *koji svjedoče na nebu, Otac, Riječ i Duh, i ta trojica jedno su*’ (Prva Ivanova 5, 7).

Prvo, uči nas da se odnosimo na prirodu, mi koji jesmo, na osobe. Slično tomu, kaže: Troje je što svjedoči na nebu: Otac, Riječ i Duh, i to troje jedno je.“

Crkveni otac **Kasiodor** (485.–585.) u *Vraćanjima na apostolske poslanice* piše:¹⁴³

„O tome na zemlji svjedoče tri otajstva: voda, krv i duh, za koja se čita da su se ispunila u Muci Gospodinovoj; na nebu pak Otac i Sin i Duh Sveti; a njih trojica jedan su Bog.“

Pisarev previd

Iako postoji više od 5000 grčkih rukopisa Novoga Zavjeta, 5. glavu *Prve Ivanove* sadržava njih samo 480. Točno je da većini tih rukopisa nedostaje tekst retka 7b i 8a, ali većini grčkih rukopisa isto tako nedostaje druga polovica *Prve Ivanove* 2, 23 („Svaki koji niječe Sina, nema ni Oca, a *tko priznaje Sina, ima i Oca*“), koji je *Vulgata* očuvala. To dokazuje da se trojstveni izričaj mogao izbrisati u većini rukopisa *Prve Ivanove poslanice* i da ***Vulgata može točnije očuvati vjerodostojna čitanja bolje nego većina grčkih rukopisa.***

Od spomenutih 480 rukopisa 5. glave *Prve Ivanove* na grčkom samo 12 rukopisa potječe iz razdoblja prije X. stoljeća, i to nijedan iz prvoga, drugoga ili trećega stoljeća, dva iz IV. stoljeća (01 i B), dva iz V. stoljeća (A i 048), jedan iz VI. stoljeća (0296), nijedan iz VII. stoljeća, jedan iz VIII. stoljeća (L), četiri iz IX. stoljeća (K, P, Ψ, 049) i dva iz X. stoljeća (056 i 0142).

¹⁴² Fulgentius Ruspensis, *Ad Felicem Notarium De Trinitate liber unus*, capitulum IV: „En habes in brevi alium esse Patrem, alium Filium, alium Spiritum Sanctum: alium et alium in persona, non aliud et aliud in natura; et idcirco: *Ego*, inquit, *et Pater unum sumus. Unum*, ad naturam referre nos docet, *sumus*, ad personas. Similiter et illud: *Tres sunt*, inquit, *qui testimonium dicunt in caelo, Pater, Verbum, et Spiritus, et his tres unum sunt*“ (Migne, *Patrologia Latina*, 65. svezak, stupac 500).

¹⁴³ Cassiodorus, *Complexiones In Epistollis Apostolorum*. Epistolam S. Joannis ad Parthos, capitulum X: „Cui rei testificantur in terra tria mysteria: aqua, sanguis et spiritus, quae in passione Domini leguntur impleta: in caelo autem Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus; et hi tres unus est Deus“ (Migne, *Patrologia Latina*, 70. svezak, stupac 1373).

Redak 7b i 8a u njima je mogao lako biti ispušten zbog pisareva previda (skretanja pogleda, „parablepse“), tj. pogrješke kada se jedno uz drugo nađu dva ista ili slična slova, sloga ili riječi te pisar jedno nenamjerno izostavi („haplografija“). Drugim riječima, u trenutku nepozornosti preskoči s kraja prvoga retka na sličan završetak drugoga retka. A do izostavljanja je vrlo jednostavno moglo doći zbog uzastopnih redaka sa sličnim završeticima („homoeoteleuton“).

Mogućnost toga objašnjenja potkrjepljuje činjenica da čak i takozvani „najpouzdaniji rukopisi“ parablepsama izostavljaju značajne dijelove teksta.

Primjer prvi

Sinajski rukopis (Codex Sinaiticus), najstariji pisani trag *Prve Ivanove* 5 bez redaka 7b i 8a, zbog homoeoteleutona izostavlja ukupno 32 grčke riječi u *Prvoj Korinćanima* 13, 1–2 (drugu polovicu 1. retka i sve do predpredzanje riječi 2. retka):

„εαν ταις γλωσσαις των ανθρωπων λαλω και των αγγελων **αγαπην δε μη εχω** γεγονα χαλκος ηχων η κυμβαλον αλαλαζον και εαν εχω προφητειαν και ειδω τα μυστηρια παντα και πασαν την γνωσιν και εαν εχω πασαν την πιστιν ωστε ορη μεθιστανει **αγαπην δε μη εχω** ουδεν ειμι /

*ean tais glōssais tōn anthrōpōn lalō kai tōn angelōn **agapēn de mē ekhō** gegona khalkos ēkhōn ē kymbalon alalazon kai ean ekhō prophēteian kai eidō ta mystēria panta kai pasan tēn gnōsin kai ean ekhō pasan tēn pistin hōste orē methistanein **agapēn de mē ekhō** ūden eimi –*

Kad bih govorio ljudske i anđeoske jezike, **a ne bih imao ljubav**, bio bih mjed što ječi ili cimbalo što zveči. Kad bih imao dar prorokovanja i poznao sve tajne i sve znanje, i kad bih imao svu vjeru, tako da bih i brda premještao, **a ljubav ne bih imao**, ništa sam.“

Pisar je izostavio podvučene riječi. Kada je prepisao prvi *agapēn de mē ekhō*, pogled mu je preskočio na mjesto gdje se te riječi ponavljaju i nastavio je prepisivanje odatle. Kasniji je pisar dodao izostavljene riječi u gornji rub.

Primjer drugi

Sinajski rukopis prenio je *Luku* 10, 31–33 tako da je ispustio 32. redak u cijelosti:

„κατα συγκυριαν δε ιερεις τις κατεβαινεν εν τη οδω εκεινη και ιδων αυτον **αντιπαρηλθεν** ομοιος δε και λευιτης γενομενος κατα

τον τοπον ελθων και ιδων αντιπαρηληθεν σαμαρειτης δε τις οδευων ηλθεν κατ αυτον και ιδων αυτον εσπλαγχνισθη /

kata synkyrian de hierous tis katebainen en tē hodō ekeinē kai idōn auton antiparēlthen homoiōs de kai leuitēs genomenos kata ton topon elthōn kai idōn antiparēlthen Samareitēs de tis hodeuōn ēlthen kat auton kai idōn auton esplankhnisthē –

Tim je putem slučajno išao neki svećenik, vidio ga i prošao **suprotnom stranom**. Slično je učinio i levit: došao je do tog mjesta, vidio ga i prošao **suprotnom stranom**. A putem je išao i neki Samarijanac. Došao je do njega, vidio ga i smilovao se.“

Pisar *Sinajskoga rukopisa* ispustio je podcrtane riječi jer je nakon riječi *antiparēlthen* na kraju 31. retka preskočio na tu istu riječ na kraju 32. retka i nastavio prepisivati dalje 33. redak.

Primjer treći

Prepisivač *Sinajskoga rukopisa* napravio je istu pogriješku u *Luki* 17, 34–35 i izostavio cijeli 35. redak. Nije uključio sljedeće podvučene riječi jer se glagol *aphethēsetai* pojavljuje dva puta:

„λεγω υμιν ταυτη τη νυκτι εσονται δυο επι κλινης μιας ο εις παραληφθησεται και ο ετερος αφεθησεται εσονται δυο αληθουσαι επι το αυτο η μια παραληφθησεται η δε ετερα αφεθησεται /

legō hymin tautē tē nykti esontai duo epi klinēs mias ho heis paralēphthēsetai kai ho heteros aphethēsetai esontai duo alēthūsai epi to auto hē mia paralēphthēsetai hē de hetera aphethēsetai –

Te će noći, kažem vam, dvoje biti u jednoj postelji. Jedno će biti uzeto, a drugo **ostavljeno**. Dvije će žene mljeti na istom mjestu – jedna će biti uzeta, a druga ostavljena.“

Primjer četvrti

Pisar *Sinajskoga rukopisa* to čini još jednom u *Ivanu* 6, 55. Redak bi trebao glasiti:

„η γαρ σαρξ μου αληθως εστιν βρωσις και το αιμα μου αληθως εστιν ποσις /

hē gar sarx mū alēthōs estin brōsis kai to aima moū alēthōs estin posis –

Jer moje tijelo **istinsko** je jelo, a moja je krv **istinsko** piće.“

Međutim, u *Sinaiticusu* stoji: „*hē gar sarx mū alēthōs estin posis* – Jer tijelo moje jest istinsko piće.“ To besmisleno čitanje nastalo je kada je pisar zbog homoeoteleutona preskočio sve između prvoga *alēthōs* (istinsko) i drugoga *alēthōs*.

Primjer peti

Pisar *Sinajskoga rukopisa* opet čini istu stvar na *Ivanu* 16, 14–16.

„εκεινος εμε δοξασει **οτι εκ του εμου ληψεται και αναγγελει υμιν παντα οσα εχει ο πατηρ εμα εστιν δια τουτο ειπον οτι εκ του εμου ληψεται και αναγγελει υμιν** μικρον και ου θεωρειτε με και παλιν μικρον και οψεσθε με οτι εγω υπαγω προς τον πατερα /

ekeinos eme doxasei hoti ek tū emū lēpsetai kai anangelei hymin panta hosa ekhei ho Patēr ema estin dia tūto eipon hoti ek tū emū lēpsetai kai anangelei hymin mikron kai ū theōreite me kai palin mikron kai opsesthe me hoti egō hypagō pros ton Patera –

On će mene proslavljati jer će **od mojega uzimati i navješćivati vama**. Sve što ima Otac, moje je. Zbog toga vam rekoh: **od mojega uzima i navješćivat će vama**. Malo, i više me ne ćete vidjeti; i opet malo, pa ćete me vidjeti.“

Zbog sklopa *hoti ek tū emū lēpsetai kai anangelei hymin* pisar *Sinajskoga rukopisa* izostavio je cijeli 15. redak.

Dakle, zbog homoeoteleutona najstariji rukopis ispustio je barem četiri cijela retka. To bi trebalo biti dovoljno da navede na preispitavanje krilatice kako su najraniji rukopisi = najpouzdaniji rukopisi.

Primjer šesti

Dva susljedna retka *Luka* 14, 26 i 27, imaju isti završetak „*ū dynatai einai mū mathētēs* – ne može biti moj učenik.“

„ει τις ερχεται προς με και ου μισει τον πατερα αυτου και την μητερα και την γυναικα και τα τεκνα και τους αδελφους και τας αδελφας ετι τε και την ψυχην εαυτου **ου δυναται ειναι μου μαθητης οστις ου βασταζει τον σταυρον εαυτου και ερχεται οπισω μου ου δυναται ειναι μου μαθητης** /

ei tis erkhetai pros me kai ū misei ton Patera autū kai tēn mētera kai tēn gynaika kai ta tekna kai tūs adelphūs kai tas adelphas eti te kai tēn psukhēn heautū ū dynatai einai mū mathētēs hostis ū bastazei ton stauron heautū kai erkhetai opisō mū ū dynatai einai mū mathētēs –

Ako netko dođe k meni, a mene ne voli više od svoga oca i majke, žene i djece, braće i sestara, pa čak i svog života – **ne može biti moj učenik**.
Tko god ne nosi svoj križ, a ide za mnom, **ne može biti moj učenik**.“

Zbog toga se dogodilo da je u nekoliko rukopisa – M (IX. stoljeće), R (VI. stoljeće), Γ (X. stoljeće) i drugima – izostavljen 27. redak, tj. ono što je ovdje podcrtano. Pisar je slučajno izostavio 27. redak jer je, kada je završio s prepisivanjem „*ἡ dynatai einai mū mathētēs* – ne može biti moj učenik“ u 26. retku, pogled mu je pao na isti izraz u 27. retku i pomislio je da je njega već prepisao.

Zaključno

Puni grčki tekst *Prve Ivanove* 5, 7–8 glasi:

„οτι τρεις εισιν οι μαρτυρουντες εν τω ουρανω ο Πατηρ ο Λογος και το Αγιον Πνευμα και ουτοι οι τρεις εν εισιν και **τρεις εισιν οι μαρτυρουντες εν τη γη**, το Πνευμα, και το υδωρ, και το αιμα· και οι τρεις εις το εν εισιν /

*hoti treis eisin hoi martyrūntes en tō ūranō ho Patēr ho Logos kai to Hagion Pneuma kai hūtoi hoi treis en eisin kai **treis eisin hoi martyrūntes en tē gē**, to Pneuma, kai to hydōr, kai to haima; kai hoi treis eis to en eisin –*

Jer Trojica su **koja svjedoče na nebu**: Otac, i Riječ, i Sveti Duh. I njih Trojica jedno jesu. I troje **je koje svjedoči na zemlji**: Duh, voda i krv. I to troje jesu jedno.“

Pisar je mogao vidjeti ponavljanje *treis eisin hoi martyrūntes en* i preskočiti s toga mjesta u 7. na isto mjesto u 8. retku. Ovo nije klasični slučaj parablepse jer nije prepisao ni *en tō* iz nastavka 7. retka ni *en tē gē* iz nastavka 8. retka, ali se ne može pouzdano isključiti da izostavljanje nije plod trenutka pisareve nepozornosti, koja se onda nastavila tako prepisivati u aleksandrijskoj porodici rukopisa.

Namjesto zaključka

Eberhard Nestle (začetnik kritičkoga izdanja *Novoga Zavjeta* Nestle-Aland po kojem je Hrvatsko biblijsko društvo s partnerima godine 2025. izdalo hrvatski prijevod) godine 1899. napisao je, ne bez žuči:

„*Ivanov stavak* više ne zahtijeva raspravu u uvodu u grčki Zavjet; [...] patološki je zanimljiv samo ako ga još brane čak i s protestantske strane.“¹⁴⁴

Odbijanje rasprave, za čim je posegnuo Nestle, nije odlika uključivosti, majeutičnosti, demokratičnosti, sinodnosti, akademičnosti ni nadmoćnosti u znanju, a kršćani k tomu baštine preporuku da postupaju upravo suprotno (v. *Prvu Petrovu* 3, 15).

Patologija je u užem smislu proučavanje bolesnih promjena, zbivanja i stanja u organizmu pretežito razudbom i sitnozorum, a u širem smislu svako odstupanje od zdrave ili prirodne strukture ili uloge; nepravilnost, bolest ili izobličenje. Pravo je pitanje što jest patologija u slučaju *Prve Ivanove* 5, 7–8? Ustrajavanje na svjedočanstvu dvaju rukopisa na grčkom iz IV. stoljeća ili uzimanje u obzir cjeline, svih dostupnih podataka i predaja?

Grčka Pravoslavna Crkva čuva *Ivanov stavak*, Latinska Crkva u *Vulgati* i u mnoštvu prijevoda na narodne jezike čuva *Ivanov stavak*, Anglikansko zajedništvo u *Bibliji kralja Jakova* čuva *Ivanov stavak*, akademska zajednica i biblijska društva u nizu kritičkih izdanja od XVI. do XXI. stoljeća čuvaju *Ivanov stavak*, sve kao zdravi i prirodni sadržaj, tijek, strukturu, ivanovski stil, rječnik i sukladnost; pogođeno i smisljeno značenje, slovničku (gramatičku) i bogoslovnu (teološku) pravilnost. Na njegovu vjerodostojnost ukazuje niz unutarnjih dokaza iz samoga teksta, i vanjskih iz povijesti kršćanske književnosti.

Vrijeme je da katolici postanu ponosni na sv. Jeronima, pouzdanost čitanja *Vulgate* i Predaju.

---

¹⁴⁴ Eberhard Nestle, *Einführung in das griechische Neue Testament*, Göttingen, 1899., str. 260: „Das *Comma Johanneum* fordert in einer Einführung in das griechische Testament keine Erörterung mehr; [...] nur pathologisches Interesse hat es, wenn dasselbe sogar von protestantischer Seite noch verteidigt wird.“

IV. TEOLOŠKA PROSUDBA

Širi li novi prijevod *Biblije* zablude?

Sveto Pismo prema katoličkom računanju (za razliku od židovskoga, pravoslavnoga i protestantskoga) obuhvaća 73 knjige, 1334 glave i 35.527 redaka.¹⁴⁵ Sveto Pismo u nakladi Hrvatskoga biblijskoga društva i sunakladnika, objavljeno u prosincu 2025. sadržava 73 knjige, dakle prema katoličkom kanonu. Jedan od sunakladnika reklamira ga kao „novi hrvatski katolički prijevod“. No, da bi formalno bio katolički prijevod, morao bi imati *imprimatur* („neka se tiska“) biskupske konferencije. A to nema. Suglasnost koju ima, nije odobrenje iz kanona 825., ni *imprimatur*.

Da bi formalno bio katolički prijevod, morao bi biti „popraćen potrebnim i dostatnim tumačenjima“, kako traže Drugi vatikanski sabor (*Dei Verbum*, 25) i kanon 825. paragraf 1. *Zakonika kanonskoga prava*. A nije.

Da bi Biblija sadržajno bila katolički prijevod, njezin sadržaj mora biti čist od svake zablude u stvarima vjere i ćudoređa. Evo nekoliko primjera koji izazivaju dvojbe u tom pogledu.

Biblijom protiv povijesti

U želji da „osuvremene“ prijevod, prevoditelji Hrvatskoga biblijskoga društva i sunakladnika na Josipa i Mariju primjenjuju donedavne kršćanske običaje i razlike između zaruka i ženidbe, pa za Josipa pišu:

„Stoga je namjeravao tajno prekinuti zaruke“ (*Matej* 1, 19).

Ali grčki izvornik ne govori o prekidu zaruka, niti spominje zaruke u tom retku, nego ima glagol ἀπολύσαι/*apolýsai* poslati daleko, otpustiti, u današnjem shvaćanju: rastaviti (brak). Ono što se prevodi zarukama spominje se u 18. retku gdje stoji μνηστευθείσης/*mnēsteutheísēs*, da je (Marija bila) obećana (Josipu).

Nastavlja prijevod Hrvatskoga biblijskoga društva:

---

¹⁴⁵ V. statistiku za Stari Zavjet (<https://catholic-resources.org/Bible/OT-Statistics-NAB.htm>) i Novi Zavjet (<https://catholic-resources.org/Bible/NT-Statistics-Greek.htm>).

„Dok je on o tome razmišljao, u snu mu se ukazao Gospodinov anđeo. Rekao mu je: Josipe, Davidov potomče, ne boj se oženiti Mariju“ (*Matej* 1, 20).

Ali u grčkom izvorniku nema glagola oženiti. Tako bi valjalo prevesti da je upotrijebljen glagol γαμέω/*gaméō* (ženiti, oženiti, vjenčati se, sklopiti brak, uzeti za ženu). Ali nije. Nego piše: παραλαβεῖν/*paralabeîn*. A to onda znači:

	uzeti			
„Ne boj se	primiti	Mariju	kao	svoju ženu.“
	prihvatiti		za	
	povesti sa sobom			

Prijevod nastavlja izvješćivati što se zbilo nakon anđelova ukazanja:

„Kad se probudio, Josip je učinio što mu je Gospodinov anđeo bio zapovjedio: uzeo je Mariju za svoju ženu“ (*Matej* 1, 24).

Ali u grčkom izvorniku ne stoji tako, nego: „Probudivši se tada Josip oda sna, učini kako mu zapovjedi anđeo Gospodinov i primi ženu svoju“ Ili: „uze k sebi ženu.“ Ili: „prihvati je za ženu.“ Objavljeni prijevod Hrvatskoga biblijskoga društva nije vjeran izvorniku jer već spomenuti glagol παραλαμβάνω/*paralambánō*, ovdje *parélaben* (3. osoba jednine aorista indikativa aktivnoga), ne znači oženiti (uzeti za ženu), nego: ‘primiti’, ‘uzeti sa sobom’, ‘pridružiti sebi’, ‘prihvatiti’. Prema židovskom pravu Marija je prije Isusova začeca već bila zaručena s Josipom (*Matej* 1, 18; *Luka* 1, 27). U oba evanđelja riječ „zaručen“ znači biti zakonito obvezan na brak. Stoga, nakon što je Josip vidio da je Marija trudna, nije je „uzeo za ženu“ (= oženio, vjenčao se s njome), nego ju je primio u svoj dom, uzeo k sebi, doveo u kuću. Evanđelist Matej tu ne govori ni o ženidbi, ni o vjenčanju, nego o primanju pod Josipovo okrilje, čime on u pravnom smislu počinje pred zakonom biti Marijin muž i Isusov otac.

Da je anđeo Josipu rekao da uzme Mariju k sebi, a ne da je oženi, potvrđuje i uvodna evanđelistova rečenica – u prijevodu iste Biblije:

„Prije nego što su počeli zajednički živjeti...“ (*Matej* 1, 18).

Naime, taj se zajednički život počeo događati tek nakon anđelova ukazanja Josipu. Pri tom se prilog *zajednički* ne može shvaćati *na supružnički način*, nego jednostavno pod istim krovom.

Da je Josip Marijin muž, evanđelist je naveo još prije: ὁ ἀνὴρ αὐτῆς / *ho anèr autēs*, muž njezin (*Matej* 1, 19) – a to točno donosi i taj prijevod:

„Premda je njezin muž Josip poštivao Zakon...“ (*Matej 1, 19*), pa je u nastavku teksta besmisleno da bi anđeo mužu govorio da oženi ženu s kojom je već u braku, čiji je muž.

Nakon što je Josip uzeo Mariju k sebi u kuću i nakon što je njezina trudnoća poodmakla, Luka ponavlja zaručničko stanje kada Josip, po zakonu, mora prijaviti njihov vez u Betlehemu. U prijevodu iste *Biblije*:

„Josip je iz Nazareta u Galileji krenuo prema Betlehemu u Judeji, Davidovu gradu; onamo je išao jer je bio iz Davidove loze i obitelji. Pošao se popisati zajedno s Marijom, svojom trudnom zaručnicom“ (*Luka 2, 4–5*).

Stoga navodi o ženidbi u *Mateju 1, 20* („ne boj se oženiti“) i *1, 24* („uzeo je za ženu“) proturječe i drugim tvrdnjama u toj glavi, i u *Evandjelju po Luki*, i u općem shvaćanju povijesti spasenja.

U ime osuvremenjivanja nije dopustivo krivotvoriti povijest i prijevod.

Zaruke i ženidba u Židova u I. stoljeću prije Krista nisu dva strogo odvojena čina. Evandelist za Mariju kaže da je zaručena, a za Josipa da je njezin muž, sve prije Isusova začeca. Vjerničko je shvaćanje da su oni ostali zaručnici, jer njihov brak nikada nije konzumiran. No, prema židovskom pravu to je bio brak i prije Isusova začeca. Otuda navodi o Josipovoj dvojbi da li da razvrgne taj brak, da je otpusti, i to potajice, kako Marija ne bi bila javno osramoćena (*Matej 1, 19*). Da su to bile zaruke u donedavnom smislu, ne bi bila riječ o tome da muž otpušta svoju ženu.

Biblijom protiv vjerske istine

Dogma je katoličke vjere da je Blažena Djevica Marija – uvijek djevica (*Ἀειπάρθεος/Aeipárthenos, semper virgo*), to jest da je bila i ostala djevica prije poroda, u porodu i nakon poroda.¹⁴⁶ Neimenovani propovjednik u IV. stoljeću kaže:

„Vjerujemo samo ovo, da je djevica prije poroda, djevica u porodu, trajna djevica nakon poroda, bez kvarenja puti, bez općenja s muškarcem, bez ljudskoga običaja, snagom Duha Svetoga začela sina i

¹⁴⁶ Marija nikada nije prestala biti djevica, ona je to stalno i nepromjenjivo. Prema Predaji, Marija je učinila zavjet djevičanstva, začela i rodila kao djevica i djevica ostala. Evandelisti jednoglasno potvrđuju Marijino djevičanstvo prije Kristova rođenja (*ante partum*), a Crkva vjeruje u djevičanstvo u rađanju (*in partu*) i da ga je očuvala nakon Kristova rađanja (*post partum*). To trajno djevičanstvo najčešće se prevodi latinskim izrazom *semper virgo*, vazda djevica, koji odgovara grčkome *ἀειπάρθεος / aeipárthenos*. Pridjevkom *Virgo perpetua* (Djevice vjekovita) želi se istaknuti da je Marija od muškarca netaknuta i nakon porođaja.

rodila ga zatvorene utrobe. A On, pravi čovjek i pravi Bog, umrije za nas kao čovjek, i otkupi nas i oslobodi kao Bog.¹⁴⁷

Neposredno prije začeća Marija kaže anđelu: „još nisam bila s muškarcem“ (*Luka* 1, 34). Djevičanski je, bez spolnoga odnosa s muškarcem, začela Isusa. Djevičanski Ga je, bez povrjede fizičkoga djevičanstva, rodila. Nakon poroda, sve do završetka svoga zemaljskoga života ostala je djevica. Zato je Drugi carigradski sabor, Peti ekumenski, godine 553. definirao da je ona „vazda djevica“ (Denzinger, 427). To i tako vjeruju katolici, pravoslavci i neki, ali ne svi, protestanti. Ta nauka označava njezinu jedinstvenu čistoću, potpunu predanost Bogu i uzor Crkvi te ističe njezinu iznimnu ulogu u povijesti spasenja.

Biblija hrvatski standardni prijevod ne vodi o tome računa nego piše o Josipu:

„Nije imao odnose s njom [Marijom] dok nije rodila sina“ (*Matej* 1, 25a).

Iz tako oblikovane rečenice mora se zaključiti da bi Josip imao spolne odnose s Marijom nakon što je ona rodila Isusa. A takva je tvrdnja protivna katoličkoj vjeri. Zato je tako sročena rečenica podmetanje na teološkoj i jezikoslovnoj razini. Izmišljotina. Koja nema uporište u grčkom predlošku. U grčkom izvorniku taj redak nema riječi koje se mogu prevesti izrazom „imao odnose s“.

Predikat οὐκ ἐγίνωσκεν / *ūk egínōsken* (3. osoba imperfekta) poglavito znači ‘znati’, pa je smisao rečenice:

	znao	
	razumio	
„Nije ju	shvatio	dok nije rodila sina.“
	upoznao	
	spoznao	

Budući da je *Evandjelje po Mateju* izvorno napisano na hebrejskom, ali ono nije dospjelo do nas (izvornik na hebrejskom još je u svoje doba držao u rukama sveti Jeronim), može se pretpostavljati da je prvi prevoditelj Mateja na grčki posegnuo za glagolom γινώσκω/*ginōskō* (upoznati, spoznati) kao za

¹⁴⁷ Migne, *Patrologia Latina*, 101. svezak, stupac 1302 CD: „solum hoc credamus, quia virgo ante partum, virgo in partu, virgo post partum perpetua, sine corruptione carnis, sine virili lege, sine humana consuetudine, virtute Spiritus sancti filium concepit, et peperit clauso uteri claustris: qui verus homo et verus Deus et pro nobis moreretur ut homo, et nos redimeret ac liberaret ut Deus.“

hebrejskim eufemizmom za: ‘otkriti golotinju’, ‘vidjeti голу’. Sam eufemizam i kontekst ne dopuštaju ipak prevoditelju da na katolički način prevede taj izraz suprotno onomu kako se on stoljećima čita i prihvaća u Crkvi i Predaji. Ako je Matej i htio napisati da joj Josip nije prišao blizu ili da nije vidio otkrivenu dok nije rodila i počela dojiti, ne može mu se podmetati da je zapisao kako se Josip suzdržavao od spolnih odnosa s Gospom samo dok nije rodila (pa se pretpostavlja da ih je nakon toga imao).

Isus je izabrao Mateja za svoga apostola trideset godina nakon svoga rođenja; Matej tomu događaju nije bio očevidac i barem zbog svoga poštovanja prema Učitelju i njegovoj Majci sigurno je da ne bi bio napisao rečenicu kako je osvanula otisnuta na hrvatskom 2025.

Zar bi ta rečenica mogla imati Suglasnost Hrvatske biskupske konferencije? Ili, koja je vrijednost te Suglasnosti ako ju je zadobila na slijepo? Do kada će imati tu Suglasnost?

Starim Zavjetom protiv Novoga Zavjeta

Biblija hrvatski standardni prijevod vjerno prevodi Mateja 1, 22–23 i kaže:

„Sve se to dogodilo zato da se ispuni ono što je Gospodin najavio po proroku: »Evo, Djeвица će zatrudnjeti i roditi sina. Nazvat će ga ‘Emanuel’, što znači ‘Bog je s nama’.«“

Ali prijevod toga proročkoga teksta na mjestu gdje je prorokovan – nije proroštvo (jer je i prorokov futur pretvoren u perfekt) i ne korespondira s tim navodom u Evanđelju. U *Knjizi proroka Izaije* u prijevodu Hrvatskoga biblijskoga društva, naime, čita se:

„Gle, djevojka je začela i rodit će sina, a nadjenut će mu ime Emanuel“
(*Izaija* 7, 14).

Hebrejska riječ *alma* u toj je rečenici prevedena kao „djevojka“. U hrvatskom djevojka znači mlada žena, neovisno o njezinu spolnom životu. Ali *alma* u hebrejskom nije samo ljudsko biće ženskoga roda koje je spolno dozrelo, nego je u pravnom smislu to djevojka koja je još pod očinskom vlašću (ili ako joj je otac umro u očinskoj vlasti), a to onda znači „skrivena djevojka“, tj. žena koja nije imala spolne odnose, djeвица. *Alma* može značiti i mlada, udana žena koja još nije postala majka. A biologija i medicina kažu da je majka – majka od časa začeća. U svojoj zoni ostaje može li *alma* značiti i mlada udana žena koja je razdjevičena, ali još nije rodila.

Da otklone tu značenjsku dvojbu u odnosu na Izaijino proroštvo, stari Židovi u Aleksandriji između 270. i 140. godine prije Kristova rođenja riječ *alma* u *Izaiji* 7, 14 preveli su jednoznačnom grčkom riječju ἡ παρθένος / *hē parthénos*: djeвица. Dakle, to je još židovsko, prijekristovsko razumijevanje. Time su onemogućili da se riječ *alma* u helenističkom judaizmu i poslije u cijelom kršćanstvu razumijeva samo kao djevojka, neovisno o spolnom životu. Svi hrvatski prijevodi do sada imaju u *Izaiji* 7, 14 riječ djeвица, a samo se ono slaže s Matejem koji doslovce navodi *Izaiju* 7, 14 prema *Septuaginti*:

ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν /
idoù hē parthénos en gastrì héxei kai téxetai hyión –
evo djeвица u utrobi nosit će i porodit će sina (*Izaija* 7, 14b;
Matej 1, 23a).

Latinska je Crkva očuvala porabu riječi *alma* za Gospu u dva marijanska predpjeva: *Ave maris stella*, *Dei mater alma* i *Alma Redemptoris mater*.

Što u svjetlu takva prevoditeljskoga, redaktorskoga i uredničkoga pro-mašaja s riječju „djevojka“ namjesto „djeвица“ znači rečenica iz *Predgovora prijevodu* Hrvatskoga biblijskoga društva:

„ovo je prvi prijevod na hrvatski načinjen cjelovito s izvornih jezika i to iz pouzdanih izvornika, bez ikakvih posrednih prijevoda“ (str. I)?

Je li dostojno ozbiljna prijevoda da se međusobno navođenje u njemu ne slaže? Da stvar bude apsurdna, u *Bibliji* Hrvatskoga biblijskoga društva na str. 913 dolje desno podrubna bilješka ističe da *Izaiju* 7, 14 preuzima *Matej* 1, 23 (a očito je da je ne preuzima, nego da ima drukčiji tekst proroštva). Isto tako na str. 1200 dolje desno stoji podrubna bilješka koja kaže da *Matej* 1, 23 navodi *Izaiju* 7, 14 (a očito je da ne navodi tekst sa stranice 913). Takav neusklađen, neuređen rukopis nije smio biti pušten u tisak.

Tko je, kako i zašto zamislio da riječi proroštva, koje se po definiciji odnose na budućnost, donese u prošlom svršenom vremenu: „začela je“?

Kada se uzme rečenica „djevojka je začela“, što je tu neobično? Proročansko? Jedinostveno?

Naprotiv, kada se kaže u futuru da *će začeti*, može se govoriti o proroštvu, a kada se kaže da *će začeti djeвица*, ima se zagonetne, proročanske riječi, ljudski nezamislivo, jer ni jedna žena osim Gospe nikada nije začela (zatrudnjela, zaniijela; postala zdjetna, trudna), a da prije nije izgubila djevičanstvo.

Zaključak

Katolik čvrstom vjerom vjeruje da je Gospa zadržala nevinost.

Biblija hrvatski standardni prijevod to joj je osporila. Hoće li joj vratiti čast?

Ili se barem prestati prikazivati kao katolički prijevod?

V. PRIMJERI KASAPLJENJA

Ova se cjelina ne bavi procjenom dobre namjere suradnikā na izdanju *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva ni dušobrižnih pobuda izdanja, nego isključivo usporedbom tekstnih i strukturnih zahvata koji su učinili da je sadržaj kanonskoga teksta prestao biti pravovjeran.

Kàsapiti jest izražajan glagol, usvojenica iz arapskoga (*qaṣṣāb*, mesar) preko turskoga (*kasap*), a znači: ‘ranjavati, bosti, mesariti’, ‘loše, nespretno, neukusno rezati’; ‘nespretno i ružno sjeći’. Taj se izraz ovdje ne rabi u smislu uzbuđenja ili suprotstavljanja, nego kao tehnički opis postupka kojim se cjeloviti svetopisamski tekst mrviti, preslaguje i prilagođava izvan vlastite unutarnje logike. Prepravljanja kojima su prijevodi pojedinih knjiga Svetoga Pisma redigirani i lektorirani za *Bibliju* Hrvatskoga biblijskoga društva tako su gruba, protiv biblijskoga stila, protiv duha hrvatskoga književnoga jezika i protiv kršćanske nauke, da su spomenik loša redigiranja i uređivanja, nestručnosti, teološkoga i jezičnoga diletantizma. Bude dvojbu: Je li im krajnji cilj bio oduševiti ljude za razmatranje Svetoga Pisma ili posvjetovniti biblijski jezik i sadržaj?

Sljedeći tekstovi pokazuju s kolikom je površnošću priređena *Biblija* Hrvatskoga biblijskoga društva; tekst je mahom preuređen kao da je riječ o novinskim vijestima. Budući da u kršćanskom razumijevanju Objave forma nikada nije neutralna u odnosu na sadržaj, zahvati na strukturi i stilu biblijskoga teksta neizbježno imaju i teološke posljedice. Stoga je opravdana zabrinutost zbog plitke teologije, Objave koja se pripovijeda kao novinski napisi, zbog urušavanja pozorna tumačenja u kratkotrajno mišljenje, zbog brkanja trajne istine s jezikom i stilom prolaznih događaja. Taj kolaps izravna povijest, ignorira žanr i pretvara vjeru u komentar.

Ozbiljni prijevodi biblijskoga stručnjaka prof. dr. Ivana Dugandžića, koji mi je ustupio svoje izvorne prijevode, unakaženi su. To se najbolje vidi u njegovu prijevodu *Evandjelja po Ivanu*, ali i u ostalim dvama prijevodima: *Poslanici Rimljanima* i *Knjizi Mudrosti*.¹⁴⁸ Iznenađuje toliko nepovjerenje

¹⁴⁸ V. *Poslanica Rimljanima u prijevodu iz 2018. i unakažena 2025.*, portal Vjera i djela, 7.2.2026., i *Knjiga Mudrosti u prijevodu iz 2007. i preradbi iz 2025.*, portal Vjera i djela, 7.2.2026.

u stručnjake koje se istodobno tako hvali u reklamiranju knjige. A i nedopustivo je autorske prijevode toliko prerađivati bez njihova znanja.

Zahvati su obavljani na tri razine: prvo, na primjeru *Evandjelja po Ivanu* i *Poslanice Rimljanima* vidljivo je kako nisu poštovani prevoditeljevi naslovi i podnaslovi, a redigirani tekst nema višu razinu naslova, tj. nadnaslove koji obuhvaćaju više naslova. Drugo, nije poštovana prevoditeljeva podjela na perikope, nego je ona preuređena često na razinu da je jedan redak = jedan odlomak. Treće, bezobzirno i stubokom preinačen je tekst i u njemu su uništene gotovo sve sastavnice biblijskoga stila. Prijevod pak *Mudrosti Salomonove* iz poetskoga teksta preinačen je u prozni, i u naslovu (*Salomonova mudrost*), i grafički, prebacivanjem stihova u odlomke, i sadržajno promjenom pjesničkoga biblijskoga stila, u informativno-pripovjedački.

Evandjelje po Ivanu složeno je zborenje u kojem se spajaju povijesno pripovijedanje, čudesni događaji i duboki teološki dijalog. „Za mnoge kršćane *Evandjelje po Ivanu* najdragocjenija je knjiga u Novom Zavjetu. To je knjiga kojom iznad svega hrane svoje umove, njeguju svoja srca, i u kojoj odmaraju svoje duše.“¹⁴⁹ *Poslanica Rimljanima* sažetak je kršćanskoga učenja. *Knjiga Mudrosti* jest hvalospjev i poticajan govor. Dugandžićevi prijevodi tih triju svetopisamskih knjiga spoj su jasnoće, književne živosti i vjernosti izvornomu tekstu, a redakтура iz 2025. godine, usmjerena prema izvancrkvenomu prihvaćanju i posvakidašnjenu jezika, u nekoliko ključnih točaka mijenja bilo i izražajnost teksta. Ta promjena otvara prostor za prosuđivanje o načinu na koji jezik i stil prijevoda utječu na tumačenje svetih zapisa.

Dugandžićev ritam rečenica – ritam koji ne vodi naprijed nego uvodi unutra, ponavljanjem koje ne objašnjava, nego priziva – kratki i naglašeni izrazi, odražavaju bogoslužnu značajku teksta i poetičnost, što slušatelju ili čitatelju otvara prostor za razmatranje. Redakтура 2025., posvećena hlađenju žara, shematizira i ublažava izraze, kadikad uvodeći dodatna tumačenja ili tehničke oznake, što, u želji da povećava jasnoću necrkvenomu čitatelju, smanjuje estetsku i duhovnu težinu. Redakтура 2025. često produljuje rečenice i uvodi perfekete, dodatna tumačenja i formalizirane glagolske konstrukcije, čime se dramatičnost smiruje, a čudesni učinak postaje više izvještajan nego doživljajan. Tempo pripovijedanja usporava

---

¹⁴⁹ William Barclay, *The Gospel of John*, 2. izdanje, pretisak 1972., svezak I, str. 1.

se, izrazi divljenja ljudi ukočeni su, a ton postaje reporterski, prenosi podatak (a svrha je biblijskoga tona stvarati prisutnost).

Redaktura također sustavno prekrštava ustaljene i ključne teološke izričaje, primjerice „Sin Čovječji“ u „Sin Čovjeka“, „Duh Sveti“ u „Sveti Duh“, „Sin Božji“ u „Božji Sin“. Kraćim rečenicama i izravnijim dijalozima Dugandžić ostavlja čitatelju prostor za unutarnji doživljaj ćudoredne i bogoslovne napetosti, a redaktura, nastojeći osigurati jasnoću za nehrvatske govornike, početnike u hrvatskom jeziku, oslabljuje tu stranu.

Usporedno razgledanje izvornoga prijevoda i njegove preradbe otkriva primjetan i bitan paradoks nakladnikā: težnja za jasnoćom i zamišljenom preciznošću često ide na štetu književnoga i teološkoga bogatstva izvornoga teksta. Svaki zahvat koji mijenja ugođaj, uređenost rečenice ili izražajnost može utjecati na čitateljev doživljaj i tumačenje. Stoga je pri redakturi bilo nužno pažljivo uravnoteživati shvatljivost suvremenomu čitatelju čuvajući pripovjednu i duhovnu snagu Četvrtoga evanđelista, Apostola narodā, odnosno Mudroga kralja. Nije riječ o sporednim stilskim pitanjima, nego o načinu na koji se posreduje sama riječ Božja.

Formalne i stilističke promjene smanjile su unutarnju dramaturiju i teološku dubinu. Za čitatelja koji želi uroniti u ćudedan i mističan svijet Ivana, Pavla ili Salomona, ostaje nenadomjestivo iskustvo koje pruža Dugandžićev prijevod, na tragu starih, u biblijskom stilu. Redaktura, u svojoj težnji za novim, modernim, razgovornim, traži dodatne napore tumačenja kako bi se obnovila povezanost s izvornikom, njegovim ritmom i dubinom.

U nastavku će se predložiti dvije inačice, to jest prijevod i promjene provedene u njima te tiskane u *Bibliji 2025*. U odnosu na prijedlog fra Ivana Dugandžića (lijevi stupac), iz redaktorskih i lektorskih zahvata (desni stupac) slijedi da je uz poneke poboljšice tekst doživio pogoršice, uništavanje biblijskoga načina izražavanja, a koji put i izvrtnje smisla te odstupanje od učenja kršćanske vjere, primjerice, tvrdeći u *Ivanu* 16, 15, da Duh Sveti ne izlazi od Oca, nego samo od Sina, da je podređen Sinu te da božanska svojstva prima u vremenu! Iz suprotne i pravovjerne tvrdnje na drugom mjestu (*Ivan* 15, 26) jasno je kako nije riječ o svjesnom naukovnom nijekanju, nego je preoblikovanje Dugandžićeva prijevoda prouzrokovalo značenje koje nije u skladu s kršćanskim poimanjem Trojstva.

Ukratko, prijevodi su iskasapljeni do neprepoznatljivosti i nevjernosti izvorniku, a prevoditelji su ih vidjeli tek nakon izlaska *Biblije* iz tiska.

Tekstovi se prenose bez lektorskih i korektorskih zahvata.

Evandjelje po Ivanu u prijevodu iz 2010. i profanirano 2025.

Ivan 1, preveo Ivan Dugandžić 2010.

PROSLOV

U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše u Boga, i Riječ bijaše Bog.

²Ona u početku bijaše u Boga.

³Sve je po njoj postalo i bez nje nije postalo ništa što postoji.

⁴U njoj bijaše život, i život bijaše svjetlo ljudima.

⁵I svjetlo u tami svijetli i tama ga ne obuze.

⁶Pojavi se čovjek poslan od Boga, ime mu Ivan.

⁷On dođe kao svjedok da posvjedoči za svjetlo, da svi vjeruju po njemu.

⁸On ne bijaše svjetlo, nego da posvjedoči za svjetlo.

⁹Svjetlo istinito, koje prosvjetljuje svakoga čovjeka, dođe na svijet.

¹⁰Bijaše u svijetu, i svijet postade po njemu, a svijet ga ne upozna.

¹¹K svojim dođe, ali ga njegovi ne primiše.

¹²A svima koji ga primiše omogućiti da postanu djeca Božja, onima koji vjeruju u njegovo ime,

Ivan 1, kako je otisnut 2025.¹⁵⁰

Riječ života

U početku je bila Riječ; Riječ je bila s Bogom i Riječ je bila Bog.

²Riječ je u početku bila s Bogom –

³sve je postalo po njoj; bez nje nije postalo ništa. ⁴U njoj je bio život, a život je ljudima bio svjetlo. ⁵Svjetlo je svijetlilo u tami i tama ga nije ugasila.

⁶Bog je poslao čovjeka imenom Ivan. ⁷Došao je kao svjedok, da posvjedoči za svjetlo i da po njemu svi vjeruju. ⁸On sam nije bio svjetlo, nego je posvjedočio za svjetlo. ⁹Istinsko svjetlo, koje prosvjetljuje svakoga čovjeka, došlo je na svijet.

¹⁰Svjetlo je bilo u svijetu. Iako je svijet postao po njemu, nije ga upoznao. ¹¹Došao je svojim, ali ga njegovi nisu primili. ¹²No svima koji su ga primili omogućio je da postanu Božja djeca – onima koji vjeruju u njegovo ime.

¹⁵⁰ *Biblija hrvatski standardni prijevod*, 1. izdanje, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo; Split: Verbum; Tomislavgrad: Naša ognjišta, 2025., str. 1294–1321; *Biblija hrvatski standardni prijevod*, 1. izdanje, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo; Sarajevo: Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije, 2025., str. 1294–1321.

¹³koji nisu rođeni ni od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje, već od Boga.

¹⁴I Riječ je tijelo postala i nastanila se među nama, i gledali smo slavu njegovu, slavu kao Jedinorođenog od Oca, puna milosti i istine.

¹⁵Ivan svjedoči za njega vičući: „To je onaj o kojem rekoh: Onaj koji dolazi poslije mene, preda mnom je, jer bijaše prije mene!“

¹⁶Uistinu, od njegove punine svi mi primismo, i to milost na milost.

¹⁷Jer, Zakon bijaše dan po Mojsiju, a milost i istina nastala po Isusu Kristu.

¹⁸Boga nitko nikada nije vidio: Jedinorođenac – Bog – koji je u krilu Očevu, on ga je objavio.

ISUS SE OBJAVLJUJE SVIJETU:

1,19-12,50

Počeci Isusova djelovanja: 1,19-4,54

Ivan Krstitelj svjedoči za Isusa:

1,19-28

¹⁹A ovo je Ivano svjedočanstvo, kad su mu Židovi iz Jeruzalema poslali svećenike i levite da ga upitaju: „Tko si ti?“ ²⁰On priznade i ne zataji; priznade: „Ja nisam Krist.“

²¹A oni upitaše: Što dakle? Jesi li Ilija? Odgovori: „Nisam.“ „Jesi li Prorok?“ Odvratilo: „Ne.“ ²²Rekoše mu tada: „Tko si? Da možemo odgovoriti onima koji su nas poslali! Što kažeš sam o sebi?“ ²³On odgovori: *Ja sam glas koji viče u pustinji: Poravnite put Gospodnji!* – kako je rekao prorok Izaija.“

¹³I koji nisu rođeni od krvi, zbog tjelesne ili ljudske volje, već od Boga.

¹⁴Riječ je postala tijelo i nastanila se među nama. Gledali smo njegovu slavu, slavu Jedinorođenog Očeva Sina, puna milosti i istine.

¹⁵Ivan svjedoči za njega, vičući: »To je onaj za kojeg sam rekao: On, koji dolazi poslije mene, zapravo je preda mnom jer je bio prije mene!«

¹⁶Svi smo dobili od njegove punine, i to milost na milost. ¹⁷Jer po Mojsiju je dan Zakon, a po Isusu Kristu dolaze milost i istina. ¹⁸Boga nitko nikada nije vidio: Jedinorođenac – Bog – koji je u Očevu krilu, on ga je objavio.

Poruka Ivana Krstitelja

¹⁹Ovo je Ivanovo svjedočanstvo. Židovi iz Jeruzalema poslali su mu svećenike i levite da ga pitaju: »Tko si ti?«

²⁰On im je iskreno odgovorio i nije ništa zatajio. Rekao je: »Ja nisam Krist.«

²¹»Pa tko si onda?«, pitali su, »Jesi li Ilija?«

On im je odgovorio: »Nisam.«

»Jesi li prorok?«, pitali su.

Odvratio je: »Nisam.«

²²Tada su mu rekli: »Tko si? Reci nam da možemo odgovoriti onima koji su nas poslali! Što kažeš o sebi?«

²⁴A među izaslanicima bilo je i farizeja. ²⁵Oni su ga dalje pitali: „Zašto onda krstiš, ako nisi ni Krist, ni Ilija, ni Prorok?“ ²⁶Ivan im odgovori: „Ja krstim vodom. Među vama stoji koga vi ne poznate, ²⁷koji dolazi poslije mene, kojemu ja nisam dostojan odriješiti sveze na obući.“ ²⁸To se dogodilo u Betaniji, s onu stranu Jordana, gdje je Ivan krstio.

Ivanovo ponovno svjedočanstvo za Isusa: 1,29-34

²⁹Sutradan Ivan ugleda kako Isus dolazi k njemu i kaže: „Evo Jaganjca Božjega koji uzima grijeh svijeta!“ ³⁰To je onaj za koga sam vam rekao: Poslije mene dolazi čovjek koji je preda mnom, jer je bio prije mene. ³¹Ja ga nisam poznavao, ali baš zato sam došao i krstim vodom da se on očituje Izraelu.“ ³²Ivan je posvjedočio govoreći: „Gledao sam Duha kako s neba silazi u obličju goluba i ostaje na njemu. ³³Ja ga nisam poznavao, ali onaj koji me je poslao da krstim vodom, reče mi: ‘Na koga vidiš da Duh silazi i ostaje na njemu, to je onaj koji krsti Duhom Svetim.’“ ³⁴Ja sam to vidio i svjedočim da je on Sin Božji.“

²³On je odgovorio navodeći riječi proroka Izaije: »Ja sam glas koji viče u pustinji: Poravnajte put Gospodinu!«

²⁴Među izaslanicima bili su i farizeji ²⁵koji su ga dalje ispitivali: »Zašto onda krstiš ako nisi ni Krist, ni Ilija, ni prorok?«

²⁶Ivan im je odgovorio: »Ja krstim vodom. Među vama je onaj kojega vi ne poznajete. ²⁷On dolazi nakon mene, a ja nisam dostojan ni da mu razvežem remenje na obući.«

²⁸Sve se to dogodilo u Betaniji, s istočne strane rijeke Jordan, gdje je Ivan krstio.

Božje Janje

²⁹Sutradan je Ivan ugledao Isusa kako mu prilazi. Rekao je: »Evo Božjega Janjeta koje uzima grijeh svijeta! ³⁰To je onaj za koga sam vam rekao: ‘Poslije mene dolazi onaj koji je preda mnom, jer je bio prije mene.’“ ³¹Ja ga nisam poznavao, ali baš zato došao. Krstim vodom da se on pokaže Izraelu.«

³²Ivan je svjedočio: »Vidio sam da je Duh sišao s neba u obliku goluba i ostao na njemu. ³³Nisam ga poznavao, ali onaj tko me je poslao da krstim vodom rekao mi je: ‘Na koga vidiš da silazi Duh i na njemu ostaje, to je onaj koji krsti Svetim Duhom.’“ ³⁴Ja sam to vidio i svjedočim da je on Božji Sin.«

Isusovi prvi učenici: 1,35-51

³⁵Sutradan Ivan je opet tu stajao s dvojicom svojih učenika. ³⁶Kad je ugledao Isusa kako prolazi, reče: „Evo Jaganjca Božjeg!“ ³⁷I kad su ta dva njegova učenika čula da tako govori, pođoše za Isusom. ³⁸Okrenuvši se i vidjevši kako idu za njim, Isus ih upita: „Što tražite?“ A oni mu odgovoriše: „Rabbi – što znači: Učitelju – gdje stanuješ?“ ³⁹Kaže im: „Dođite i vidjet ćete.“ Pošli su, dakle, vidjeli gdje stanuje i ostali su kod njega onaj dan. Bilo je to oko desetog sata. ⁴⁰Jedan od dvojice, koji su čuvši Ivana pošli za Isusom, bio je Andrija, brat Šimuna Petra. ⁴¹On prvo nađe svoga brata Šimuna i reče mu: „Našli smo Mesiju“ – što znači Pomazanika. ⁴²I dovede ga k Isusu. Pogledavši ga, Isus mu kaže: „Ti si Šimun, sin Ivanov; zvat ćeš se Kefa“ – što znači Stijena.

⁴³Sutradan je Isus htio poći u Galileju. Uto nađe Filipa i reče mu: „Pođi za mnom!“ ⁴⁴Filip je bio iz Betsaide, Andrijina i Petrova grada. ⁴⁵Filip nađe Natanaela i kaže mu: „Našli smo onoga o kome je pisao Mojsije u Zakonu i Proroci: Isusa, sina Josipova, iz Nazareta.“ ⁴⁶Natanel mu odvrat: „Iz Nazareta da može biti nešto dobro?“ Kaže mu Filip: „Dođi i vidi!“

Prvi Isusovi učenici

³⁵Sutradan je Ivan s dvojicom učenika opet stajao na istom mjestu. ³⁶Čim je vidio da Isus prolazi, rekao je: »Evo Božjeg Janjeta!«

³⁷Ta su dva učenika čula što je rekao pa su pošla za Isusom. ³⁸Kad se okrenuo i vidio da ga slijede, Isus ih je pitao: »Što tražite?«

Oni su mu odgovorili: »Rabbi« – što znači učitelju – »gdje stanuješ?«

³⁹»Dođite i vidjet ćete«, rekao im je Isus. Oni su došli, vidjeli gdje stanuje i taj dan ostali kod njega. To se dogodilo oko četiri sata poslije podneva.

⁴⁰Jedan od te dvojice bio je Andrija, brat Šimuna Petra. ⁴¹Odmah je potražio svoga brata Šimuna i rekao mu: »Našli smo Mesiju« – a to znači Pomazanika. ⁴²Potom ga je odveo Isusu.

Isus ga je pogledao i rekao mu: »Ti si Šimun, Ivanov sin, ali odsad ćeš se zvati Kefa« – što znači stijena.

Isus zove Filipa i Natanaela

⁴³Sutradan je Isus htio poći u Galileju. Našao je Filipa i rekao mu: »Pođi za mnom!« ⁴⁴Filip je bio iz Betsaide, grada u kojem su živjeli Andrija i Petar. ⁴⁵Filip je zatim našao Natanaela i rekao mu: »Našli smo onoga o kome je Mojsije pisao u Zakonu, i proroci: Isusa, Josipova sina, iz Nazareta.«

⁴⁶»Zar iz Nazareta može doći išta dobro?« pitao je Natanael.

»Dođi i vidi!«, rekao je Filip.

⁴⁷Kad Isus vidje gdje Natanael dolazi k njemu, reče za njega: „Evo pravog Izraelca, u kojem nema lukavosti!“ ⁴⁸Natanael mu kaže: „Odakle me poznaješ?“ Odgovori mu Isus: „Vidio sam te prije nego te je Filip pozvao, dok si bio pod smokvom.“ ⁴⁹Odvрати mu Natanael: „Rabbi, ti si Sin Božji! Ti si kralj Izraelov!“ ⁵⁰Odgovori mu Isus: „Vjeruješ, jer ti rekoh da sam te vidio pod smokvom! I veće od toga ćeš vidjeti!“ ⁵¹I reče mu: „Zaista, zaista, kažem vam: vidjet ćete otvoreno nebo i *anđele Božje gdje uzlaze i silaze* nad Sinom Čovječjim.“

Ivan 2, preveo Ivan Dugandžić 2010.
Čudo u Kani kao početak znakova:
2,1-12

Trećeg dana bila je svadba u Kani Galilejskoj. Bila je ondje i Isusova majka. ²Na svadbu su bili pozvani i Isus i njegovi učenici. ³I kad ponestade vina, kaže Isusu njegova majka: „Nemaju vina!“ ⁴Isus joj odvrati: „Što se to nas tiče, ženo? Moj čas još nije došao!“ ⁵Nato će njegova majka poslužiteljima: „Što god vam kaže, učinite!“ ⁶A ondje je stajalo šest kamenih posuda za čišćenje Židovima, a svaka je obuhvaćala dvije do tri mjere.

⁴⁷Kad je Isus vidio da mu Natanael prilazi, rekao je za njega: »Evo pravog Izraelca – u njemu nema neiskrenosti!«

⁴⁸Natanael ga je pitao: »Odakle me poznaješ?«

Isus mu je odgovorio: »Vidio sam te još prije nego što te Filip pozvao, dok si bio pod smokvom.«

⁴⁹»Rabbi«, odvrati mu Natanael, »ti si Božji Sin! Ti si kralj Izraela!«

⁵⁰Isus mu je odgovorio: »Vjeruješ samo zato što sam ti rekao da sam te vidio pod smokvom! Vidjet ćeš i više od toga!« ⁵¹Još im je dodao: »Zaista, kažem vam: vidjet ćete otvoreno nebo i Božje anđele kako se penju i silaze nad Sinom Čovjeka.«

Ivan 2, kako je otisnut 2025.

Svadba u Kani

Nakon dva dana u galilejskom gradu Kani održavala se svadba. Tamo je bila i Isusova majka. ²Na svadbu su bili pozvani i Isus i njegovi učenici. ³Kad je nestalo vina, majka je rekla Isusu: »Nemaju vina!«

⁴Isus joj je odvratio: »Ženo, što se to nas tiče? Moje vrijeme još nije došlo!«

⁵Nato njegova majka rekla poslužiteljima: »Učinite što vam god kaže!«

⁶Ondje je stajalo šest kamenih posuda koje su Židovima služile za obredno čišćenje. U svaku su stala dvije do tri mjere.

⁷Kaže Isus poslužiteljima: „Napunite posude vodom!“ I napune ih do vrha. ⁸Kaže im: „Sad zahvatite i odnesite ravnatelju stola!“ Oni odnesu. ⁹Kad je ravnatelj stola okusio vodu pretvorenu u vino, ne znajući odakle je – a znali su poslužitelji koji su zgrabili vodu – pozove zaručnika ¹⁰i kaže mu: „Svatko najprije iznosi dobro vino, a kad se ponapiju, slabije. Ti si čuvao dobro vino sve do sada.“

¹¹Tako Isus u Kani Galilejskoj učini prvi od svojih znakova i objavi svoju slavu, a njegovi učeniци povjerovali su u njega. ¹²Poslije toga siđe u Kafarnaum sa svojom majkom i svojim učenicima i ondje ostadoše nekoliko dana.

Čišćenje hrama: 2,13-22

¹³Bila je blizu židovska Pasha pa je Isus uzišao u Jeruzalem. ¹⁴U hramu je našao prodavače volova, ovaca i golubova te mjenjače novca gdje sjede. ¹⁵Napravi bič od užeta i sve ih istjera iz hrama, zajedno s ovcama i volovima, a mjenjačima razbaca novac i stolove isprevrta. ¹⁶Onima što su prodavali golubove reče: „Nosite to odavde! I ne pravite od kuće Oca mojega kuću trgovačku!“ ¹⁷A njegovi su se učeniци sjetili da je pisano: *Izjeda me revnost za dom tvoj.*

¹⁸Odgovarajući na to, Židovi ga upitaju: „Koji nam znak možeš dati da to smiješ činiti?“

⁷Isus je rekao poslužiteljima da posude napune vodom. Kad su to učinili, ⁸rekao im je: »Sad zahvatite vodu iz njih i odnesite je ravnatelju stola!« Oni su mu je odnijeli. ⁹Ravnatelj stola je okusio vodu koja je postala vino. Budući da nije znao odakle je – to su znali samo poslužitelji koji su zgrabili vodu – pozvao je zaručnika ¹⁰i rekao mu: »Svi drugi najprije iznose dobro vino, a kad se gosti napiju, lošije. Ali ti si dobro vino čuvao sve do sada.«

¹¹Isus je u Kani u Galileji učinio svoj prvi znak i tako objavio svoju slavu, a njegovi su učeniци povjerovali u njega. ¹²Poslije toga je s majkom i učenicima otišao u Kafarnaum gdje su ostali nekoliko dana.

Isus odlazi u Hram

¹³Isus je otišao u Jeruzalem jer se bila približavala židovska Pasha. ¹⁴U Hramu je zatekao prodavače volova, ovaca i golubova te mjenjače novca kako ondje sjede. ¹⁵Od užeta je ispleo bič i sve ih istjerao iz Hrama, zajedno s ovcama i volovima, a mjenjačima je razbacao novac i isprevrtao stolove. ¹⁶Prodavačima golubova je rekao: »Nosite to odavde! Nemojte pretvarati kuću mojega Oca u tržnicu!« ¹⁷A njegovi su se učeniци sjetili da je pisano: »Izjeda me revnost za tvoj dom.«

¹⁸Židovi su ga upitali: »Možeš li nam dati kakav znak da smiješ činiti takve stvari?«

¹⁹A Isus im uzvrća: „Razvalite ovaj hram i u tri dana ću ga podići!“²⁰Nato će Židovi: „Četrdeset i šest godina gradio se ovaj hram, a ti ćeš ga u tri dana podići?“²¹Ali on je govorio o hramu svoga tijela. ²²Pošto uskrsnu od mrtvih, sjetiše se njegovi učenici da je to rekao pa povjerovaše Pismu i riječi koju je Isus rekao.

Mnogi znakovi u Jeruzalemu: 2,23-25

²³Dok je boravio u Jeruzalemu za blagdan Pashe, mnogi su povjerovali u njegovo ime, gledajući znakove koje je činio. ²⁴Ali sam Isus nije im se povjeravao, jer ih je sve poznavao. ²⁵I nije trebalo da mu itko svjedoči za čovjeka, jer je sam znao što je u čovjeku.

Ivan 3, preveo Ivan Dugandžić 2010.

Razgovor s Nikodemom: 3,1-12

Bio je među farizejima neki čovjek imenom Nikodem, ugledan Židov. ²On dođe noću k njemu i reče mu: „Rabbi, znamo da si od Boga došao kao učitelj, jer nitko ne može činiti znakove koje ti činiš, ako Bog nije s njime.“³Odgovori Isus: „Zaista, zaista, kažem ti: tko se ne rodi nanovo, ne može vidjeti kraljevstva Božjega.“⁴Kaže mu Nikodem: „Kako se čovjek može roditi kad je star? Zar može po drugi put ući u utrobu majke svoje i roditi se?“

¹⁹Isus im je uzvratilo: »Razvalite ovaj Hram, a ja ću ga podići za tri dana!«

²⁰Židovi su odgovorili: »Ovaj se Hram gradio četrdeset i šest godina, a ti ćeš ga podići za tri dana?«

²¹No Isus je govorio o hramu svoga tijela. ²²Kad je uskrsnuo od mrtvih, njegovi su se učenici sjetili da je to rekao pa su povjerovali Pismu i njegovim riječima.

Isus poznaje ljudsku narav

²³Dok je za vrijeme blagdana Pashe boravio u Jeruzalemu, mnogi su povjerovali u njegovo ime, videći znakove koje je činio. ²⁴Ali Isus nije imao u njih povjerenja jer ih je sve poznavao. ²⁵I nitko mu ni o kome nije trebao ništa reći jer je znao što je u svakom čovjeku.

Ivan 3, kako je otisnut 2025.

Isus i Nikodem

Ugledan Židov imenom Nikodem bio je jedan od farizeja. ²Jedne je noći došao Isusu pa mu rekao: »Rabbi, znamo da si kao učitelj došao od Boga. Nitko ne može činiti znakove koje ti činiš ako Bog nije s njim.«

³Isus mu je odgovorio: »Zaista, kažem ti: tko se ne rodi nanovo, ne može vidjeti Božje kraljevstvo.«

⁴Nikodem je rekao: »Kako se čovjek može roditi kad je star? Zar može po drugi put ući u majčinu utrobu pa se roditi?«

⁵Odgovori Isus: „Zaista, zaista, kažem ti, ako se tko ne rodi iz vode i Duha, ne može ući u kraljevstvo Božje. ⁶Što je rođeno od tijela, tijelo je, a što je rođeno od Duha, duh je. ⁷Ne čudi se što sam ti rekao: treba da se nanovo rodite. ⁸Vjetar puše gdje hoće, čuješ njegov šum, ali ne znaš odakle dolazi i kamo ide. Tako je sa svakim rođenim od Duha.“ ⁹Nikodem ga upita: „Kako to može biti?“ ¹⁰Odgovori mu Isus: „Ti si učitelj u Izraelu, i to ne razumiješ? ¹¹Zaista, zaista, kažem ti: govorimo ono što znamo i svjedočimo za ono što smo vidjeli, ali vi ne primete našega svjedočanstva. ¹²Ako sam vam rekao zemaljske stvari, pa mi ne vjerujete, kako ćete vjerovati kad vam budem govorio nebeske?

Cilj Isusova poslanja: 3,13-21

¹³Nitko nije užišao na nebo osim onoga koji je sišao s neba, Sin Čovječji. ¹⁴Kao što je Mojsije podigao zmiju u pustinji, tako treba biti podignut i Sin Čovječji, ¹⁵da svatko tko vjeruje, u njemu ima život vječni. ¹⁶Bog je doista tako ljubio svijet da je dao svoga jedinorođenog Sina, da ne propadne nitko tko u nj vjeruje, već da ima život vječni. ¹⁷Jer, Bog nije poslao Sina na svijet da osudi svijet, nego da se svijet spasi po njemu.

⁵Isus mu je odgovorio: »Zaista, kažem ti, onaj tko se ne rodi iz vode i Duha, ne može ući u Božje kraljevstvo. ⁶Što je rođeno od tijela, tijelo je; a što je rođeno od Duha, duh je. ⁷Nemoj se čuditi tome što sam ti rekao: trebate se nanovo roditi. ⁸Vjetar puše kamo god želi – čuješ njegov šum, ali ne znaš odakle dolazi i kamo ide. Tako je sa svakim rođenim od Duha.«

⁹Nikodem ga je upitao: »Kako to može biti?«

¹⁰Isus mu je odgovorio: »Ti si učitelj u Izraelu, a to ne razumiješ?

¹¹Zaista, kažem ti: govorimo ono što znamo i svjedočimo o onome što smo vidjeli, ali vi ne prihvaćate naše svjedočanstvo. ¹²Ako mi ne vjerujete o zemaljskim stvarima koje sam vam rekao, kako ćete mi tek vjerovati kad vam budem govorio o nebeskima?

¹³Nitko se nije popeo na nebo osim onoga koji je odande sišao, a to je Sin Čovjeka.

¹⁴Onako kako je Mojsije podigao zmiju u pustinji, tako treba biti podignut i Sin Čovjeka – ¹⁵da svatko tko u njega vjeruje ima u njemu vječni život. ¹⁶Bog je tako volio svijet da je dao svoga jedinorođenog Sina – da nitko tko u njega vjeruje ne propadne, već da ima vječni život. ¹⁷Bog nije poslao Sina na svijet da on svijet osudi, nego da se svijet po njemu spasi.

¹⁸Tko vjeruje u njega, ne osuđuje se, a tko ne vjeruje već je osuđen što nije vjerovao u ime jedinorođenoga Sina Božjega. ¹⁹A ovo je sud: Svjetlost je došla na svijet, a ljudi su više voljeli tamu nego svjetlost, jer su im djela bila zla. ²⁰Tko god čini zlo, mrzi svjetlost i ne dolazi k svjetlosti da se ne otkriju djela njegova. ²¹A tko čini istinu, dolazi k svjetlosti, da bude očito kako su njegova djela učinjena u Bogu.

*Posljednje svjedočanstvo Ivana
Krstitelja: 3,22-30*

²²Poslije toga Isus je sa svojim učenicima došao u pokrajinu Judeju. Tu je boravio s njima i krstio. ²³A i Ivan je krstio u Enonu, blizu Salima, jer je ondje bilo mnogo vode; ljudi su dolazili i krstili se. ²⁴Ivan, naime, još nije bio bačen u tamnicu.

²⁵Tako nastade prepirka između Ivanovih učenika i nekog Židova o čišćenju. ²⁶Oni dođoše k Ivanu i rekoše mu: „Učitelju, eno onaj, koji je bio s tobom s onu stranu Jordan i za koga si ti posvjedočio, krsti i svi idu k njemu.“ ²⁷Ivan odgovori: „Nitko ne može ništa uzeti, ako mu nije dano s neba. ²⁸Vi sami ste mi svjedoci da sam rekao: Ja nisam Krist, nego sam poslan pred njim. ²⁹Tko ima zaručnicu, on je zaručnik. A prijatelj zaručnikov, koji stoji i sluša ga, silno se raduje na glas zaručnikov. Ta moja radost sad je potpuna. ³⁰On treba rasti, a ja se umanjivati.

¹⁸Tko vjeruje u njega, ne osuđuje se; a tko ne vjeruje, već je osuđen jer nije vjerovao u ime jedinorođenoga Božjega Sina. ¹⁹A ovo je sud: Svjetlost je došla na svijet, ali ljudi su više voljeli tamu nego svjetlost, jer su im djela bila zla. ²⁰Tko god čini zlo, mrzi svjetlost i ne dolazi k njoj jer bi se inače razotkrili njegovi postupci. ²¹A onaj tko čini istinu, dolazi k svjetlosti, da bude očito kako su mu djela učinjena u Bogu.«

Isus i Ivan

²²Poslije toga Isus je s učenicima došao u pokrajinu Judeju. Ondje je proveo neko vrijeme i krstio. ²³A i Ivan je krstio, i to u Enonu, blizu Salima, jer je ondje bilo mnogo vode; ljudi su dolazili i krstili se. ²⁴Bilo je to prije nego je Ivan bio bačen u tamnicu.

²⁵Ivanovi učenici i jedan Židov prepirali su se o obrednom čišćenju. ²⁶Učenici su došli Ivanu i rekli: »Učitelju, onaj tko je bio s tobom s istočne strane rijeke Jordan, za koga si ti posvjedočio, krsti ljude. Svi idu k njemu.«

²⁷Ivan je odgovorio: »Nitko ne može ništa uzeti ako mu nije dano s neba. ²⁸Vi ste mi svjedoci da sam rekao: ‘Ja nisam Krist, nego sam pred njim poslan.’ ²⁹Zaručnica pripada zaručniku. A zaručnikov prijatelj, koji stoji uz njega i sluša ga, silno se veseli kad čuje zaručnikov glas. Tako je moja radost sada potpuna. ³⁰On treba rasti, a ja se smanjivati.«

Ivanovska kerigma: 3,31-36

³¹Tko dolazi odozgor, on je nad svima, a tko je sa zemlje, on je zemaljski i zemaljski govori. Tko dolazi s neba, on je nad svima. ³²On svjedoči za ono što je vidio i čuo, a svjedočanstva njegova nitko ne prima. ³³A tko prima njegovo svjedočanstvo, potvrđuje da je Bog istinit. ³⁴Doista, onaj koga je Bog poslao, Božje riječi govori, jer on ne daje Duha na mjeru. ³⁵Otac ljubi Sina i sve je predao u njegovu ruku. ³⁶Tko vjeruje u Sina, ima život vječni; a tko ne sluša Sina, neće vidjeti života, nego gnjev Božji ostaje na njemu.

Ivan 4, preveo Ivan Dugandžić 2010.

Isus se objavljuje Samarijancima:
4,1-26

Kad je Isus doznao da su farizeji dočuli kako on, Isus, pridobiva i krsti više učenika nego Ivan – ²iako ustvari sam Isus nije krstio, već njegovi učenici – ³ostavio je Judeju i opet otišao u Galileju. ⁴Morao je proći kroz Samariju.

⁵Tako dođe u samarijski grad zvan Sikar, blizu imanja što ga je Jakov dao svome sinu Josipu. ⁶Tu je bio zdenac Jakovljev. A Isus je, umoran od puta, sjedio na zdencu. Bilo je oko šestoga sata. ⁷Dođe neka žena Samarijanka da zahvati vode. Isus joj kaže: „Daj mi da se napijem!“ ⁸Njegovi su učenici bili otišli u grad da kupe hrane.

Onaj što dolazi s neba

³¹»Onaj odozgo je nad svime«, rekao je Ivan. »Tko je sa zemlje, on je zemaljski i govori na zemaljski način, ali tko dolazi s neba, on je iznad svega. ³²On svjedoči o onome što je vidio i čuo, no nitko ne prihvaća njegovo svjedočenje. ³³A tko prihvaća njegovo svjedočanstvo, potvrđuje da je Bog istinit. ³⁴Doista, onaj koga je Bog poslao govori Božju riječ – jer mu Bog daje Duha bez mjere. ³⁵Otac voli Sina i sve mu je predao u ruke. ³⁶Tko vjeruje u Sina, ima vječni život. A tko ne sluša Sina, neće vidjeti život, nego će na njega pasti Božji gnjev.«

Ivan 4, kako je otisnut 2025.

Isus i žena iz Samarije

Kad je Isus saznao da su farizeji čuli kako on pridobiva i krsti više učenika od Ivana – ²iako zapravo nije krstio Isus, nego njegovi učenici – ³napustio je Judeju i opet otišao u Galileju. ⁴Na putu je morao proći kroz Samariju.

⁵Došao je u samarijski grad Sikar, blizu imanja koje je Jakov dao svom sinu Josipu. ⁶Tamo je bio Jakovljev zdenac. Umoran od puta, Isus je sjeo na zdenac. Bilo je oko podneva.

⁷Jedna je Samarijanka došla onamo po vodu. Isus joj je rekao: »Daj mi vode da popijem!« ⁸Njegovi su učenici bili otišli u grad kupiti hranu.

⁹Odgovori mu žena Samarijanka: „Kako ti, Židov, tražiš od mene, Samarijanke, da se napiješ?“ Jer, Židovi se ne družu sa Samarijancima. ¹⁰Odgovori joj Isus: „Kad bi ti znala dar Božji, i tko je onaj koji ti kaže: daj mi da se napijem, ti bi od njega zatražila i dao bi ti vode žive.“ ¹¹Nato će mu žena: „Gospodine, ni vedra nemaš, a zdenac je dubok. Odakle ti onda živa voda? ¹²Zar si ti veći od oca našega Jakova koji nam je dao ovaj zdenac? I sam je pio iz njega, i sinovi njegovi, i stada njegova.“

¹³Odgovori joj Isus: „Tko god pije te vode, opet će ožednjeti. ¹⁴A tko pije vode koju ću mu ja dati, doista neće ožednjeti nikada. Štoviše, voda koju ću mu ja dati, postat će u njemu izvor vode što teče u život vječni.“ ¹⁵Kaže mu žena: „Gospodine, daj mi te vode da više ne žednim i da ne dolazim ovamo zahvaćati.“ ¹⁶Nato će joj Isus: „Idi, zovni svoga muža i vrati se ovamo!“ ¹⁷Odvrati mu žena: „Nemam muža!“ Isus joj kaže: „Dobro si rekla: ‘Nemam muža!’“ ¹⁸Doista, pet si muževa imala, a ni ovaj koga sad imaš nije ti muž. Istina je to što si rekla.“ ¹⁹Kaže mu žena: „Gospodine, vidim da si prorok. ²⁰Naši su se očevi klanjali na ovome brdu, a vi kažete da je u Jeruzalemu mjesto gdje se treba klanjati.“

⁹Samarijanka mu je odgovorila: »Kako ti, Židov, tražiš vodu od mene, Samarijanke?« Židovi, naime, nisu ništa dijelili sa Samarijancima.

¹⁰Isus joj je odgovorio: »Kad bi ti znala što Bog daje, i tko je onaj koji od tebe traži vode, ti bi zapravo njega zamolila, a on bi ti dao žive vode.«

¹¹»Gospodine«, rekla mu je žena, »nemaš čime zahvatiti, a zdenac je dubok. Odakle ti živa voda? ¹²Zar si veći od našega pretka Jakova koji nam je dao ovaj zdenac? Iz njega su pili i on, i njegovi sinovi, i njegova stada.«

¹³Isus joj je odgovorio: »Tko god pije tu vodu, opet će ožednjeti. ¹⁴A tko pije vodu koju ću mu ja dati, neće doista nikada ožednjeti. Štoviše, voda koju ću mu ja dati postat će u njemu izvor vode koja teče u vječni život.«

¹⁵»Gospodine«, rekla mu je žena, »daj mi te vode, da više ne žedam i ne dolazim ovamo po vodu.«

¹⁶Isus joj je rekao: »Idi, pozovi svojega muža i vrati se ovamo!«

¹⁷»Nemam muža!«, odvrtila je žena.

Isus joj je rekao: »Dobro si rekla da nemaš muža. ¹⁸Dosad si imala pet muževa, a ni ovaj kojega sada imaš nije ti muž. Istina je to što si rekla.«

¹⁹»Gospodine, vidim da si prorok«, ²⁰rekla je žena. »Naši su se očevi klanjali na ovome brdu, a vi kažete da je Jeruzalem mjesto gdje se treba klanjati.«

²¹Odvрати joj Isus: „Vjeruj mi, ženo, dolazi čas kad se nećete klanjati Ocu ni na ovoj gori ni u Jeruzalemu. ²²Vi se klanjate onomu što ne poznajete, a mi se klanjamo onomu što poznajemo jer spasenje dolazi od Židova. ²³Ali dolazi čas – već je! – kad će se pravi klanjatelj klanjati Ocu u duhu i istini, jer Otac traži takve klanjatelje. ²⁴Bog je duh i koji mu se klanjaju, trebaju mu se klanjati u duhu i istini.“ Žena mu kaže: „Znam da treba doći Mesija zvani Krist. Kad on dođe, sve će nam objaviti. ²⁶„Ja sam koji govorim s tobom“ – odgovori joj Isus.

Samarijanci prihvaćaju Isusa: 4,27-42

²⁷Uto stigoše njegovi učenici čudeći se što razgovara sa ženom. Ipak ga nitko ne pita: „Što tražiš?“ ili: „Što govoriš s njom?“ ²⁸A žena ostavi svoj vrč i ode u grad pa kaže ljudima: ²⁹„Dođite da vidite čovjeka koji mi je kazao sve što sam učinila! Da to nije Krist?“ ³⁰Oni iziđu iz grada i pođu k njemu. ³¹U međuvremenu učenici su ga molili: „Učitelju, jedi!“ ³²A on im kaže: „Ja imam za jelo hranu koju vi ne poznajete.“ ³³Učenici su se međusobno pitali: „Nije li mu možda netko donio jelo?“ ³⁴Isus im kaže: „Moja je hrana vršiti volju onoga koji me poslao i dovršiti njegovo djelo.

²¹Isus je odgovorio: »Vjeruj mi, ženo, dolazi čas kad se nećete klanjati Ocu ni na ovoj gori ni u Jeruzalemu. ²²Vi se klanjate onomu što ne poznajete; mi poznajemo ono čemu se klanjamo jer spasenje dolazi od Židova. ²³Ali dolazi čas – i već je tu! – kad će se pravi klanjatelj klanjati Ocu u duhu i istini; to su klanjatelj kakve Otac traži. ²⁴Bog je duh, pa mu se zato oni koji mu se klanjaju trebaju klanjati u duhu i istini.«

²⁵»Znam da treba doći Mesija zvani Krist«, rekla je žena. »Kad on dođe, sve će nam objaviti.«

²⁶»JA SAM koji govorim s tobom« – reče joj Isus.

²⁷Tada su stigli njegovi učenici i začudili se da razgovara sa ženom. Ipak ga nitko nije pitao: »Što tražiš?« ili »Zašto razgovaraš s njom?«

²⁸Žena je ostavila svoj vrč, otišla u grad i rekla: ²⁹»Dođite vidjeti čovjeka koji mi je rekao sve što sam učinila! Da to nije Krist?« ³⁰Ljudi su izišli iz grada i pošli k njemu.

³¹U međuvremenu su ga učenici molili: »Učitelju, jedi!«

³²On im je rekao: »Imam za jelo hranu o kojoj ništa ne znate.«

³³Učenici su se međusobno ispitali: »Nije li mu možda tko donio jelo?«

³⁴Isus im je rekao: »Moja je hrana vršiti volju onoga koji me poslao i dovršiti njegovo djelo.

³⁵Zar vi ne govorite: 'Još četiri mjeseca i eto žetve'? Gle, kažem vam, podignite svoje oči i pogledajte polja kako se već bijele za žetvu. ³⁶Žetelac prima plaću i skuplja rod za život vječni, tako da se sijač i žetelac zajedno raduju. ³⁷U tome se obistinjuje izreka: 'Jedan sije, drugi žanje.' ³⁸Ja sam vas poslao da žanjete ono oko čega se niste trudili. Drugi su se trudili, a vi ste ušli u njihov trud."

³⁹Mnogi su Samarijanci iz onoga grada povjerovali u njega zbog riječi žene koja je svjedočila: „Sve mi je kazao što sam učinila.“ ⁴⁰Kad dakle Samarijanci dođoše k njemu, zamole ga da ostane kod njih. I ostao je ondje dva dana. ⁴¹I mnogo ih je više povjerovalo zbog njegove riječi. ⁴²A ženi su govorili: „Ne vjerujemo više zbog tvoje izjave, jer smo sami čuli i znamo: ovo je uistinu Spasitelj svijeta.“

Drugi čudesni znak u Galileji: 4,43-54

⁴³Nakon dva dana ode odande u Galileju. ⁴⁴Sam je Isus, naime, posvjedočio kako je prorok bez časti u svome zavičaju. ⁴⁵Kad je pak došao u Galileju, Galilejci ga lijepo primiše, jer su vidjeli sve što je učinio u Jeruzalemu za blagdana. I sami su naime bili došli na blagdan.

⁴⁶Dakle ponovno je došao u Kanu Galilejsku, gdje je vodu pretvorio u vino. A tu bijaše neki kraljevski činovnik, čiji je sin bio bolestan u Kafarnaumu.

³⁵Zar vi ne govorite: 'Još četiri mjeseca i eto žetve'? Kažem vam, podignite svoje oči i pogledajte polja kako se već bijele za žetvu. ³⁶Žetelac prima plaću i skuplja urod za vječni život, tako da se sijač i žetelac zajedno raduju. ³⁷U tome se obistinjuje izreka: 'Jedan sije, drugi žanje.' ³⁸Poslao sam vas da žanjete ono za što se niste trudili. Drugi su se trudili, a vi ste došli na gotovo.«

³⁹Mnogi su Samarijanci iz onoga grada povjerovali u njega zbog ženina svjedočenja: »Rekao mi je sve što sam učinila.« ⁴⁰Zato su Samarijanci došli k njemu i zamolili ga da kod njih ostane, pa je ondje ostao dva dana.

⁴¹I mnogo ih je više povjerovalo zbog njegove riječi. ⁴²A ženi su govorili: »Više ne vjerujemo zbog onoga što si nam rekla. Sami smo čuli i znamo: ovo je uistinu Spasitelj svijeta.«

Isus liječi službenikova sina

⁴³Nakon dva dana Isus je otišao u Galileju ⁴⁴i rekao da je prorok bez časti u vlastitu zavičaju. ⁴⁵Kad je došao u Galileju, Galilejci su ga lijepo primili. Naime, u Jeruzalemu su vidjeli što je sve učinio za vrijeme blagdana jer su sami onamo došli na Pashu.

⁴⁶Isus se vratio u Kanu u Galileji gdje je bio vodu pretvorio u vino. Tamo se nalazio i jedan kraljev službenik čiji je teško bolesni sin bio u Kafarnaumu.

⁴⁷Kad je čuo da je Isus došao iz Judeje u Galileju, ode k njemu i zamoli ga da siđe i ozdravi mu sina, jer je bio na umoru. ⁴⁸Isus mu kaže: „Ako ne vidite znakove i čudesa, nećete vjerovati.“ ⁴⁹Reče mu kraljevski činovnik: „Gospodine, siđi prije nego mi umre dijete.“ ⁵⁰Isus mu odgovori: „Idi, sin tvoj živi!“

Čovjek povjerova riječi koju mu reče Isus i ode. ⁵¹Dok je on još silazio, dođu mu u susret sluge s viješću da mu sin živi. ⁵²Raspitivao se je tada kod njih za sat kad mu je krenulo nabolje. Oni mu rekoše: „Jučer ga je oko sedmog sata pustila groznica.“ ⁵³Tada otac shvati da je to bilo u onaj sat kad mu je Isus rekao: „Tvoj sin živi.“ I povjerova on i sav dom njegov. ⁵⁴To je bio drugi znak što ga učini Isus po povratku iz Judeje u Galileju.

Ivan 5, preveo Ivan Dugandžić 2010.
Isus se objavljuje Židovima i svijetu:
5,1-12,50

Ozdravljenje uzetoga u subotu: 5,1-15

Poslije toga bio je židovski blagdan pa je Isus uzišao u Jeruzalem. ²U Jeruzalemu se kod Ovčjih vrata nalazi ribnjak koji se hebrejski zove Bethesda, a ima pet trijemova.

⁴⁷Kad je čuo da je Isus iz Judeje došao u Galileju, krenuo je do njega; zamolio ga je da ode u Kafarnaum i ozdravi mu sina koji je bio na samrti. ⁴⁸Isus mu je rekao: »Ako ne vidite znakove i čudesa, nećete vjerovati.« ⁴⁹»Gospodine«, rekao mu je kraljev činovnik, »otiđi prije nego mi dijete umre.«

⁵⁰Isus mu je odgovorio: »Idi, tvoj će sin živjeti!«

Čovjek je povjerovao u ono što mu je Isus rekao i krenuo prema Kafarnaumu. ⁵¹Dok je bio na putu, ususret su mu došli sluge s viješću da će mu sin preživjeti.

⁵²Pitao ih je kada mu je bilo bolje, a oni su mu rekli da mu je groznica prestala jučer oko jedan sat poslije podne. ⁵³Otac je shvatio da je to bilo u trenu kad mu je Isus rekao: »Tvoj će sin živjeti.« I povjerovali su on i sav njegov dom.

⁵⁴To je bio drugi znak koji je Isus učinio nakon što se iz Judeje vratio u Galileju.

Ivan 5, kako je otisnut 2025.

Ozdravljenje kod ribnjaka

Nakon toga Isus je krenuo u Jeruzalem jer je bio židovski blagdan. ²Kod Ovčjih vrata u Jeruzalemu nalazi se ribnjak, hebrejski zvan Bethesda, koji ima pet trijemova.

³U njima je ležalo mnoštvo bolesnika: slijepih, hromih, uzetih. ⁵Tu je bio neki čovjek koji je bolovao trideset i osam godina. ⁶Kad ga je Isus ugledao i kad je doznao da je već dugo u tom stanju, upita ga: „Želiš li ozdraviti?“ ⁷„Gospodine – odgovori mu bolesnik – nemam nikoga da me spusti u ribnjak kad se uzbiha voda. Dok ja stignem, drugi siđe prije mene.“ ⁸Kaže mu Isus: „Ustani, uzmi svoju postelju i hodi!“

⁹I odmah ozdravi taj čovjek, uzme svoju postelju i počne hodati.

Taj dan je bila subota. ¹⁰Židovi su zato govorili ozdravljenomu: „Subota je! Nije ti dopušteno nositi svoju postelju!“ ¹¹On im odgovori: „Onaj koji me je ozdravio reče mi: „Uzmi svoju postelju i hodi!“

¹²Upitaše ga: „Tko je taj čovjek koji ti je rekao: ‘Uzmi svoju postelju i hodi?’“ ¹³Ali ozdravljeni nije znao tko je taj, jer je Isus nestao u mnoštvu koje se nalazilo na tome mjestu. ¹⁴Poslije toga Isus ga nađe u hramu pa mu kaže: „Eto, ozdravio si! Ne griješi više, da ti se što gore ne dogodi!“ ¹⁵Ode taj čovjek i javi Židovima da je Isus taj koji ga je ozdravio.

³U njima je ležalo mnoštvo bolesnika: slijepih, hromih, nepokretnih. ^{4*}
⁵Među njima je bio i čovjek koji je bolovao trideset i osam godina. ⁶Kad ga je Isus ugledao i doznao da je već dugo bolestan, upitao ga je: »Želiš li ozdraviti?«

⁷»Gospodine«, odgovorio mu je bolesnik, »nemam nikoga tko bi me mogao spustiti u ribnjak kad se voda uzburka. Dok ja dođem, drugi već siđu prije mene.«

⁸Isus mu je rekao: »Ustani, uzmi svoju postelju i hodaj!«

⁹I čovjek je odmah ozdravio, uzeo postelju i počeo hodati.

No toga je dana bila subota ¹⁰pa su Židovi rekli čovjeku koji je ozdravio: »Subota je! Ne smiješ nositi postelju!«

¹¹On im je odgovorio: »Onaj koji me izliječio rekao mi je da uzmem svoju postelju i hodam!«

¹²Upitali su ga: »Tko je taj čovjek koji ti je rekao da uzmeš svoju postelju i hodaš?«

¹³Ali ozdravljeni nije znao tko je to bio, a Isus je u međuvremenu nestao u mnoštvu koje je bilo na tome mjestu.

¹⁴Poslije ga je Isus našao u Hramu i rekao mu: »Eto, ozdravio si! Nemoj više griješiti, da ti se ne dogodi nešto još gore!«

¹⁵Čovjek je otišao i javio Židovima da ga je ozdravio Isus.

*Isusov govor o svojoj
opunomoćenosti: 5,16-30*

¹⁶Židovi su počeli progoniti Isusa zato što je to učinio subotom. ¹⁷No Isus im odgovori: „Otac moj radi sve do sada, pa i ja radim.“ ¹⁸Zbog toga su Židovi još više tražili da ga ubiju, jer je ne samo kršio subotu, već je i Boga nazivao svojim ocem, izjednačujući se s Bogom.

¹⁹Isus im na to odvrati: „Zaista, zaista, kažem vam: Sin ne može sam od sebe činiti ništa sam, već samo ono što vidi da čini Otac. Što naime on čini, to isto čini i Sin.

²⁰Jer, Otac ljubi Sina i pokazuje mu sve što sam čini. I veća djela od ovih će mu pokazati, pa ćete se čuditi.

²¹Doista, kao što Otac uskrisuje mrtve i oživljuje, tako i Sin oživljuje koje hoće. ²²Jer, Otac ne sudi nikomu, nego je sav sud predao Sinu. ²³Da svi časte Sina kao što časte Oca. Tko ne časti Sina, ne časti ni Oca koji ga je poslao.

²⁴Zaista, zaista, kažem vam: tko sluša moju riječ i vjeruje onomu koji me posla, ima život vječni i ne dolazi na sud, već je iz smrti prešao u život. ²⁵Zaista, zaista, kažem vam: dolazi čas – već je! – kad će mrtvi čuti glas Sina Božjega i koji ga budu čuli, živjet će. ²⁶Jer, kao što Otac ima život u sebi, tako je i Sinu dao da ima život u sebi. ²⁷Dao mu je i vlast da sudi jer je Sin Čovječji.

¹⁶A Židovi su počeli progoniti Isusa zato što je to učinio u subotu. ¹⁷No Isus im je odgovorio: »Moj Otac još uvijek radi, pa radim i ja.«

¹⁸Zbog toga su Židovi još više smišljali kako da ga ubiju. Jer ne samo da je kršio subotu, već je i Boga nazivao svojim ocem, izjednačujući se s Bogom.

Vlast Sina

¹⁹Isus im je na to odvratio: »Zaista vam kažem: Sin ne može ništa sam činiti, već samo ono što vidi da čini Otac. Što čini Otac, to čini i Sin

²⁰Jer Otac voli Sina i pokazuje mu sve što sam čini. I veća djela od ovih će mu pokazati, pa ćete se čuditi. ²¹Doista, kao što Otac uskrisava mrtve i oživljuje ih, tako i Sin oživljuje koga hoće. ²²Jer Otac ne sudi nikome, nego je sav sud predao Sinu. ²³Da svi časte Sina kao što časte Oca. Tko ne časti Sina, ne časti ni Oca koji ga je poslao.

²⁴Zaista vam kažem: tko sluša moju riječ i vjeruje onome koji me poslao, imat će vječni život i neće doći na sud – iz smrti je prešao u život. ²⁵Zaista vam kažem: dolazi čas – i već je tu! – kad će mrtvi čuti glas Božjega Sina. Oni koji ga budu čuli, živjet će. ²⁶Jer kao što Otac ima život u sebi, tako je i Sinu dao da ima život u sebi. ²⁷Dao mu je i vlast da sudi jer je Sin Čovjeka.

²⁸Ne čudite se tomu, jer dolazi čas kad će svi koji su u grobovima čuti njegov glas. ²⁹I izići će oni koji su činili dobro – na uskrsnuće života, a koji su činili zlo – na uskrsnuće osude.

³⁰Ja sam od sebe ne mogu ništa učiniti. Kako čujem, sudim, i moj sud je pravedan, jer ne tražim svoje volje, nego volju onoga koji me poslao.“

Otac svjedoči za Isusa: 5,31-47

³¹Ako ja svjedočim sam za sebe, moje svjedočanstvo nije pouzdano.

³²Drugi svjedoči za mene i znam da je pouzdano svjedočanstvo kojim svjedoči za mene. ³³Vi ste poslali izaslanike Ivanu i on je posvjedočio za istinu. ³⁴Ja ne primam svjedočanstva od čovjeka, nego ovo govorim da se vi spasite. ³⁵On je bio svjetiljka koja gori i svijetli, a vi ste se htjeli samo nakratko radovati njegovu svjetlu. ³⁶Ali ja imam svjedočanstvo važnije od Ivanova: djela koja mi je dao Otac da ih izvršim, upravo ta djela koja činim svjedoče za me da me Otac poslao.

³⁷I sam Otac koji me je poslao svjedočio je za mene. Niti ste kada čuli njegova glasa, niti ste vidjeli njegova lica. ³⁸A ni njegove riječi nemate trajno u sebi, jer ne vjerujete onomu koga je on poslao.

²⁸Ne čudite se tome, jer dolazi vrijeme kad će svi koji su u grobovima čuti njegov glas. ²⁹Oni koji su činili dobro izići će na uskrsnuće života, a oni koji su činili zlo izići će na uskrsnuće osude.«

Svjedočanstvo za Isusa

³⁰»Ja sâm od sebe ne mogu ništa učiniti«, rekao je Isus. »Sudim onako kako čujem, a moj je sud pravedan jer ne tražim svoju volju, nego volju onoga koji me poslao.

³¹Ako svjedočim sâm za sebe, moje svjedočanstvo nije pouzdano.

³²Drugi svjedoči za mene i znam da je svjedočanstvo kojim za mene svjedoči pouzdano. ³³Vi ste poslali izaslanike Ivanu i on je posvjedočio za istinu. ³⁴Ja ne primam svjedočanstva od čovjeka, nego ovo govorim da se vi spasite. ³⁵On je bio svjetiljka koja gori i svijetli, a vi ste se htjeli nakratko radovati njegovu svjetlu. ³⁶Ali ja imam svjedočanstvo važnije od Ivanova. Djela koja mi je Otac dao da ih izvršim, upravo ta djela koja činim, svjedoče za mene – da me Otac poslao.

³⁷I sâm Otac koji me je poslao svjedočio je za mene. Niti ste kada čuli njegova glasa, niti ste vidjeli njegova lica. ³⁸A ni njegove riječi nemate trajno u sebi, jer ne vjerujete onomu koga je on poslao.

³⁹Vi istražujete Pisma, jer mislite u njima imati život vječni. I ona svjedoče za mene. ⁴⁰A nećete da dođete k meni da život imate. ⁴¹Slave od ljudi ne primam. ⁴²Ali vas sam upoznao; ljubavi prema Bogu nemate u sebi. ⁴³Ja sam došao u ime Oca svojega, a vi me ne primate. Ako netko drugi dođe u svoje ime, njega ćete primiti. ⁴⁴Ta kako biste mogli vjerovati vi koji primate slavu jedan od drugoga, a slave od jedinoga Boga ne tražite?

⁴⁵Nemojte misliti da ću vas ja tužiti Ocu! Vaš je tužitelj Mojsije u koga se uzdate. ⁴⁶Jer, kad biste vjerovali Mojsiju, i meni biste vjerovali, ta o meni je on pisao. ⁴⁷Ali ako njegovim pismima ne vjerujete, kako ćete vjerovati mojim riječima?“

Ivan 6, preveo Ivan Dugandžić 2010.

Čudesno umnoženje kruha na

Tiberijadskome moru: 6,1-15

Nakon toga Isus je otišao na drugu obalu Galilejskog, Tiberijadskog mora. ²Veliko je mnoštvo ljudi išlo za njim, jer su gledali znakove koje je činio na bolesnicima. ³Isus uziđe na goru i tu je sjedio sa svojim učenicima. ⁴A bila je blizu Pasha, židovski blagdan.

⁵Kad Isus podiže oči i vidje kako silan svijet dolazi k njemu, upita Filipa: „Gdje da kupimo kruhova kako bi ovi mogli jesti?“ ⁶To je rekao da ga iskuša, jer znao je što će učiniti.

³⁹Vi proučavate Pisma jer mislite da ćete u njima imati vječni život. I ona svjedoče za mene. ⁴⁰A ne želite doći k meni da imate život.

⁴¹Ne tražim slavu od ljudi. ⁴²Dobro sam vas upoznao i znam da u sebi nemate ljubavi prema Bogu. ⁴³Ja sam došao u ime svojega Oca, a vi me ne primate. Ako netko drugi dođe u svoje ime, njega ćete primiti. ⁴⁴Ta kako biste mogli vjerovati vi koji primate slavu jedan od drugoga, a ne tražite slavu od jedinoga Boga?

⁴⁵Nemojte misliti da ću vas ja tužiti Ocu! Vaš je tužitelj Mojsije u koga se uzdate. ⁴⁶Jer kad biste vjerovali Mojsiju, i meni biste vjerovali, jer je o meni pisao. ⁴⁷Ali ako njegovim pismima ne vjerujete, kako ćete vjerovati mojim riječima?“

Ivan 6, kako je otisnut 2025.

Isus hrani veliko mnoštvo

Isus je zatim otišao na drugu obalu Galilejskog jezera, također zvanog i Tiberijadsko. ²Za njim je išlo veliko mnoštvo koje je gledalo znakove što ih je činio na bolesnicima. ³Isus se popeo na jedno brdo i ondje sjeo sa svojim učenicima. ⁴Bilo je to uoči židovskog blagdana Pashe.

⁵Kad je Isus podigao oči i ugledao silan svijet koji mu dolazi, upitao je Filipa: »Gdje možemo kupiti kruha kako bi ovi ljudi mogli jesti?« ⁶To je rekao da bi ga iskušao, jer je znao što će učiniti.

⁷Filip mu odgovori: „Ni za dvjesta denara kruhova ne bi im bilo dosta da svaki nešto malo dobije. ⁸A kaže mu jedan od njegovih učenika, Andrija, brat Šimuna Petra: ⁹„Ovdje je jedan dječak koji ima pet ječmenih kruhova i dvije ribe. Ali što je to za tolike?“ ¹⁰Reče Isus: „Neka ljudi posjedaju!“ A bilo je mnogo trave na tome mjestu. Posjedali su dakle muškarci, njih oko pet tisuća. ¹¹Isus uze kruhove, izreče zahvalnu molitvu pa dade onima koji su sjedili, isto tako i od riba, koliko su htjeli. ¹²Kad su se nasitili, reče svojim učenicima: „Skupite preostale ulomke da ništa ne propadne!“ ¹³Oni su skupili i napunili dvanaest košara ulomaka od pet ječmenih kruhova koji su pretekli onima što su blagovali.

¹⁴Kad su ljudi vidjeli znak što ga je Isus učinio, rekoše: „Ovo je uistinu Prorok koji ima doći na svijet!“ ¹⁵A Isus, kad je shvatio da namjeravaju doći i na silu ga učiniti kraljem, ponuče se ponovno na goru, on sam.

Isusov hod po moru: 6,16-21

¹⁶Kad je pala večer, njegovi su učenici sišli k moru. ¹⁷Uđu u lađicu i krenu na drugu stranu mora, u Kafarnaum. Već se i smrklo, a Isusa još nema k njima. ¹⁸More se uzburkalo od jakog vjetra koji je puhao. ¹⁹I pošto su prevalili dvadeset i pet do trideset stadija, ugledaju Isusa kako hodi po moru i približava se lađici. Uplaše se.

⁷Filip mu je odgovorio: »Da kupimo kruha i za dvjesto denara, svatko bi od njih dobio tek nešto malo.«

⁸A Andrija, brat Šimuna Petra, jedan od učenika, rekao je: ⁹»Ovdje je dječak koji ima pet ječmenih kruhova i dvije ribe. Ali što je to za toliko ljudi?«

¹⁰»Neka ljudi posjedaju!«, zapovjedio je Isus. Na tome je mjestu bilo mnogo trave pa su ljudi posjedali; muškaraca je bilo oko pet tisuća.

¹¹Isus je uzeo kruhove, izrekao zahvalnu molitvu i dao ih svima koji su sjedili, koliko su htjeli, a isto je tako napravio i s ribama. ¹²Kad su se svi nasitili, rekao je svojim učenicima: »Skupite preostale komadiće kruha da ništa ne propadne!« ¹³Od ljudi koji su jeli skupili su viškove komadića, tako da su od ostataka pet ječmenih kruhova napunili dvanaest košara do vrha.

¹⁴Kad su ljudi vidjeli znak koji je Isus učinio, rekli su: »Ovo je uistinu Prorok koji treba doći na svijet!« ¹⁵A kad je Isus shvatio da namjeravaju doći i na silu ga postaviti za kralja, ponovno se povukao u brda, posve sam.

Isus hoda po vodi

¹⁶Kad je pala večer, Isusovi su učenici sišli do jezera. ¹⁷Ušli su u lađu i krenuli na drugu stranu jezera, u Kafarnaum. Već se smrklo, a Isus još nije došao k njima. ¹⁸Voda se uzburkala zbog jakog vjetra. ¹⁹Kad su prešli dvadeset pet do trideset stadija, ugledali su Isusa kako hoda po moru i približava se lađi. Uplašili su se,

²⁰A on će im: „*Ja sam!* Ne bojte se!“ ²¹Htjedoše ga uzeti u lađicu, ali lađica se odmah nađe na obali prema kojoj su išli.

Isus se objavljuje kao kruh života:
6,22-59

²²Sutradan mnoštvo koje je ostalo na drugoj obali mora opazi da je tu bila samo jedna lađica i da Isus nije zajedno sa svojim učenicima ušao u lađicu, nego da su njegovi učenici sami otišli. ²³Iz Tiberijade su došle druge lađice blizu onog mjesta gdje su jeli kruh, pošto je Gospodin izrekao zahvalnu molitvu. ²⁴Kad mnoštvo vidje da ondje nema ni Isusa ni njegovih učenika, ušli su u lađice i pošli u Kafarnaum da ga traže.

²⁵Našavši ga na drugoj obali mora, rekoše mu: „Učitelju, kad si ovamo došao?“

²⁶Isus im odgovori: „Zaista, zaista, kažem vam: ne tražite me, jer ste vidjeli znakove, nego jer ste jeli od onih kruhova i nasitili se. ²⁷Nemojte sebi pribavljati propadljivu hranu, nego hranu koja ostaje za život vječni, koju će vam dati Sin Čovječji, jer njega je Otac – Bog pečatom potvrdio. ²⁸Tada ga upitaju: „Što nam je činiti, da bismo vršili djela Božja?“ ²⁹Isus im odgovori: „Ovo je djelo Božje, da vjerujete u onoga koga je on poslao.“

²⁰ali on im je rekao: »Ja sam! Ne bojte se!« ²¹Htjeli su ga uzeti u lađu, ali ona se odmah našla na obali prema kojoj su plovili.

Mnoštvo traži Isusa

²²Mnoštvo koje je ostalo na drugoj obali jezera sutradan je opazilo da je tamo samo jedna lađa i da Isus nije s učenicima ušao u drugu, nego da su njegovi učenici otplovili sami. ²³Iz Tiberijade su, pak, došli druge lađe u blizinu mjesta na kojem su jeli kruh, nakon što je Gospodin izrekao zahvalnu molitvu. ²⁴Kad je mnoštvo ljudi vidjelo da ondje nema ni Isusa ni njegovih učenika, ušli su u lađe i pošli ga tražiti u Kafarnaum.

Isus, kruh života

²⁵Našavši ga na drugoj obali mora, ljudi su ga upitali: »Učitelju, kada si ovamo došao?«

²⁶Isus im je odgovorio: »Zaista, zaista vam kažem: ne tražite me jer ste vidjeli znakove, nego jer ste jeli one kruhove i najeli se. ²⁷No nemojte se truditi oko propadljive hrane, nego oko hrane koja ostaje za vječni život. Nju će vam dati Sin Čovjeka jer je njega Bog Otac potvrdio pečatom.«

²⁸Tada su ga upitali: »Što trebamo činiti da bismo vršili Božja djela?«

²⁹Isus im je odgovorio: »Ovo je Božje djelo: da vjerujete u onoga koga je on poslao.«

³⁰Tada mu rekoše: „Koji znak činiš, da vidimo i da ti vjerujemo? Što činiš? ³¹Očevi su naši jeli manu u pustinji, kao što je pisano: *Nahrani ih kruhom nebeskim.*“ ³²Reče im Isus: „Zaista, zaista, vam kažem: Nije vam Mojsije dao kruh s neba, nego Otac moj daje vam pravi kruh s neba. ³³Jer, kruh je Božji Onaj koji silazi s neba i daje život svijetu.“ ³⁴Kažu mu nato: „Gospodine, daj nam uvijek toga kruha!“ ³⁵A Isus će im: „Ja sam kruh života. Tko dolazi k meni, neće ogladnjati. Tko vjeruje u me, neće nikad ožednjati. ³⁶Ali rekao sam vam: iako ste me vidjeli, ipak ne vjerujete. ³⁷Svi koje mi daje Otac doći će k meni, i onoga koji dolazi k meni doista neću izbaciti van;

³⁸Jer nisam sišao s neba da vršim svoju volju, nego volju onoga koji me poslao. ³⁹A ovo je volja onoga koji me je poslao: da ne izgubim nikoga od onih koje mi je dao, nego da ih uskrisim u posljednji dan. ⁴⁰Jer, ovo je volja Oca mojeg, da tko god vidi Sina i vjeruje u njega, ima život vječni i da ga ja uskrisim u posljednji dan.“

⁴¹Židovi su nato mrmljali protiv njega što je rekao: „Ja sam kruh koji je sišao s neba.“ ⁴²Govorili su: „Zar ovo nije Isus, sin Josipov komu mi poznajemo oca i majku? Kako sad govori: ‘Sišao sam s neba?’“

³⁰Tada su mu rekli: »Koji ćeš znak učiniti da vidimo i da ti vjerujemo? Što ćeš napraviti? ³¹Naši su preci jeli manu u pustinji, kao što je pisano: ‘Nahranio ih je nebeskim kruhom.’«

³²Isus im je rekao: »Zaista, zaista vam kažem: Nije vam Mojsije dao kruh s neba, nego vam moj Otac daje pravi kruh s neba. ³³Jer je Božji kruh onaj koji silazi s neba i daje život svijetu.«

³⁴»Gospodine«, rekli su, »daj nam uvijek toga kruha!«

³⁵»Ja sam kruh života«, rekao je Isus. »Tko dolazi k meni, neće ogladnjati. Tko vjeruje u mene, neće nikada ožednjati. ³⁶Ali rekao sam vam: iako ste me vidjeli, ipak ne vjerujete. ³⁷Svi koje mi daje Otac doći će k meni, a onoga tko dolazi k meni doista neću izbaciti.

³⁸Jer nisam sišao s neba vršiti svoju volju, nego volju onoga koji me poslao. ³⁹A ovo je volja onoga koji me poslao: da ne izgubim nijednoga od onih koje mi je dao, nego da ih zadnjeg dana uskrisim. ⁴⁰Ovo je volja mojeg Oca: tko god vidi Sina i u njega vjeruje, neka ima vječni život, a ja ću ga zadnjeg dana uskrisiti.«

⁴¹Kad su to čuli, Židovi su rogoborili protiv njega jer je rekao: »Ja sam kruh koji je sišao s neba.« ⁴²Govorili su: »Zar to nije Isus, Josipov sin? Poznajemo mu oca i majku! Pa kako može govoriti da je sišao s neba?«

⁴³Isus im odvrati: „Ne mrmljajte među sobom! ⁴⁴Nitko ne može doći k meni ako ga ne povuče Otac koji me poslao. I ja ću ga uskrisiti u posljednji dan. ⁴⁵U Prorocima je pisano: *Svi će biti učenici Božji*. Tko god čuje Oca i bude od njega poučen, taj dolazi k meni. ⁴⁶Ne kao da bi tko vidio Oca, osim onoga koji je od Boga, on je vidio Oca. ⁴⁷Zaista, zaista, kažem vam: onaj tko vjeruje ima život vječni. ⁴⁸Ja sam kruh života. ⁴⁹Očevi su vaši jeli manu u pustinji i pomrli su. ⁵⁰Ovo je kruh koji silazi s neba: da onaj tko od njega jede, ne umre. ⁵¹Ja sam kruh živi koji je sišao s neba. Ako tko jede od ovoga kruha, živjet će uvijek. A kruh koji ću ja dati, tijelo je moje za život svijeta.“

⁵²Židovi su se nato međusobno prepirali i govorili: „Kako nam ovaj može dati tijelo svoje za jelo?“ ⁵³Nato će im Isus: „Zaista, zaista, kažem vam: ako ne budete jeli tijela Sina Čovječjega i pili njegove krvi, nećete imati života u sebi. ⁵⁴Tko jede tijelo moje i pije krv moju, ima život vječni; i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan. ⁵⁵Jer, tijelo je moje jelo istinsko i krv je moja piće istinsko. ⁵⁶Tko jede tijelo moje i pije krv moju, ostaje u meni i ja u njemu. ⁵⁷Kao što je mene poslao živi Otac i kao što ja živim po Ocu, tako će i onaj koji mene blaguje živjeti po meni.

⁴³»Nemojte rogoboriti među sobom«, odgovorio im je Isus. ⁴⁴»Nitko ne može doći k meni ako ga ne privuče Otac koji me poslao. A ja ću ga zadnjeg dana uskrisiti. ⁴⁵U Prorocima je pisano: ‘Svi će biti Božji učenici.’ Tko god čuje Oca i od njega bude poučen, taj dolazi k meni. ⁴⁶Nitko nije vidio Oca, osim onoga koji je od Boga – samo je on vidio Oca. ⁴⁷Zaista, zaista vam kažem: onaj tko vjeruje, ima vječni život. ⁴⁸Ja sam kruh života. ⁴⁹Vaši su očevi jeli manu u pustinji i pomrli. ⁵⁰Ovo je kruh koji silazi s neba: da onaj tko od njega jede ne umre. ⁵¹Ja sam živi kruh koji je sišao s neba. Ako tko jede ovaj kruh, živjet će u vijeke. A kruh koji ću ja dati za život svijeta – to je moje tijelo.«

⁵²Kad su to čuli, Židovi su se međusobno prepirali i govorili: »Kako nam on može dati svoje tijelo za jelo?«

⁵³Isus im je rekao: »Zaista, zaista vam kažem: ne budete li jeli tijelo Sina Čovjeka i pili njegove krvi, nećete u sebi imati život. ⁵⁴Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ima vječni život – a ja ću ga uskrisiti u posljednji dan. ⁵⁵Jer moje je tijelo istinsko jelo, a moja je krv istinsko piće. ⁵⁶Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni, a ja u njemu. ⁵⁷Kao što je mene poslao živi Otac, i kao što ja živim po Ocu – tako će i onaj tko se mnome hrani živjeti po meni.

⁵⁸Ovo je kruh koji je s neba sišao, ne kao onaj koji su jeli Očevi vaši i umrli. Tko jede ovaj kruh, živjet će uvijek.“ ⁵⁹To je Isus rekao dok je naučavao u sinagogi u Kafarnaumu.

Otpad mnogih učenika i Petrovo priznanje: 6,60-71

⁶⁰A mnogi od njegovih učenika, kad su to čuli, rekoše: „Tvrđ je to govor! Tko ga može slušati?“ ⁶¹Isus je znao sam od sebe da njegovi učenici na to mrmljaju, pa im kaže: „Zar vas to zbunjuje?“ ⁶²A što ako vidite Sina Čovječjega kako uzlazi tamo gdje je prije bio? ⁶³Duh je taj koji oživljuje, a tijelo ne vrijedi ništa. Riječi koje sam vam govorio duh su i život.

⁶⁴Ali ima ih među vama koji ne vjeruju.“ Isus je, naime, od početka znao koji su oni što ne vjeruju i tko će ga izdati. ⁶⁵„Zato sam vam, nastavljajući on, i rekao da nitko ne može doći k meni, ako mu nije dano od Oca.“ ⁶⁶Nato su mnogi njegovi učenici odstupili i nisu više išli s njime. ⁶⁷A Isus pita dvanaesticu: „Hoćete li možda i vi otići?“ ⁶⁸Odgovara mu Šimun Petar: „Gospodine, komu da odemo? Ti imaš riječi života vječnoga. ⁶⁹Mi vjerujemo i priznajemo: ti si Svetac Božji.“ ⁷⁰Uzvrća im Isus: „Zar nisam ja izabrao vas dvanaesticu? A ipak, jedan je od vas đavao.“ ⁷¹Govorio je to o Judi, sinu Šimuna Iškariotskog, jer ga je on, jedan od dvanaesticu, imao izdati.

⁵⁸Ovo je kruh koji je sišao s neba: i to nije poput onoga koji su jeli vaši preci i pomrli. Tko jede ovaj kruh živjet će u vijeke.«

⁵⁹To je Isus rekao dok je naučavao u sinagogi u Kafarnaumu.

Govor o vječnom životu

⁶⁰Kad su to čuli, mnogi su od njegovih učenika rekli: »To je preteški nauk! Tko ga može slušati?«

⁶¹Isus je znao da njegovi učenici prigovaraju, pa im je rekao: »Zar vas to zbunjuje? ⁶²A što ako vidite Sina Čovjeka kako uzlazi tamo gdje je prije bio? ⁶³Duh je onaj koji oživljuje, a tijelo ne vrijedi ništa. Te riječi koje sam vam govorio – one su duh i život.

⁶⁴Ali među vama ima onih koji ne vjeruju.« Isus je, naime, od početka znao koji to ne vjeruju i tko će ga izdati. ⁶⁵»Zato sam vam i rekao da nitko ne može doći k meni ako mu nije dano od Oca«, rekao im je Isus.

⁶⁶Nato su mnogi njegovi učenici otišli i više nisu išli s njim. ⁶⁷Isus je upitao dvanaesticu: »Hoćete li možda i vi otići?«

⁶⁸»Gospodine, kome da odemo?«, rekao je Šimun Petar. »Ti imaš riječi vječnoga života. ⁶⁹Mi vjerujemo i priznajemo: ti si Božji Svetac.«

⁷⁰Isus je odvratio: »Zar nisam ja izabrao vas dvanaesticu? A ipak je jedan od vas đavao.« ⁷¹To je govorio o Judi, sinu Šimuna iz Iškariota – jer ga je on, jedan od dvanaesticu, trebao izdati.

Ivan 7, preveo Ivan Dugandžić 2010.

Isus se objavljuje na Blagdan sjenica u hramu: 7,1-52

Pred Blagdan sjenica u Jeruzalemu: 7,1-13

Poslije toga Isus je obilazio Galilejom. Nije, naime, želio obilaziti Judejom, jer su Židovi tražili da ga ubiju. ²A bio je blizu židovski blagdan Sjenica. ³Kažu mu stoga njegova braća: „Otiđi odavde i idi u Judeju, da i tvoji učenici vide tvoja djela koja činiš. ⁴Jer nitko ne čini nešto u tajnosti, ako želi biti poznat. Kad već činiš sve to, očituj se svijetu!“ ⁵Jer, ni braća njegova nisu vjerovala u njega. ⁶Kaže im nato Isus: „Moje vrijeme još nije došlo, a vama je svako vrijeme pogodno. ⁷Vas svijet ne može mrziti, a mene mrzi, jer svjedočim o njemu da su mu djela zla. ⁸Vi uziđite na Blagdan. Ja ne idem na ovaj blagdan, jer moje se vrijeme još nije ispunilo.“ ⁹To im je reče i ostade u Galileji.

¹⁰Ali pošto su njegova braća uzišla na Blagdan, uzašao je i on, ne javno, već u tajnosti. ¹¹Židovi su ga, dakle, tražili za vrijeme Blagdana i pitali: „Gdje je onaj?“ ¹²I mnogo se među ljudima šaputalo o njemu. Jedni su govorili: „Dobar je!“ A drugi naprotiv: „Ne, nego zavodi narod!“ ¹³Ipak, nitko nije o njemu javno govorio zbog straha od Židova.

Ivan 7, kako je otisnut 2025.

Isus i njegova braća

Isus je zatim obilazio Galileju. Nije, naime, želio putovati Judejom jer su Židovi tražili priliku da ga ubiju. ²Budući da se bližio židovski Blagdan sjenica, ³njegova su mu braća rekla: »Pođi u Judeju, da i tvoji učenici vide djela koja činiš. ⁴Jer nitko ne čini nešto u tajnosti ako želi biti poznat. Kad već sve to činiš, očituj se svijetu!« ⁵Jer ni njegova braća nisu u njega vjerovala.

⁶Nato im je Isus rekao: »Moje vrijeme još nije došlo, a vama je svako vrijeme pogodno. ⁷Vas svijet ne može mrziti, a mene mrzi, jer svjedočim da su mu djela zla. ⁸Vi pođite na blagdan. Ja na ovaj blagdan ne idem, jer se moje vrijeme još nije ispunilo.« ⁹To im je rekao i ostao u Galileji.

Isus na blagdanu Sjenica

¹⁰Ali kad su njegova braća pošla na blagdan, krenuo je i on – ne javno, već u tajnosti. ¹¹A Židovi su ga tražili za vrijeme blagdana i pitali se: »Gdje je taj?«

¹²I među ljudima se o njemu mnogo šaputalo. Jedni su govorili: »Dobar je!«, a drugi suprotno: »Ne, on zavodi narod!« ¹³Ipak, nitko nije o njemu javno govorio zbog straha od Židova.

Isus naučava u hramu: 7,14-24

¹⁴Usred Blagdana Isus uziđe u hram i poče naučavati. ¹⁵A Židovi su se čudili i pitali: „Kako ovaj poznaje Pisma, a nije ih učio?“ ¹⁶Isus im odgovori: „Moj nauk nije od mene, već od onoga koji me poslao. ¹⁷Ako netko hoće vršiti volju njegovu, spoznat će je li taj nauk od Boga ili ja govorim sam od sebe. ¹⁸Tko govori sam od sebe, svoju slavu traži, a onaj tko traži slavu onoga koji ga je poslao, taj je istinit i u njemu nema nepravедnosti. ¹⁹Zar vam nije Mojsije dao Zakon? Pa ipak nitko od vas ne vrši Zakona. Zašto tražite da me ubijete?“ ²⁰„Opsjednut si zlim duhom – odgovori mu svjetina – Tko traži da te ubije?“ ²¹Isus im uzvratil: „Jedno djelo učinih i svi se čudite. ²²Mojsije vam je dao obrezanje – ono i nije od Mojsija, već od otaca – i vi u subotu obrezujete čovjeka. ²³Ako, dakle, čovjek prima obrezanje subotom, a da se ne prekrši Mojsijev zakon, zašto se ljutite na me što sam svega čovjeka ozdravio u subotu? ²⁴Ne presuđujte po vanjštini, nego sudite sudom pravednim!“

Nagađanja u narodu o Isusu: 7,25-36

²⁵Tada neki iz Jeruzalema rekoše: „Zar nije ovo onaj koga traže da ubiju? ²⁶A evo, on posve otvoreno govori i ništa mu ne kažu. Da nisu možda i članovi Velikoga vijeća spoznali da je on Krist?

¹⁴Usred blagdana Isus se popeo u Hram i počeo naučavati. ¹⁵Židovi su se čudili i pitali: »Kako ovaj poznaje Pisma, a nije ih učio?«

¹⁶Isus im je odgovorio: »Moj nauk nije od mene, već od onoga koji me poslao. ¹⁷Ako netko hoće vršiti njegovu volju, spoznat će je li taj nauk od Boga ili ja govorim sam od sebe. ¹⁸Onaj tko govori sam od sebe, traži slavu za sebe; a onaj tko traži slavu za onoga koji ga je poslao, taj je istinit i u njemu nema nepravедnosti. ¹⁹Zar vam Mojsije nije dao Zakon? Pa ipak, nitko od vas ne ispunjava Zakon. Zašto tražite priliku da me ubijete?«

²⁰»Opsjednut si zlim duhom«, odgovorila mu je svjetina. »Pa tko to traži da te ubije?«

²¹Isus im je odvratio: »Jedno sam djelo učinio i svi se čudite. ²²Mojsije vam je dao obrezanje – iako ono i nije od Mojsija, već od vaših predaka – i vi u subotu obrezujete čovjeka. ²³Ako, dakle, čovjek prima obrezanje subotom, a time ne krši Mojsijev zakon, zašto se ljutite na mene što sam cijelog čovjeka ozdravio u subotu? ²⁴Prestanite suditi po vanjštini, počnite suditi istinskim mjerilima!«

Je li on Mesija?

²⁵Tada su neki ljudi iz Jeruzalema rekli: »Nije li to onaj kojega traže da bi ga pogubili? ²⁶A evo, on posve otvoreno govori i ništa mu ne kažu. Da nisu možda i članovi Velikoga vijeća spoznali da je on Krist?

²⁷Ali za ovoga znamo odakle je, a Krist kada dođe, nitko neće znati odakle je.“ ²⁸Tada Isus, naučavajući u hramu, poviče: „Da, poznajete me i znate odakle sam, a ipak ja nisam došao sam od sebe, nego postoji istiniti koji me je poslao, kojega vi ne poznajete. ²⁹Ja ga poznajem, jer sam od njega i on me je poslao.“ ³⁰Otada su tražili da ga uhite, pa ipak nitko ne stavi ruke na nj, jer još nije bio došao njegov čas.

³¹A mnogi su iz mnoštva povjerovali u nj i govorili: „Zar će Krist, kada dođe, činiti više znakova nego što ih je ovaj učinio?“

³²Farizeji su dočuli da mnoštvo potajno o njemu šapuće, pa zato glavari svećenički zajedno s farizejima pošalju stražare da ga uhite. ³³Tada Isus reče: „Još sam kratko s vama pa odlazim onomu koji me poslao. ³⁴Vi ćete me tražit i nećete me naći; gdje sam ja, vi ne možete doći.“ ³⁵Nato Židovi rekoše među sobom: „Kamo ovaj kani otići, da ga mi ne možemo naći? Da ne kani poći u dijasporu među Grcima i poučavati Grke? ³⁶Što li znači riječ koju je rekao: ‘Tražit ćete me i nećete me naći’ i ‘gdje sam ja, vi ne možete doći’?“

²⁷Ali za ovoga znamo odakle je, a kada Krist dođe, nitko neće znati odakle je.«

²⁸Isus je tada naučavao u Hramu i povikao: »Da, poznajete me i znate odakle sam! Ali ja nisam došao sâm od sebe, nego postoji Istiniti koji me je poslao, kojega vi ne poznajete. ²⁹Ja ga poznajem jer sam od njega, i on me je poslao.«

³⁰Otad su tražili priliku da ga uhite. No nitko nije na njega stavio ruke, jer još nije bio došao njegov čas.

³¹Mnogi su iz mnoštva povjerovali u nj i govorili: »Zar će Krist, kada dođe, činiti više znakova nego što ih je ovaj učinio?«

Stožari poslani da uhite Isusa

³²Farizeji su dočuli da mnoštvo potajno šapuće o Isusu, pa su sa svećeničkim glavarima poslali stražare da ga uhite. ³³Tada je Isus rekao: »Još sam kratko s vama, a onda odlazim onome koji me poslao. ³⁴Vi ćete me tražiti, ali nećete me naći; a tamo gdje sam ja, vi ne možete doći.«

³⁵Nato su Židovi govorili jedni drugima: »Kamo ovaj namjerava otići da ga mi ne možemo naći? Da ne kani poći u iseljništvo među Grke i poučavati ih? ³⁶Što znači ono što je rekao: ‘Tražit ćete me i nećete me naći’, i ‘Gdje sam ja vi ne možete doći’?«

*Rasprave u Velikom vijeću o Isusu:
7,37-52*

³⁷U posljednji, glavni dan Blagdana stajao je Isus i glasno vikao: „Ako je tko žedan, neka dođe k meni! Neka pije ³⁸tko vjeruje u mene. Kao što kaže Pismo: ‘Rijeke žive vode poteći će iz njegove utrobe!’“ ³⁹To je rekao o Duhu kojega trebaju primiti oni što povjeruju u njega. Duh, naime, još nije bio došao, jer Isus još nije bio proslavljen.

⁴⁰Neki iz naroda, kad su čuli te riječi, govorili su: „Ovo je uistinu Prorok.“ A drugi: „Ovo je Krist.“ ⁴¹Neki su opet govorili: „Zar Krist ipak dolazi iz Galileje? ⁴²Ne kaže li Pismo da Krist dolazi iz potomstva Davidova i to iz Betlehema, mjesta gdje je živio David?“ ⁴³Tako je u narodu nastala podijeljenost zbog njega. ⁴⁴Neki su ga čak htjeli i uhititi, ali nitko ne stavi na nj ruke.

⁴⁵Kad su se stražari vratili glavarima svećeničkim i farizejima, ovi ih upitaše: „Zašto ga niste doveli?“ ⁴⁶Stražari odgovore: „Nikad nitko nije tako govorio.“ ⁴⁷„Zar ste i vi zavedeni?“ – uzvraćaju im farizeji - ⁴⁸Je li tko od članova Velikog vijeća ili od farizeja povjerovao u njega? ⁴⁹Ali ta svjetina koja ne pozna Zakona, ona je prokleta.“ ⁵⁰Reče im Nikodem, koji je ono prije došao k Isusu, jedan od njih:

Strujanje vode života

³⁷Zadnjeg, glavnog dana blagdana, Isus je stajao i glasno vikao: »Ako je tko žedan, neka dođe k meni! Neka pije ³⁸tko u mene vjeruje. Kao što kaže Pismo: Rijeke žive vode poteći će iz njegove utrobe!« ³⁹To je rekao o Duhu kojega trebaju primiti ljudi što povjeruju u njega. Duh, naime, još nije bio došao jer Isus još nije bio proslavljen.

Podjela među ljudima

⁴⁰Kad su čuli te riječi, neki su iz naroda govorili: »On je uistinu Prorok.«

A drugi: »Ovo je Krist.«

⁴¹Neki su pak govorili: »Zar Krist ipak dolazi iz Galileje? ⁴²Ne kaže li Pismo da Krist dolazi iz Davidove loze, i to iz Betlehema, mjesta gdje je David živio?« ⁴³Tako se zbog njega narod podijelio. ⁴⁴Neki su ga čak htjeli i uhititi, ali nitko na njega nije stavio ruke.

Nepovjerenje vlasti u Isusa

⁴⁵Kad su se stražari vratili svećeničkim glavarima i farizejima, oni su ih upitali: »Zašto ga niste doveli?«

⁴⁶»Nikad nitko nije tako govorio«, odgovorili su stražari.

⁴⁷»Zar ste i vi zavedeni?«, uzvratili su im farizeji. ⁴⁸»Je li tko od članova Velikog vijeća ili od farizeja u njega povjerovao? ⁴⁹Ali ta svjetina, koja ne poznaje Zakona, ona je prokleta.«

⁵¹„Zar naš Zakon osuđuje nekoga, ako ga prije ne sasluša i ne dozna što čini?“ ⁵²Odgovore mu: „Da nisi i ti iz Galileje? Istraži pa ćeš vidjeti da iz Galileje ne ustaje prorok.“ ⁵³I odoše svaki svojoj kući.

Ivan 8, preveo Ivan Dugandžić 2010.
Preljubnica: 8,1-8,11

A Isus ode na Maslinsku goru. ²U zoru se vrati u hram. I sav je narod dolazio k njemu. A on je sjeo i stao ih poučavati. ³Tada mu pismoznanci i farizeji dovedu neku ženu uhvaćenu u preljubu. Postave je u sredinu, ⁴a njemu kažu: „Učitelju, ova je žena uhvaćena u samoj činu preljuba. ⁵U Zakonu nam je Mojsije zapovjedio, da takve kamenujemo. A ti što kažeš?“ ⁶To su rekli samo da ga iskušaju, kako bi ga mogli optužiti. A Isus je, sagnuvši se, prstom pisao po tlu. ⁷A kako su ga i dalje ustrajno pitali, on se uspravi i reče im: „Tko je od vas bez grijeha, neka prvi na nju baci kamen!“ ⁸Sagnuvši se ponovno, nastavi pisati po tlu. ⁹A oni kad su to čuli, počеше odlaziti jedan za drugim, počevši od starijih. Ostao je Isus sam – i žena koja je stajala u sredini. ¹⁰Uspravivši se, Isus joj kaže: „Ženo, gdje su oni? Zar te nitko nije osudio?“

⁵⁰Nikodem, koji je bio noću došao k Isusu, jedan od njih, rekao im je: ⁵¹»Zar naš Zakon osuđuje nekoga, a da prije ne sasluša i ne dozna što čini?«

⁵²Odgovorili su mu: »Da nisi i ti iz Galileje? Prouči Pisma pa ćeš vidjeti da prorok ne ustaje iz Galileje.« ⁵³I svatko je otišao svojoj kući.

Ivan 8, kako je otisnut 2025.
Žena uhvaćena u preljubu

Isus je otišao na Maslinsku goru, ²a u zoru se vratio u Hram. Dolazio mu je sav narod, a on je sjeo i počeo ih poučavati. ³Tada su mu pismoznanci i farizeji doveli neku ženu, uhvaćenu u preljubu. Postavili su je u sredinu, ⁴a njemu rekli: »Učitelju, ova je žena uhvaćena u samom činu preljuba. ⁵U Zakonu nam je Mojsije zapovjedio da takve kamenujemo. Što ti kažeš?« ⁶To su rekli samo da ga iskušaju, kako bi ga mogli optužiti. A Isus je, sagnuvši se, prstom pisao po tlu.

⁷Budući da su ga i dalje ustrajno zapitkivali, on se uspravio i rekao: »Onaj od vas tko je bez grijeha, neka prvi baci kamen na nju!« ⁸Opet se sagnuo i nastavio pisati po tlu. ⁹Kad su oni to čuli, jedan za drugim počeli su odlaziti, počevši od starijih. Isus je ostao sam – i žena koja je stajala u sredini. ¹⁰Isus se uspravio i upitao je: »Ženo, gdje su oni? Zar te nitko nije osudio?«

¹¹A ona odgovori: „Nitko, Gospodine!“ Reče joj Isus: „Ni ja te ne osuđujem. Idi i odsada više ne griješi!“

Isusove rasprave sa Židovima: 8,12-59

Isus, svjetlo svijeta: 8,12-20

¹²Isus im ponovno počeo govoriti: „Ja sam svjetlost svijeta. Tko ide za mnom, neće hoditi u tami, nego će imati svjetlo života. ¹³Nato će mu farizeji: „Ti svjedočiš sam za sebe. Tvoje svjedočanstvo nije valjano!“

¹⁴Isus im kaže: „Ako i svjedočim sam za sebe, moje je svjedočanstvo valjano, jer znam odakle sam došao i kamo idem. A vi ne znate odakle sam došao ni kamo idem. ¹⁵Vi prosuđujete po tijelu, a ja ne sudim nikoga. ¹⁶Ali, ako i sudim, moj sud je valjan, jer nisam sam, nego ja i onaj koji me poslao. ¹⁷I u vašemu Zakonu stoji pisano da je valjano svjedočanstvo dvojice. ¹⁸Ja svjedočim za sebe, a svjedoči za mene i onaj koji me poslao, Otac.“ ¹⁹Natoga upitaju: „A gdje je tvoj Otac?“ Odgovori im Isus: „Vi ne poznajete ni mene ni Oca mojega. Kad biste mene poznavali, i Oca biste mojega poznavali.“ ²⁰Te je riječi Isus rekao u riznici, dok je naučavao u hramu. Ipak ga nitko nije uhitio, jer još nije bio došao njegov čas.

¹¹»Nitko, Gospodine«, rekla je ona.

Isus joj je rekao: »Ni ja te ne osuđujem. Idi i odsad više ne griješi!«

Isus, svjetlo svijeta

¹²Isus im je ponovno počeo govoriti: »Ja sam svjetlo svijeta. Tko ide za mnom, neće hoditi u tami, nego će imati svjetlo života.«

¹³»Ti svjedočiš sam za sebe. Tvoje svjedočanstvo nije valjano«, rekli su mu farizeji.

¹⁴Isus im je rekao: »Ako i svjedočim sam za sebe, moje je svjedočanstvo valjano, jer znam odakle sam došao i kamo idem. A vi ne znate odakle sam došao ni kamo idem. ¹⁵Vi prosuđujete po tijelu, a ja ne osuđujem nikoga. ¹⁶Ali ako i sudim, moj je sud valjan – jer nisam sam, nego je sa mnom i Otac koji me poslao. ¹⁷I u vašem Zakonu piše da je valjano svjedočanstvo dvojice. ¹⁸Ja svjedočim za sebe, a za mene svjedoči i onaj koji me poslao – Otac.«

¹⁹»A gdje je tvoj Otac?«, pitali su ga.

Isus im je odgovorio: »Vi ne poznajete ni mene ni moga Oca. Kad biste poznavali mene, poznavali biste i moga Oca.«

²⁰To je Isus rekao u riznici, dok je naučavao u Hramu. Ipak ga nitko nije uhitio, jer još nije bio došao njegov čas.

Isusovo porijeklo odozgor: 8,21-29

²¹Isus im ponovno kaže: „Ja odlazim i vi ćete me tražiti, ali umrijet ćete u svojemu grijehu. Kamo ja odlazim, vi ne možete doći.“ ²²Židovi nato uzvraćaju: „Da se možda ne namjerava ubiti kad kaže: ‘Kamo ja odlazim, vi ne možete doći?’“ ²³A Isus nastavlja: „Vi ste odozdol, ja sam odozgor. Vi ste od ovoga svijeta, a ja nisam od ovoga svijeta.“ ²⁴Dakle, rekao sam vam da ćete umrijeti u svojim grijesima. Doista, ako ne povjerujete da *Ja jesam*, umrijet ćete u svojim grijesima.“ ²⁵Tada ga upitaju: „A tko si ti?“ Odgovori im Isus: „Zašto da vam uopće više govorim? ²⁶Imao bih mnogo toga i vama reći i suditi; ali onaj koji me je poslao, istinit je, i ja što sam čuo od njega, to govorim svijetu.“ ²⁷Oni nisu shvatili da im je govorio o Ocu. ²⁸Tada im Isus reče: „Kad uzdignete Sina Čovječjega, tada ćete shvatiti da *Ja jesam* i da ništa ne činim sam od sebe, nego kako me je naučio Otac, to govorim.“ ²⁹Onaj koji me je poslao sa mnom je. On me nije ostavio sama, jer ja uvijek činim što je njemu milo.“

Isusova sloboda i nesloboda Židova: 8,30-47

³⁰Na te njegove riječi mnogi su povjerovali u njega.

Isusovo poslanje

²¹Isus im je ponovno rekao: »Ja odlazim. Vi ćete me tražiti, ali umrijet ćete u svojemu grijehu. Kamo ja idem, vi ne možete doći.«

²²Židovi su nato govorili: »Da se možda ne namjerava ubiti kad kaže: ‘Kamo ja odlazim vi ne možete doći?’«

²³Isus je nastavio: »Vi ste odozdo, ja sam odozgo. Vi ste od ovoga svijeta, a ja nisam od ovoga svijeta.“ ²⁴Dakle, rekao sam vam da ćete umrijeti u svojim grijesima. Doista, ako ne povjerujete da *Ja jesam*, umrijet ćete u svojim grijesima.«

²⁵»A tko si ti?«, pitali su ga.

Isus im je odgovorio: »Zašto da vam više govorim? ²⁶Imao bih vam mnogo toga reći i mnogo za suditi! No onaj tko me poslao istinit je, a ja govorim svijetu ono što sam od njega čuo.«

²⁷Oni nisu shvatili da im je govorio o Ocu. ²⁸Tada im je Isus rekao: »Kad uzdignete Sina Čovjeka, tada ćete shvatiti da *JA JESAM* i da ništa ne činim sam od sebe, nego govorim ono što me je naučio Otac.“ ²⁹Onaj koji me poslao je sa mnom. On me nije ostavio sama jer ja uvijek činim ono što je njemu milo.«

³⁰Na te su njegove riječi mnogi u njega povjerovali.

³¹Tada Isus progovori Židovima koji su mu povjerovali: „Ako ostanete u mojoj riječi, uistinu ste moji učenici; ³²upoznat ćete istinu, a istina će vas osloboditi.“ ³³Odgovore mu: „Mi smo potomstvo Abrahamovo i nikada nikome nismo robovali. Kako to ti govoriš: ‘Postat ćete slobodni?’“ ³⁴Isus im uzvraća: „Zaista, zaista, kažem vam: tko god čini grijeh, rob je grijeha. ³⁵A rob ne ostaje u kući zauvijek, dok sin ostaje zauvijek. ³⁶Dakle, ako vas Sin oslobodi, zbilja ćete biti slobodni.

³⁷Znam da ste potomstvo Abrahamovo, a ipak tražite da me ubijete, jer moja riječ ne ostaje u vama. ³⁸Ja govorim što sam vidio kod Oca, a vi činite što ste čuli od oca svojega.“ ³⁹Oni mu uzvraćaju: „Naš je otac Abraham.“ Kaže im Isus: „Kad biste bili djeca Abrahamova, djela biste Abrahamova činili. ⁴⁰A eto, vi tražite da me ubijete, mene koji sam vam govorio istinu što sam je čuo od Boga. To Abraham nije činio. ⁴¹Vi činite djela oca svojega.“ Odgovore mu: „Mi nismo rođeni iz preljuba, jedan nam je Otac – Bog.“ ⁴²Kaže im Isus: „Kad bi Bog bio vaš Otac, mene biste ljubili, jer sam od Boga izišao i došao. Nisam, naime, sam od sebe došao, nego me je on poslao.

³¹Tada je Isus progovorio Židovima koji su mu povjerovali: »Ako ostanete u mojoj riječi, uistinu ste moji učenici. ³²Upoznat ćete istinu, a istina će vas osloboditi.«

³³»Mi smo Abrahamovi potomci«, rekli su mu, »i nikada nikome nismo robovali. Kako to govoriš: ‘Postat ćete slobodni?’«

³⁴Isus im je odgovorio: »Zaista, zaista vam kažem: tko god čini grijeh, rob je grijeha. ³⁵A rob ne ostaje u kući zauvijek, dok sin ostaje zauvijek. ³⁶Dakle, ako vas Sin oslobodi, zbilja ćete biti slobodni.

³⁷Znam da ste Abrahamovi potomci, a ipak tražite da me ubijete, jer moja riječ ne ostaje u vama. ³⁸Ja govorim što sam vidio kod Oca, a vi činite što ste čuli od svojega oca.«

³⁹»Naš je otac Abraham«, uzvratili su.

Isus im je rekao: »Kad biste zbilja bili Abrahamova djeca, onda biste činili Abrahamova djela. ⁴⁰A eto, vi tražite priliku da me ubijete. Mene, koji sam vam govorio istinu što sam čuo od Boga! To Abraham nije činio. ⁴¹Vi činite djela svojega oca.«

»Mi nismo nezakonita djeca! Mi imamo Oca, a to je Bog«, odgovorili su mu.

⁴²Isus im je rekao: »Kad bi Bog zbilja bio vaš Otac, voljeli biste me, jer sam od Boga izišao i došao. Nisam, naime, došao sam od sebe, nego me on poslao.

⁴³Zašto ne razumijete moga govora? Zato što niste kadri slušati moju riječ.

⁴⁴Vi imate đavla za oca i želite vršiti prohtjeve oca svojega. On je bio ubojica ljudi od početka i nije stajao u istini, jer u njemu nema istine. Kad govori laž, govori ono što mu je vlastito, jer je lažac i otac laži. ⁴⁵A meni ne vjerujete, jer vam govorim istinu. ⁴⁶Tko će mi od vas dokazati neki grijeh? Ako vam istinu govorim, zašto mi ne vjerujete? ⁴⁷Tko je od Boga, sluša riječi Božje; vi zato ne slušate, jer niste od Boga.“

Isus veći od Abrahama: 8,48-59

⁴⁸Židovi mu uzvraćaju: „Na kažemo li mi pravo da si Samarijanac i da si opsjednut zlim duhom?“

⁴⁹Kaže im Isus: „Ja nisam opsjednut zlim duhom, nego častim Oca svojega, a vi me obeščaćujete. ⁵⁰Ali ja ne tražim svoje slave; ima onaj tko traži i sudi. ⁵¹Zaista, zaista, kažem vam: ako tko održi moju riječ, neće vidjeti smrti nikada.“

⁵²Židovi mu kažu: „Sad shvaćamo da si opsjednut zlim duhom. Abraham je umro, tako i proroci, a ti kažeš: ‘ako tko održi moju riječ, neće vidjeti smrti nikada’. ⁵³Zar si ti veći od oca našega Abrahama, koji je umro? I proroci su pomrli. Kime se ti praviš?“ ⁵⁴Uzvrća im Isus: „Ako ja sam sebe slavim, slava moja nije ništa. Mene slavi moj Otac, za koga vi kažete da je vaš Bog.“

⁴³Zašto ne razumijete moj govor? Zato što ne možete slušati moju riječ.

⁴⁴Vi ste djeca svoga oca – đavla – i želite vršiti zahtjeve svoga oca. On je bio ubojica ljudi od početka. Nije bio u istini jer u njemu nema istine. Kad govori laž, govori ono što je njegovo, jer je lažac i otac laži. ⁴⁵A vi mi ne vjerujete zato što vam govorim istinu. ⁴⁶Tko će mi od vas dokazati neki grijeh? Ako vam govorim istinu, zašto mi ne vjerujete? ⁴⁷Tko je od Boga, sluša Božje riječi. Vi ih ne slušate jer niste od Boga.«

Isus i Abraham

⁴⁸Židovi su uzvratili: »Nismo li u pravu kad kažemo da si Samarijanac i da si opsjednut zlim duhom?«

⁴⁹Isus im je rekao: »Ja nisam opsjednut zlim duhom, nego častim svojega Oca, a vi me obeščaćujete. ⁵⁰Ali ja ne tražim slavu za sebe. No postoji onaj tko je traži, a on i sudi. ⁵¹Zaista, zaista vam kažem: ako tko održi moju riječ, neće nikada vidjeti smrti.«

⁵²»Sad shvaćamo da si opsjednut zlim duhom«, rekli su mu. »Abraham je umro, umrli su i proroci, a ti kažeš: ‘Ako tko održi moju riječ, neće nikada vidjeti smrti.’ ⁵³Zar si ti veći od našega oca Abrahama, koji je umro? I proroci su pomrli. Kime se ti smatraš?«

⁵⁴Isus im je uzvratio: »Ako ja slavim sama sebe, moja slava ne vrijedi ništa. Mene slavi moj Otac, za kojega vi kažete da je vaš Bog.«

⁵⁵No vi ga ne poznajete, a ja ga poznajem. Kad bih rekao da ga ne poznajem, bio bih lažac jednak vama. Ali ja ga poznajem i držim riječ njegovu. ⁵⁶Abraham, otac vaš, kliktao je zato što će vidjeti moj Dan. I vidio ga je i obradovao se.“ ⁵⁷Židovi mu nato kažu: „Nije ti još ni pedeset godina, a vidio si Abrahama?“ ⁵⁸Isus im uzvraća: „Zaista, zaista, kažem vam: Prije nego je Abraham postao, *Ja jesam!*“ ⁵⁹Tada uzeše kamenje da bace na njega, ali on se sakrije i izađe iz hrama.

Ivan 9, preveo Ivan Dugandžić 2010.

Isus ozdravlja slijepca od rođenja:
9,1-12

Prolazeći onuda, ugleda čovjeka slijepca od rođenja. ²Upitaju ga njegovi učenici: „Učitelju, tko je sagriješio, on ili njegovi roditelji da se slijep rodio?“ ³Isus im kaže: „Niti je sagriješio on niti njegovi roditelji, nego da se na njemu očituju djela Božja. ⁴Dok je dan, potrebno je činiti djela onoga koji me je poslao. Dolazi noć, kad nitko ne može raditi. ⁵Dok sam na svijetu, svjetlost sam svijeta.“ ⁶Kad to reče, pljune na zemlju i od pljuvačke načini blato ⁷govoreći: „Idi, umij se u ribnjaku Šiloahu, što znači Poslan. On ode, umi se i vrati se gledajući.

⁵⁵No vi ga ne poznajete, a ja ga poznajem. Kad bih rekao da ga ne poznajem, bio bih lažac poput vas. Ali ja ga poznajem i držim njegovu riječ.

⁵⁶Abraham, vaš otac, kliktao je zato što će vidjeti dan mojeg dolaska. I vidio ga je, i obradovao se.«

⁵⁷»Nije ti još ni pedeset godina, a vidio si Abrahama?«, pitali su ga.

⁵⁸Isus im je uzvratio: »Zaista, zaista vam kažem: Prije nego je Abraham postao Ja jesam!«

⁵⁹Tada su uzeli kamenje da ga na njega bace, ali on se sakrio i izašao iz Hrama.

Ivan 9, kako je otisnut 2025.

Isus ozdravlja slijepca od rođenja

Isus je u prolazu primijetio čovjeka koji je bio slijep od rođenja. ²Njegovi su ga učenici upitali: »Učitelju, je li sagriješio on ili njegovi roditelji da se rodio slijep?«

³Isus im je rekao: »Nije sagriješio ni on ni njegovi roditelji, nego se na njemu očituju Božja djela. ⁴Dok je dan, potrebno je činiti djela onoga koji me poslao. Dolazi noć kad nitko ne može raditi. ⁵Dok sam na svijetu, svjetlo sam svijeta.«

⁶Kad je to rekao, pljunuo je na zemlju, od pljuvačke napravio blato ⁷i rekao: »Idi i umij se u ribnjaku Šiloamu«, što znači Poslan. Čovjek je otišao, umio se i vratio se – s vidom.

⁸Tada susjedi i oni koji su ga prije vidali kao prosjaka, rekoše: „Nije li to onaj što je sjedio i prosio?“ ⁹Jedni će: „On je!“ Drugi opet: „Nije, nego mu je sličan.“ A on je govorio: „Ja sam.“ ¹⁰Nato ga upitaju: „Kako su ti se otvorile oči?“ ¹¹On im odgovori: „Čovjek koji se zove Isus načini blato, premaza mi oči i reče mi: ‘idi u Šiloah i umij se!’ Otišao sam, dakle, umio se i progledao.“ ¹²Kažu mu: „Gdje je on?“ Odgovori: „Ne znam.“

Farizeji optužuju Isusa da je grješnik: 9,13-34

¹³Tada toga bivšeg slijepca odvedu farizejima. ¹⁴A bila je subota toga dana kad je Isus napravio blato i otvorio mu oči. ¹⁵Farizeji ga ponovno pitaju kako je progledao. On im kaže: „Stavio mi je blato na oči, ja sam se umio i vidim.“ ¹⁶Nato će neki od farizeja: „Taj čovjek nije od Boga, jer ne svetkuje subotu.“ Drugi pak rekoše: „Kako bi jedan grješnik mogao činiti takve znakove?“ Tako je nastala podijeljenost među njima. ¹⁷Tada ponovno upitaju slijepca: „Što ti kažeš o njemu? Ta otvorio ti je oči.“ „Prorok je“, odgovori on.

¹⁸Židovi ipak nisu vjerovali s obzirom na njega, da je bio slijep i da je progledao, dok nisu pozvali roditelje toga koji je progledao

⁸Njegovi susjedi i ljudi koji su ga dotad vidali da prosi, pitali su se: »Nije li to onaj čovjek koji je sjedio i prosio?« ⁹Jedni su govorili da je, a drugi da nije, nego da mu je samo sličan.

A čovjek je govorio: »Ja sam taj.« ¹⁰»Kako su ti se otvorile oči?«, pitali su ga.

¹¹On im je odgovorio: »Čovjek koji se zove Isus napravio je blato, premazao mi oči i rekao mi: ‘Idi u Šiloam i umij se!’ Otišao sam, umio se i progledao.«

¹²Pitali su ga gdje je Isus, a on im je odgovorio da ne zna.

Farizeji istražuju ozdravljenje

¹³Potom su bivšeg slijepca odveli farizejima. ¹⁴A toga dana kad je Isus napravio blato i otvorio mu oči bila je subota. ¹⁵Farizeji su ga ponovno pitali kako je progledao. On im je rekao: »Stavio mi je blato na oči, umio sam se i vidim.«

¹⁶Nato je neki od farizeja rekao: »Taj čovjek nije od Boga, jer ne svetkuje subotu.«

Drugi su rekli: »Kako bi grešnik mogao činiti takve znakove?« I podijelili su se.

¹⁷Tada su ponovno upitali slijepca: »Što ti kažeš o njemu? Ta otvorio ti je oči.«

»On je prorok«, odgovorio im je.

¹⁸Židovi ipak nisu vjerovali da je bio slijep i da je progledao, pa su pozvali njegove roditelje.

¹⁹i dok ih nisu upitali: „Je li ovo vaš sin za koga tvrdite da je slijep rođen? Kako sada vidi?“ ²⁰Njegovi roditelji odgovore: „Mi znamo da je ovo naš sin i da se slijep rodio. ²¹A kako sada vidi, to mi ne znamo; ili, tko mu je otvorio oči, ne znamo. Njega pitajte! Odrastao je, sam će o sebi kazati.“ ²²Njegovi su roditelji tako govorili, jer su se bojali Židova, budući da su Židovi već bili odlučili da se ima isključiti iz sinagoge svaki koji bi ga priznao Kristom. ²³Zbog toga su i rekli njegovi roditelji: „Odrastao je, njega pitajte!“

²⁴Tada po drugi put pozovu čovjeka koji je bio slijep, govoreći mu: „Podaj slavu Bogu! Mi znamo da je taj čovjek grješnik!“ ²⁵Nato će on: „Je li grješnik, ja ne znam. Samo jedno znam: bio sam slijep, a sada vidim.“ ²⁶Opet mu kažu: „Što ti je učinio? Kako ti je otvorio oči?“ ²⁷Odgovori im: „Već sam vam kazao i niste me poslušali. Zašto ponovno želite čuti? Zar i vi hoćete postati njegovim učenicima?“ ²⁸Tada ga izgrde, govoreći: „Ti si njegov učenik, a mi smo učenici Mojsijevi. ²⁹Mi znamo da je Mojsiju govorio Bog, a za ovoga ne znamo ni odakle je.“ ³⁰Čovjek im kaže: „To i jest čudnovato da vi ne znate odakle je, a meni je ipak otvorio oči.

¹⁹Upitali su ih: »Je li ovo vaš sin za koga tvrdite da je rođen slijep? Kako to da sada vidi?«

²⁰Njegovi su roditelji odgovorili: »Mi znamo da je to naš sin i da se rodio slijep. ²¹A kako to da sada vidi, ne znamo. A ne znamo ni tko mu je otvorio oči. Pitajte njega – odrastao je, može za sebe odgovarati.« ²²Tako su govorili jer su se bojali Židova: oni su, naime, već bili odlučili da će iz sinagoge biti isključen svatko tko bi Isusa priznao Kristom. ²³Zbog toga su njegovi roditelji rekli: »Odrastao je, njega pitajte!«

²⁴Tada su po drugi put pozvali čovjeka koji je bio slijep i rekli mu: »Daj slavu Bogu! Mi znamo da je taj čovjek grešnik!«

²⁵Nato će on: »Je li grešnik, ne znam. Samo jedno znam: bio sam slijep, a sada vidim.«

²⁶»Što ti je učinio? Kako ti je otvorio oči?«, pitali su ga ponovno.

²⁷Odgovorio im je: »Već sam vam rekao i niste me poslušali. Zašto to ponovno želite čuti? Zar i vi hoćete postati njegovi učenici?«

²⁸Tada su ga izgrdili govoreći: »Ti si njegov učenik, a mi smo Mojsijevi učenici. ²⁹Mi znamo da je Mojsiju govorio Bog, a za ovoga ne znamo ni odakle je.«

³⁰Čovjek im je rekao: »To i jest čudnovato da ne znate odakle je, a meni je ipak otvorio oči.

³¹Znamo da Bog ne uslišava grješnike, nego ako je netko bogobožan i vrši njegovu volju, toga uslišava. ³²Nikada se nije čulo da je tko otvorio oči slijepcu od rođenja. ³³Kad ovaj ne bi bio od Boga, ne bi mogao ništa učiniti.“ ³⁴Odgovore mu: „Sav si u grijesima rođen, i ti nas da učiš!“ I izbace ga van.

*Vjera iscijeljenog i nevjera farizeja:
9,35-41*

³⁵Isus je čuo da su ga izbacili pa mu, kad ga je našao, kaže: „Vjeruješ li u Sina Čovječjega?“ ³⁶On uzvraća: „Tko je taj, Gospodine, da vjerujem u njega?“ ³⁷Isus mu kaže: „Vidio si ga. To je onaj koji s tobom govori.“ ³⁸A on odgovori: „Vjerujem, Gospodine!“ i pade ničice pred njim. ³⁹Tada Isus reče: „Ja sam radi suda došao na ovaj svijet, da progledaju oni koji ne vide, i da oslijepu koji vide!“ ⁴⁰To su čuli neki farizeji koji su bili s njime pa ga upitaju: „Zar smo i mi slijepi?“ ⁴¹Isus im uzvraća: „Kad biste bili slijepi, ne biste imali grijeha. A budući da vi govorite: ‘Mi vidimo’, vaš grijeh ostaje.“

³¹Znamo da Bog ne uslišava grješnike, nego onoga koji je bogobožan i vrši njegovu volju. ³²Nikada se nije čulo da je itko otvorio oči čovjeku koji je slijep od rođenja. ³³Da nije od Boga, ne bi mogao ništa učiniti.«

³⁴Odgovorili su mu: »Čitav si rođen u grijesima, i ti da nas učiš!« I izbacili su ga.

Duhovno sljepilo

³⁵Isus je čuo da su ga izbacili pa ga je našao i upitao: »Vjeruješ li u Sina Čovjeka?«

³⁶»Tko je to, Gospodine, da u njega vjerujem?«, uzvratilo je on.

³⁷Isus mu je rekao: »Vidio si ga. To je onaj koji s tobom govori.«

³⁸»Vjerujem, Gospodine!«, odgovorio mu je i pao ničice pred njim.

³⁹Tada je Isus rekao: »Ja sam na ovaj svijet došao radi suda – da progledaju oni koji ne vide, i da oslijepu oni koji vide!«

⁴⁰To su čuli neki farizeji koji su bili s njim, pa su ga upitali: »Zar smo i mi slijepi?«

⁴¹Isus im je odgovorio: »Kad biste bili slijepi, ne biste imali grijeha. A budući da govorite: ‘Mi vidimo’, vaš grijeh ostaje.«

Ivan 10, preveo Ivan Dugandžić 2010.

Slikovita riječ o pastiru i ovcima:

10,1-49

Isus – Dobri pastir: 10,1-21

„Zaista, zaista, kažem vam: tko u ovčinjak ne ulazi na vrata, već drugdje preskače, lopov je i razbojnik. ²A tko ulazi na vrata, pastir je ovaca. ³Njemu vratar otvara i ovce slušaju njegov glas. On svoje ovce zove imenom i izvodi ih. ⁴A kad sve svoje izvede, ide pred njima, a ovce idu za njim, jer poznaju njegov glas. ⁵Za tuđincem pak neće ići, već bježe od njega, jer ne poznaju tuđinčeva glasa. ⁶Isus im kaza tu poredbu, ali oni nisu shvatili značenje tog govora.

⁷Zato im je Isus nastavio govoriti: „Zaista, zaista, kažem vam: ja sam vrata k ovcima. ⁸Svi koji su došli prije mene, lopovi su i razbojnici; ali ih ovce nisu poslušale. ⁹Ja sam vrata. Tko kroza me uđe, spasit će se; ulazit će i izlaziti i pašu nalaziti. ¹⁰Lopov ne dolazi, osim da ukrade, zakolje i uništi. Ja sam došao da imaju život, u izobilju da ga imaju.

¹¹Ja sam pastir dobri. Pastir dobri daje život svoj za ovce. ¹²Najamnik, koji nije pastir, kojemu ovce ne pripadaju, kad vidi vuka gdje dolazi, ostavlja ovce i bježi, a vuk ih grabi i razgoni: ¹³jer najamnik je i nije mu stalo do ovaca. ¹⁴Ja sam pastir dobri, poznajem svoje i moje poznaju mene,

Ivan 10, kako je otisnut 2025.

Prispodoba o pastiru

»Zaista, zaista vam kažem: tko u ovčji tor ne ulazi na vrata, već preskače na drugom mjestu, lopov je i razbojnik. ²A tko ulazi na vrata, pastir je ovaca. ³Njemu vratar otvara i ovce slušaju njegov glas. On svoje ovce zove imenom i izvodi ih. ⁴A kad izvede sve svoje, ide pred njima, a ovce idu za njim jer poznaju njegov glas. ⁵A za tuđincem neće ići, već od njega bježe. Jer strani glas ne poznaju.«

⁶Isus im je rekao tu prispodobu, ali je oni nisu razumjeli.

Isus – Dobri pastir

⁷Zato im je Isus nastavio govoriti: »Zaista, zaista vam kažem: ja sam vrata k ovcima. ⁸Svi koji su došli prije mene lopovi su i razbojnici. Ali ih ovce nisu poslušale. ⁹Ja sam vrata. Tko uđe kroz mene, spasit će se. Ulazit će, izlaziti i nalaziti pašu. ¹⁰Lopov ne dolazi, osim kako bi krao, klao i uništavao. Došao sam da imaju život, da ga imaju u izobilju.

¹¹Ja sam dobri pastir. Dobri pastir daje svoj život za ovce. ¹²Najamnik, koji nije pastir, kojemu ovce ne pripadaju, kad vidi vuka kako dolazi, ostavlja ovce i bježi, a vuk ih grabi i razgoni. ¹³Jer je najamnik i do ovaca mu nije stalo. ¹⁴Ja sam dobri pastir, poznajem svoje i moje mene poznaju

¹⁵kao što Otac poznaje mene, i kao što ja poznajem Oca, i život svoj dajem za ovce. ¹⁶Imam i drugih ovaca, koje nisu iz ovog ovčinjaka; i njih moram dovesti i glas će moj čuti; i bit će jedno stado, jedan pastir.

¹⁷Zato me i ljubi Otac što dajem život svoj da ga opet uzmem. ¹⁸Nitko mi ga ne oduzima, nego ga ja svojevolutno dajem. Imam vlast predati ga, imam vlast vratiti ga. Tu sam zapovijed primio od Oca svojega.

¹⁹Zbog tih riječi ponovno je nastala podijeljenost među Židovima. ²⁰Mnogi od njih su govorili: „Opsjednut je zlim duhom pa luduje. Zašto ga slušate?“ ²¹Drugi su govorili: „To nisu riječi čovjeka opsjednut zlim duhom. Zar zli duh može otvoriti oči slijepcu?“

Rasprava na blagdan posvete hrama, je li Isus Mesija i Sin Božji: 10,22-42

²²Tada se u Jeruzalemu slavio blagdan Posvećenja hrama. Bila je zima. ²³Isus je obilazio hramom, u trijemu Salomonovu. ²⁴Okružili ga Židovi govoreći mu: „Dokle ćeš nas držati u neizvjesnosti? Ako si ti Krist, reci nam otvoreno!“ ²⁵Isus im kaže: „Rekao sam vam, ali vi ne vjerujete. Djela koja činim u ime Oca svojega svjedoče za mene. ²⁶Ali vi ne vjerujete, jer niste od mojih ovaca. ²⁷Moje ovce slušaju glas moj. Ja ih poznajem i one idu za mnom. ²⁸Ja im dajem život vječni i doista neće nikad propasti, i nitko ih neće istrgnuti iz moje ruke.

¹⁵baš kao što mene poznaje Otac i kao što ja poznajem Oca. Ja svoj život dajem za ovce. ¹⁶Imam i drugih ovaca koje nisu iz ovog tora. I njih moram dovesti i čut će moj glas. I bit će jedno stado i jedan pastir.

¹⁷Zato me Otac i voli, jer dajem svoj život da ga mogu opet uzeti. ¹⁸Nitko mi ga ne oduzima, nego ga svojevolutno dajem. Imam ga vlast predati, imam ga vlast vratiti. Tu sam zapovijed primio od svojega Oca.«

¹⁹Zbog tih su se riječi Židovi ponovno podijelili. ²⁰Mnogi su govorili: »Opsjednut je zlim duhom pa luduje. Zašto ga slušate?«

²¹Drugi su govorili: »To nisu riječi čovjeka opsjednuta zlim duhom. Zar zli duh može slijepcu otvoriti oči?«

Isus odbačen

²²Bila je zima. Tada se u Jeruzalemu slavio Blagdan posvećenja Hrama. ²³Isus je hodao Salomonovim trijemom u Hramu. ²⁴Židovi su ga okružili i govorili mu: »Dokle ćeš nas držati u neizvjesnosti? Ako si ti Krist, reci nam otvoreno!«

²⁵Isus im je rekao: »Rekao sam vam, ali vi ne vjerujete. Za mene svjedoče djela koja činim u ime svojega Oca. ²⁶Ali vi ne vjerujete, jer niste od mojih ovaca. ²⁷Moje ovce slušaju moj glas – ja ih poznajem, a one idu za mnom; ²⁸ja im dajem vječni život i doista neće nikad propasti, i nitko ih neće istrgnuti iz moje ruke.

²⁹Otac moj, koji mi ih je dao, veći je od svih, i nitko ih ne može istrgnuti iz ruke Očeve. ³⁰Ja i Otac jedno smo.“

³¹Židovi su ponovno pograbili kamenje da ga kamenuju. ³²A Isus im kaže: „Pokazao sam vam mnoga dobra djela Očeva. Za koje od tih djela me kamenujete?“ ³³Židovi mu odgovore: „Ne želimo te kamenovati zbog dobra djela, nego zbog hule: što se ti čovjek praviš Bogom.“ ³⁴Isus im uzvraća: „Zar nije pisano u vašemu Zakonu: *Ja rekoh, bogovi ste?* Ako je bogovima nazvao one kojima je upućena riječ Božja - a Pismo se ne može dokinuti – ³⁶kako vi onomu koga je Otac posvetio i poslao na svijet govorite: ‘Huliš!’, zato što sam vam rekao: ‘Sin sam Božji!’ ³⁷Ako ne činim djela Oca svojega, nemojte mi vjerovati! ³⁸Ali, ako ih doista činim, makar meni i ne vjerovali, vjerujte djelima da shvatite i upoznate da je Otac u meni i ja u Ocu.“ ³⁹Nato su ga ponovno htjeli uhititi, ali im on izmaknu iz ruku.

⁴⁰Ponovno ode na onu stranu Jordana, na mjesto gdje je Ivan prije krstio, i ostade tamo. ⁴¹A mnogi su dolazili k njemu govoreći: „Ivan doduše nije učinio nijednoga znaka, ali sve je bilo istinito što je rekao o ovome. ⁴²I ondje mnogi povjerovali su u njega.

²⁹Moj otac, koji mi ih je dao, veći je od svih, i nitko ih ne može istrgnuti iz Očeve ruke. ³⁰Otac i ja smo jedno.«

³¹Židovi su ponovno pograbili kamenje da ga kamenuju. ³²A Isus im je rekao: »Pokazao sam vam mnoga Očeva dobra djela. Za koje me od tih djela kamenujete?«

³³»Ne želimo te kamenovati zbog dobrih djela, nego zbog hule«, odgovorili su. »Zato što se ti, čovjek, praviš Bogom.«

³⁴Isus im je uzvratio: »Zar u vašem Zakonu nije pisano: ‘Ja rekoh, bogovi ste?’ ³⁵Ako je bogovima nazvao one kojima je upućena Božja riječ – a Pismo se ne može dokinuti – ³⁶kako vi onomu koga je Otac posvetio i poslao na svijet govorite: ‘Huliš!’ Zato što sam vam rekao da sam Božji Sin! ³⁷Ako ne činim djela svojega Oca, nemojte mi vjerovati! ³⁸Ali ako ih doista činim, makar meni i ne vjerovali, vjerujte djelima – da biste shvatili i upoznali da je Otac u meni i da sam ja u Ocu.«

³⁹Zatim su ga ponovno htjeli uhititi, ali im je on izmaknuo iz ruku.

⁴⁰Isus je ponovno otišao na drugu stranu rijeke Jordan, na mjesto gdje je Ivan prije krstio. Dok je tamo bio, ⁴¹mnogi su mu dolazili govoreći: »Ivan doduše nije učinio nijedan znak, ali je bilo istinito sve što je rekao o ovom čovjeku.« ⁴²I ondje su mnogi u njega povjerovali.

Ivan 11, preveo Ivan Dugandžić 2010.

Lazarovo uskrisenje i njegove posljedice: 11,1-57

Vijest o Lazarovoj smrti i put u Betaniju: 11,1-16

Bio neki bolesnik, Lazar iz Betanije, iz sela Marije i sestre joj Marte. ²A Marija je bila ona što je miomirisom pomazala Gospodina i otrla mu noge svojom kosom. Njezin brat Lazar bijaše bolestan. ³Sestre zato poruče Isusu: „Gospodin, bolestan je onaj koga ti ljubiš.“ ⁴Čuvši to, Isus kaže: „Ta bolest nije na smrt, nego na slavu Božju, da se po njoj proslavi Sin Božji.“ ⁵Isus je ljubio Martu, njezinu sestru i Lazara. ⁶Kad je čuo da je onaj bolestan, ipak ostane još dva dana u mjestu gdje se nalazio. ⁷Tek nakon toga reče učenicima: „Pođimo opet u Judeju!“ ⁸Kažu mu učenici: „Učitelju, sad su te htjeli Židovi kamenovati, i opet ideš tamo?“ ⁹Isus im uzvraća: „Zar dan nema dvanaest sati? Hodi li tko danju, ne spotiče se, jer vidi svjetlo ovoga svijeta. ¹⁰A ako tko hodi noću, spotiče se jer nema svjetla u sebi.“

Isusov razgovor s Martom: 11,17-27

¹¹Rekavši to, Isus dodaje: „Prijatelj naš Lazar spava, ali idem probuditi ga.“

Ivan 11, kako je otisnut 2025.

Lazarova smrt

Lazar iz Betanije bio je bolestan. Betanija je bila mjesto u kojem su živjele Marija i njezina sestra Marta. ²Marija je bila ona koja je miomirisom pomazala Gospodina i svojom kosom otrla noge. Njezin brat Lazar bio je bolestan. ³Sestre su zato poručile Isusu: »Gospodine, bolestan je onaj kojega voliš.«

⁴Kad je to čuo, Isus je rekao: »Ta bolest nije na smrt, nego na Božju slavu, da se po njoj proslavi Božji Sin.«

⁵Isus je volio Martu, njezinu sestru i Lazara. ⁶No nakon što je čuo da je Lazar bolestan, ipak se još dva dana zadržao u mjestu u kojem se nalazio.

⁷Tek nakon toga rekao je učenicima: »Pođimo opet u Judeju!«

⁸Učenici su mu rekli: »Učitelju, nedavno su te Židovi htjeli kamenovati, a opet ideš tamo?«

⁹»Zar dan nema dvanaest sati?«, odgovorio je Isus. »Ide li tko danju, ne spotiče se, jer vidi svjetlo ovoga svijeta. ¹⁰A ako ide noću, spotiče se jer u sebi nema svjetla.«

¹¹Kad je to rekao, dodao je: »Naš prijatelj Lazar spava, a sada ga idem probuditi.«

¹²Učenici mu nato kažu: „Gospodine, ako spava, ozdravit će.“ ¹³No Isus je govorio o njegovoj smrti, a oni su mislili da govori o spavanju, o snu. ¹⁴Tada im Isus kaže posve otvoreno: „Lazar je umro. ¹⁵A ja se radujem radi vas što nisam bio ondje, da vi vjerujete. Nego pođimo k njemu!“ ¹⁶Nato Toma, zvani Blizanac, kaže suučenicima: „Hajdemo i mi da umremo s njim!“

¹⁷A kad je Isus stigao, saznade da je onaj već četiri dana u grobu. ¹⁸Betanija je bila blizu Jeruzalema otprilike petnaest stadija. ¹⁹Mnogo je Židova bilo došlo k Marti i Mariji da ih tješe zbog brata njihova. ²⁰Marta, čuvši da Isus dolazi, iziđe mu u susret, dok Marija ostade u kući. ²¹Marta kaže Isusu: „Gospodine, da si bio ovdje, ne bi brat moj umro. ²²Ali i sada znam, da će ti Bog dati što god zatražiš od njega.“ ²³Isus joj kaže: „Uskrsnut će brat tvoj!“ ²⁴Marta mu odgovori: „Znam da će uskrsnuti o uskrsnuću, u posljednji dan.“ ²⁴Kaže joj Isus: „Ja sam uskrsnuće i život: tko vjeruje u mene, ako i umre, živjet će. ²⁶I tko god živi i vjeruje u mene, doista neće umrijeti nikada. Vjeruješ li ovo?“ ²⁷A ona će: „Da, Gospodine, ja vjerujem da si ti Krist, Sin Božji, koji dolazi na svijet.“

¹²Učenici su mu rekli »Gospodine, ako spava, ozdravit će.« ¹³No Isus je govorio o njegovoj smrti, a oni su mislili da govori o snu.

¹⁴Tada im je Isus rekao posve otvoreno: »Lazar je umro. ¹⁵A ja se zbog vas radujem što nisam bio ondje, da vi vjerujete. Pođimo k njemu!«

¹⁶Nato je Toma, zvani Blizanac, rekao suučenicima: »Hajdemo i mi da s njim umremo!«

Isus je uskrsnuće i život

¹⁷Kad je stigao, Isus je saznao da je Lazar već četiri dana u grobu. ¹⁸Betanija je bila blizu Jeruzalema, otprilike dvije milje daleko. ¹⁹Marti i Mariji došlo je mnogo Židova kako bi ih tješili zbog njihova brata.

²⁰Kad je čula da Isus dolazi, Marta je izišla, a Marija je ostala u kući.

²¹Marta je rekla Isusu: »Gospodine, da si bio ovdje, moj brat ne bi umro. ²²Ali i sada znam da će ti Bog dati što god od njega zatražiš.«

²³»Tvoj će brat uskrsnuti!«, rekao je Isus.

²⁴»Znam da će uskrsnuti o uskrsnuću, zadnjega dana«, rekla je Marta.

²⁵»Ja sam uskrsnuće i život«, rekao je Isus. »Tko vjeruje u mene, ako i umre, živjet će. ²⁶I tko god živi i vjeruje u mene, doista neće umrijeti. Vjeruješ li to?«

²⁷A ona će: »Da, Gospodine, ja vjerujem da si ti Krist, Božji Sin, koji dolazi na svijet.«

Isusov susret s Marijom: 11,28-32

²⁸Rekavši to, ode i pozove svoju sestru Mariju, govoreći joj krišom: Učitelj je tu i zove te.“ ²⁹Ona pak, čuvši to, brzo ustaje i odlazi k njemu. ³⁰Isus još nije bio ušao u selo, nego je još uvijek bio na mjestu, gdje mu je Marta izišla u susret. ³¹A Židovi, koji su bili s Marijom u kući i tješili je, kad su vidjeli kako je brzo ustala i izišla, pođu za njom, misleći da ide na grob, da tamo plače. ³²A Marija, kad dođe onamo gdje je bio Isus i kad ga opazi, pade mu pred noge govoreći: „Gospodine, da si bio ovdje, ne bi brat moj umro.“

Lazarovo uskrišenje kao znak: 11,33-44

³³Isus, vidjevši kako plače ona i Židovi koji su došli s njom, potresen u duhu i uzbuđen, ³⁴upita: „Kamo ste ga položili?“ Odgovore mu: „Gospodine, dođi i vidi!“ ³⁵Isus zaplaka. ³⁶Nato su Židovi govorili: „Gledaj kako ga je ljubio!“ ³⁷A neki od njih rekoše: „Zar on, koji je slijepcu otvorio oči, nije mogao učiniti da ovaj ne umre?“

³⁸A Isus, ponovno potresen u sebi, pođe na grob. Bila je to pećina, ispred koje je ležao kamen. ³⁹Isus zapovijedi: „Maknite kamen!“ Odgovori mu pokojnikova sestra Marta: „Gospodine, već zaudara. Jer, već su četiri dana.“

Isus plače

²⁸Nakon što je to izgovorila, otišla je i pozvala svoju sestru Mariju. »Učitelj je tu i zove te«, rekla joj je nasamo ²⁹Čim je Marija to čula, brzo je ustala i otišla k njemu. ³⁰Isus još nije bio ušao u selo, nego je stajao gdje mu je Marta izišla u susret. ³¹Židovi koji su s Marijom bili u kući i tješili je vidjeli su da je brzo ustala i izišla, pa su krenuli za njom. Mislili su da ide na grob da bi tamo plakala.

³²Kad je došla do Isusa i ugledala ga, pala je pred njegove noge. Rekla je: »Gospodine, da si bio ovdje, moj brat ne bi umro.«

³³Kad je Isus vidio kako ona i Židovi koji su došli s njom plaču, bio je dirnut i potresen. ³⁴Upitao je: »Kamo ste ga položili?«

»Gospodine, dođi i vidi!«, odgovorili su mu.

³⁵Isus je zaplakao, ³⁶a Židovi su rekli: »Gledaj kako ga je volio!«

³⁷A neki su od njih rekli: »Zar on koji je slijepcu otvorio oči nije mogao sačuvati Lazara od smrti?«

Lazar vraćen u život

³⁸Ponovno potresen, Isus je pošao na grob. Grob je bila špilja ispred koje je ležao kamen. ³⁹Isus je zapovjedio: »Maknite kamen!«

Pokojnikova sestra Marta mu je rekla: »Gospodine, već zaudara. Jer mrtav je već četiri dana.«

⁴⁰Isus joj kaže: „Nisam li ti rekao da ćeš, budeš li vjerovala, vidjeti slavu Božju?“ ⁴¹Maknu dakle kamen. A Isus, podigavši oči, reče: „Oče, zahvaljujem ti što si me uslišao.“ ⁴²Znao sam da me uvijek uslišavaš, ali ovo sam rekao zbog mnoštva što tu stoji, da povjeruju da si me ti poslao.“ ⁴³Rekavši to, povika jakim glasom: „Lazare, iziđi van!“ ⁴⁴Pokojnik iziđe, noge mu i ruke obavijene povojima, a lice omotano ručnikom. Isus im kaže: „Razvežite ga i pustite da ide!“

Odluka Velikog vijeća da Isusa ubije: 11,45-54

⁴⁵Mnogi Židovi, koji su bili došli k Mariji, kad su vidjeli što je Isus učinio, povjerovali su u njega. ⁴⁶A neki od njih odu k farizejima i pripovjedu im što je Isus učinio. ⁴⁷Nato glavari svećenički i farizeji sazovu Veliko vijeće. Govorili su: „Što da radimo? Ovaj čovjek čini mnoge znakove.“ ⁴⁸Ako ga pustimo tako, svi će povjerovati u njega, doći će Rimljani pa će nam oduzeti i ovo mjesto i narod.“

⁴⁹A jedan od njih, Kajfa, koji je bio veliki svećenik one godine, kaže im: „Vi ništa ne znate. ⁵⁰I ne mislite da je za vas bolje da jedan čovjek umre za narod, nego da sav narod propadne!“ ⁵¹To pak nije rekao sam od sebe, nego je kao veliki svećenik one godine prorekao da Isus mora umrijeti za narod.

⁴⁰Isus joj je rekao: »Zar ti nisam rekao da ćeš, ako budeš vjerovala, vidjeti Božju slavu?« ⁴¹Maknuli su kamen. Isus je podigao oči i rekao: »Oče, zahvaljujem ti što si me uslišio.“ ⁴²Znao sam da me uvijek uslišavaš, ali sam ovo rekao zbog mnoštva koje je ovdje. Da povjeruju da si me ti poslao.« ⁴³Nakon što je to rekao, jakim je glasom povikao: »Lazare, iziđi!«, ⁴⁴a pokojnik je izišao. Noge i ruke bile su mu omotane povojima, a oko lica mu je bio ručnik. Isus im je rekao: »Skinite mu povoje i pustite ga da ide!«

Urota protiv Isusa

⁴⁵Kad su vidjeli što je Isus učinio, mnogi Židovi koji su došli k Mariji povjerovali su u njega. ⁴⁶A neki su od njih otišli k farizejima i ispriповjedu im što je Isus učinio. ⁴⁷Nato su svećenički glavari i farizeji sazvali Veliko vijeće. Govorili su: »Što da radimo? Ovaj čovjek čini mnoge znakove.“ ⁴⁸Ako ga pustimo, svi će u njega povjerovati. Doći će Rimljani i uništiti naš Hram i naš narod.«

⁴⁹A jedan od njih, Kajfa, koji je te godine bio veliki svećenik, rekao je: »Vi ništa ne znate. ⁵⁰Zar ne shvaćate da je za vas bolje da jedan čovjek umre za narod, nego da čitav narod propadne!« ⁵¹A to nije rekao od sebe, nego je kao veliki svećenik te godine prorekao da Isus treba umrijeti za narod.

⁵²I ne samo za narod, nego da i raspršenu djecu Božju skupi u jedno.

⁵³Od toga dana su odlučili da ga ubiju. ⁵⁴Zato se Isus nije više javno kretao među Židovima, nego je otišao u kraj blizu pustinje, u grad zvan Efraim. I tu se zadržavao sa svojim učenicima.

*Raspoloženje pred Pashu
u Jeruzalemu: 11,55-57*

⁵⁵Bila je blizu židovska Pasha pa su mnogi iz toga kraja uzišli u Jeruzalem prije Pashe, da se očiste. ⁵⁶Tražili su Isusa i dok su bili u hramu međusobno su govorili: „Što vam se čini? Zar doista neće doći na Blagdan?“ ⁵⁷A glavari svećenički i farizeji bili su izdali naredbu: ako tko sazna gdje je, neka javi kako bi ga mogli uhititi.

Ivan 12, preveo Ivan Dugandžić 2010.
*Isus na putu prema svojoj proslavi:
12,1-50*

Pomazanje u Betaniji: 12,1-11

Šest dana prije Pashe Isus dođe u Betaniju, gdje je bio Lazar kojega je Isus uskrisio od mrtvih. ²Tu mu prirede večeru. Marta je posluživala, a Lazar je bio jedan od onih što su s njim bili za stolom. ³Tada Marija uzme litru prave i dragocjene nardove pomasti, pomaže Isusu noge i otare ih svojom kosom. I kuća se ispuni mirisom pomasti.

⁵²I ne samo za narod, nego i zato da raspršenu Božju djecu skupi u jedno.

⁵³Toga su ga dana odlučili ubiti. ⁵⁴Zbog toga se Isus više nije javno kretao među Židovima, nego je otišao u kraj blizu pustinje, u grad zvan Efraim. Tamo je boravio sa svojim učenicima.

⁵⁵Uskoro je bila židovska Pasha. Mnogi iz toga kraja otišli su u Jeruzalem prije Pashe, da se očiste. ⁵⁶Tražili su Isusa. Dok su bili u Hramu, jedni su drugima govorili: »Što vam se čini? Zar doista neće doći na blagdan?« ⁵⁷A svećenički glavari i farizeji izdali su zapovijed: ako tko sazna gdje je, neka nam javi kako bismo ga mogli uhititi.

Ivan 12, kako je otisnut 2025.

Isus pomazan u Betaniji

Šest dana prije Pashe Isus je došao u Betaniju, u kuću Lazara kojega je uskrisio od mrtvih. ²Priredili su mu večeru. Marta je posluživala, a Lazar je bio jedan od onih koji su s njim bili za stolom. ³Tada je Marija uzela libru prave i dragocjene nardove pomasti, pomazala Isusu noge i otrla ih svojom kosom. Kuća se ispunila mirisom pomasti.

⁴Nato će Juda Išariotski, jedan od njegovih učenika, koji ga je imao izdati: ⁵„Zašto se ta pomast nije prodala za tristo denara i to razdalo siromasima?“ ⁶To nije rekao zato što bi mu bilo stalo do siromaha, već zato što je bio lopov; budući da je držao blagajnu, krao je što se u nju stavljalo. ⁷Nato Isus odvratio: „Pusti je, neka to učini za dan moga ukopa! ⁸Jer siromaha imate uvijek uza se, a mene nemate uvijek.

⁹Veliko mnoštvo Židova doznade da je ondje, pa dođoše ne samo zbog Isusa, već i zato da vide Lazara kojega je bio uskrisio od mrtvih. ¹⁰A glavari svećenički odluče i Lazara ubiti, ¹¹jer su zbog njega mnogi Židovi odlazili i vjerovali u Isusa.

Isusov mesijanski ulazak u Jeruzalem: 12,12-19

¹²Kad je sutradan veliko mnoštvo, što je bilo došlo na Blagdan, čulo da Isus dolazi u Jeruzalem, ¹³uzme grane od palama i iziđe mu u susret, kličući: „*Hosana! Blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje! Kralj Izraelov!*“ ¹⁴A Isus, našavši mlado magare, sjedne na nj, kao što je pisano: ¹⁵„*Ne boj se, Kćeri sionska! Evo kralj tvoj dolazi jašući na mladunčetu magaričinu.*“

⁴Juda iz Išariota – jedan od Isusovih učenika koji će ga izdati – nato je rekao: ⁵»Zašto se ta pomast nije prodala za tristo denara i to podijelilo siromasima?« ⁶To nije rekao zato što bi mu bilo stalo do siromaha, već zato što je bio lopov. On je, naime, čuvao zajedničku kesu i potkradao ono što bi se u nju stavljalo. ⁷Isus je odvratio: »Pusti je na miru! Neka je čuva za dan moga ukopa! ⁸Jer siromahe uvijek imate pokraj sebe, a mene nemate uvijek.«

Urota da se ubije Lazar

⁹Veliko mnoštvo Židova doznalo je da je Isus ondje, ali nisu došli samo vidjeti njega, nego i Lazara kojega je uskrisio od mrtvih. ¹⁰Svećenički glavari odlučili su ubiti i Lazara ¹¹jer su zbog Lazara mnogi Židovi odlazili i vjerovali u Isusa.

Isusov mesijanski ulazak u Jeruzalem

¹²Veliko mnoštvo koje je bilo došlo na blagdan sutradan je čulo da Isus dolazi u Jeruzalem. ¹³Uzeli su palmine grane i izišli mu u susret kličući: »Hosana! Blagoslovljen onaj koji dolazi u Gospodinovo ime – kralj Izraela!«

¹⁴Isus je našao mladog magarca i sjeo na nj, kao što je pisano:

¹⁵»Ne boj se, kćeri sionska! Evo tvoj kralj dolazi jašući na mladom magarcu.«

¹⁶To učenici njegovi nisu odmah razumjeli; ali pošto je Isus bio proslavljen, sjetili su se da je to bilo o njemu napisano i da su mu to učinili. ¹⁷A svjedočilo je o tome i mnoštvo koje je bilo s njime kad je Lazara pozvao iz groba i uskrisio ga od mrtvih. ¹⁸Zato mu je mnoštvo i izišlo u susret, što je čulo da je učinio taj znak. ¹⁹A farizeji su među sobom govorili: „Vidite da ništa ne postižete! Eno, sav svijet ode za njim!“

Grci traže Isusa: 12,20-28

²⁰Među onima koji su došli da se poklone na Blagdan bili su i neki Grci. ²¹Oni pristupe Filipu iz Betsaide u Galileji i kažu mu: „Gospodine, htjeli bismo vidjeti Isusa.“ ²²Filip ode i to kaže Andriji, pa Andrija i Filip idu i kažu Isusu. ²³A Isus im odgovori: „Došao je čas da se proslavi Sin Čovječji. ²⁴Zaista, zaista, kažem vam: ako pšenično zрно, pavši u zemlju, ne umre, ostaje samo; ali ako umre, donese mnogo roda. ²⁵Tko ljubi svoj život, izgubit će ga; a tko mrzi svoj život na ovome svijetu, sačuvat će ga za život vječni. ²⁶Ako mi tko hoće služiti, neka ide za mnom! Gdje sam ja, ondje će biti i sluga moj. Ako mi tko služi, počastiti će ga Otac moj.

²⁷Sad mi je duša potresena i što da kažem? Oče, izbavi me iz ovoga časa? Ali zato sam i došao u ovaj čas! ²⁸Oče, proslavi ime svoje!“ Tada dođe glas s neba: „Proslavio sam ga i opet ću ga proslaviti!“

¹⁶Učenici to nisu odmah razumjeli. Ali kad je Isus bio proslavljen, sjetili su se da je to bilo napisano o njemu i da su to oni za njega učinili.

¹⁷O tome je svjedočilo i mnoštvo koje je bilo s njim kad je Lazara pozvao iz groba i uskrisio ga od mrtvih. ¹⁸Mnoštvo mu je zato i izišlo u susret jer je čulo da je učinio taj znak. ¹⁹A farizeji su među sobom govorili: »Vidite da ništa ne postižete! Eno, sav svijet ide za njim!«

Grci traže Isusa

²⁰Među onima koji su došli pokloniti se na blagdan bili su i neki Grci. ²¹Oni pristupili Filipu iz Betsaide u Galileji i rekli mu: »Gospodine, htjeli bismo vidjeti Isusa.«

²²Filip je otišao i to rekao Andriji, pa Andrija i Filip su otišli i rekli Isusu. ²³Isus im je odgovorio: »Došao je čas da se Sin Čovjeka proslavi. ²⁴Zaista, zaista vam kažem: ako pšenično zрно padne u zemlju i ne umre, ostaje samo. A ako umre, donese veliki urod. ²⁵Tko voli svoj život, izgubit će ga. A tko mrzi svoj život na ovome svijetu, sačuvat će ga za vječni život. ²⁶Ako mi tko hoće služiti, neka ide za mnom! Jer gdje sam ja, ondje će biti i moj sluga. Ako mi tko služi, moj će mu Otac ukazati počast.«

Isus govori o svojoj smrti

²⁷»Duša mi je sada potresena. Što da kažem? Oče, izbavi me iz ovoga časa? Ali zato sam i došao u ovaj čas! ²⁸Oče, proslavi ime!«

Tada je došao glas s neba: »Proslavio sam ga i opet ću ga proslaviti!«

Isusov zadnji javni govor – poziv na vjeru: 12,29-36

²⁹A mnoštvo koje je ondje stajalo i slušalo govorilo je: „Zagrmjelo je!“ Drugi opet: „Anđeo mu je govorio!“³⁰ Isus na to reče: „Ovaj glas nije bio poradi mene, nego poradi vas.³¹ Sad je sud ovome svijetu. Sad će knez ovoga svijeta biti izbačen van.³² A ja, kad budem uzdignut sa zemlje, sve ću privući k sebi.“³³ To je rekao da označi kakvom će smrću umrijeti.³⁴ Nato mu mnoštvo odgovori: „Mi smo iz Zakona čuli da Krist ostaje zauvijek. Kako ti onda govoriš da Sin Čovječji treba biti uzdignut? Tko je taj Sin Čovječji?“³⁵ Tada im Isus kaže: „Još samo malo vremena je svjetlost među vama. Hodite dok imate svjetlost, da vas ne obuzme tama. Tko hodi u tami, ne zna kamo ide.³⁶ Dok imate svjetlost, vjerujte u svjetlost da postanete sinovi i svjetlosti!“ To je Isus rekao, a onda je otišao i sakrio se od njih.

Zagonetka nevjere Židova: 12,37-43

³⁷Premda je tolike znakove pred njima učinio, ipak nisu povjerovali u njega,³⁸ da se ispuni riječ proroka Izaije: *Gospodine! Tko je povjerovao našoj poruci? Komu li se je otkrila ruka Gospodnja?*

²⁹Mnoštvo koje je ondje stajalo i slušalo, govorilo je: »Zagrmjelo je!« Drugi su rekli: »Anđeo mu je govorio!«

³⁰Isus je na to rekao: »Ovaj glas nije bio zbog mene, nego zbog vas.

³¹Sad se sudi ovome svijetu. Sad će knez ovoga svijeta biti izbačen.³² A ja ću, kad budem uzdignut sa zemlje, sve privući k sebi.«³³ To je rekao da bi označio kakvom će smrću umrijeti.

³⁴Nato mu je mnoštvo odgovorilo: »Naš Zakon kaže da Krist ostaje zauvijek. Kako ti onda govoriš da Sin Čovjeka treba biti uzdignut? Tko je taj Sin Čovjeka?«

³⁵Isus im je rekao: »Svjetlost je još samo malo među vama. Hodite dok imate svjetlost, da vas ne obuzme tama. Tko hodi u tami, ne zna kamo ide.³⁶ Dok imate svjetlost, vjerujte u svjetlost, da postanete sinovi svjetlosti!«

Ljudska nevjera

Nakon što je Isus sve to rekao, otišao je i sakrio im se.³⁷ Premda je pred njima učinio tolike znakove, ipak u njega nisu povjerovali,³⁸ da bi se ispunila riječ proroka Izaije:

‘Gospodine! Tko je povjerovao poruci koju smo naviještali? Kome je Gospodin pokazao svoju moć?’

³⁹Zato i nisu mogli vjerovati, jer Izaija dalje kaže: ⁴⁰*Zaslijepi im oči, stvrdnu srce; da očima ne vide, srcem ne razumiju te se ne obrate pa ih ozdravim.* ⁴¹Izaija je to kazao kad je vidio njegovu slavu i o njemu govorio. ⁴²Ipak su mnogi i od članova Velikog vijeća povjerovali u njega, ali zbog farizeja nisu to javno priznavali, da ne budu isključeni iz sinagoge. ⁴³Jer bila im je draža slava ljudska nego slava Božja.

Zadnji poziv na vjeru: 12,44-50

⁴⁴A Isus glasno povika: „Tko u mene vjeruje, ne vjeruje toliko u mene već u onoga koji me je poslao; ⁴⁵i tko vidi mene, vidi onoga koji je mene poslao. ⁴⁶Ja, svjetlost, dođoh na svijet, da nijedan koji u mene vjeruje, ne ostane u tami. ⁴⁷Tko sluša moje riječi, a ne vrši ih, ja ga ne sudim; jer nisam došao suditi svijet, nego da spasim svijet. ⁴⁸Tko mene odbacuje i riječi mojih ne prima, ima svoga suca. Riječ koju sam vam govorio suditi će mu u posljednji dan. ⁴⁹Jer, nisam ja govorio sam od sebe, nego mi je Otac, koji me je poslao, dao zapovijed što da kažem i što da govorim. ⁵⁰I znam da je zapovijed njegova život vječni. Prema tome, što ja govorim, govorim kako mi je rekao Otac.“

³⁹Zato i nisu mogli vjerovati jer Izaija dalje kaže:

⁴⁰‘Zaslijepi im oči, otvrdne srce; da očima ne vide, srcem ne razumiju, i ne obrate se da ih ozdravim.’

⁴¹Izaija je to rekao kad je vidio njegovu slavu, i o njemu je govorio.

⁴²Ipak su i mnogi članovi Velikog vijeća povjerovali u njega, ali zbog farizeja to nisu javno priznavali, da ne budu isključeni iz sinagoge. ⁴³Jer im je bila draža ljudska slava nego Božja.

Isus vrši Očevu volju

⁴⁴Isus je glasno povikao: »Tko vjeruje u mene, ne vjeruje toliko u mene, već u onoga koji me poslao. ⁴⁵Tko vidi mene, vidi onoga koji me poslao. ⁴⁶Ja, svjetlost, došao sam na svijet, da nijedan koji u mene vjeruje ne ostane u tami. ⁴⁷Ja ne osuđujem onoga tko sluša moje riječi, a ne vrši ih. Jer nisam došao suditi svijetu, nego ga spasiti. ⁴⁸Tko me odbacuje i ne prima moje riječi, ima svoga suca. Riječ koju sam vam govorio suditi će mu u posljednji dan. ⁴⁹Jer ja nisam govorio sâm od sebe, nego mi je Otac, koji me je poslao, zapovjedio što da kažem i što da govorim. ⁵⁰I znam da je njegova zapovijed vječni život. Prema tome, ono što ja kažem jest ono što mi je Otac rekao da kažem.«

Ivan 13, preveo Ivan Dugandžić 2010.

ISUSOV OPROŠTAJ OD SVOJIH

UČENIKA: 13,1-17,26

Isusova oproštajna večera i najava odlaska: 13,1-14,31

Isusovo znakovito pranje nogu učenicima: 13,1-20

Pred blagdan Pashe, Isus znajući da je došao njegov čas da s ovoga svijeta prijeđe k Ocu, budući da je ljubio svoje, one u svijetu, iskazao im je ljubav do kraja. ²I za vrijeme večere, kad je đavao već bio stavio u srce Judi Šimuna Iškariotskog odluku da ga izda, ³Isus, znajući da mu je Otac sve predao u ruke, da je od Boga izišao i da k Bogu ide, ⁴ustade od večere, odloži gornju haljinu, uzme lanen rubac i njime se opaše. ⁵Zatim nalije vode u posudu i počne učenicima prati noge i otirati ih rupcem kojim je bio opasan.

⁶Tako dođe do Šimuna Petra. A on mu kaže: „Gospodine, zar ti da meni pereš noge?“ ⁷Isus mu odgovori: „Što ja činim, ti sada ne razumiješ, ali shvatit ćeš poslije.“ ⁸Petar mu odgovori: „Ti mi nećeš prati noge nikada!“ Isus mu kaže: „Ako te ne operem, nećeš imati dijela sa mnom.“ ⁹Nato će mu Šimun Petar: „Gospodine, onda ne samo moje noge, već i ruke i glavu!“

Ivan 13, kako je otisnut 2025.

Isus učenicima pere noge

Bilo je to uoči Pashe. Isus je znao da je došao trenutak da s ovoga svijeta prijeđe k Ocu. Budući da je volio svoje u svijetu, iskazao im je ljubav do kraja.

²Večerao je sa svojim učenicima, a Đavao je već u srce Jude, Šimuna iz Iškariota, stavio odluku da ga izda. ³Isus je znao da mu je Otac sve predao u ruke, da je od Boga izišao i da Bogu ide. ⁴Ustao je od večere, odložio gornju haljinu i opasao se lanenim ručnikom. ⁵Zatim je u posudu nalio vode pa počeo učenicima prati noge, a potom ih je brisao ručnikom kojim je bio opasan.

⁶Došao je do Šimuna Petra. On mu je rekao: »Gospodine, zar da ti meni pereš noge?«

⁷Isus mu je odgovorio: »Ono što činim ti sada ne razumiješ, ali razumjet ćeš poslije.«

⁸»Nećeš mi nikada prati noge!«, rekao je Petar.

Isus mu je rekao: »Ako te ne operem, nećeš imati dijela sa mnom.«

⁹»Gospodine, onda ne samo noge«, na to će Petar, »već i ruke i glavu!«

¹⁰Kaže mu Isus: „Tko je okupan, ne treba prati ništa doli noge, pa je sav čist. I vi ste čisti, ali ne svi!“ ¹¹Znao je, naime, tko će ga izdati. Zato je i rekao: „Niste svi čisti.“

¹²Kad im je oprao noge, uzeo svoju gornju haljinu i ponovno zauzeo mjesto za stolom, reče im: „Razumijete li što sam vam učinio?“ ¹³Vi me zovete Učiteljem i Gospodinom. I pravo kažete, jer to i jesam. ¹⁴Ako sam, dakle, ja – Gospodin i Učitelj – vama oprao noge, i vi ste dužni jedan drugome prati noge. ¹⁵Dao sam vam primjer da i vi tako činite kao što sam ja učinio vama. ¹⁶„Zaista, zaista, kažem vam: Nije sluga veći od gospodara, niti je poslanik veći od onoga tko ga je poslao. ¹⁷Kad, dakle, to znate, blago vama ako to činite.“

¹⁸Ne govorim o svima vama. Ja znam koje sam izabrao. Ali, neka se ispuni Pismo: *Koji blaguje kruh moj, petu na me podiže.*“ ¹⁹„To vam kažem već sada, prije nego se dogodi, da kada se dogodi vjerujete da *Ja jesam.*“ ²⁰Zaista, zaista, kažem vam: Tko prima onoga koga ja šaljem, mene prima. A tko mene primi, prima onoga koji je mene poslao.“

Isus očituje izdajnika i Judin odlazak: 13,21-30

²¹Rekavši to, Isus potresen u duhu, posvjedoči: „Zaista, zaista, kažem vam: jedan će me od vas izdati.“

¹⁰Isus je rekao: »Onaj tko je okupan ne treba prati drugo nego noge, pa je sav čist. I vi ste čisti, ali ne svi!« ¹¹Jer znao je tko će ga izdati. Zato je rekao: »Niste svi čisti.«

¹²Kad im je oprao noge, uzeo je svoju gornju haljinu i ponovno zauzeo mjesto za stolom. Rekao im je: »Razumijete li što sam vam učinio?« ¹³Vi me zovete Učiteljem i Gospodinom. To je ispravno jer ja to i jesam. ¹⁴Ako sam dakle ja – Gospodin i Učitelj – vama oprao noge, i vi ste dužni prati noge jedan drugome. ¹⁵Dao sam vam primjer, da i vi činite onako kao što sam ja učinio vama. ¹⁶Zaista, zaista vam kažem: Sluga nije veći od gospodara, kao što ni poslanik nije veći od onoga koji ga je poslao. ¹⁷Kad dakle to znate, blago vama ako tako činite.

¹⁸Ne govorim o svima vama. Znam koga sam izabrao. Ali mora se ispuniti Pismo koje kaže: ‘Koji sa mnom jede, okreće se protiv mene.’ ¹⁹To vam kažem već sada, prije nego se dogodi. Da kad se dogodi, vjerujete da *JA JESAM.* ²⁰Zaista, zaista vam kažem: Tko prima onoga koga ja šaljem, prima mene. A tko primi mene, prima onoga koji je mene poslao.«

Isus pokazuje svojeg izdajicu

²¹Pošto je to rekao, Isus je bio potresen duhom i otvoreno je izjavio: »Zaista, zaista vam kažem: jedan će me od vas izdati.«

²²Učenici su se zgedali u nedoumici o kome to govori. ²³A jedan od njegovih učenika – onaj kojega je Isus ljubio – bijaše za stolom Isusu do grudi. ²⁴Njemu Šimun Petar dade znak, da upita tko je taj o kome govori. ²⁵A ovaj, naslonjen na Isusove grudi, pita ga: „Gospodine, tko je taj?“ ²⁶Isus odgovori: „To je onaj komu ću dati zalogaj kad ga umočim.“ Tada umoči zalogaj i dade ga Judi Šimuna Iškariot-skoga. ²⁷Nakon zalogaja, uđe u nj sotona. A Isus mu nato kaže: „Što kaniš činiti, učini brzo!“ ²⁸Nitko od onih što su bili za stolom nije razumio zašto mu je to rekao. ²⁹Budući da je Juda imao kesu, neki su mislili da mu je Isus rekao: „Kupi što nam treba za Blagdan!“, ili da nešto dade siromasima. ³⁰Uzevši zalogaj, on odmah iziđe. A bila je noć.

Isus najavljuje svoj odlazak: 13,31-35

³¹Pošto je on izišao, kaže Isus: „Sad je proslavljen Sin Čovječji i Bog je proslavljen u njemu. ³²Ako se Bog proslavio u njemu, i njega će Bog proslaviti u sebi; i odmah će ga proslaviti. ³³Dječice, još sam malo vremena s vama. Tražit ćete me, ali kako sam već rekao Židovima, i vama sada kažem: Kamo ja idem, vi ne možete doći.

²²Učenici su se pogledavali. Bili su u nedoumici ne znajući na koga je mislio. ²³Jedan od učenika – onaj kojega je Isus volio – sjedio je do Isusa. ²⁴Šimun Petar mu je dao znak i rekao mu da pita Isusa tko je taj o kome govori.

²⁵On je bio naslonjen na Isusove grudi i pitao ga je: »Gospodine, tko je taj?«

²⁶Isus je odgovorio: »To je onaj komu ću dati kruh kad ga umočim u posudu.« Tada je umočio komad kruha i dao ga Judi, sinu Šimuna iz Iškariota. ²⁷Nakon što je zagrizao, u njega je ušao Sotona. A Isus mu je rekao: »Što namjeravaš učiniti, učini brzo!« ²⁸Nitko od onih koji su bili za stolom nije razumio zašto mu je to rekao. ²⁹Budući da je Juda nosio torbu s novcem, neki su mislili da mu je Isus rekao: »Kupi ono što nam treba za blagdan!«, ili da nešto daruje siromasima.

³⁰Juda je uzeo zalogaj i odmah izišao. Bila je noć.

Nova zapovijed

³¹Kad je Juda izišao, Isus je rekao: »Sada je Sin Čovjeka proslavljen, a i Bog je proslavljen u njemu. ³²Ako se Bog u njemu proslavio, i njega će Bog proslaviti u sebi. Odmah će ga proslaviti. ³³Dječice, još sam malo s vama. Tražit ćete me, ali – kako sam već rekao Židovima – kažem i vama: Kamo ja idem vi ne možete doći.

³⁴Novu vam zapovijed dajem: ljubite jedni druge; kao što sam ja ljubio vas i vi ljubite jedni druge. ³⁵Po tome će svi prepoznati da ste moji učenici, ako se budete međusobno ljubili.

Isus najavljuje da će ga Petar zatajiti:
13,36-38

³⁶Kaže mu Šimun Petar: „Gospodine, kamo ideš?“ Isus mu odgovori. „Kamo ja idem, ti sad ne možeš poći za mnom, ali poslije ćeš poći.“ ³⁷Na to će Petar: „Gospodine, zašto sada ne bih mogao poći za tobom? Život ću svoj dati za tebe!“ Isus mu kaže: „Život ćeš svoj dati za mene? Zaista, zaista, kažem ti: prije nego pijetao zapjeva, triput ćeš me zanijekati.“

Ivan 14, preveo Ivan Dugandžić 2010.
Razgovor o Isusovu putu k Ocu:
14,1-14

Neka se ne boji srce vaše! Vjerujte u Boga i u mene vjerujte! ²U kući Oca mojega ima mnogo stanova. Da nema, zar bih vam rekao: ‘Idem da vam pripravim mjesto’? ³Kad odem i pripravim vam mjesto, ponovno ću doći i uzeti vas k sebi da i vi budete gdje sam ja. ⁴A kamo ja idem, znate put.“

⁵Reče mu Toma: „Gospodine, ne znamo kamo ideš. Kako bismo mogli put znati?“

³⁴Dajem vam novu zapovijed: Volite jedni druge. Kao što sam ja volio vas, i vi volite jedni druge. ³⁵Budete li voljeli jedni druge, svi će znati da ste moji učenici.«

Isus najavljuje Petrovo odricanje

³⁶»Gospodine, kamo to ideš?«, pitao je Šimun Petar.

»Tamo kamo ja idem, ne možeš me slijediti«, odgovorio mu je Isus, »ali poslije ćeš me slijediti.«

³⁷»Gospodine, zašto te sada ne mogu slijediti?«, pitao je Petar. »Spreman sam umrijeti za tebe!«

³⁸Isus mu je rekao: »Jesi li zaista spreman umrijeti za mene? Zaista, zaista ti kažem: prije nego pijetao zapjeva, triput ćeš zanijekati da me poznaješ.«

Ivan 14, kako je otisnut 2025.

Isus – put k Ocu

»Nemojte biti zabrinuti i uplašeni! Vjerujte u Boga i vjerujte u mene! ²U kući mojega Oca ima mnogo stanova. Da nema, zar bih vam rekao: ‘Idem vam pripremiti mjesto’? ³Kad odem i priprelim vam mjesto, ponovno ću doći i uzeti vas k sebi, da i vi budete tamo gdje sam ja. ⁴A kamo ja idem, znate put.«

⁵»Gospodine, ne znamo kamo ideš«, rekao je Toma. »Kako onda možemo znati put?«

⁶Kaže mu Isus: „Ja sam Put i Istina i Život; nitko ne dolazi k Ocu osim po meni. ⁷Da ste mene upoznali, znali biste i Oca mojega. Od sada ga poznajete i vidjeli ste ga.“

⁸Filip mu kaže: „Gospodine, pokaži nam Oca, i dosta nam je!“ ⁹Nato će mu Isus: „Toliko sam vremena s vama i još me nisi upoznao, Filipe? Tko je vidio mene, vidio je i Oca. Kako možeš reći: ‘Pokaži nam Oca’? ¹⁰Zar ne vjeruješ da sam ja u Ocu i da je Otac u meni? Riječi koje vam govorim, ne govorim sam od sebe: Otac koji ostaje u meni čini svoja djela. ¹¹Vjerujte mi da sam ja u Ocu i Otac u meni. Ako ne inače, zbog samih djela vjerujte. ¹²Zaista, zaista, kažem vam: Tko vjeruje u mene, i on će činiti djela koja ja činim; još i veća od tih će činiti, jer ja idem k Ocu. ¹³I što god zamolite u moje ime, učinit ću to, da se proslavi Otac u Sinu. ¹⁴Ako me što zamolite u moje ime, ja ću to učiniti.“

*Isus obećava učenicima Duha
Branitelja: 14,15-31*

¹⁵Ako me ljubite, držat ćete moje zapovijedi. ¹⁶I ja ću moliti Oca, i on će vam dati drugoga Branitelja, da bude s vama zauvijek: ¹⁷Duha istine, kojega svijet ne može primiti, jer ga ne vidi i ne poznaje. Vi ga poznajete, jer ostaje kod vas i bit će u vama.“ ¹⁸Neću vas ostaviti kao siročad; doći ću k vama. ¹⁹Još malo, i svijet me neće više vidjeti, a vi ćete me vidjeti, jer ja živim i jer ćete i vi živjeti.

⁶»Ja sam Put, Istina i Život«, odgovorio mu je Isus. »Nitko ne dolazi Ocu osim po meni. ⁷Da ste upoznali mene, upoznali biste i mog Oca. Od sada ga poznajete i vidjeli ste ga.«

⁸Filip će: »Gospodine, pokaži nam Oca i to je sve što trebamo!«

⁹»Filipe, koliko sam s vama i još me nisi upoznao«, rekao je Isus. »Tko je vidio mene, vidio je i Oca. Kako možeš reći: ‘Pokaži nam Oca’? ¹⁰Zar ne vjeruješ da sam ja u Ocu i da je Otac u meni? Riječi koje vam govorim ne govorim sam od sebe. Otac, koji ostaje u meni, čini svoja djela. ¹¹Vjerujte mi da sam ja u Ocu i Otac u meni. Ako ne inače, vjerujte zbog djela. ¹²Zaista, zaista vam kažem: Tko u mene vjeruje, činit će djela koja ja činim. I veća djela će činiti, jer ja idem Ocu. ¹³I što god zamolite u moje ime, učinit ću – da se Otac proslavi u Sinu. ¹⁴Ako me što zamolite u moje ime, učinit ću.«

Obećanje Svetog Duha

¹⁵»Ako me volite, držat ćete moje zapovijedi. ¹⁶Ja ću moliti Oca i on će vam dati drugoga Branitelja, da bude s vama zauvijek. ¹⁷Duha istine, kojega svijet ne može primiti, jer ga ne vidi i ne poznaje. Vi ga poznajete jer ostaje kod vas i bit će u vama.

¹⁸Neću vas ostaviti kao siročad. Doći ću k vama. ¹⁹Još malo i svijet me više neće vidjeti, ali vi ćete me vidjeti. Jer ja živim i jer ćete i vi živjeti.

²⁰U taj dan spoznat ćete da sam ja u svom Ocu, vi u meni i ja u vama.

²¹Tko ima moje zapovijedi i drži ih, taj me ljubi; a tko mene ljubi, njega će ljubiti Otac moj, i ja ću ga ljubiti i njemu se objaviti.“

²²Kaže mu Juda, ne Išariotski: „Gospodine, kako to da ćeš se objaviti nama, a ne svijetu?“ ²³Isus mu odgovori: „Ako me tko ljubi, držat će moju riječ, i moj će Otac ljubiti njega; k njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti. ²⁴Tko mene ne ljubi, ne drži mojih riječi. A riječ koju slušate nije moja nego Oca koji me je poslao. ²⁵To sam vam govorio dok sam boravio kod vas. ²⁶A Branitelj – Duh Sveti, koga će Otac poslati u moje ime, poučavat će vas u svemu i podsjećati vas na sve što sam vam ja kazao.

²⁷Mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem. Ali ga ne dajem kao što ga svijet daje. Neka se ne uznemiruje i ne plaši vaše srce! ²⁸Čuli ste da sam vam rekao: Idem i vratit ću se k vama. Da me ljubite, vi biste se radovali što idem k Ocu, jer Otac je veći od mene. ²⁹Dakle, kazao sam vam to sada, prije nego se dogodi, da vjerujete kad se dogodi. ³⁰Neću više mnogo s vama govoriti, jer dolazi knez ovoga svijeta. Protiv mene on ne može ništa. ³¹Ali, neka svijet upozna da ja ljubim Oca i da tako činim kako mi je zapovjedio Otac. Ustanite! Pođimo odavde!“

²⁰U taj ćete dan spoznati da sam ja u svojem Ocu, vi u meni i ja u vama.

²¹Tko ima moje zapovijedi i ispunjava ih, taj me voli. A tko mene voli, njega će voljeti i moj Otac, i ja ću ga voljeti i objaviti mu se.«

²²Juda – ne Išariotski – upitao je: »Gospodine, kako to da ćeš se nama objaviti, a ne svijetu?«

²³»Ako me tko voli«, odgovorio mu je Isus, »držat će moju riječ, a moj će Otac voljeti njega. K njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti. ²⁴Tko mene ne voli, ne drži se mojih riječi. A riječ koju slušate nije moja, nego od Oca koji me poslao.

²⁵To sam vam govorio dok sam boravio kod vas. ²⁶A Branitelj – Sveti Duh, koga će Otac poslati u moje ime – poučavat će vas u svemu i podsjećati vas na sve što sam vam govorio.

²⁷Ostavljam vam mir, dajem vam svoj mir. Ne dajem ga onako kao što ga daje svijet. Neka se vaše srce ne uznemiruje i ne plaši! ²⁸Čuli ste da sam vam rekao: Idem i vratit ću se k vama. Da me volite, radovali biste se što idem Ocu, jer Otac je veći od mene. ²⁹Dakle, rekao sam vam to sada, prije nego se dogodi, da vjerujete kad se dogodi. ³⁰S vama više neću puno razgovarati jer dolazi knez ovoga svijeta. Nada mnom on nema moć. ³¹Ali svijet mora spoznati da volim Oca i da činim onako kako mi je Otac zapovjedio.

Ustanite! Pođimo odavde!«

Ivan 15, preveo Ivan Dugandžić 2010.

Isusov drugi oproštajni govor: 15,1-16,33

Slikovit govor o donošenju ploda:

15,1-11

Ja sam pravi trs, a Otac moj je vinogradar. ²Svaku mladice na meni, koja ne donosi roda, on reže, a svaku koja donosi rod, čisti da donese više roda. ³Vi ste već čisti po riječi koju sam vam govorio. ⁴Ostanite u meni, i ja ću ostati u vama. Kao što mladica ne može donijeti roda sama od sebe, ako ne ostane na trsu, tako ni vi ako ne ostanete u meni. ⁵Ja sam trs, vi mladice. Tko ostaje u meni i ja u njemu, taj donosi mnogo roda, jer bez mene ne možete ništa učiniti. ⁶Ako tko ne ostane u meni, baca se van kao mladica i osuši se. Takve se onda skuplja i u oganj baca te gore. ⁷Ako ostanete u meni i ako moje riječi ostanu u vama, molite što god hoćete i bit će vam. ⁸Time se proslavlja Otac moj, da donosite mnogo roda i da budete moji učenici.

⁹Kao što je Otac ljubio mene, tako sam i ja ljubio vas. Ostanite u mojoj ljubavi. ¹⁰Ako budete držali moje zapovijedi, ostat ćete u mojoj ljubavi, kao što sam ja držao zapovijedi Oca svoga te ostajem u ljubavi njegovoj. ¹¹To sam vam kazao da moja radost bude u vama i da vaša radost bude potpuna.

Ivan 15, kako je otisnut 2025.

Isus je pravi trs

»Ja sam pravi trs, a moj je Otac vinogradar. ²Svaku mladice na meni koja ne donosi roda, on reže, a svaku koja donosi rod čisti – da donese više roda. ³Po riječi koju sam vam govorio vi ste već čisti. ⁴Ostanite u meni, a ja ću ostati u vama. Mladica ne može donijeti rod sama od sebe ako ne ostane na trsu, a tako ni vi ako ne ostanete u meni.

⁵Ja sam trs, vi mladice. Tko ostaje u meni i ja u njemu, taj donosi veliki rod – jer bez mene ne možete ništa učiniti. ⁶Ako tko ne ostane u meni, baca se van kao mladica i osuši se. Takve se onda skupljaju i bacaju u vatru pa gore. ⁷Ako ostanete u meni i ako moje riječi ostanu u vama, molite što god hoćete i bit će vam. ⁸Tako se proslavlja moj Otac, da donosite mnogo roda, i da budete moji učenici.

⁹Kao što je mene volio Otac, tako sam i ja volio vas. Ostanite u mojoj ljubavi. ¹⁰Budete li se držali mojih zapovijedi, ostat ćete u mojoj ljubavi, kao što sam se ja držao zapovijedi svojega Oca pa ostajem u njegovoj ljubavi.

¹¹To sam vam rekao da moja radost bude u vama i da vaša radost bude potpuna.

Zapovijed međusobne ljubavi:

15,12-17

¹²Ovo je moja zapovijed: ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio! ¹³Nitko nema veće ljubavi od ove: da tko život svoje dade za svoje prijatelje. ¹⁴Vi ste prijatelji moji, ako činite što vam zapovijedam. ¹⁵Više vas ne zovem slugama, jer sluga ne zna što radi njegov gospodar. Vas sam nazvao prijateljima, jer sam vam priopćio sve što sam čuo od Oca svojega. ¹⁶Niste vi izabrali mene, nego sam ja izabrao vas i odredio vas da idete i rod donosite i rod vaš da ostane i da vam Otac dadne što god ga zamolite u moje ime. ¹⁷Ovo vam zapovijedam, da ljubite jedni druge!«

Mržnja i neprijateljstvo svijeta protiv učenika: 15,18-16,4a

¹⁸Ako vas svijet mrzi, znajte da je mene mrzio prije vas. ¹⁹Kad biste bili od svijeta, svijet bi svoje ljubio. Budući da niste od svijeta – ja sam vas izabrao iz svijeta – zato vas svijet mrzi. ²⁰Sjećajte se riječi koju sam vam rekao: ‘Nije sluga veći od svoga gospodara’. Ako su mene progonili, i vas će progoniti. Ako su moju riječ držali, i vašu će držati. ²¹A sve će vam to činiti zbog imena mojega, jer ne poznaju onoga koji me je poslao. ²²Da nisam došao i da im nisam govorio, ne bi imali grijeha. Ali, sad nemaju isprike za svoj grijeh. ²³Tko mene mrzi, mrzi i Oca mojega.

¹²Ovo je moja zapovijed: Volite jedni druge kao što sam ja volio vas!

¹³Nema veće ljubavi od one da tko da svoj život za svoje prijatelje. ¹⁴Vi ste moji prijatelji ako činite što vam zapovijedam. ¹⁵Više vas ne zovem slugama – jer sluga ne zna što radi njegov gospodar. Zovem vas prijateljima jer sam vam priopćio sve što sam čuo od svojeg Oca. ¹⁶Vi niste mene izabrali, nego sam ja izabrao vas. Osim toga sam vas odredio da idete i donosite rod, da vaš rod ostane i da vam Otac dâ što ga god zamolite u moje ime. ¹⁷Ovo vam zapovijedam: Volite jedni druge!«

Mržnja svijeta

¹⁸»Ako vas svijet mrzi, znajte da je mene mrzio prije vas. ¹⁹Kad biste pripadali svijetu, svijet bi vas volio kao svoje. Budući da niste od svijeta – ja sam vas izabrao iz svijeta – svijet vas mrzi. ²⁰Sjećajte se riječi koju sam vam rekao: ‘Sluga nije veći od svoga gospodara.’ Ako su mene progonili, i vas će progoniti. Ako su se držali moje riječi, i vaše će se držati. ²¹A sve će vam to činiti zbog mojega imena, jer ne poznaju onoga koji me poslao. ²²Da nisam došao i da im nisam govorio, ne bi imali grijeha. Ali sad nemaju isprike za svoj grijeh. ²³Tko mene mrzi, mrzi i mojega Oca.

²⁴Da nisam među njima učinio djela kojih nitko drugi nije učinio, ne bi imali grijeha. Ali sada, iako su vidjeli, ipak su zamrzili i mene i Oca mojega. ²⁵No to je zato da se ispuni riječ zapisana u njihovu Zakonu: *Mrze me nizašto.*

²⁶Kada dođe Branitelj, kojega ću vam poslati od Oca – Duh Istine koji izlazi od Oca – svjedočit će za mene. ²⁷A i vi ćete svjedočiti, jer ste od početka sa mnom.“

Ivan 16, preveo Ivan Dugandžić 2010.

To sam vam kazao da se ne pokolebate. ²Isključivat će vas iz sinagoga. Štoviše, dolazi čas kada će svaki koji vas ubije misliti da služi Bogu. ³A to će činiti jer nisu upoznali ni Oca ni mene. ^{4a}To sam vam kazao da se, kad dođe čas, sjetite da sam vam ja to rekao.“

Duh Sveti kao Branitelj i učitelj učenika: 16,4b-15

^{4b}To vam nisam rekao u početku, jer sam bio s vama. ⁵A sada idem onomu koji me je poslao, i nitko me od vas ne pita: ‘Kamo ideš?’ ⁶Nego, jer sam vam to kazao, žalošću se napunilo vaše srce. ⁷Ipak, istinu vam kažem: bolje je za vas da ja odem, jer ako ne odem, Branitelj neće doći k vama. A ako odem, poslat ću ga k vama. ⁸On će, kada dođe, otkriti svijetu što je grijeh, što pravednost, a što osuda.

²⁴Da nisam među njima učinio djela koja nitko drugi nije učinio, ne bi imali grijeha. Ali sada, iako su ih vidjeli, ipak su zamrzili i mene i mogeg Oca. ²⁵No to je zato da se ispuni riječ zapisana u njihovu Zakonu: ‘Mrze me bez ikakva razloga.’

²⁶Kada dođe Branitelj, kojega ću vam poslati od Oca – Duh Istine, koji izlazi od oca – Duh Istine, koji izlazi od Oca – svjedočit će za mene. ²⁷A i vi ćete svjedočiti, jer ste od početka sa mnom.

Ivan 16, kako je otisnut 2025.

To sam vam rekao da se ne pokolebate. ²Isključivat će vas iz sinagoga. Doći će trenutak kada će svatko tko vas ubije misliti da služi Bogu. ³A to će činiti jer nisu upoznali ni Oca ni mene. ⁴To sam vam rekao zato da se, kad taj trenutak dođe, sjetite da sam vam rekao.«

Djelovanje Svetoga Duha

»To vam nisam rekao u početku, jer sam bio s vama. ⁵A sada idem onomu koji me je poslao. Nitko me od vas ne pita: ‘Kamo ideš?’ ⁶Budući da sam vam to rekao, vaše se srce ispunilo žalošću. ⁷Ipak, kažem vam istinu: za vas je bolje da odem. Jer ako ne odem, Branitelj neće doći k vama. A ako odem, poslat ću ga k vama. ⁸Kada dođe, on će svijetu otkriti što je grijeh, što pravednost, a što osuda:

⁹Ponajprije s obzirom na grijeh, što ne vjeruju u mene; ¹⁰s obzirom na pravednost, što odlazim k Ocu i više me nećete vidjeti; ¹¹s obzirom na osudu, što je osuđen knez ovoga svijeta.

¹²Imam vam još mnogo kazati, ali sada ne možete nositi. ¹³No kada dođe on – Duh Istine – uvodit će vas u svu istinu; jer neće govoriti sam od sebe, nego će govoriti sve što čuje i navješćivat će vam ono što dolazi. ¹⁴On će mene proslaviti, jer će od mojega uzimati i vama navješćivati. ¹⁵Sve što ima Otac moje je. Zato sam vam i rekao, da će od mojega uzimati i vama navješćivati.

Isusov odlazak i ponovni susret u radosti: 16,16-24

¹⁶„Još malo i više me nećete vidjeti; i opet malo pa ćete me vidjeti.“

¹⁷Nato su se neki od njegovih učenika međusobno pitali: „Što je to što nam kaže: ‘Još malo i nećete me vidjeti i opet malo, pa ćete me vidjeti’ i ‘Odlazim k Ocu’?“

¹⁸Govorili su: „Što je to što kaže: ‘Još malo’? Ne znamo što govori.“

¹⁹Isus je opazio da ga žele pitati pa im kaže: „Raspravljate međusobno o tome što sam rekao: ‘Još malo i nećete me vidjeti i opet malo, pa ćete me vidjeti’?“ ²⁰Zaista, zaista, kažem vam: plakat ćete i jaukati, a svijet će se veseliti. Žalostit ćete se, ali će se vaš žalost okrenuti u radost.

⁹grijeh je da ne vjeruju u mene; ¹⁰pravednost je da odlazim k Ocu i više me nećete vidjeti; ¹¹osuda se odnosi na kneza ovoga svijeta koji je osuđen.

¹²Imam vam još mnogo toga reći, ali sada je to previše da biste mogli nositi. ¹³No kada dođe on – Duh Istine – uvodit će vas u svu istinu. Neće govoriti sam od sebe, nego će govoriti sve što čuje i navješćivat će vam ono što dolazi. ¹⁴On će me proslaviti, jer će uzimati od mojega i vama objavljevati. ¹⁵Sve što moj Otac ima, moje je. Zato sam vam i rekao da će Duh uzimati ono što sam mu dao i vama navješćivati.«

Žalost i radost

¹⁶»Još malo i više me nećete vidjeti; i opet malo pa ćete me vidjeti.«

¹⁷Neki od njegovih učenika međusobno su se pitali: »Što to znači: ‘Još malo i nećete me vidjeti i opet malo pa ćete me vidjeti’, i ‘Odlazim k Ocu’?« ¹⁸Govorili su: »Na što misli kad kaže: ‘Još malo?’ Ne znamo o čemu govori.«

¹⁹Isus je znao da ga žele to pitati pa im je rekao: »Raspravljate o onome što sam rekao: ‘Još malo i nećete me vidjeti i opet malo pa ćete me vidjeti’?« ²⁰Zaista, zaista, kažem vam: Plakat ćete i jaukati, a svijet će se veseliti. Žalostit ćete se, ali će se vaša žalost okrenuti u radost.

²¹Žena je žalosna kad rađa, jer je došao njezin čas; ali kad rodi dijete, više se ne spominje muke od radosti što se čovjek rodio na svijet. ²²Tako se dakle i vi sada žalostite, ali ja ću vas opet vidjeti pa će se radovati vaše srce, i nitko vam neće oduzeti vaše radosti.

²³I u onaj me dan nećete ništa više pitati. Zaista, zaista, kažem vam: Ako što zamolite Oca u moje ime, dat će vam. ²⁴Do sada niste molili ništa u moje ime. Molite i primit ćete, da vaša radost bude potpuna.“

Isusov završni razgovor s učenicima: 16,25-33

²⁵„To sam vam govorio u slikama. Dolazi čas kad vam više neću govoriti u slikama, nego ću vam otvoreno navješćivati Oca. ²⁶U onaj dan molit ćete u moje ime, i ne kažem vam da ću ja moliti Oca za vas, ²⁷ta sam Otac vas ljubi, jer ste vi meni ljubili i vjerovali da sam ja izišao od Boga. ²⁸Izišao sam od Oca i došao na svijet. Opet ostavljam svijet i idem k Ocu.“

²⁹Rekoše njegovi učenici: „Evo, sad otvoreno govoriš i ne služiš se nikakvom slikom. ³⁰Sad znamo da sve znaš i ne treba da te tko pita. Stoga vjerujemo da si izišao od Boga.“

³¹Isus im kaže: „Sada vjerujete? ³²Evo, dolazi čas, i već je tu, kad ćete se raspršiti svaki na svoju stranu i mene ostaviti sama. Ipak, ja nisam sam, jer Otac je sa mnom. ³³To sam vam kazao da u meni mir imate. U svijetu imate muku. Ali, hrabri budite; ja sam pobijedio svijet.“

²¹Žena je žalosna kad rađa, jer je došao trenutak njezine patnje. Ali kad se dijete rodi, ona zaboravlja svoju patnju od sreće što se dijete rodilo na svijet. ²²Tako se i vi sada žalostite, ali ja ću vas opet vidjeti, pa će se vaše srce radovati, a tu radost nitko vam neće oduzeti.

²³Kada taj dan dođe, nećete me više ništa pitati. Zaista, zaista vam kažem: Ako što zamolite Oca u moje ime, dat će vam. ²⁴Do sada niste molili ništa u moje ime. Molite i primit ćete, da vaša radost bude potpuna.«

Pobjeda nad svijetom

²⁵„To sam vam govorio u slikama. Dolazi trenutak kad vam više neću govoriti u slikama, nego ću vam otvoreno objavljivati Oca. ²⁶Kad taj dan dođe, molit ćete u moje ime, i ne kažem vam da ću ja moliti Oca za vas. ²⁷Jer Otac vas voli zato što ste vi voljeli mene i vjerovali da sam izišao od Boga. ²⁸Izišao sam od Oca i došao na svijet. Sad opet ostavljam svijet i idem k Ocu.«

²⁹Tada su mu učenici rekli: »Evo, sada otvoreno govoriš, a ne u slikama. ³⁰Sad znamo da sve znaš i nitko te ne treba pitati. Stoga vjerujemo da si izišao od Boga.«

³¹»Sada vjerujete?«, pitao je Isus. ³²»Evo, dolazi trenutak, i već je ovdje, kad ćete se raspršiti svaki na svoju stranu i ostaviti me samog. Ipak, ja nisam sam jer je sa mnom Otac. ³³To sam vam rekao da imate u meni mir. U svijetu imate patnju. Ali budite hrabri. Ja sam pobijedio svijet.«

Ivan 17, preveo Ivan Dugandžić 2010.
*Isusova oproštajna molitva za
jedinstvo učenika: 17,1-26*
*Isusova molitva Ocu za vlastitu
proslavu: 17,1-5*

Nakon toga govora, Isus podiže svoje oči prema nebu i reče: „Oče, došao je čas! Proslavi Sina svoga da Sin proslavi tebe ²i da vlašću, koju si mu dao nad svakim tijelom, dadne život svima koje si mu predao. ³A ovo je život vječni: da upoznaju tebe, jedinoga pravog Boga, i onoga koga se poslao, Isusa Krista. ⁴Ja sam tebe proslavio na zemlji, dovršivši djelo koje si mi dao da ga učinim. ⁵A sada ti, Oče, proslavi mene kod sebe slavom koju sam imao kod tebe prije nego je svijet postao.

*Isusova molitva za učenike koji
ostaju u svijetu: 17,6-16*

⁶Ja sam objavio tvoje ime ljudima koje si mi dao iz svijeta. Tvoji su bili, a ti si ih predao meni i riječ su tvoju sačuvali. ⁷Sad su spoznali da je sve od tebe što si mi dao. ⁸Jer, riječi koje si mi dao, ja sam dao njima. Oni su ih primili i doista spoznali da sam od tebe izišao i povjerovali su da si me ti poslao. ⁹Ja za njih molim. Ne molim za svijet, već za one koje si mi dao, jer su tvoji. ¹⁰Sve što je moje, tvoje je, i tvoje moje. Ja sam se u njima proslavio. ¹¹Ja više nisam u svijetu, a oni su u svijetu, dok ja idem k tebi. Oče sveti, sačuvaj ih u svome imenu koje si mi dao, da budu jedno kao i mi.

Ivan 17, kako je otisnut 2025.

Isus moli za učenike

Nakon što je to rekao, Isus je pogledao prema nebu i rekao: »Oče, došao je trenutak! Proslavi svoga Sina da Sin proslavi tebe ²i da vlašću koju si mu dao nad svakim tijelom dâ život svima koje si mu predao. ³A ovo je vječni život: da upoznaju tebe, jedinoga pravog Boga, i onoga koga si poslao, Isusa Krista. ⁴Ja sam tebe proslavio na zemlji dovršivši djelo koje si mi dao da učinim. ⁵A sada ti, Oče, proslavi mene kod sebe, slavom koju sam imao kod tebe prije nego je svijet postao.

⁶Ja sam tvoje ime objavio ljudima koje si mi dao iz svijeta. Bili su tvoji, a ti si mi ih predao i sačuvali su tvoju riječ. ⁷Sad su spoznali da je sve što si mi dao od tebe. ⁸Jer ja sam im dao riječi koje si ti dao meni. Oni su ih primili i doista spoznali da sam od tebe izišao, i povjerovali su da si me ti poslao.

⁹Ja za njih molim. Ne molim za svijet, već za one koje si mi dao, jer su tvoji. ¹⁰Sve što je moje, tvoje je, a tvoje je moje. Ja sam se proslavio u njima. ¹¹Više nisam u svijetu, jer idem k tebi, a oni su u svijetu. Sveti Oče, sačuvaj ih u svojem imenu koje si mi dao, da budu jedno kao i mi.

¹²Dok sam bi s njima, ja sam ih čuvao u tvome imenu koje si mi dao. I sačuvao sam ih, te nitko od njih nije propao, osim sina propasti, da se ispuni Pismo. ¹³A sada idem k tebi i ovo govorim u svijetu, da moju radost imaju u punini. ¹⁴Ja sam im predao tvoju riječ, a svijet ih je zamrzio, jer nisu od svijeta, kao što ni ja nisam od svijeta. ¹⁵Ne molim te da ih uzmeš iz svijeta, nego da ih sačuvaš od Zloga. ¹⁶Oni nisu od svijeta, kao što ni ja nisam od svijeta.

Molitva za posvećenje učenika u istini: 17,17-19

¹⁷Posveti ih u istini; tvoja je riječ istina. ¹⁸Kao što si ti mene poslao u svijet, i ja sam njih poslao u svijet. ¹⁹Ja sebe posvećujem za njih, da i oni budu posvećeni u istini.

Isusova molitva za jedinstvo svih vjernika: 17,20-26

²⁰Ne molim samo za njih, nego i za one koji će po njihovoj riječi vjerovati u mene, ²¹da svi budu jedno. Kao što si ti, Oče, u meni i ja u tebi, neka i oni budu u nama, da svijet povjeruje da si me ti poslao. ²²Slavu koju si ti dao meni ja sam predao njima, da budu jedno kao što smo mi jedno – ²³ja u njima i ti u meni, da tako budu savršeno jedno te svijet upozna da si me ti poslao i da si njih ljubio kao što si mene ljubio. ²⁴Oče, hoću da oni koje si mi dao budu gdje sam ja, zajedno sa mnom, da gledaju moju slavu koju si mi dao, jer si me ljubio prije stvaranja svijeta.

¹²Dok sam bio s njima, čuvao sam ih u tvom imenu koje si mi dao. I sačuvao sam ih, i nitko od njih nije propao, osim Sina Propasti, da se ispuni Pismo. ¹³A sada idem k tebi i ovo govorim u svijetu, da imaju moju radost u punini. ¹⁴Predao sam im tvoju riječ, a svijet ih je zamrzio, jer nisu od svijeta, kao što ni ja nisam od svijeta. ¹⁵Ne molim te da ih uzmeš iz svijeta, nego da ih sačuvaš od Zloga. ¹⁶Oni nisu od svijeta, kao što ni ja nisam od svijeta.

¹⁷Posveti ih u istini; tvoja je riječ istina. ¹⁸Kao što si ti mene poslao u svijet, i ja sam njih poslao u svijet. ¹⁹Ja sebe posvećujem za njih, da i oni budu posvećeni u istini.

²⁰Ne molim samo za njih, nego i za one koji će po njihovoj riječi vjerovati u mene. ²¹Da svi budu jedno. Kao što si ti u meni, Oče, a ja u tebi, neka i oni budu u nama, da svijet povjeruje da si me ti poslao. ²²Slavu koju si ti dao meni ja sam predao njima, da budu jedno kao što smo mi jedno. ²³Ja u njima i ti u meni, da tako budu savršeno jedno – pa da svijet upozna da si me ti poslao i da si njih volio kao što si volio mene.

²⁴Oče, hoću da oni koje si mi dao budu gdje sam ja, zajedno sa mnom, da gledaju slavu koju si mi dao, jer si me ljubio prije stvaranja svijeta.

²⁵Oče pravedni, premda te svijet nije upoznao – ja sam te upoznao – ipak ovi su upoznali da si me ti poslao. ²⁶Njima sam očitovao tvoje ime i još ću očitovati, da ljubav kojom si mene ljubio bude u njima i ja u njima.“

Ivan 18, preveo Ivan Dugandžić 2010.

ISUSOVA MUKA, SMRT

I USKRSNUĆE: 18,1-20,29

Isusova muka i smrt na križu: 18,1-19,42

Isusova izdaja i uhićenje: 18,1-11

To rekavši, pođe Isus sa svojim učenicima na drugu stranu potoka Kedrona. Tu je bio vrt u koji uđe on i njegovi učenici. ²A poznao je to mjesto i Juda, njegov izdajica, jer se Isus tu često sastajao sa svojim učenicima. ³Tada Juda uzme četv i sluge od glavara svećeničkih i farizeja te stiže tamo sa svjetiljkama, zubljamama i oružjem. ⁴A Isus, koji je znao sve što će s njime biti, stupa naprijed i upita ih: „Koga tražite?“ ⁵„Isusa Nazarećanina“, odgovore mu. Kaže im Isus: „Ja sam!“ A s njima je stajao i Juda, njegov izdajica. ⁶Kad im Isus reče: „Ja sam“, uzmakoše natrag i popadaše na zemlju. ⁷Ponovno ih upita: „Koga tražite?“ A oni odgovore: „Isusa Nazarećanina.“

²⁵Pravedni Oče, ja sam te upoznao; svijet te nije upoznao, ali ovi su upoznali da si me ti poslao. ²⁶Njima sam očitovao tvoje ime i još ću ga očitovati, da ljubav kojom si mene volio bude u njima, a i ja da budem u njima.«

Ivan 18, kako je otisnut 2025.

Isusovo uhićenje

Nakon što je izrekao molitvu, Isus je sa svojim učenicima otišao na drugu stranu potoka Cedrona. Tamo je bio vrt u koji je ušao sa svojim učenicima. ²To je mjesto poznao i Juda, njegov izdajica, jer se tamo Isus često sastajao sa svojim učenicima. ³Juda je došao u vrt zajedno s postrojbom vojnika i slugama svećeničkih glavara i farizeja, a imali su svjetiljke, baklje i oružje. ⁴Isus je znao sve što će mu se dogoditi. Istupio je i upitao ih: »Koga tražite?«

⁵»Isusa Nazarećanina«, odgovorili su mu.

Isus im reče: »Ja sam!«

A s njima je bio i Juda, njegov izdajica. ⁶Kad im je Isus rekao: »Ja sam«, oni su ustuknuli i popadali na tlo. ⁷Ponovno ih je upitao: »Koga tražite?«

»Isusa Nazarećanina«, odgovorili su.

⁸Isus im odvrati: „Rekao sam vam da sam ja. Ako, dakle, doista mene tražite, pustite ove neka idu.“ – ⁹da se ispuni riječ koju im je bio rekao: „Nisam izgubio ni jednoga od onih koje si mi dao.“ ¹⁰Tada Šimun Petar potegne mač koji je imao, udari slugu velikoga svećenika i odsječe mu desno uho. A služi je bilo ime Malho. ¹¹Nato Isus kaže Petru: „Vrati mač u korice! Zar da ne pijem čašu koju mi je dao Otac?“

Isusovo saslušanje pred Anom i Petrovo zatajenje: 18,12-27

¹²Tada četa, zapovjednik i sluge židovske uhvate Isusa, svežu ga ¹³i odvedu ga najprije Ani. On je, naime, bio tast Kajfe, velikog svećenika one godine. ¹⁴A Kajfa je bio onaj što je Židovima savjetovao: „Bolje je da jedan čovjek umre za narod.“ ¹⁵Za Isusom su išli Šimun Petar i drugi učenik. Taj učenik bio je poznat s velikim svećenikom pa je s Isusom ušao u dvorište velikoga svećenika. ¹⁶A Petar je ostao vani kod vrata. Tada izlazi taj drugi učenik, poznanik velikoga svećenika, govori s vrataricom i uvodi Petra. ¹⁷Nato će sluškinja, vratarica Petru: „Da nisi i ti od učenika ovoga čovjeka?“ „Nisam!“; odvrati on. ¹⁸Tu su stajale sluge zajedno sa stražarima koji su bili naložili vatru, jer je bilo hladno, i grijali se.

⁸»Rekao sam vam da sam to ja«, odvratio je Isus. »Ako, dakle, doista mene tražite, pustite ove druge neka idu.« ⁹To je kazao da se ispuni ono što im je rekao: »Nisam izgubio ni jednoga od onih koje si mi dao.«

¹⁰Tada je Šimun Petar potegnulo mač koji je imao, udario slugu velikoga svećenika i odsjekao mu desno uho. Služi je ime bilo Malho. ¹¹»Vrati mač u korice!«, rekao je Isus. »Zar da ne pijem čašu koju mi je dao Otac?«

Isus pred Anom

¹²Tada su rimski vojnici sa svojim zapovjednikom i židovski sluge uhitili Isusa i svezali ga. ¹³Najprije su ga odveli Ani koji je bio tast Kajfe. Kajfa, koji je te godine bio veliki svećenik, ¹⁴Židovima je savjetovao: »Bolje je da jedan čovjek umre za narod.«

Petar se odriče Isusa

¹⁵Za Isusom su išli Šimun Petar i drugi učenik. Taj je učenik poznavao velikog svećenika, pa je s Isusom ušao u dvorište velikoga svećenika. ¹⁶A Petar je ostao vani, kod vrata. Tada je taj drugi učenik, poznanik velikoga svećenika, izišao i razgovarao s vrataricom, pa uveo Petra. ¹⁷Vratarica je rekla Petru: »Da nisi i ti učenik ovoga čovjeka?«

»Nisam!«, odvratio je on.

¹⁸Tamo su stajali sluge zajedno sa stražarima koji su bili naložili vatru. Bilo je hladno i grijali su se.

¹⁹Veliki svećenik upita Isusa o njegovim učenicima i njegovu nauku. ²⁰Isus mu odgovori: „Ja sam javno govorio svijetu. Ja sam uvijek naučavao u sinagogi i u hramu gdje se skupljaju svi Židovi. Ništa nisam govorio tajno. ²¹Zašto mene pitaš? Pitaj one koji su slušali što sam im govorio! Oni znaju što sam ja govorio. ²²Na te njegove riječi jedan od nazočnih slugu pljusne Isusa po obrazu govoreći: „Tako odgovaraš velikom svećeniku!“ ²³Isus mu kaže: „Ako sam krivo rekao, dokaži da je krivo! Ako li pravo, zašto me udaraš?“ ²⁴Tada ga Ana posla svezana Kajfi, velikom svećeniku.

²⁵A Šimun Petar je stajao ondje i grijao se. Kažu mu: „Da nisi i ti od njegovih učenika?“ On zaniječe: „Nisam!“ ²⁶Nato će jedan od slugu velikog svećenika, rođak onoga što mu je Petar odsjekao uho: „Nisam li te ja vidio u vrtu s njime?“ ²⁷Tada Petar ponovno zaniječa, a pijetao odmah zapijeva.

Isusovo izručenje Pilatu: 18,28-32

²⁸Potom Isusa odvedu od Kajfe u dvor upraviteljev. Bilo je rano jutro. A oni nisu ušli u dvor da se ne bi onečistili, već da mognu blagovati pashu.

Veliki svećenik ispituje Isusa

¹⁹Veliki svećenik upitao je Isusa za njegove učenike i njegov nauk. ²⁰Isus mu je odgovorio: »Svijetu sam javno govorio. Uvijek sam naučavao u sinagogi i u Hramu, gdje se okupljaju svi Židovi. Ništa nisam govorio tajno. ²¹Zašto pitaš mene? Pitaj one koji su slušali što sam im govorio! Oni znaju što sam govorio.«

²²Kad je to rekao, jedan od slugu pljusnuo je Isusa po obrazu govoreći: »Zar tako odgovaraš velikom svećeniku!«

²³Isus mu je rekao: »Ako sam rekao što krivo, dokaži da je krivo! Ali ako sam rekao ispravno, zašto me udaraš?«

²⁴Tada ga je Ana svezana poslao velikom svećeniku Kajfi.

Petar se ponovno odriče Isusa

²⁵Šimun Petar je ondje stajao i grijao se. Ljudi su mu rekli: »Da nisi i ti od njegovih učenika?«

»Nisam!«, zanijekao je.

²⁶Jedan od slugu velikog svećenika, rođak onoga kojemu je Petar odsjekao uho, rekao je: »Zar te nisam vidio s njim u vrtu?«

²⁷Petar je tada ponovno zanijekao, a pijetao je u taj čas zakukurijekao.

Isus izručen Pilatu

²⁸Isusa su zatim od Kajfe odveli u upraviteljevu palaču. Bilo je rano jutro. Oni nisu ušli u palaču da se ne bi onečistili, da mogu jesti pashalnu večeru.

²⁹Pilat tada izlazi k njima i pita ih: „Kakvu optužbu iznosite protiv ovoga čovjeka?“ ³⁰Odgovore mu: „Kad on ne bi bio zločinac, ne bismo ga predali tebi.“ ³¹Pilat im kaže: „Uzmite ga vi i sudite mu po svom zakonu!“ Odgovore mu Židovi: „Nama nije dopušteno nikoga pogubiti“ – ³²da se ispuni Isusova riječ kojom je označio kakvom će smrću umrijeti.

Prvo saslušanje pred Pilatom:

18,33-40

³³Nato Pilat ponovno uđe u dvor, pozove Isusa i upita ga: „Jesi li ti doista kralj židovski?“ ³⁴Isus kaže: „Govoriš li to sam od sebe ili su ti to drugi rekli o meni?“ ³⁵A Pilat odgovori: „Zar sam ja Židov? Tvoj narod i glavari svećenički predali su te meni. Što si učinio?“ ³⁶Isus kaže: „Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta. Kad bi moje kraljevstvo bilo od ovoga svijeta, moje bi se sluge borile da ne budem predan Židovima. Ali moje kraljevstvo nije odavde.“ ³⁷Pilat mu kaže: „Dakle, ti si kralj?“ Isus odgovori: „Ti kažeš: ja sam kralj. Ja sam se zato rodio i zato došao na svijet da posvjedočim za istinu. Tko je od istine, sluša glas moj.“ ³⁸Pilat mu kaže: „Što je istina?“ Rekavši to, ponovno izlazi pred Židove i kaže im: „Ja ne nalazim na njemu nikakve krivnje.“

²⁹Pilat je tada izišao i upitao ih: »Kakvu optužbu iznosite protiv ovoga čovjeka?«

³⁰»Da nije zločinac, ne bismo ti ga predali«, odgovorili su mu.

³¹»Uzmite ga i sudite mu po svojem zakonu«, rekao im je Pilat.

Židovi su mu odgovorili: »Nama nije dopušteno da nekoga pogubimo« – ³²to je bilo zato da se ispuni Isusova riječ kojom je označio kakvom će smrću umrijeti.

³³Nato je Pilat ponovno ušao u palaču, pozvao Isusa i upitao ga: »Jesi li ti doista židovski kralj?«

³⁴»Govoriš li to od sebe ili su ti to drugi rekli o meni?«, pitao ga je Isus.

³⁵»Zar sam ja Židov?«, odgovorio je Pilat. »Tvoj narod i svećenički glavari predali su te meni. Što si učinio?«

³⁶»Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta«, rekao je Isus. »Da je moje kraljevstvo bilo od ovoga svijeta, moje bi se sluge borile da ne budem predan Židovima. Ali moje kraljevstvo nije odavde.«

³⁷Pilat ga je upitao: »Dakle, ti si kralj?«

»Ti kažeš; ja jesam kralj«, rekao je Isus. »Rodio sam se i došao na svijet da posvjedočim za istinu. Tko pripada istini, sluša moj glas.«

³⁸»A što je istina?«, rekao je Pilat i izišao.

³⁹A u vas je običaj da vam o Pas-
hi nekoga pustim. Hoćete li, dakle,
da vam pustim kralja židovskoga?“
⁴⁰Tada oni ponovno poviču: „Ne
ovoga, nego Barabu!“ A Baraba je
bio razbojnik.

Ivan 19, preveo Ivan Dugandžić 2010.
Isusovo bičevanje i krunjenje
trnjem: 19,1-3

Potom Pilat uzme Isusa i daje ga
bičevati. ²A vojnici spletu krunu od
trnja, stave mu je na glavu i zaogrnu
ga grimiznim plaštem. ³Pri-
stupali su mu i govorili: „Zdravo,
kralju židovski!“, udarajući ga po
obrazima.

Drugo saslušanje pred Pilatom:
19,4-12

⁴Pilat ponovno iziđe i kaže im:
„Evo vam ga izvodim da upoznate
da ja na njemu ne nalazim nikakve
krivnje.“ ⁵Tada Isus iziđe noseći tr-
novu krunu i grimizni plašt. A Pilat
im kaže: „Evo čovjeka!“ ⁶Kad su
ga ugledali glavari svećenički i slu-
ge, počnu vikati: „Raspni, raspni!“
Pilat im kaže: „Uzmite ga vi i ras-
pnite! Jer, ja na njemu ne nalazim
krivnje.“

Isus osuđen na smrt

Pilat je izašao pred Židove i rekao
im: »Na njemu ne nalazim nikakve
krivnje. ³⁹A u skladu s vašim običa-
jem, o blagdanu Pashe uvijek vam
nekoga pustim. Hoćete li da vam
pustim židovskoga kralja?«

⁴⁰Oni su mu odgovorili vikom:
»Ne, ne njega, nego Barabu!« Ba-
raba je bio razbojnik.

Ivan 19, kako je otisnut 2025.

Pilat je zatim dao Isusa bičevati.
²Vojnici su od trnja ispleli krunu,
stavili mu je na glavu i zaogrnu
grimiznim plaštem. ³Pristupali su
mu i govorili: »Zdravo, kralju ži-
dovski!«, udarajući ga po obrazima.

⁴Pilat je ponovno izišao i rekao
im: »Evo, dovodim vam ga da vidi-
te da ja na njemu ne nalazim nika-
kve krivnje.« ⁵Tada Isus izišao no-
seći krunu od trnja i grimizni plašt.
Pilat im je rekao: »Evo čovjeka!«

⁶Kad su ga ugledali svećenički
glavari i sluge, počeli su vikati:
»Raspni, raspni!«

»Uzmite ga vi pa ga raspnite! Jer
ja na njemu ne nalazim krivnje«,
rekao je Pilat.

⁷Odgovore mu Židovi: „Mi imamo Zakon i po Zakonu mora umrijeti, jer se pravio Sinom Božjim.“

⁸Kad je Pilat čuo tu riječ, još se više poboja ⁹pa ponovno uđe u dvor i reče Isusu: „Odakle si ti?“ A Isus mu nije ništa odgovorio. ¹⁰Tada mu Pilat kaže: „Meni ne odgovaraš? Zar ne znaš da imam vlast osloboditi te i da imam vlast raspeti te?“ ¹¹Isus mu uzvratil: „Ne bi imao nikakve vlasti nada mnom da ti nije dano odozgor. Zato ima veći grijeh onaj tko me je predao tebi.“ ¹²Otada je Pilat nastojao da ga pusti, ali Židovi su vikali: „Ako ovoga oslobodiš, nisi prijatelj caru. Svaki koji se pravi kraljem suprotstavlja se caru.“

Isusova osuda na smrt na križu:

19,13-16a

¹³Kad je Pilat čuo te riječi, izvede Isusa i sjede na sudačku stolicu na mjestu zvanom Lithostrotos – Pločnik, hebrejski Gabata – ¹⁴a bio je dan pripreme za Pashu, oko šestog sata. I kaže Židovima: „Evo kralja vašega!“ ¹⁵Oni stanu vikati: „Ukloni! Ukloni! Raspni ga!“ Kaže im Pilat: „Zar kralja vašega da razapnem?“ Odgovore mu glavari svećenički: „Mi nemamo drugog kralja osim cara.“ ^{16a}Tada im ga preda da se razapne.

⁷»Mi imamo Zakon«, odgovorili su mu Židovi, »a po Zakonu mora umrijeti, jer se pretvarao da je Božji Sin.«

⁸Kad je Pilat to čuo, još se više uplašio. ⁹Ponovno je ušao u palaču i upitao Isusu: »Odakle si ti?«

Ali Isus mu nije ništa odgovorio. ¹⁰Tada mu je Pilat rekao: »Zašto mi ne odgovaraš? Zar ne znaš da te imam vlast osloboditi i da te imam vlast raspeti?«

¹¹»Ne bi nada mnom imao nikakve vlasti da ti nije dana odozgo«, rekao je Isus. »Zato ima teži grijeh onaj tko me predao tebi.«

¹²Otada ga je Pilat nastojao pustiti, ali Židovi su vikali: »Ako ga oslobodiš, nisi prijatelj caru. Tko god tvrdi da je kralj, suprotstavlja se caru.«

¹³Kad je Pilat to čuo, izveo je Isusa i sjeo na sudačku stolicu na mjestu zvanom Lithostrotos, to jest Kameni pločnik, na hebrejskom Gabata. ¹⁴Bio je dan pripreme za Pashu, oko podneva. Pilat je rekao Židovima: »Evo vašega kralja!«

¹⁵Oni su počeli vikati: »Makni ga! Makni ga! Raspni ga!«

»Zar da razapnem vašega kralja?«, pitao je Pilat.

Svećenički glavari odgovorili su mu: »Mi nemamo drugog kralja osim cara.«

¹⁶Tada im je Pilat predao Isusa da bude raspeta.

Raspinjanje i natpis na križu:

19,16b-22

^{16b}Oni nato uzmu Isusa. ¹⁷A on, noseći svoj križ, iziđe na mjesto zvano Lubanjsko, hebrejski Golgota. ¹⁸Ondje su ga razapeli, a s njime i drugu dvojicu, s jedne i s druge strane, a Isusa u sredini. ¹⁹A Pilat je napisao i natpis i stavio ga na križ. Bilo je napisano: „Isus Nazarećanin, kralj židovski.“ ²⁰Taj su natpis čitali mnogi Židovi jer je mjesto, na kojem je Isus bio raspet, bilo blizu grada. A bilo je napisano hebrejski, latinski i grčki. ²¹Nato glavari svećenički kažu Pilatu: „Nemoj pisati: ‘Kralj židovski’, nego da je on rekao: ‘Kralj sam židovski’.“ ²²Pilat odvratil: „Što sam napisao, napisao sam!“

Vojnici dijele Isusovu odjeću:

19,23-24b

²³A vojnici, pošto su razapeli Isusa, uzmu njegove haljine i razdijele ih na četiri dijela, svakomu vojniku po jedan dio. Uzeli su i donju haljinu, a donja haljina je bila nesašivena, od vrha do dna posve satkana. ²⁴Govorili su zato međusobno: „Ne derimo je, nego bacimo za nju kocku komu će pripasti – da se ispuni Pismo koje kaže: *Razdijeliše među se haljine moje, za odjeću moju bacihše kocku.*

Isus razapet

Uzeli su Isusa. ¹⁷Noseći svoj križ, Isus je došao na Lubanjsko mjesto, hebrejski zvano Golgota. ¹⁸Ondje su ga raspeli. S njim su raspeli još dvojicu – njih s jedne i s druge strane, a Isusa u sredini. ¹⁹Pilat je napisao natpis koji je stavio na križ. Bilo je napisano: »Isus Nazarećanin, židovski kralj.« ²⁰Taj su natpis čitali mnogi Židovi jer je mjesto na kojem je Isus bio raspet bilo blizu grada. Bio je napisan na hebrejskom, latinskom i grčkom. ²¹Svećenički glavari rekli su Pilatu: »Nemoj pisati: ‘Židovski kralj’, nego: ‘Ovaj čovjek je rekao da je židovski kralj’.«

²²»Što sam napisao, napisao sam!«, rekao je Pilat.

²³Kad su Isusa raspeli, vojnici su uzeli njegovu odjeću i razdijelili je na četiri dijela, svakomu vojniku po dio. Uzeli su i tuniku koja nije bila sašivena, nego satkana od jednog dijela. ²⁴Zato su rekli jedan drugome: »Nemojmo je rasparati, nego za nju bacimo kocku da vidimo komu će pripasti« – da se ispuni Pismo koje kaže: ‘Među sobom su razdijelili moje haljine, za moju odjeću bacili su kocku.’ Vojnici su tako i učinili.

Isusova riječ majci i učeniku pod križem: 19,24c-27

^{24c}I vojnici učine tako. ²⁵Pokraj Isusova križa stajale su njegova majka i sestra njegove majke Marija Kleofina te Marija iz Magdale. ²⁶Kad Isus vidje majku i pored nje učenika kojega je ljubio, kaže majci: „Ženo, evo ti sina!“ ²⁷Zatim kaže učeniku: „Evo ti majke!“ I od tog časa učenik je uzeo k sebi.

Isusu daju ocat da pije: 19,28-30

²⁸Nakon toga, znajući da je sve dovršeno, Isus – da bi se ispunilo Pismo – reče: „Žedan sam!“ ²⁹Tu je stajala posuda puna octa. Tada nataknu na izopovu trsku spužvu punu octa i primaknu je njegovim ustima. ³⁰Kad je Isus uzeo ocat, reče: „Dovršeno je!“ Naklonivši glavu, preda duh.

Zahtjev da se prebiju noge i probadanje Isusova boka: 19,31-37

³¹Budući da je bila Priprava, da ne bi tijela ostala na križu u subotu – jer je velik dan bio one subote – Židovi zamole Pilata da se raspetima prebiju golijeni i da se skinu. ³²Tada dođu vojnici i prebiju golijeni prvomu, pa drugomu raspetomu s njime. ³³A kad su došli do Isusa i kad su vidjeli da je već mrtav, nisu mu prebili golijeni, ³⁴nego mu jedan od vojnika svojim kopljem probode bok i odmah poteče krv i voda.

²⁵Pokraj Isusova križa stajale su njegova majka, sestra njegove majke Marija Kleofina i Marija iz Magdale. ²⁶Kad je Isus vidio majku i uz nju učenika kojega je volio, rekao je majci: »Ženo, evo ti sina!«

²⁷Zatim je rekao učeniku: »Evo ti majke!« I od tog trenutka učenik ju je uzeo u svoj dom.

Isusova smrt

²⁸Nakon toga, znajući da je sve dovršeno kako bi se ispunilo Pismo, Isus je rekao: »Žedan sam!«

²⁹Tamo je stajala posuda puna octa. Tada su na izopovu trsku nataknuli spužvu punu octa i primaknuli je njegovim ustima. ³⁰Kad je Isus okusio ocat, rekao je: »Dovršeno je!«

Zatim je klonuo glavom i predao duh.

Isusu probijaju bok

³¹Budući da je bila Priprava – pa da tijela ne bi ostala na križu u subotu jer je te subote bio velik dan – Židovi su zamolili Pilata da se raspetima slome potkoljenice i da se skinu s križa. ³²Vojnici su došli i slomili potkoljenice prvomu i drugomu čovjeku koji su s njim bili raspeti. ³³Kad su došli do Isusa, vidjeli su da je već mrtav, pa mu nisu slomili potkoljenicu. ³⁴Zato mu je jedan od vojnika probio bok kopljem, i odmah su potekli krv i voda.

³⁵Onaj koji je to vidio, svjedoči i istinito je svjedočanstvo njegovo. On zna da govori istinu da i vi vjerujete.

³⁶A to se dogodilo da se ispuni Pismo: *Nijedna mu se kost neće slomiti.* ³⁷I opet na drugom mjestu Pismo veli: *Gledat će onoga koga su proboli.*

Isusov pokop: 19,38-42

³⁸Poslije toga, Josip iz Arimateje, koji je bio Isusov učenik, ali tajno zbog straha od Židova, zamoli Pilata da smije skinuti Isusovo tijelo. I Pilat mu dopusti, a on dođe i skinu njegovo tijelo. ³⁹Dođe i Nikodem, onaj što je prije došao k njemu noću, noseći oko sto litara smjese smirne i aloje: ⁴⁰Oni uzmu Isusovo tijelo pa ga, po židovskom običaju, umotaju u povoje s miomirisima. ⁴¹A na mjestu, gdje je Isus bio raspet, bio je vrt i u vrtu nov grob u koji još nitko nije bio položen. ⁴²Tu dakle, zbog židovske Priprave, kako je grob bio blizu, polože Isusa.

Ivan 20, preveo Ivan Dugandžić 2010.

Prazan grob i ukazanja Uskrsloga:

20,1-29

Vijest Marije Magdalene učenicima o praznome grobu: 20,1-10

Prvog dana u tjednu, rano ujutro, dok je još bila tama, dođe Marija Magdalena na grob i vidje da je kamen dignut s groba. ²Tada trčeci dođe k Šimunu Petru i drugome učeniku, kojega je Isus ljubio, pa im kaže: „Uzeli su Gospodina iz groba i ne znamo gdje su ga položili.“

³⁵Onaj tko je to vidio svjedoči i njegovo je svjedočanstvo istinito. On zna da govori istinu da i vi vjerujete.

³⁶A to se dogodilo da se ispuni Pismo: »Nijedna mu se kost neće slomiti.«

³⁷A na drugom mjestu Pismo kaže: »Gledat će onoga koga su proboli.«

Isusa pokapaju

³⁸Josip iz Arimateje, koji je zbog straha od Židova bio Isusov učenik u tajnosti, zamolio je Pilata da smije skinuti Isusovo tijelo. Pilat mu je to dopustio, pa je Josip došao i skinuo njegovo tijelo. ³⁹Došao je i Nikodem, onaj koji je prije k Isusu došao noću. Donio je stotinu libri smjese smirne i aloje. ⁴⁰Uzeli su Isusovo tijelo pa ga, po židovskom običaju, umotali u povoje s miomirisima. ⁴¹A na mjestu na kojem je Isus bio raspet bio je vrt. U vrtu je bio novi grob u koji još nitko nije bio položen. ⁴²Budući da je to bilo uoči židovske Priprave, a kako je grob bio blizu, tamo su položili Isusa.

Ivan 20, kako je otisnut 2025.

Prazan grob

Prvog dana u tjednu, rano ujutro, ²⁰dok je još bila tama, Marija Magdalena došla je na grob i vidjela da je s njega podignut kamen. ²Odmah je otrčala Šimunu Petru i drugome učeniku, kojega je Isus volio, i rekla im: »Gospodina su uzeli iz groba i ne znamo kamo su ga položili.«

³Upute se nato Petar i taj drugi učenik i stignu na grob. ⁴Trčali su oba zajedno, ali je drugi učenik trčao brže od Petra pa je prvi stigao na grob. ⁵Nadvirivši se, ugleda povoje kako leže, ali nije ušao. ⁶Uto stiže i Šimun Petar, koji je išao za njim, uđe u grob i vidi povoje kako leže ⁷i ručnik što je bio na njegovoj glavi, ali nije ležao zajedno s povojima, već napose savijen na jednome mjestu. ⁸Tada uđe i drugi učenik, koji je prvi stigao na grob, vidje i povjerova. ⁹Jer, još nisu bili razumjeli Pisma da Isus treba uskrsnuti od mrtvih. ¹⁰Potom se učenici vrate kući.

*Ukazanje Uskrsloga Mariji
Magdaleni: 20,11-18*

¹¹A Marija je stajala vani kod groba i plakala. Tako zaplakana pogleda u grob ¹²i vidi dva anđela u bijelim haljinama kako sjede na mjestu gdje je ležalo tijelo Isusovo, jedan kod glave, a drugi kod nogu. ¹³Kažu joj: „Ženo, zašto plačeš?“ Odgovori im: „Odnijeli su moga Gospodina i ne znam gdje su ga stavili.“ ¹⁴Rekavši to, ona se obazre i vidi Isusa gdje stoji, ali nije znala da je to Isus. ¹⁵Kaže joj Isus: „Ženo, zašto plačeš? Koga tražiš?“ Misleći da je to vrtlar, kaže mu: „Gospodine, ako si ga ti odnio, reci mi gdje si ga stavio i ja ću ga donijeti.“

³Nato su se Petar i taj drugi učenik uputili do groba. ⁴Obojica su trčali zajedno, ali je drugi učenik trčao brže od Petra pa je prvi stigao na grob. ⁵Sagnuo se, ugledao povoje koji su ležali, ali nije ušao. ⁶Za njim je stigao i Šimun Petar. On je ušao u grob i ugledao povoje koji su ležali, ⁷kao i ručnik koji je bio na Isusovoj glavi; on nije bio zajedno s povojima, već je bio posebno zamotan na jednom mjestu. ⁸Tada je ušao i drugi učenik, koji je prvi stigao na grob, vidio i povjerovao. ⁹Jer oni još nisu bili razumjeli Pisma, da Isus treba uskrsnuti od mrtvih. ¹⁰Potom su se učenici vratili kući.

Isus se ukazuje Mariji Magdaleni

¹¹Marija je stajala vani kod groba i plakala. Pogledala je u grob ¹²i ugledala dva anđela u bijelim haljinama kako sjede na mjestu gdje je ležalo Isusovo tijelo. Jedan je bio kod glave, a drugi kod nogu. ¹³Rekli su joj: »Ženo, zašto plačeš?«

»Odnijeli su moga Gospodina«, odgovorila je ona, »i ne znam kamo su ga stavili.«

¹⁴Kad je to rekla, obazrela se i ugledala Isusa kako stoji, ali nije znala da je to Isus. ¹⁵»Ženo, zašto plačeš?«, pitao ju je Isus. »Koga tražiš?«

Misleći da je vrtlar, ona mu je rekla: »Gospodine, ako si ga ti odnio, reci mi gdje si ga stavio i ja ću ga donijeti.«

¹⁶„Marijo!“, kaže joj Isus. Ona se okrene te će mu hebrejski: „Rabbuni!“, što znači: Učitelju! ¹⁷Isus joj kaže. „Nemoj me zadržavati, jer još nisam uzašao k Ocu, nego idi k mojoj braći i reci im: Uzlazim k Ocu svom i Ocu vašemu, k Bogu svom i Bogu vašemu.“ ¹⁸Marija Magdalena ode navijestiti učenicima: „Vidjela sam Gospodina i on mi je to rekao.“

Isusovo ukazanje učenicima: 20,19-23

¹⁹A uvečer onoga istog dana, prvog u tjednu, dok su vrata, na mjestu gdje su bili učenici, bila zatvorena iz straha od Židova, dođe Isus, stane u sredinu i kaže im: „Mir vama!“ ²⁰To rekavši, pokaže im ruke i bok. Učenici se obraduju vidjevši Gospodina. ²¹Isus im ponovno kaže: „Mir vama! Kao što je mene poslao Otac, i ja šaljem vas.“ ²²To rekavši, dahne u njim i kaže im: „Primate Duha Svetoga. ²³Kojima oprostite grijeh, oprošteni su im; a kojima zadržite, zadržani su.“

Uskrsli Isus i Toma: 20,24-29

²⁴A Toma, zvani Blizanac, jedan od dvanaestorice, nije bio s njima kad je došao Isus. ²⁵Drugi su mu učenici govorili: „Vidjeli smo Gospodina!“ A on im kaže: „Ako ne vidim na njegovim rukama trag od čavala i ako ne stavim prst svoj u mjesto čavala, ako ne stavim ruku svoju u njegov bok, nipošto neću vjerovati.“

¹⁶»Marijo!«, rekao joj Isus.

Ona se okrenula pa mu je rekla hebrejski: »Rabbuni!«, što znači: »Učitelju!«

¹⁷»Nemoj me zadržavati«, rekao je Isus, »jer još nisam uzašao k Ocu. Idi mojoj braći i reci im da uzlazim k Ocu svom i vašem, Bogu svom i vašem.«

¹⁸Marija Magdalena je otišla i javila učenicima da je vidjela Gospodina i da je razgovarao s njom.

Isus se ukazuje učenicima

¹⁹Tog dana, prvog u tjednu, učenici su zbog straha od Židova bili okupljeni u prostoriji čija su vrata bila zaključana. Navečer je došao Isus, stao u sredinu i rekao im: »Mir vama!« ²⁰Nakon toga pokazao im je ruke i bok. Učenici su se razveselili da vide Gospodina, ²¹a on im je ponovno rekao: »Mir vama! Kao što je mene poslao Otac, tako i ja šaljem vas.« ²²Pošto je to kazao, dahnuo je u njih i rekao: »Primate Svetoga Duha. ²³Čije god grijeh oprostite, oprošteni su im; a čije zadržite, zadržani su im.«

Isus i Toma

²⁴Toma, zvani Blizanac, jedan od Dvanaestorice, nije bio s njima kad je Isus došao. ²⁵Drugi su mu učenici govorili: »Vidjeli smo Gospodina!«

»Ako na njegovim rukama ne vidim trag čavala«, rekao im je on, »i ako svoj prst ne stavim na mjesto gdje su bili čavli, i ako svoju ruku ne stavim u njegov bok, neću vjerovati.«

²⁶Poslije osam dana učenici su njegovi bili opet unutra, a s njima i Toma. I dok su vrata bila zatvorena, dođe Isus, stupi u sredinu i kaže: „Mir vama!“ ²⁷Zatim će Tomi: „Pruži prst svoj ovamo i pogledaj mi ruke! Pruži ruku svoju i stavi je u moj bok i ne budi nevjerman nego vjerman!“ ²⁸Odgovori mu Toma: „Gospodin moj i Bog moj!“ ²⁹Isus mu kaže: „Budući da si me vidio, povjerovao si. Blaženi koji nisu vidjeli, a vjeruju.“

EPILOG: 20,30-31

³⁰Isus je pred svojim učenicima učinio i mnoge druge znakove, koji nisu zapisani u ovoj knjizi. ³¹A ovi su zapisani da vjerujete, da je Isus Krist, Sin Božji, i da vjerujući imate život u imenu njegovu.

Ivan 21, preveo Ivan Dugandžić 2010.

DODATAK EVANĐELJU: 21,1-25

Ukazanje Uskrsloga na

Tiberijadskome jezeru: 21,1-14

Poslije toga Isus se ponovno ukazao učenicima na obali Tiberijadskoga mora. A ukazao se ovako: ²Bili su zajedno Šimun Petar, Toma zvani Blizanac, Natanael iz Kane Galilejske, sinovi Zebedejevi i još druga dvojica njegovih učenika. ³Kaže im Šimun Petar: „Idem loviti ribu.“ Oni mu odvrata: „Idemo i mi s tobom.“ Izađu i uđu u lađu, ali te noći nisu ulovili ništa. ⁴A ujutro stajao je Isus na obali, ali učenici nisu znali da je to Isus.

²⁶Poslije osam dana učenici su opet bili unutra, iza zatvorenih vrata, a s njima je bio i Toma. Isus je došao, stupio u sredinu i rekao im: »Mir vama!« ²⁷Potom je rekao Tomi: »Pruži ovamo svoj prst i pogledaj mi ruke! Pruži svoju ruku i stavi je na moj bok – i ne budi nevjerman, nego vjerman!«

²⁸»Gospodin moj i Bog moj!«, rekao je Toma.

²⁹Isus mu je rekao: »Budući da si me vidio, povjerovao si. Blaženi koji nisu vidjeli, a vjeruju.«

Svrha ove knjige

³⁰Isus je pred svojim učenicima učinio i mnoge druge znakove, koji nisu zapisani u ovoj knjizi. ³¹A ovi su zapisani da vjerujete da je Isus Krist, Božji Sin, i da vjerujući imate u njegovu imenu život.

Ivan 21, kako je otisnut 2025.

Isus se ukazuje sedmorici učenika

Poslije toga Isus se ponovno ukazao učenicima na obali Tiberijadskoga jezera. Bilo je to ovako: ²Šimun Petar, Toma zvani Blizanac, Natanael iz Kane u Galileji, Zebedejevi sinovi i još dva njegova učenika bili su zajedno. ³Šimun Petar im je rekao: »Idem loviti ribu.«

»Idemo i mi s tobom«, odvrtili su oni. Izišli su i ušli u lađu, ali te noći nisu ništa ulovili. ⁴Ujutro je Isus stajao na obali, ali učenici nisu znali da je to on.

⁵Tada im Isus kaže: „Djeco, imate li što za prismok?“ Odgovore mu: „Ne!“ ⁶A on će im: „Bacite mrežu na desnu stranu lađe i naći ćete!“ Oni bace i više je nisu mogli izvući zbog mnoštva ribe. ⁷Tada onaj učenik što ga je Isus ljubio kaže Petru: „Gospodin je!“ Kad je Petar čuo da je to Gospodin, navuče gornju haljinu – bio je, naime, gol – te se baci u more. ⁸Drugi učenici dođu lađicom, vukući mrežu s ribom, jer nisu bili od kopna udaljeni više do dvjesto lakata. ⁹Kad su izišli na kopno, opaze pripravljenu žeravu i na njoj ribu i kruh. ¹⁰Isus im kaže: „Donesite riba što ste ih sada ulovili.“ ¹¹Nato se Šimun Petar popne na lađu i izvuče na kopno mrežu punu velikih riba, sto pedeset i tri. Premda ih je bilo tako mnogo, mreža se nije razderala. ¹²Kaže im Isus: „Dođite i doručkujte!“ Nitko se od učenika nije usudio upitati ga: „Tko si ti?“, jer su znali da je Gospodin. ¹³Isus pristupi, uzme kruh i dade im, a tako i ribu. ¹⁴To se već treći put Isus ukazao učenicima nakon što je uskrsnuo od mrtvih.

Uskrsli Isus i Šimun Petar: 21,15-19

¹⁵Pošto su doručkovali, pita Isus Šimuna Petra: „Šimune Ivanov, ljubiš li me više nego ovi?“ On mu kaže: „Da, Gospodine, ti znaš da te ljubim. Kaže mu: „Pasi jaganjce moje!“

⁵»Djeco, imate li što za pojesti?«, pitao ih je, a oni su odgovorili: »Ništa!«

⁶On im je rekao: »Bacite mrežu na desnu stranu lađe i naći ćete!« Bacili su je onamo i više je nisu mogli izvući, toliko je mnoštvo riba bilo u noj.

⁷»To je Gospodin!«, rekao je Petru učenik kojega je Isus volio. Čim je Petar čuo da je to Gospodin, navukao je gornju haljinu jer je bio bez odjeće. On je skočio u more, ⁸a drugi su učenici došli lađom, vukući mrežu s ribom. Od kopna nisu bili udaljeni više od dvije stotine lakata. ⁹Kad su izišli na kopno, ugledali su pripravljenu žeravicu, a na njemu ribu i kruh. ¹⁰Isus im je rekao: »Donesite riba koje ste sada ulovili.«

¹¹Šimun Petar se popeo na lađu i izvukao na kopno mrežu punu velikih riba, ukupno sto pedeset i tri. Premda ih je bilo tako mnogo, mreža se nije razderala. ¹²Isus im je rekao: »Dođite i doručkujte!« Nijedan od učenika nije se usudio pitati ga: »Tko si ti?« jer su znali da je to Gospodin. ¹³Isus je pristupio, uzeo kruh i dao im ga, a isto tako i ribu.

¹⁴To je bilo već treći put da se Isus ukazao učenicima nakon što je uskrsnuo od mrtvih.

Isus i Šimun Petar

¹⁵Nakon što su doručkovali, Isus je upitao Šimuna Petra: »Šimune, Ivanov sine, voliš li me više nego ovi drugi?«

»Da, Gospodine«, odgovorio je, »znaš da te volim.«

»Napasaj moje jaganjce«, rekao mu je Isus,

¹⁶Upita ga opet, po drugi put: „Šimune Ivanov, ljubiš li me?“ On odgovori. „Da, Gospodine, ti znaš da te volim.“ Kaže mu: „Pasi ovce moje!“ ¹⁷Pita ga treći put: „Šimune Ivanov, voliš li me?“ Žalostan što ga već treći put pita: „Voliš li me?“, Petar mu kaže: „Gospodine, ti sve znaš, ti znaš da te volim.“ Kaže mu Isus: „Pasi ovce moje!“ ¹⁸Zaista, zaista, kažem ti: dok si bio mlađi, sam si se opasivao i išao kamo si htio; ali kad ostariš, ispružit ćeš ruke pa će te drugi opasivati i voditi kamo ti ne bi htio. ¹⁹To mu je rekao da označi kakvom će smrću proslaviti Boga. Rekavši to, kaže mu: „Idi za mnom!“

*Petar i Učenik kojega je Isus ljubio:
21,20-23*

²⁰Petar se okrene i vidi da za njim ide onaj učenik kojega je Isus ljubio i koji se na večeri bio naslonio na njegove grudi i upitao ga: „Gospodine, tko je taj koji će te izdati?“ ²¹Ugledavši ga, Petar kaže Isusu: „Gospodine, a što će biti s ovim?“ ²²Isus mu kaže: „Ako hoću da ostane dok ne dođem, što se to tebe tiče. Ti idi za mnom!“

^{16a}onda ga je upitao i drugi put: »Šimune, Ivanov sine, voliš li me?«
»Da, Gospodine«, rekao je on, »ti znaš da te volim.«

»Napasaj moje ovce«, rekao mu je Isus, ^{17a}onda ga je pitao i treći put: »Šimune, Ivanov sine, voliš li me?«

Ražalošćen jer ga je Isus već treći put pitao »Voliš li me?«, Petar mu je odgovorio: »Gospodine, ti sve znaš, ti znaš da te volim.«

Isus mu je rekao: »Napasaj moje ovce! ¹⁸Zaista, zaista ti kažem: kad si bio mlađi, sam si se spremao i išao si kamo si god htio. Kad ostariš, ispružit ćeš ruke pa će te drugi spremati i voditi kamo ti ne bi htio.« ¹⁹To mu je rekao da najavi kakvom će smrću proslaviti Boga. Potom mu je Isus rekao: »Idi za mnom!«

Isus i drugi učenici

²⁰Petar se okrenuo i ugledao kako za njim ide onaj učenik kojega je Isus volio – onaj koji se na večeri bio naslonio na njegove grudi pa ga pitao: »Gospodine, tko je taj koji će te izdati?«

²¹Kad ga je ugledao, Petar je pitao Isusa: »Gospodine, a što će biti s njim?«

²²Isus mu je odgovorio: »Ako želim da ostane dok ne dođem, što se to tebe tiče? Ti idi za mnom!«

²³Zato se pronio među braćom glas da onaj učenik neće umrijeti. A Isus nije rekao: „Neće umrijeti“, nego: „ako hoću da ostane dok ne dođem, što se to tebe tiče?“

*Zaključna riječ redaktora evanđelja:
21,24-25*

²⁴To je učenik koji svjedoči za sve ovo i koji je ovo napisao. I znamo da je istinito njegovo svjedočanstvo. ²⁵A ima još mnogo toga što je Isus učinio i kad bi se sve to redom napisalo, mislim da sav svijet ne bi obuhvatio knjiga koje bi bile napisane.

²³Zato se među braćom pronio glas da taj učenik neće umrijeti. Ali Isus nije rekao: »Neće umrijeti«, nego: »Ako želim da ostane dok ne dođem, što se to tebe tiče?«

²⁴Taj učenik svjedoči za sve ovo, on je ovo napisao. I znamo da je njegovo svjedočanstvo istinito.
Zaključak

²⁵Ima još mnogo toga što je Isus učinio. Kad bi se sve to redom napisalo, mislim da u sav svijet ne bi stale knjige koje bi bile napisane.

VI. STANJE ISTRAŽIVANJA

Sažetak

Na kraju ostaje temeljna nedoumica: komu pripada pisana Božja riječ i tko je ovlašten njome raspolagati? Odgovor Crkve tijekom stoljeća jasan je i nedvosmislen: Sveto Pismo pripada Crkvi, zato što je nastalo u njezinu krilu, očuvano je u njezinoj Predaji i živi u njezinu bogoštovlju. Ono nije privatno vlasništvo ni jedne skupine, sveučilišnoga zavoda, biblijskoga društva, pojedinaca ili pojedinca, ni pothvat koji može opstati bez odgovornosti prema cjelini vjerničkoga tijela.

Prevođenje Biblije djelo je služenja Crkvi. Ono zahtijeva znanstvenu mjerodavnost, ali i posluš vjeri Crkve. Zahtijeva jezičnu osjetljivost, ali i teološku razboritost. Zahtijeva otvorenost suvremenu čovjeku, ali i vjernost trajnoj istini Objave. Kad god se jedna od tih sastavnica razvodni, narušava se ravnoteža.

Susreti pokazuju kako pitanje prijevoda *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva nije tek tehničko. Zahvaća podlogu, metodologiju, razvidnost autorskoga rada, dosljednost uredničkih zahvata, opremu knjige, poštovanje odredaba sveopćih sabora i *Zakonika* te samu teološku vjerodostojnost teksta. Primjeri izmjena, nedorečenosti i nejasnoća nisu izneseni radi diskreditacije, nego radi razjašnjenja.

U središtu svega jest briga za svetost i cjelovitost riječi koja je povjerena Crkvi. Kada se iz kanonskoga teksta izostavljaju redci, kada se bez obrazloženja mijenjaju dovršeni prijevodi priznatih stručnjaka, kada se zamagljuje pitanje autorstva i „izražava suglasnost“ namjesto davanja ili uskrate akta odobrenja, tada nije riječ samo o uredničkim potezima, nakladničkoj ili konferencijskoj politici. Riječ je o povjerenju.

Istodobno, valja reći da svaka ozbiljna rasprava o prijevodu Svetoga Pisma može biti plodonosna. Može potaknuti dublje proučavanje izvora i baštine, određivanje načela rada i veću savjesnost u budućim izdanjima. Pridonese li ova knjiga da se uspostave jasna mjerila, osigura veća razvidnost i oživotvore jednoznačne odredbe sabora i kanona, opravdat će svoj trud.

Božja riječ nadživljava ljudske rasprave. Živa je i djelotvorna (*Hebrejima* 4, 12), proniče u dubine srca i savjesti. No, upravo zato što je živa, traži vjerne služitelje. Prevoditelj nije gospodar teksta, nego njegov poslužitelj. Urednik nije vlasnik riječi, nego njezin čuvar. Nakladnik nije prosuditelj istine, nego posrednik između Pisma i naroda. Odobravatelj nije spavač ili slijepac, nego stražar i pastir.

U vremenu kada se jezik ubrzano mijenja, kada se mjerila često podvrgavaju pragmatičnim ciljevima, zajednica onih koji su „s majčinim mlijekom primili hranu propovijedanja apostolske Crkve“ (Ivan X. kralju Tomislavu i svemu puku hrvatskomu 925.)¹⁵¹ pozvana je čuvati dostojanstvo svetopisamskoga izričaja. Razumljivost nije suprotna uzvišenosti; naprotiv, prava jasnoća teče iz vjernosti istini i iz poštovanja prema jeziku koji je sposoban nositi otajstvo.

Stoga je prevođenje i priređivanje Svetoga Pisma prožeto sviješću kako je riječ o daru. Obilježava ga poniznost pred tekstom, crkvenost i prijanjanje uz Predaju. U svemu vodi računa da riječ Božja nije informacija, nego škola čovječnosti i bogoobličnosti; vodič za upis u *Knjigu života*; poziv na obraćenje, na krjeposti, na svetost.

Ako ova knjiga potpomogne tomu da se riječ Božja još ozbiljnije shvaća, da se prema njoj odnosi s većim strahopoštovanjem i da se o njezinu prijevodu razmišlja s većom odgovornošću, ispunila je svoju zadaću.

---

¹⁵¹ *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, svezak I, ur. Marko Kostrenčić, skupili i obradili Jakov Stipišić i Miljen Šamšalović, Zagreb, 1967., br. 24, str. 34: „escam predicationis apostolice Ecclesie perceperunt cum lacte carnis“.

Literatura o prijevodu *Biblije* Hrvatskoga biblijskoga društva

Biblija hrvatski standardni prijevod, 1. izdanje, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo – Split: Verbum – Tomislavgrad: Naša ognjišta, 2005., [12], IX, 1479 str.; 21 cm; ISBN 978-953-8588-00-6 (Hrvatsko biblijsko društvo) i 978-953-399-018-7 (Verbum).

Biblija hrvatski standardni prijevod, 1. izdanje, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo – Sarajevo: Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije, 2025., [12], IX, 1479 str.; 21 cm; ISBN 978-953-8588-01-3 (Hrvatsko biblijsko društvo).

Babić, Stjepan. *O današnjim problemima prevođenja Biblije*, Jezik (Zagreb), 49/2002., br. 2, str. 43–56.

Bajruši, Robert. *Dio svećenika od Bozanića traži da zaustavi novi prijevod Biblije*, Jutarnji list (Zagreb), 15.6.2013.; Robert Bajruši, *Dio svećenika od Bozanića traži da zaustavi novi prijevod Biblije*, Jutarnji.hr, 16.6.2013.

Baloban, Stjepan. *Biblija je knjiga koja okuplja i spaja, a »nikako« i »nikada« ne smije razdvajati*, Kana (Zagreb), LVII/2026., br. 1 (614), str. 8–9.

Beck, Boris – Danijel Berković, *Figurativnost abdominalnih organa u hrvatskim prijevodima Biblije: metonimija i merizam bubrega i srca*, Crkva u svijetu (Split), 56/2021., br. 2, str. 233–252.

Beck, Boris. *Aporije zbog kojih se biblijski prijevodi razlikuju*, Crkva u svijetu (Split), 49/2014., br. 1, str. 19–38.

Beck, Boris. *Boris Beck komentirao osvrt biskupa Šaška na novi prijevod Biblije*, bitno.net, 3.1.2026.

Beck, Boris. *Nova hrvatska Biblija*, Nacional (Zagreb), br. 555 / 3.7.2006.

Beck, Boris. *Zašto nam treba novi prijevod Biblije*, Kvarnerski vez (Krk), 30/2026., br. 2 (343) / veljača 2026., str. 4–5.

Berković, Danijel – Boris Beck, *Strategija hrvatskih biblijskih prijevoda: izbor između inovacije i tradicije*, Šesti hrvatski slavistički kongres: Zbornik radova, ur. Stipe Botica i dr., Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 2018., str. 431–440.

Berković, Danijel (s hebrejskoga preveo). *Joel*, Kairos (Zagreb), 1/2007., br. 1, str. 159–162.

Cifrak, Mario (s grčkog preveo). *Evandjelje po Luki*, Sarajevo: Provincija Bezgrješnoga začeca BDM Družbe sestara Služavki Maloga Isusa, 2017., 353 str.

Čurković, Rudolf. *Što je duh hrvatskoga jezika, a što je primjereno za sveti tekst*, Kana (Zagreb), LVII/2026., br. 1 (614), str. 20–23; Rudolf Čurković, *Gilgal će biti odveden u golo gonstvo (Am 5,5)*, hkv.hr, 15.1.2026.; Rudolf Čurković, *Što je duh hrvatskoga jezika, a što je primjereno za sveti tekst?*, ks.hr, 21.1.2026.

Dugandžić, Ivan. *Poslanica Rimljanima: uvodna pitanja, prijevod i komentar Poslanice Rimljanima*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2018., 253 str.

Farkaš Salamon, Mirna. *Predstavljen novi prijevod Biblije na hrvatski jezik, plod 20 godina rada*, HTV, 12.12.2025.

- Gligorić, Igor Marko. *O novome prijevodu Svetoga pisma između izdavača, biskupa i vjernika ili zajedno?*, Vijenac, 34/2026., br. 831 / 14.1.2026., str. 13; Igor Marko Gligorić, *O novome prijevodu Svetoga pisma između izdavača, biskupa i vjernika ili zajedno?*, matica.hr, 21.1.2026.
- Hina, *Novi hrvatski katolički prijevod*, Glas Slavonije (Osijek), 6.12.2025., str. 35.
- Hrvatsko biblijsko društvo, *Novi prijevod Biblije*, hbd.hr, 2.12.2025.; *Novi hrvatski prijevod Biblije uskoro u knjižarama Verbum*, verbum.hr, 2.12.2025.; *Novi hrvatski prijevod Biblije uskoro u knjižarama*, IKA, 3.12.2025.; *Novi hrvatski prijevod Biblije uskoro u knjižarama*, KTA, 3.12.2025.
- Hudelist, Darko. *Ovo će biti Sveto pismo na običnom hrvatskom jeziku za obične ljude, a ne za akademike*, Globus (Zagreb), br. 1466 / 11. siječnja 2019.; Darko Hudelist, *Uskoro izlazi nova hrvatska Biblija, u kojoj će 'Sin Božji', 'Duh Sveti' i 'Jahve' imati drugačije nazive*, jutarnji.hr, 8.1.2019.
- it, *Reakcije na predstavljanje novoga prijevoda Biblije Hrvatski su biskupi dali suglasnost za objavu studijskoga ekumenskoga prijevoda Svetoga pisma*, Glas Koncila, 11.1.2026., str. 8.
- Kaut, Thomas. *Razmišljanje o etici prevođenja: Istina – razumijevanje – vjernost*, Vrhbosnensia (Sarajevo); XI/2007., br. 1, str. 152–162.
- Kd, Anton Šuljić „*Novi prijevod Biblije radio se dugo, ali je objavljena brzopleto*“, Jutarnji list, 12.1.2026., str. 3.
- Kežić, Lina. *Novi prijevod Biblije: ljepota i snaga Božje poruke za suvremenog čitatelja*, Vijenac (Zagreb), 33/2025., br. 829–830 / 18.12.2025., str. 2.
- Klačmer, Neven. *Predstavljen Standardni hrvatski prijevod Biblije*, adventisti.hr, 2.1.2026.
- Kovačević, Mate (Hina), *Dodijeljene nagrade Udruge za vjerske slobode*, hina.hr, 29.1.2026.
- Kovačević, Mate (Hina), *Objavljen novi hrvatski katolički prijevod Biblije*, hina.hr, 4.12.2025.
- Kovačević, Matija. *Što oštri kritičari novog prijevoda Biblije ne razumiju*, autograf.hr, 14.1.2026.
- Krvavica, Tino. *Boris Beck: Kako je nastao i zašto nam je potreban novi prijevod Biblije*, bitno.net, 11.12.2025.
- Kutleša, Dražen. *Ekskluzivno objavljujemo proslav mons. Dražena Kutleše novom prijevodu Biblije*, bitno.net, 4.12.2025.
- Kutleša, Dražen. *Govor nadbiskupa Kutleše na predstavljanju novog prijevoda Biblije Hrvatskoga biblijskog društva*, zg-nadbiskupija.hr, 12.12.2025.; *Govor nadbiskupa Kutleše na predstavljanju novog prijevoda Biblije Hrvatskoga biblijskog društva*, IKA, 12.12.2025.
- Letica, Marito Mihovil. *Nova Biblija ni svehrvatska, ni ekumenska, ni katolička, ni službena*, Hrvatski tjednik (Zadar), br. 1113 / 22.1.2026., str. 38–43.
- Letica, Marito Mihovil. *Novi prijevod Biblije prepun ignorantskih ekscesa*, Hrvatski tjednik (Zadar), br. 1115 / 5.2.2026., str. 32–35.
- Letica, Marito Mihovil. *O novom prijevodu Biblije na hrvatski jezik*, vaticannews.va, 4.1.2026.
- Letica, Marito Mihovil. *Zašto prevoditelji protjeraše imperfekt i aorist iz svoje Biblije*, Hrvatski tjednik (Zadar), br. 1114 / 28.1.2026., str. 32–35.
- Lončarević, Vladimir. *Biblija bez duše – drugi put*, Vijenac, 34/2026., br. 832 / 29.1.2026., str. 3
- Lončarević, Vladimir. *Novi prijevod Biblije iliti slovo bez duha i jezik bez duše*, misao.hr, 13.1.2026.
- Lujanović, Glorija. *Kako je Biblija 'progovorila' jezik mladih: 'Ne uspoređujete novi i stari prijevod, za to vam treba doktorat i sto godina'*, tportal.hr, 25.12.2025.
- Lujić, Božo. *Čemu nam trebaju novi prijevodi Biblije?*, Biblija danas (Zagreb), 10/2005., br. 3, str. 13–15.

Lujčić, Božo. *Lingvističke teorije prevođenja i hrvatski standardni prijevod Biblije*, u: Hrvatski standardni prijevod Biblije: tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi, ur. Božo Lujčić, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo, 2018., str. 50–93.

Lujčić, Božo. *Lingvističke teorije prevođenja i novi hrvatski prijevod Biblije*, Bogoslovska smotra (Zagreb), 77/2007., br. 1, str. 59–102.

Lujčić, Božo. *Novi hrvatski standardni prijevod Biblije: načela, lingvističke teorije i konkretni primjeri*, u: Bibliana: hrvatski prijevodi Biblije, uredili Taras Barščevski, Zrinka Jelaska i Nada Babić, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo i Katolički bogoslovni fakultet, 2020., str. 71–88.

Lujčić, Božo. *Prevođenje Biblije i hrvatski standardni prijevod: Povijest, teorije, načini, kriteriji*, u: Hrvatski standardni prijevod Biblije: tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi, ur. Božo Lujčić, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo, 2018., str. 7–22.

Lujčić, Božo. *Prevođenje Biblije: teorije, načini, kriteriji*, u: Riječ Božja u riječi hrvatskoj, ur. Marko Tomić i Karlo Višaticki, Đakovo: Katolički bogoslovni fakultet, 2011., str. 253–279.

Majdandžić-Gladić, Snježana. *Pjesak i pukotine: o novom prijevodu Biblije*, Vjera i djela, 31.12.2025.

Maleš, Tanja – Anđelo Maly, *Novi prijevod Biblije na hrvatski jezik*, Laudato TV – Izdvojeno, 16.12.2025.

Maras, Zvonimir – Domagoj Runje, *Kad Bog progovori modernim jezikom: Brojne reakcije na novi prijevod Biblije!*, TV Dalmacija, 19.1.2026.

Mikić, Anto. *Boris Beck: Novi prijevod Biblije je gotov, tri su glavne novosti koje donosi*, Podcast bitno.net, 18.1.2022.

Milić, Jasmin. *Novi prijevod Biblije – Dobar ili loš?*, Horizonti vjere, YouTube, 12.1.2026.

MPP, „*Prijevod je dobar ako ga razumijem*“: *Biblija nije zbirka riječi nego spasonosno štivo*, HKM, 23.12.2025.

Murus Inexpugnabilis, *Papinske osude tzv. biblijskih društava*, murus inexpugnabilis, 24.1.2026.

Murus Inexpugnabilis, *Katolički teolozi o opasnosti “biblijskih društava”*, murus inexpugnabilis, 27.1.2026.

NN, *Dostupan je novi hrvatski prijevod Biblije*, Glas Koncila (Zagreb), 7.12.2025., str. 8.

NN, *Objavljen novi hrvatski katolički prijevod Biblije*, Matica (Zagreb), 75/2025., prosinac / 31.12.2025., str. 63.

Pastorčić, Mojmir – Petar Panjkota – Boris Beck – Ana Raffai – Tvrtko Barun, *Što je novo u novom prijevodu Biblije i gdje je nestao aorist? Proučili smo detalje*, RTL-Direkt, 14.1.2026.; Mojmir Pastorčić – Petar Panjkota – Boris Beck – Ana Raffai – Tvrtko Barun, *Nije Duh Sveti nego... / Nema Jahve, nema aorista: Pogledajte što je drugačije u novom prijevodu Biblije*, net.hr, 14.1.2026.

Pavičić, Darko. *Biblija za novo doba*, Večernji list (Zagreb), 7.12.2025., str. 1 i 10–11; Darko Pavičić, *Otkrivamo kako je nastala naša nova Biblija: 24 vrhunska bibličara prevodila su 22 godine Sveto pismo s izvornika na suvremeni hrvatski jezik*, vjerujem.hr, 7.12.2025.; Darko Pavičić, *Biblija za novo doba Izbačeni su arhaizmi pa više nije jagnje, nego janje Božje*, pressreader, 12.12.2025.

Pavičić, Darko – Božo Lujčić, *Sveto pismo za suvremenog čitatelja*, Večernji list, 10.1.2019., str. 9. Peritz Körbler, Romina. *Čija je Biblija prava?*, Jutarnji list, 3.1.2026., str. 1 i 14–16; Romina Peritz Körbler, *Veliki rat oko novog prijevoda Biblije u Hrvatskoj: ‘Zbunjuje vjernike’; ‘Ma, ljudi su sretni što je više ne moraju čitati na srpsko-hrvatskom’*, jutarnji.hr, 3.1.2026.

Peritz Körbler, Romina. *Kako stvoriti hrvatsku Bibliju*, Jutarnji list (Zagreb), 24.–26.12.2025., str. 1 i 26–30.

- Pervan, Tomislav. *Čuvati predano: o odgovornosti prema svetopisamskom tekstu*, Vjera i djela, 14.2.2026.
- Prof. Cifrak i tajnik Lipovšek o novom prijevodu Biblije*, IKA, 3.12.2025.; *Prof. Cifrak i tajnik Lipovšek o novom prijevodu Biblije*, KTA, 4.12.2025.
- Puškarčić, Domagoj – Niko Bilić – Boris Beck – Damir Lipovšek – Anđelo Maly, *Riječ i život: Novi hrvatski prijevod Biblije*, HTV1, 12.12.2025. od 10.02 do 10.28 (25'29'')
- Radelj, Petar Marija. *Bibliografija napisa o prijevodu Biblije Hrvatskoga biblijskoga društva*, Vjera i djela, 21.1.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Čijom se vlašću ispušta Ivan 5, 3b–4*, Vjera i djela, 20.1.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Dometi i granice Biblije Hrvatskoga biblijskoga društva*, Vjera i djela, 17.1.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Evangelje po Ivanu u prijevodu iz 2010. i izmođeno 2025.*, Vjera i djela, 7.2.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Gdje je nestao Matej 17, 21*, Vjera i djela, 7.1.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Je li održivo isključivanje Mateja 23, 14*, Vjera i djela, 11.1.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Knjiga Mudrosti u prijevodu iz 2007. i preradbi iz 2025.*, Vjera i djela, 7.2.2026.
- Radelj, Petar Marija. *O krađi epifoneme Marko 7, 16*, Vjera i djela, 12.1.2026.
- Radelj, Petar Marija. *O napomenama u Bibliji Hrvatskoga biblijskoga društva*, Vjera i djela, 29.1.2026.
- Radelj, Petar Marija. *O zatajivanju novozavjetnih redaka*, Vjera i djela, 13.1.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Očenaš u Bibliji Hrvatskoga biblijskoga društva*, Vjera i djela, 14.1.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Osakaćena Prva Ivanova 5, 7–8*, Vjera i djela, 10.1.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Podloga za prevođenje Svetoga Pisma*, Vjera i djela, 4.1.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Poprječne uputnice u Bibliji Hrvatskoga biblijskoga društva*, Vjera i djela, 3.2.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Poslanica Rimljanima u prijevodu iz 2018. i unakažena 2025.*, Vjera i djela, 7.2.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Primjeri „kasapljenja“ u Bibliji Hrvatskoga biblijskoga društva*, Vjera i djela, 7.2.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Širi li novi prijevod Biblije zablude?*, Vjera i djela, 16.1.2026.
- Radelj, Petar Marija. *Zašto je preskočen Matej 18, 11*, Vjera i djela, 8.1.2026.
- Radović, Tea. *Biblija po prvi put prevedena na suvremeni hrvatski jezik*, Večernji list, 13.12.2025., str. 12.
- Radović, Tea. *Hrvatski stručnjaci su na ovome radili više od 20 godina: Stigao je novi osuvremenjeni prijevod Biblije*, večernji.hr, 12.12.2025.
- Radović, Tea. *Novo ruho Biblije*, Večernji list, 13.12.2025., str. 12.
- Raguž, Ivica. *Vulgarata ili o novom prijevodu Biblije*, Svjetlo riječi, 13.11.2019.
- Šaško, Ivan. *Osvrt na predstavljanja prijevoda Biblije na govorni jezik*, zg-nadbiskupija.hr, 29.12.2025.; Ivan Šaško, *Osvrt na predstavljanja prijevoda Biblije na govorni jezik*, IKA, 29.12.2025.; *Biskup Šaško: Zašto je prešućena jedna rečenica hrvatskih biskupa u predstavljanju novog prijevoda Biblije?*, (dijelovi osvrt), HKM, 29.12.2025.; Ivan Šaško, *Osvrt na predstavljanja prijevoda Biblije na govorni jezik* ('Hrvatsko biblijsko društvo'), Kana (Zagreb), LVII/2026., br. 1 (614) / siječanj, str. I–VIII.

Šehić, Damir. *Zašto (ne) treba čitati novi prijevod Biblije*, Svjetlo riječi (Sarajevo), LIV/2026., br. 514 / siječanj 2026., str. 54.

Šuljić, Anton. *Anton Šuljić o novom prijevodu Biblije*, Nova TV, 10.1.2026. od 19.36 do 19.43 (6'06'')
Tajništvo Hrvatske biskupske konferencije, *Priopćenje s izvanrednog zasjedanja HBK-a*, HBK, 6.6.2024.; *Održano izvanredno zasjedanje Sabora Hrvatske biskupske konferencije*, IKA, 7.6.2024.; *Priopćenje s izvanrednog zasjedanja Sabora HBK-a, Zagreb, 6. lipnja 2024.*, Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije, XXIII/2024., br. 1 (35), str. 33–34.

Tomašević, Darko. *Prof. dr. sc. Darko Tomašević o novom prijevodu Biblije*, Radio Mir Međugorje, Kulturni mozaik, 19.12.2025.

Turalija, Dubravko. *Časoviti osvrt na najnoviji prijevod Biblije u Hrvata*, Naša ognjišta (Tomislavgrad), LV/2026., br. 1–2, str. 7; Dubravko Turalija, „Časoviti osvrt na najnoviji prijevod Biblije u Hrvata“, KTA, 25.1.2026.

Vajdner, Josip. *Sveti tekst i „paternosterizacija“*, Katolički tjednik (Sarajevo), 48/2026., br. 3 / 25.1.2026., str. 3.

Verbum, Biblija – novi hrvatski katolički prijevod, verbum.hr, 2.12.2025.

Vričko, Josip – Boris Beck, *Nova Biblija prilika je da Boga vidimo novim očima*, nedjelja.ba, 25.1.2026.

Vuković, Siniša. *Delirizirani Očenaš*, Jutarnji list (Zagreb), br. 9883 / 21.2.2026., str. 50–51.

Vuković, Siniša. *Jezično obogaljeni, literarno obanaljeni i stilski desakralizirani prijevod*, Jutarnji list (Zagreb), br. 9876 / 14.2.2026., str. 44–45.

Vukšić, Tomo. *Govor nadbiskupa Vukšića na predstavljanju novog hrvatskog prijevoda Biblije u Zagrebu*, KTA, 12.12.2025.; *Govor nadbiskupa Vukšića na predstavljanju novog hrvatskog prijevoda Biblije u Zagrebu*, IKA, 12.12.2025.

Vukšić, Tomo. *Proslov nadbiskupa Vukšića u novom izdanju Biblije na hrvatskom jeziku*, KTA, 3.12.2025.

Zajović, Milena. *Dvadeset godina prevodili su Bibliju s hebrejskoga, aramejskoga i grčkoga na suvremeni hrvatski jezik*, Večernji list (Zagreb), 6.12.2025., str. 11.

Zovkić, Mato. *Moje iskustvo prevodenja i lektoriranja dijelova Svetog pisma za novo izdanje na suvremenom hrvatskom jeziku (2001. – 2018.)*, Bogoslovska smotra (Zagreb), 88/2018., br. 2, str. 489–492.

Zovkić, Mato. *Prijevod Svetoga pisma: pastoralni ili teološki?*, Vrhbosnensia (Sarajevo), 25/2021., br. 2, str. 267–289.

Nenavedeni autori:

Evandjelje po Ivanu 1–2, u: Hrvatski standardni prijevod Biblije: tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi, ur. Božo Lujčić, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo, 2018., str. 133–137.

Evandjelje po Luki 1–2, u: Hrvatski standardni prijevod Biblije: tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi, ur. Božo Lujčić, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo, 2018., str. 125–132.

Jakovljeva poslanica, u: Hrvatski standardni prijevod Biblije: tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi, ur. Božo Lujčić, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo, 2018., str. 138–144.

Jona, u: Hrvatski standardni prijevod Biblije: tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi, ur. Božo Lujčić, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo, 2018., str. 121–124.

Knjiga o Jobu 1–2, u: Hrvatski standardni prijevod Biblije: tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi, ur. Božo Lujčić, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo, 2018., str. 118–121.

Knjiga o Ruti, u: Hrvatski standardni prijevod Biblije: tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi, ur. Božo Lujčić, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo, 2018., str. 111–117.

Knjiga Postanka 1–9, u: Hrvatski standardni prijevod Biblije: tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi, ur. Božo Lujčić, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo, 2018., str. 97–110.

Reagiranje Hrvatskog biblijskog društva na objavljene neistine u Jutarnjem listu, Laudato.hr, 14.7.2013.

Suradnici na projektu Hrvatskog standardnog prijevoda Biblije, u: Hrvatski standardni prijevod Biblije: tradicijska podloga, lingvistička načela i prevedeni tekstovi, ur. Božo Lujčić, Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo, 2018., str. 94.

U Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu predstavljen novi prijevod Biblije, zg-nadbiskupija.hr, 12.12.2025.; *Novi prijevod Biblije predstavljen u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu*, IKA, 12.12.2025.; *Novi prijevod Biblije predstavljen u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu*, KTA, 13.12.2025.

U knjižarama Novi hrvatski prijevod Biblije, HKM, 3.12.2025.

Zašto je bio potreban novi prijevod Biblije?, HKM, 17.12.2025.

Kazalo

4

4QSam 102

A

Abraham 68, 192, 193, 194

Adonaj 18

adpozicija 77

Aeipárthenos 154

Aetheria 47

Aharej Mot 44

Aland, Barbara 36, 37, 39, 40, 41, 66, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 116, 117, 120, 150

Aland, Kurt 36, 37, 39, 40, 41, 66, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 116, 117, 120, 150

Aleksandrija 7, 18, 47, 76, 97, 102, 104, 106, 108, 116, 123, 150, 157

Alerić, Marko 26

alma 156, 157

Alt, Albrecht 36

Ambrozij, sv. 47, 48, 101, 122

Amiel 33

Amonci 102

Amos, prorok 36, 65, 66

anagōgē 128

Ananiel 33

Anderson, Will 64

Andrija Kretski, sv. 144

Andrija, apostol, sv. 107, 165, 180, 207

Antiohija 47, 123

antropocentričnost 49

aorist 22, 23, 28, 29, 30, 35, 79, 83, 153, 241, 242

áphes 81

aphiēmi 83

apolýsai 152

Apostolske konstitucije 46

Ariel 33

Asriel 33

Assemani, Giuseppe Simone 95, 117

Ašera 52, 53, 54

auctōritas 107

Augustin, sv. 12, 46, 48, 49, 89, 95, 97, 101, 107, 123, 126, 128, 129, 131, 137, 143

Aurelijan 47

B

Baal 52, 53, 56

Babić, Nada 242

Babić, Stjepan 25, 26, 27, 29, 30, 240

Babić, Toma 82, 105

Bagić, Krešimir 27

Bajruši, Robert 240

Bakotić, Lujo 95, 105, 113, 118

Balak 44

Baloban, Stjepan 240

Bamidbar 44

Bandulavić, Ivan 127

Baraba 227

Barclay, William 160

Barnaba, apostol, sv. 107
 Baruh, prorok 37, 54, 61, 65, 66
 Barun, Tvrtko 242
 bat 52, 58
 Bazilij, sv. 47
 Beck, Boris 21, 22, 27, 240, 241, 242, 243, 244
Behaalotha 44
Behar 44
Behukotaj 44
 Belostenec, Ivan 82
 Benedikt XVI. 16
 Beram 105, 117, 134
Berešit 44
 Berković, Danijel 20, 240
 Bern iz Reichenau 47
 Bernardin Drvodilić 118, 134
Bešalah 44
 Betanija 164, 201, 202, 205
 Bethesda 175
Bethsaida 127
 Bethzatha 122
 Betlehem 154, 188
 Betsaida 122, 165, 207
 Bévenot, Maurice 142
Biblia Hebraica Quarta 36
Biblia Hebraica Quinta 36
Biblia Hebraica Stuttgartensia 36, 37
 biblijski stil 10, 19, 26, 27, 35, 159, 160, 161
 Bilić, Niko 243
Bizantski većinski tekst 40, 95, 97, 98, 99, 102, 104, 105, 106, 109, 112, 117
 Bjelorus 27
 Blagdan posvećenja Hrama 199
 Blagdan sjenica 127, 185
Bo 44
 Brautović, Igor naslovnica i 2
 Britanija 60
Brojevi 32, 33, 36, 44, 51, 52, 57, 61, 65, 66, 128
 bunovina 59

C

Carigrad 39, 47, 91, 95, 98, 99, 105, 112, 133, 155
Cav 44
 Cedron 223
 Cezareja 47, 102, 106
 Cifrak, Mario 20, 240, 243
 Cilicija 60
 Ciprijan, sv. 47, 137, 142, 145
Clementina 89, 90
Codex Bezae 100
Codex Fuldensis 140
Codex Leningradensis 36, 42
Codex Sinaiticus 96, 100, 104, 144, 147, 148, 149
Codex Vaticanus 96, 100, 104, 144
Codex Vercellensis 97
Codex Veronensis 97
Codex Washingtonianus 109
Comma Johanneum 133, 138, 143, 144, 145, 151
 crkvenjak 57

Č

Čremošnik, Gregor 18

Ć

Ćiril Aleksandrijski, sv. 47
 Ćiril, sv. 16, 18, 78, 84, 95, 99, 113
 Ćurković, Rudolf 2, 40, 73, 136, 240

D

Damaz I., sv. 7, 47
 Daniel, prorok 32, 33, 37, 51, 53, 61, 65
 David 18, 26, 38, 56, 57, 153, 154, 188
de fide 88, 91
Dei Verbum 13, 141, 7, 93, 121, 135, 152
 Della Bella, Ardelio 82

Demović, Miho 48
denar 52, 57, 180, 206
Denzinger, Heinrich 20, 92, 93, 98, 108,
136, 155
Deset zapovijedi 70–72
Devarim 44
Diatesaron 12, 101, 104, 108, 116, 122
Didim Slijepac 97, 101, 122
disciplina arcani 46
dizētēsai 100
Djaković, Branko 83, 95, 100, 113, 127
dòs 81
Drkoličić Ričić, Ivan 48, 82, 118, 127, 134
Drugi vatikanski sabor 10, 92, 93, 121,
135, 152
Dubrovački misal 48
Duda, Bonaventura 34, 38, 39, 41, 82, 96,
99, 113, 116, 119, 127
dudaim 60
Dugandžić, Ivan 3, 20, 49, 127, 159, 160,
161, 162, 166, 168, 171, 175, 179, 185,
189, 194, 198, 201, 205, 210, 213, 216,
218, 221, 223, 227, 231, 234, 240

E

Efez 45
Efežani 51, 65, 66, 68, 70, 128, 132
Efraim 205
Efrem Sirac, sv. 12
egínōsken 155
Egipat 41, 42, 47, 57, 72, 95, 123
Einheitsübersetzung 76, 78
eisphérō 83, 84
Eißfeldt, Otto 36
Ekev 44
El Šadaj 52
Elliger, Karl 36, 37
elthátō 81
Emanuel 67, 156
Emor 44

Enon 170
epididōmi 83
epifonema 5, 94, 112, 243
epiúision 82
Erazmo Roterdamski 112, 133
Ester 36, 37, 53, 58, 61, 65, 66
Estienne, Robert 133
Etruščani 60
eùrethēsetai 40
Eustohija 140
Euzebij Cezarejski, sv. 106, 109
Ezekiel, prorok 33, 37, 51, 52, 53, 58, 60,
61, 65, 115, 131
Ezekijel 33
ezob 57
Ezra 33, 36, 53, 55, 61, 65, 66

F

Farkaš Salamon, Mirna 240
Faust 107
Febadij 144
Fenička obala 60
Filadelfija 45
Filemon 51, 65, 66
futur 30, 156, 157
Filip, apostol, sv. 140, 165, 166, 179, 180,
207, 214
Filipini 60
Filipljani 51, 65, 66, 143
Franić, Ivana 2, zanaslovnica
Fućak, Jerko 34, 38, 39, 41, 82, 96, 113,
116, 127
Fulgencij Ruspjiski 145, 146
Funk, Franz Xaver von 47

G

Gabata 228
Gabriel, arkandeo, sv. 33
Gad 102

Galaćani 51, 65, 66, 70, 72, 73, 107, 128,
131, 137
Galileja 127, 154, 166, 167, 171, 174, 175,
179, 185, 188, 189, 207, 234
gamēō 153
Gamliel 33
Gass, Filibert 110
genēthētō 81
Geošić, Štefan 113
Giannelli, Ciro 48
Gilead 102
ginōškō 155
Glavanić, Gašpar 134
Gligorić, Igor Marko 241
Goldstein, Slavko 32
Golgota 229
goren 52
Graciotti, Sante 48
Grčević, Mario 48
Grgur I. 89
Grgur XVI. 16
Grgur Nazijanski, sv. 137, 143
Grubišić, Silvije 54
gumno 52, 53
Gusić, Ivan Rupert 66, 95, 99, 105, 113,
116, 118, 127, 133, 134
Gyug, Richard Francis 48

H

Haazinu 44
Habakuk, prorok 36, 51, 53, 65, 66
Hagaj, prorok 36, 51, 65, 66
hagiasthētō 79, 80, 81
Hajee Sara 44
Haniel 33
hápax legómenon 25
haplografija 88, 147
Harklean 100, 123

Havliček, Nikola 134
Hebreji 18, 33, 51, 57, 65, 72, 79, 84, 87,
89, 129
Herren, Luc 37
Hesihij Aleksandrijac 7
Hilarij, sv. 109
homoeoteleuton 102, 147, 149
Hort, Fenton John Anthony 41
Hosana 206
Hošea, prorok 33, 36, 52, 54, 56, 60, 65, 66
Hrvoje Vukčić Hrvatinić 48, 134
Hudelist, Darko 121, 241
Hukat 44
Huot, Jean-Louis 124
hy'ssōpos 57

I

Ilija 163, 164
imperfekt 16, 28, 29, 30, 35, 155, 241
imprimatur 17, 23, 152, 182
Itiel 33
Ivan X. 239
Ivan Damaščanin, sv. 144
Ivan Evanđelist, sv. 5, 8, 16, 19, 22, 23,
33, 34, 40, 49, 51, 57, 65, 66, 69, 87,
88, 93, 94, 106, 117, 119, 120, 122,
123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131,
133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141,
142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 150,
151, 159, 160, 161, 162, 166, 168, 171,
175, 179, 185, 189, 194, 198, 201, 205,
210, 213, 216, 218, 221, 223, 227, 231,
234, 243
Ivan Krstitelj, sv. 162, 163, 164, 165, 170,
171, 178, 200
Ivan Pavao II., sv. 91
Ivan Zlatousti, sv. 47, 95, 97, 101, 104,
109, 122, 126, 127, 128, 129, 143
Ivanov stavak 133, 138, 143, 144, 145, 151
Iveković, Francisko 135

Izaija, prorok 37, 51, 52, 53, 58, 61, 65,
66, 67, 69, 103, 110, 115, 131, 156,
157, 163, 164, 208, 209
Izak 68, 72
Izidor, sv. 90
Izlazak 18, 32, 33, 36, 44, 51, 52, 57, 61,
62, 65, 68, 70, 71, 72, 73
izop 52, 57, 230
Izrael 18, 54, 73, 102, 164, 166, 169, 206

J

Ja jesam 173, 181, 191, 194, 211, 223
Jaaziel 33
Jabeš 102
Jaganjac 19, 194, 165
Jahaziel 33
Jakov, apostol 41, 60, 65, 66, 70, 71, 87,
139, 244
Jakov, kralj 64, 66, 83, 116, 151
Jakov, patrijarh 59, 68, 131, 171, 172
Jambrešić, Andrija 82
Jehiel 33
Jeličić Krajcar, Anđela 21
Jeremija, prorok 33, 37, 52, 53, 56, 58, 60,
65, 115
Jeronim, sv. 5, 7, 8, 13, 18, 41, 42, 47, 82,
89, 90, 95, 96, 97, 100, 101, 106, 108,
122, 123, 133, 137, 139, 140, 151, 155
Jeruzalem 10, 17, 18, 26, 31, 38, 47, 51,
64, 66, 79, 107, 109, 122, 123, 127,
128, 131, 163, 167, 168, 172, 173, 174,
175, 185, 186, 199, 202, 205, 206
Jesmiel 33
Ješua 41
JHVH 18
Jitro 44
Job 33, 36, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 61, 65,
66, 130, 244
Joel, prorok 20, 36, 52, 53, 65, 66, 240
Jona, prorok 21, 22, 36, 53, 60, 65, 66, 244

Jordan 26, 102, 164, 170
Josip iz Arimateje 231
Josip, patrijarh 60, 171
Josip, sv. 152, 153, 154, 155, 156, 165
Jošua 32, 33, 37, 65, 66
Jovanović, Željko 32
Jovinijan 97
Jozić, Željko 32
Juda Iškariotski Šimunov 184, 206, 210,
211, 212, 215, 223
Juda Tadej, apostol, sv. 51, 65, 66, 87, 139,
215
Judeja 122, 154, 170, 171, 175, 185, 201
Judita 37, 60, 61, 65, 66
jugoistočna Afrika 60
Jukić, Ante 118, 134
Jukutiel 33
Jurič, Stipe 21
Justin Mučenik, sv. 45, 46, 47
južna Indija 60

K

kadeš 54
Kadmiel 33
Kafarnaum 167, 174, 175, 180, 181, 184
Kahle, Paul 36
Kain 33
Kajfa 204, 224, 225
Kajin 33
Kaldeji 52, 53
Kana 166, 167, 174, 234, 240, 243
Kanaan 52, 53, 54, 56
Karavidopoulos, Johannes 37
Kartaga 60
kasap 159
Kasiodor 146
Kašić, Bartol 18, 31, 41, 82, 95, 99, 105,
112, 118, 127, 134

Katančić, Petar 18, 31, 42, 82, 95, 99, 105,
113, 116, 118, 127, 133, 134
katartísei 39
Kaut, Thomas 17, 121, 241
Kaznačić, Antun 118, 134
kedeša 54
Kedošim 44
Kežić, Lina 241
Ki Tavo 44
Ki Tece 44
Ki tisa 44
kikar 55
Kirigin, Josip 135
Kittel, Rudolf 36
Klačmer, Neven 241
Klement VIII. 89
Klement Aleksandrijski, sv. 47
Knežević, Ruben 82
Kniewald, Dragutin 135
Kološani 45, 51, 65
Korah 44
kóptein 43
Korinćani 51, 65, 66, 68, 73, 78, 104, 131,
137, 142, 147
Korizmenjak 82
Kostrenčić, Marko 239
kostrijet 52, 53
Kovačević, Mate 241
Kovačević, Matija 241
Kovčeg Saveza 32
Kožičić Benja, Šimun 117, 134
Kraljevi 33, 34, 37, 52, 53, 54, 55, 56, 57,
58, 61, 65, 66, 130
Kristijanović, Ignac 127, 134
Krvavica, Tino 241
Kuš 52, 58
Kutleša, Dražen 17, 241
Kuzmič, Peter 80
Kýrios 18, 41

L

Ladan, Tomislav 38, 96, 113, 119, 143
lakat 61, 62, 235
Lakmann, Marie-Luise 37
languor 130
Laodiceja 45
Lav XII. 16
Lav XIII. 136
Lazar, sv. 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207
Lea 59
Leh leha 44
Lenjingradski kodeks 36, 42
Letica, Marito Mihovil 241, zanaslovnica
Levitski zakonik 34, 36, 44, 57, 58, 60, 61,
65, 66, 69, 71, 73, 148, 163
Lipovšek, Damir 15, 16, 243
Lithostrotos 228
log 52, 58
Lončarević, Vladimir 241
Lucijan Antiohljanin 7
Lujanović, Glorija 16, 26, 241
Lujčić, Božo 17, 21, 22, 24, 27, 52, 121,
241, 242, 244, 245
Luka 8, 20, 33, 34, 43, 51, 53, 57, 65, 66,
67, 68, 69, 70, 71, 73, 75, 79, 80, 82,
83, 84, 85, 88, 89, 94, 100, 101, 104,
106, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 142,
147, 148, 149, 153, 154, 155, 240, 244
Luther, Martin 108

LJ

ljekoviti sipan 57
Ljetopisi 32, 33, 37, 52, 53, 55, 56, 58, 61,
65, 66
ljubavčica 59, 60

M

Magdiel 33
Majdandžić-Gladić, Snježana 242

Makabejci 33, 37, 38, 51, 55, 56, 61, 65, 66, 111
 Maksim Torinski, sv. 49
 Malahija, prorok 36, 51, 65, 66
 Maleš, Tanja 242
 Malho 224
 Malkiel 33
 Maly, Anđelo 242, 243
 Mandac, Marijan 122, 141, 142
 mandragora 59
 Mansi, Giovanni Domenico 107
 Maras, Zvonimir 242
 Marcion 47
 Marija, Blažena Djevica 152, 153, 154, 155, 157
 Marija Kleofina, sv. 230
 Marija Magdalena, sv. 124, 230, 231, 232, 233
 Marija, sestra Lazarova, sv. 201, 202, 203, 204, 205
 Marko 5, 8, 51, 57, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 88, 92, 94, 96, 97, 104, 105, 106, 108, 109, 112, 113, 114, 116, 243
 Marta, sv. 201, 202, 203, 205
 Martinez, Marija 2
 Martini, Carlo Maria 37
martyrūntes 133, 150
Mase 44
 Maslinska gora 189
Matej 5, 8, 32, 33, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 75, 76, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 124, 127, 129, 131, 137, 142, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 243
Matot 44
 Matović, Josip 82
mè eisenénkēs 81, 83, 84
Mecora 44
 Medved, Goran 27
 Melhiel 33
mérei 39
 Merk, August 95, 99, 112, 117, 133
 Metodij, sv. 16, 78, 84, 95, 99, 113
 Metzger, Bruce M. 37
 Migne, Jacques Paul 8, 46, 47, 48, 49, 140, 142, 144, 145, 146
 Mihael, arkandeo, sv. 33
 Mihej, prorok 36, 52, 53, 65, 66
 Mikalja, Jakov 82
Mikec 44
 Mikić, Anto 242
 Milić, Jasmin 242
 miloduh 57
Misal kneza Hrvoja 48, 134,
Misal kneza Novaka 48, 134
Misal po običaju Rimskoga dvora 48, 82, 118, 127, 134
Misal po zakonu Rimskoga dvora 48
Mišpatim 44
mnēsteutheisēs 152
 Mojsije 18, 44, 57, 72, 129, 163, 165, 169, 179, 182, 186, 189, 196
Mudre izrjeke 36, 63, 65, 66, 115, 130
Mudrost 33, 37, 51, 63, 65, 66, 105, 129, 130, 131, 159, 160, 243
 Münster 37, 39, 116
 Murus Inexpugnabilis 16, 242

N

Nahaliel 33
 Nahaš 102
 Nahum, prorok 36, 51, 58, 65, 66
Naručnik 82
Naso 44
 Natanael 165, 166, 234
 Nazarećanin 223, 229
 Nazaret 154, 165
 Nehemija 36, 53, 61, 62, 65, 66
 Neiel 33
 Nestle, Eberhard 36, 37, 39, 40, 41, 66, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 116, 117, 120, 150, 151

Nestle, Erwin 36, 37, 39, 40, 41, 66, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 116, 117, 120, 150

Nicavim 44

Nietzsche, Friedrich 49

Nikodem 168, 169, 188, 189, 231

Noa 44

Novak, knez 48, 134

Novum Testamentum Graece 36, 37, 39, 66, 95, 99, 112, 117, 133

O

Obadija, prorok 36, 51, 65, 66

Oekumenius 101

olígōs 39

ónomá 80

onómati 39

óntōs 39

Orange 46

Origen 46, 95, 97, 101, 106, 143

Otkrivenje 32, 33, 34, 45, 51, 53, 57, 61, 62, 65, 66, 79, 98, 112, 113, 124, 128, 139

Otniel 33

P

Pagiel 33

Paić-Jurinić, Mirjana 95

Panjkota, Petar 242

parablepsa 88, 97, 147, 150

paradídōmi 83

paralabeîn 153

parélaben 153

parthénos 157

Parti 144

Pasha 127, 167, 168, 174, 179, 205, 210, 225, 227, 228

Pastorčić, Mojmira 242

Patrijarhalni tekst 95, 98, 99, 105, 112, 116, 117, 133

patripasionizam 141

patuljci 49

Pavao VI. 19, 49, 133

Pavao, apostol, sv. 45, 78, 107, 110, 115, 161

Pavičić, Darko 16, 242

Pavić, Emerik 118, 134

peirasmón 83, 84, 85

Pekude 44

Peregrinatio Silviae/Aetheriae 47

Pergam 45

perikopa 5, 43, 47, 48, 49, 64, 98, 126, 133, 160

perikopé 43

Peritz Körbler, Romina 242

Pervan, Tomislav 2, 243, zanaslovnica

Pešita 95, 97, 100, 123

Petar Krizolog, sv.

Petar, apostol, sv. 11, 38, 39, 40, 51, 60, 65, 66, 68, 73, 78, 87, 93, 139, 151, 165, 180, 184, 210, 212, 213, 224, 225, 231, 232, 234, 235, 236

phylássō 85

Pjesma nad pjesmama 36, 51, 59, 65, 66

Pilat 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231

Pinhas 44

Petoknjžije 18, 44

Peterlin, Davorin 21, 27

Pio VII. 16

Pio VIII. 16

Pio IX., bl. 16

Pio XII. 93

Pixner, Bargil 124

Ponovljeni zakon 32, 34, 36, 44, 52, 54, 61, 65, 66, 69, 70, 71, 72, 73, 78, 79, 90, 110, 115, 142

poprječna uputnica 5, 17, 63, 64, 65, 66, 67, 73, 74, 243

Postanak 28, 33, 36, 44, 52, 53, 54, 58, 59, 60, 61, 65, 66, 68, 72, 78, 108

povijesni prezent 22, 23, 30

Praksej 140, 141
Pranjković, Ivo 27
predpoločaj 77
prezent 22, 23, 30, 73, 81
Priscilijan 144
Psalmi 17, 33, 37, 38, 48, 51, 52, 57, 58,
59, 61, 63, 65, 66, 67, 78, 83, 101, 111,
115, 127, 128, 129, 130, 143
Pseudo-Atanazije 143
Pseudo-Ignacije 143
Pseudo-Zlatousti 143
Puškarić, Domagoj 243
Putiel 33

Q

qaṣṣāb 159

R

rabbuni 233
Radelj, Petar Marija 1, 3, 11, 243
Radić, Jure 49, 135
Radović, Tea 243
Rafael, arkandeo, sv. 123, 124
Raffai, Ana 242
Raguž, Ivica 2, 243, zanaslovnica
Rahela 59, 60
Ranke, Ernest 140
Raspuđić, Gracijan 82, 100, 113, 116, 119,
127
Ratkaj, Juraj 15
Ree 44
Rešetar, Milan 38, 95, 105, 113, 116, 118,
127, 135
rh̄ysai 81, 85
Rimljani 20, 51, 56, 65, 66, 70, 71, 72, 73,
94, 104, 115, 128, 129, 132, 159, 160,
204, 240, 243
Robert Belarmin, sv. 83, 89, 90

Roić, Ivana 2
Ruben 102
Rudolph, Wilhelm 36, 37
Rüger, Hans Peter 36
Runje, Domagoj 242
Rupčić, Ljudevit 38, 66, 99, 113, 119, 127
Ruprecht, Carl Friedrich Günther 37
Ruta 36, 52, 65, 66, 245

S

sabelijanizam 141
sak 53
Salamiel 33
Salatić, Ivan 118, 134
Salim 170
Salomon 51, 160, 161, 199
Samarijanci 148, 171, 172, 173, 174, 193
Samuel 32, 33, 37, 52, 53, 55, 56, 59, 61,
65, 66, 102
Sard 45
Sardinija 60
Saul 33
Savao 33
Schenker, Adrian 36, 37
Schick, Conrad 124
Scrosati, Luisella 124
Sedamdesetorica 7, 18, 25, 38, 76, 131, 157
Sefanija, prorok 56, 58, 65, 66
Septuaginta 7, 18, 25, 37, 38, 76, 131, 157
Sikar 171
Sill, Ute 18
Silvia 47
Sinaj 18, 96, 97, 100, 104, 144, 147, 148,
149
Sion 26, 79, 206
Sirah 33, 37, 51, 65, 66
Skarić, Ivan Matij 18, 38, 54, 82, 95, 99,
105, 113, 118, 127, 134

Smirna 45
Solunjani 44, 51, 65, 66
sōsai 99, 101, 102
Sović, Antun 38
Stadler, Josip 82, 95, 99, 105, 113, 118
Stepinac, Alojzije, bl. 12, 119, 135
Stipišić, Jakov 239
Stojković, Ivan 107
Strong, James 25, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60
Strutwolf, Holger 37
studijski prijevod 31, 62, 67, 74, 85, 96, 241
Stulli, Joakim 82
Sudci 32, 33, 36, 52, 53, 54, 56, 64, 65, 66
Suglasnost 24, 85, 116, 119, 152, 156, 238, 241
Suriel 33
Syrus Curetonianus 109

Š

šamajim 78
Šamšalović, Miljen 239
Šarić, Ivan Evanđelist 38, 82, 95, 99, 105, 113, 119, 127, 133, 135
Šaško, Ivan 243
Šaul 33
Šealtiel 33
Šehić, Damir 244
Šelah 44
Šelumiel 33
Šemini 44
Šemot 44
Šiloah 194, 195
Šimun Cirenac 27
Šimun Petar Ivanov, sv. 165, 180, 184, 210, 212, 213, 224, 225, 231, 232, 234, 235, 236
Šoftim 44

Španjolska 60
Šporčić, Ivan 21
Šri Lanka 60
Šulek, Bogoslav 38, 82, 95, 105, 113, 118, 127, 134
Šuljić, Anton 241, 244

T

Tacijan 101, 104, 109, 116, 122
tajna stega 46
talent 52, 55, 56
Taršiš 60
Tarxien na Malti 60
Tazria 44
Tecave 44
Teksas 27, 83
Telebar, Rajko 31, 96, 100, 105, 113, 119, 127, 135
teocentričnost 49
Teodoret 101
Teodozij II. 47
Tepert, Darko 21
Tertulijan 47, 122, 140, 141, 143
Teruma 44
Textus receptus 95, 99, 105, 112, 116, 117, 120, 121, 133
themeliōsei 39
Tiberijada 181
Tiberijadsko more 179, 234
Tijatira 45
Timotej 13, 51, 60, 65, 66, 73, 84, 93, 110, 111
Tirseni 60
Tit, sv. 51, 65, 66,
Tobija 33, 37, 65, 66, 123, 124
Toledot 44
Toma Akvinski, sv. 5, 79, 85, 87, 91, 110, 126, 127

Toma Blizanac, apostol, sv. 107, 202, 213,
233, 234
Tomašević, Darko 244
Tomislav, kralj 239
Tora 18, 44
Traube, Ludwig 18
trešs 133, 137, 138
Trident 20, 49, 88, 91, 92, 98, 108
Turalija, Dubravko 244
Tužaljke 36, 53, 61, 65, 66

U

unakrižna referencija 63, 67
ūranoiš 78, 102
usadak 30, 31, 35
Uziel 33

V

Vaera 44
Vaeshanan 44
Vajakhel 44
Vajdner, Josip 244
Vajece 44
Vajehi 44
Vajeleh 44
Vajera 44
Vaješev 44
Vajikra 44
Vajišlah 44
Vajs, Josef 48, 117, 134
Valencia 46
Vance, Donald R. 37
Vandenhoeck, Abraham 37
Vetus Latina 37, 38, 82, 95, 97, 98, 105,
109, 112, 116, 123
Vezot habaraha 44
Vidović, Martin 3, 12

Vigilij Tapsaški 144
Vijagaš 44
Viktor Vitski 145
Vjera i djela, portal 60, 75, 82, 85, 124,
138, 159, 242, 243
Vlašić, Petar 49, 82, 118, 127, 135
Voltić, Josip 82
von Tschischwitz, Beate 37
Vrančić, Faust 82
Vričko, Josip 244
Vrtarić, Ivan 31, 66, 82, 95, 100, 105, 113,
119, 127, 135
Vuković, Siniša 244
Vukšić, Tomo 17, 244
Vulgata 18, 25, 31, 41, 78, 83, 89, 90, 92,
93, 95, 96, 97, 98, 100, 105, 108, 112,
116, 117, 123, 133, 146, 151

W

Wachtel, Klaus 37
Weil, Gérard Emmanuel 36
Westcott, Brooke Foss 41

Z

Zabdiel 33
Zagoda, Franjo 82, 95, 99, 105, 113, 118,
127, 135
Zaharija Govornik 144
Zaharija, prorok 36, 61, 65, 66, 131
Zajović, Milena 244
zana 54
Zebedej 234
Zohar 115
Zovkić, Mato 24, 32, 244

Ž

ženidba 48, 68, 152, 153, 154
Žuvić, Nikola 119, 135

Preporučujem knjigu svim ljubiteljima Svetoga Pisma, jer je ona sama izričaj autorove ljubavi prema Svetom Pismu. Knjiga donosi iscrpnu i opravdanu kritiku novoga prijevoda Biblije na hrvatski jezik. No, upravo je ta kritika poticaj na strahopoštovanje prema Svetom Pismu, na istinitost njegova tumačenja, na vjernost u prevođenju na moderne jezike, a nadasve na gorljivost u njegovu življenju.

Ivica Raguž

Pisac je pouzdan vodič čitatelju u susretu s Biblijom Hrvatskoga biblijskoga društva. Promatra je iz bogatstva hrvatske biblijske baštine. Pomno pokazuje stranputice i nedosljednosti koje je tekst pretrpio od prevoditelja do tiska. Razotkriva izostanak mnogih značajki biblijskoga stila. Potiče daljnja istraživanja.

Ivana Franić

Hvala autoru na izvrsnom djelu i otvaranju očiju za propuste i pro-
mašaje novoga prijevoda Biblije.

Tomislav Pervan

Autor tumaci kako Biblija ne smije biti posvjetovljena, ispražnjena od autentičnoga duha Božje poruke i duše jezika na koji je prevedena. Knjiga je snažna obrana sakralnosti sjevremeno suvremene riječi Božje i apologija hrvatskoga jezika, navlastite mu ljepote i njegovih izražajnih registara, koji sjaje i zvone upravo u biblijskome stilu.

Marito Mihovil Letica

